لواعج الاشجان في مقتل الامام الحسين عليه السلام

محسن امين

بسم الله الرحمن الرحيم

لواعج الأشجان فى مقتل الحسين عليه السلام

كاتب:

محسن امين عاملى

نشرت فى الطباعة:

امير كبير

رقمى الناشر:

مركز القائمية باصفهان للتحريات الكمبيوترية

الفهرس

الفهرس ----- ۵
لواعج الاشجان فی مقتل الحسین علیه السلام ----- ۸
اشارة ----- ۸
ویلیه کتاب اصدق الاخبار فی قصة الاخذ بالثار ----- ۸
مقدمة ----- ۹
اشاره ----- ۹
و یستحب ترک السعی فی الحوائج یوم عاشورا ----- ۹
ولد الحسین ----- ۱۰
حسین منی و انا من حسین ----- ۱۱
دخل الحسین علی اسامة بن زید ----- ۱۲
خطب الحسین ----- ۱۳
روی الصدوق فی الامالی بسنده عن الصادق ----- ۱۳
فی الأمور المتقدمة علی القتال ----- ۱۴
فی صفة القتال ----- ۳۵
فی الامور المتاخرة عن قتله ----- ۵۷
اشاره ----- ۵۷
خطبة فاطمة الصغری بالکوفة ----- ۶۰
خطبة ام کلثوم بالکوفة ----- ۶۰
خطبة علی بن الحسین بالکوفة ----- ۶۱
خطبة زینب بالشام ----- ۶۶
من خطبة لزین العابدین بالشام ----- ۶۸
خطبة زین العابدین بالمدینة ----- ۷۰
خاتمة فیها فصلان ----- ۷۱

فی مدفن رأس الحسین ----- ۷۱
قد یسئل عن وجه خروج الحسین باهله و عیاله الی الکوفه ----- ۷۲
اصدق الاخبار فی قصهٔ الاخذ بالثار ----- ۷۵
اشاره ----- ۷۵
ذکر التوابین و طلبهم بثار الحسین ----- ۷۵
ذکر المختار بن ابی عبیدهٔ الثقفی و طلبه بثار الحسین ----- ۸۳
ذکر قتل المختار قتلهٔ الحسین و المشایعین علی قتله ----- ۹۰
هدم دور من شرک فی قتل الحسین ----- ۹۲
قتل الذین رضوا جسد الحسین ----- ۹۲
قتل عمرو بن الحجاج الذی کان موکلا بالمشرعهٔ ----- ۹۲
قتل خولی بن یزید الذی جاء برأس الحسین ----- ۹۲
قتل حکیم بن الطفیل ----- ۹۳
قتل مالک بن النسر و رجلین معه ----- ۹۳
قتل شمر ----- ۹۳
قتل حرملهٔ بن کاهل ----- ۹۴
قتل الذین نهبوا الورس من رحل الحسین ----- ۹۴
قتل جماعهٔ آخرین ممن شرک فی قتل الحسین ----- ۹۵
قتل من اشترک فی قتل عبدالرحمن بن عقیل ----- ۹۵
قتل عمر بن سعد ----- ۹۵
ما جری لمرهٔ بن منقذ قاتل علی بن الحسین ----- ۹۶
قتل زید بن رقاد قاتل عبدالله بن مسلم ----- ۹۶
قتل بجدل بن سلیم الکلبی الذی أخذ خاتم الحسین و قطع اصبعه مع الخاتم ----- ۹۶
قتل الذین اکلوا من لحوم ابل الحسین ----- ۹۶
قتل عمرو بن صبیح ----- ۹۷

قتل قیس بن الأشعث بن قیس الذی اخذ قطیفة الحسین ---- ۹۷
قتل سنان بن انس النخعی ---- ۹۷
قتل عبیدالله بن زیاد ---- ۹۷
خاتمة الکتاب ---- ۱۰۰
المراثی بلسان اهل هذا العصر علی الطریقة المعروفة بالنعی للشیخ محمد نصار العراقی ---- ۱۰۱
پاورقی ---- ۱۱۳

لواعج الاشجان فی مقتل الحسین علیه السلام

اشارة

سرشناسه : امین، محسن، ۱۸۶۵ - ۱۹۵۲م.

Muhsin al-Husayni ,Amili

عنوان قراردادی : لواعج الأشجان فی مقتل الحسین علیه السلام . فارسی.

عنوان و نام پدیدآور : اشک و ماتم در سوگ سبط خاتم: ترجمه کتاب شریف لواعج‌الاشجان فی مقتل‌الحسین (علیه‌السلام) در شرح وقایع جانسوز کربلا/تألیف محسن امین‌عاملی ؛ تصحیح منذر حکیم ؛ ترجمه عباس جلالی.

مشخصات نشر : تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۴۰۰ص.

شابک : ۱۰۵۰۰۰ ریال: ۸-۱۳۵۸-۰۰-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فاپا(چاپ سوم)

یادداشت : چاپ اول:۱۳۸۹(فیپا).

یادداشت : چاپ سوم.

یادداشت : کتابنامه: ص. [۳۷۱] - ۳۷۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

یادداشت : نمایه.

موضوع : حسین‌بن علی (ع)، امام سوم ،۴- ۶۱ق.

موضوع : واقعه کربلا، ۶۱ق.

شناسه افزوده : حکیم، منذر، مصحح

شناسه افزوده : جلالی، عباس، ۱۳۳۴، - مترجم

رده بندی کنگره : BP۴۱/۵/الف۸ل۹۰۴۲ ۱۳۹۰

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۳۴

شماره کتابشناسی ملی : ۲۱۷۳۶۵۱

ویلیه کتاب اصدق الاخبار فی قصة الاخذ بالثار

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله الذی جعل اعظم الناس بلاء الانبیاء و اوصیاء هم ثم الأمثل فالامثل من سآئر طبقات الوری، نحمده تعالی علی ما بلی و ابلی و اخذ و اعطی و الصلاة و السلام علی رسوله محمد و آله حجح الله علی اهل الدنیا، الذین امتحنوا باعظم المصآئب فصبروا علی ما قدر الله و قضی، و بذلوا انفسهم فی سبیل الله و احیآء دینه بذل الاسخیاء فرفعهم الله بذلک الی الدرجات العلی، و ضاعف الأجر لمن ذکر او ذکر عنده مصابهم فبکی او تباکی او ابکی، و بعد فیقول العبد الجانی المتمسک بالعروة الوثقی من ولآء اهل بیت النبی المجتبی صلی الله علیه و علیهم ما اظلم لیل فدجی، و طلع فجر فاضا، انی جامع فی هذا الکتاب المسمی (بلواعج الاشجان) خبر مقتل الأمام ابی‌عبدالله الحسین علیه‌السلام سیدالشهدا، و خامس اصحاب العبا، و أحد ریحانتی الرسول المصطفی، و شبلی الأمام المرتضی، و قرتی عین البتول الزهراء، و ما یرتبط بذلک من امور شتی، علی وجه لا یخل ایجازه عند ذوی النهی، و لا یمل اطنابه من استمع او تلی، قضآء لحق المودة فی [صفحه ۳] القربی، و تعرضا لمثوبته تعالی فی الدار الأخری، و شفاعة

رسوله و اولیائه فی یوم الجزا، آخذا ذلک من الکتب الموثوق بها و الروایات المعتمد علیها بین العلما، و رتبته علی مقدمة و ثلاثة مقاصد و خاتمة سآئلا منه جل و علا ان یجعله خالصا لوجهه و ینفع به طول المدی، و منه تعالی نستمد التوفیق و الهدایة و العصمة و هو حسبنا و کفی.

مقدمة

اشاره

عن النبی صلی الله علیه و آله و سلم انه قال کل عین باکیة الا عین بکت علی مصاب الحسین علیه‌السلام فأنها ضاحکة مستبشرة بنعیم الجنة و قال الرضا علیه‌السلام للریان بن شبیب ان سرک ان تکون معنا فی الدرجات العلی من الجنان فاحزن لحزننا و افرح لفرحنا و علیک بولایتنا فلو أن رجلا تولی حجرا حشره الله معه یوم القیامة و قال الحسین علیه‌السلام مامن عبد قطرت عیناه فینا قطرة او دمعت عیناه فینا دمعة الابوأه الله تعالی بها فی الجنة حقبا و قال الصادق علیه‌السلام کل الجزع و البکاء مکروه سوی الجزع و البکاء علی الحسین علیه‌السلام و کان علی بن الحسین علیهماالسلام یقول ایما مؤمن دمعت عیناه لقتل الحسین علیه‌السلام دمعا حتی تسیل علی خده بوأه [صفحه ۴] الله بها فی الجنة غرفا یسکنها احقابا و ایما مؤمن دمعت عیناه دمعا حتی تسیل علی خده لأذی مسنا من عدونا فی الدنیا بوأه الله تعالی مبوأ صدق فی الجنة «الحدیث» و قال الصادق علیه‌السلام لفضیل تجلسون و تتحدثون قال نعم جعلت فداک قال أن المجالس احبها فأحیوا امرنا یا فضیل رحم الله من احیا امرنا یا فضیل من ذکرنا او ذکرنا عنده فخرج من عینه مثل جناح الذباب غفر الله له ذنوبه ولو کانت اکثر من زبد البحر و قال علیه‌السلام لأبی عمارة المنشد انشدنی فی الحسین بن علی قال فأنشدته فبکی ثم انشدته فبکی فوالله ما زلت انشده و یبکی حتی سمعت البکاء من الدار فقال یا اباعمارة من انشد فی الحسین بن علی علیهماالسلام فابکی خمسین فله الجنة و من انشد فی الحسین «ع» شعرا فابکی ثلاثین فله الجنة و من انشد فی الحسین «ع» شعرا فابکی عشرین فله الجنة و من انشد فی الحسین «ع» شعرا فأبکی عشرة فله الجنة و من انشد فی الحسین «ع» شعرا فتباکی فله الجنة و عن آل الرسول «ص» انهم قالوا من بکی و ابکی فینا مائة ضمنا له علی الله الجنة و من بکی و ابکی خمسین فله الجنة و من بکی و ابکی ثلاثین فله الجنة و من بکی و ابکی عشرة فله الجنة و من بکی و ابکی واحدا فله الجنة رواه فی اللهوف و قال الرضا علیه‌السلام کان ابی اذا دخل شهر المحرم [صفحه ۵] لا یری ضاحکا و کانت الکآبة تغلب علیه حتی تمضی منه عشرة ایام فأذا کان یوم العاشر کان ذلک الیوم یوم مصیبته و حزنه و بکائه «الحدیث» و قال الرضا علیه‌السلام من تذکر مصابنا و بکی لما ارتکب منا کان معنا فی درجتنا یوم القیامة و من ذکر بمصابنا فبکی و ابکی لم تبک عینه یوم تبکی العیون و من جلس مجلسا یحیی فیه امرنا لم یمت قلبه یوم تموت القلوب و قال الصادق علیه‌السلام نفس المهموم لظلمنا تسبیح و همه لنا عباده و کتمان سرنا جهاد فی سبیل الله و قال الحسین علیه‌السلام انا قتیل العبرة قتلت مکروبا و حقیق علی الله ان لا یأتینی مکروب الاورده الله اهله مسرورا و فی خبر آخر انا قتیل العبرة لا یذکرنی مؤمن الا استعبر و قال امیرالمؤمنین علیه‌السلام ان الله اطلع الی الارض فاختارنا و اختار لنا شیعة ینصروننا و یفرحون لفرحنا و یحزنون لحزننا و یبذلون اموالهم و انفسهم فینا اولئک منا و الینا.

و یستحب ترک السعی فی الحوائج یوم عاشورا

و یستحب ترک السعی فی الحوائج یوم عاشورا و ترک ادخار شیء و التفرغ للحزن و البکاء کما هی سیرة الشیعة المأخوذة عن اهل البیت علیهم‌السلام و تدل علیه بعض الأحادیث السابقة و اما اتخاذ یوم عاشورا یوم عید و فرح و سرور فهی سنة اموة و قد اتبعها من [صفحه ۶] اتبعها غفلة عن الحال و الا فلا یظن بمسلم انه یفرح فی یوم قتل ابن بنت نبیه الذی لو کان حیا لکان هو المعزی به و هو

الباکی علیه کما بکی علیه فی حیاته و روی الصدوق فی الامالی بسنده عن الرضا علیه‌السلام قال من ترک السعی فی حوائجه یوم عاشورا قضی الله له حوائج الدنیا و الآخرة و من کان یوم عاشورا یوم مصیبته و حزنه و بکائه جعل الله عزوجل یوم القیامة یوم فرحه و سروره و قرت بنا فی الجنان عینه و من سمی یوم عاشورا یوم برکة و ادخر فیه لمنزله شیئا لم یبارک له فیما ادخر و حشر یوم القیامة مع یزید و عبیدالله بن زیاد و عمر بن سعد الی اسفل درک من النار.

ولد الحسین

ولد الحسین علیه‌السلام بالمدینة فی شعبان یوم الثالث منه و قیل لخمس خلون منه سنة ثلاث و قیل اربع من الهجرة و قیل فی اواخر شهر ربیع الأول و قیل لثلاث او خمس خلون من جمادی الأولی و کانت مدة حمله علیه‌السلام ستة اشهر و لم یولد لستة اشهر الا عیسی ابن مریم و الحسین بن علی قیل و یحیی بن زکریا علیهم‌السلام فلما ولد هبط جبرئیل علی النبی صلی الله علیه و آله و معه الف ملک یهنونه بولادته و لما ولد جیء به الی جده رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم [صفحه ۷] فاستبشر به و اذن فی اذنه الیمنی و اقام فی الیسری و حنکه بریقه و تفل فی فمه فلما کان الیوم السابع سماه حسینا و عق عنه بکبش و امر امه ان تحلق رأسه و تتصدق بوزن شعره فضة کما فعلت باخیه الحسن فامتثلت ما امرها به و قال ابن‌عباس کان رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یحبه و یحمله علی کتفه و یقبل شفتیه و ثناياه قال و دخل علیه یوما جبرئیل و هو یقبله قال اتحبه قال نعم قال ان امتک ستقتله قالت ام الفضل بنت الحارث زوجة العباس بن عبدالمطلب رأیت فیما یری النائم کأن عضوا من اعضاء رسول الله صلی الله علیه و آله سقط فی بیتی و فی روایة فی حجری فقلت یا رسول الله رأیت حلما منکرا قال و ما هو قلت انه شدید قال و ما هو فقصصته علیه فقال خیرا رأیت تلد فاطمة غلاما فترضعینه فولدت فاطمة الحسین علیه‌السلام فکفلته ام‌الفضل قالت فأتیت به یوما الی رسول الله صلی الله علیه و آله فبینا هو یقبله اذ بال علی ثوبه فقرصته قرصة بکی منها فقال کالمغضب مهلا یا ام‌الفضل آذیتنی و ابکیت ابنی فهذا ثوبی یغسل و فی روایة لقد اوجع قلبی ما فعلت به قالت فترکته عند جده و مضیت لآتیه بماء فجئت الیه فوجدته یبکی فقلت مما بکاؤک یا رسول الله فقال ان جبرئیل اتانی فأخبر أن امتی تقتل ولدی هذا لا انالهم الله شفاعتی یوم القیامة و فی روایة و اتانی بتربة من تربته حمراء فلما اتت علی الحسین علیه [صفحه ۸] السلام سنة کاملة هبط علی رسول الله صلی الله علیه و آله اثنا عشر ملکا احدهم علی صورة الأسد و الثانی علی صورة الثور و الثالث علی صورة التنین [۱] و الرابع علی صورة ولد آدم و الثمانیة الباقون علی صور شتی محمرة وجوههم باکیة عیونهم قد نشروا اجنحتهم و هم یقولون یا محمد انه سینزل بولدک الحسین بن فاطمة ما نزل بهابیل من قابیل و سیعطی مثل اجر هابیل و یحمل علی قاتله مثل وزر قابیل و لم یبق فی السماوات ملک الا و نزل الی النبی صلی الله علیه و آله کل یقرئه السلام و یعزیه بالحسین علیه‌السلام و یخبره بثواب ما یعطی و یعرض علیه تربته و النبی صلی الله علیه و آله یقول اللهم اخذل من خذله و اقتل من قتله و لا تمتعه بما طلبه فلما اتی علی الحسین علیه‌السلام من مولده سنتان خرج النبی صلی الله علیه و آله فی سفر له فوقف فی بعض الطریق و استرجع و دمعت عیناه فسئل عن ذلک فقال هذا جبرئیل یخبرنی عن ارض بشط الفرات یقال لها کربلا یقتل فیها ولدی الحسین ابن فاطمة فقیل و من یقتله قال رجل یقال له یزید و کأنی انظر الی مصرعه و مدفنه ثم رجع من سفره ذلک مهموما مغموما فصعد المنبر فخطب و وعظ و الحسن و الحسین بین یدیه فلما فرغ من خطبته وضع یده الیمنی علی رأس الحسن و یده الیسری علی رأس [صفحه ۹] الحسین علیهماالسلام ثم رفع رأسه الی السماء و قال اللهم أن محمدا عبدک و رسولک و نبیک و هذان اطائب عترتی و خیار ذریتی و ارومتی و من اخلفهما فی امتی و قد اخبرنی جبرئیل ان ولدی هذا مقتول مخذول اللهم فبارک له فی قتله و اجعله من سادات الشهداء اللهم و لا تبارک فی قاتله و خاذله فضج الناس بالبکاء فی المسجد فقال النبی صلی الله علیه و آله اتبکون و لا تنصرونه ثم رجع و هو متغیر اللون محمر الوجه فخطب خطبة اخری موجزة و عیناه تهملان دموعا ثم قال ایها الناس انی خلفت فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی و مزاج مآئی و ثمرتی لن یفترقا حتی یردا علی الحوض و انی لا أسألکم فی ذلک الا ما

امرنی ربی أن أسألکم المودة فی القربی فانظروا أن لا تلقونی غدا علی الحوض و قد ابغضتم عترتی و ظلمتموهم الا و أنه سترد علی یوم القیامة ثلاث رایات من هذه الأمة الأولی رایة سودآء مظلمة قد فزعت لها الملائکة فتقف علی فأقول من انتم فینسون ذکری و یقولون نحن اهل التوحید من العرب فاقول لهم انا احمد نبی العرب و العجم فیقولون نحن من امتک یا احمد فاقول لهم کیف خلفتمونی من بعدی فی اهلی و عترتی و کتاب ربی فیقولون اما الکتاب فضیعناه و اما عترتک فحرصنا علی ان نبیدهم عن جدید الارض فأولی عنهم و جهی فیصدرون ظمآء عطاشی مسودة وجوههم ثم ترد علی رایة اخری [صفحه ۱۰] اشد سوادا من الأولی فأقول کیف خلفتمونی فی الثقلین الأکبر و الاصغر کتاب ربی و عترتی فیقولون اما الأکبر فخالفناه و اما الأصغر فخذلناه و مزقناهم کل ممزق فاقول الیکم عنی فیصدرون ظمآء عطاشی مسودة وجوههم ثم ترد علی رایة اخری تامع وجوههم نورا فاقول لهم من انتم فیقولون نحن اهل کلمة التوحید و التقوی نحن امة محمد المصطفی نحن بقیة اهل الحق حملنا کتاب ربنا فحللنا حلاله و حرمنا حرامه و احببنا ذریة نبینا محمد صلی الله علیه و آله فنصرناهم من کل ما نصرنا منه انفسنا و قاتلنا معهم من ناواهم فاقول لهم ابشروا فانا نبیکم محمد «ص» و لقد کنتم فی دار الدنیا کما و صفتم ثم اسقیهم من حوضی فیصدرون مرویین و کان الناس یتعاودون ذکر قتل الحسین علیه‌السلام و یستعظمونه و یتقربون قدومه.

حسین منی و انا من حسین

قال رسول الله صلی الله علیه و آله حسین منی و انا من حسین احب الله من احب حسینا و قال «ص» من احب ان ینظر الی احب اهل الأرض الی اهل السمآء فلینظر الی الحسین «ع» و قال «ص» فی الحسن و الحسین علیهماالسلام هما ریحانتای من الدنیا و قال «ص» الحسن و الحسین سیدا شباب اهل الجنة و قال «ص» [صفحه ۱۱] فیهما هذان ابنای فمن احبهما فقد احبنی و من ابغضهما فقد ابغضنی و قال «ص» فیهما اللهم انی احبهما فأحبهما و کان النبی صلی الله علیه و آله یصلی فاذا سجد وثب الحسنان علیهماالسلام علی ظهره فأذا ارادوا ان یمنعوهما اشار الیهم ان دعوهما فلما قضی الصلوة وضعهما فی حجره و قال من احبنی فلیحب هذین و کان «ص» یصلی فکان اذا سجد جاء الحسین «ع» فرکب ظهره فاذا رفع النبی «ص» رأسه اخذه فوضعه الی جانبه فاذا سجد عاد علی ظهره فلم یزل یفعل ذلک حتی فرغ النبی «ص» من صلاته و کان «ص» یجثو للحسنین علیهماالسلام فیرکبان علی ظهره و یقول نعم الجمل جملکما و نعم العدلان انتما و حملهما «ص» مرة علی عاتقه فقال رجل نعم الفرس لکما فقال «ص» و نعم الفارسان هما و سمع «ص» بکاءهما و هو علی المنبر فقام فزعا ثم قال ایها الناس ما الولد الا فتنة لقد قمت الیهما و ما معی عقلی و کان «ص» یخطب علی المنبر فجاء الحسنان «ع» و علیهما قمیصان احمران یمشیان و یعثران فنزل «ص» من المنبر فحملهما و وضعهما بین یدیه ثم قال انما اموالکم و اولادکم فتنة و کان نبی یخطب علی المنبر أذ خرج الحسین «ع» فوطأ فی ثوبه فسقط فبکی فنزل النبی «ص» عن المنبر فضمه الیه و قال قاتل الله الشیطان ان الولد لفتنة و الذی نفسی بیده مادریت انی نزلت عن منبری و مر «ص» علی بیت فاطمة «ع» فسمع الحسین [صفحه ۱۲] «ع» یبکی فقال الم تعلمی ان بکاءه یوءذینی و قال «ص» ان الله تعالی جعل ذریة کل نبی من صلبه خاصة و جعل ذریتی من صلب علی بن ابی‌طالب و کانت الزهراء علیهاالسلام ترقص الحسن «ع» و تقول:اشبه اباک یا حسن و اخلع عن الحق الرسنو اعبد آلها ذامنن و لا توال ذا الاحنو قالت للحسین علیه‌السلامانت شبیه بأبی لست شبیها بعلیو حج الحسنان علیهماالسلام ما شیین فلم یمرا برجل راکب الا نزل یمشی فقال بعضهم لسعد قد ثقل علینا المشی و لا نستحسن ان نرکب و هذان السیدان یمشیان فرغب الیهما سعد فی ان یرکبا فقال الحسن «ع» لا نرکب قد جعلنا علی انفسنا المشی الی بیت الله الحرام علی اقدامنا ولکننا نتنکب عن الطریق فاخذا جانبا من الناس و حج الحسین «ع» خمسا و عشرین حجة ماشیا و ان النجائب لتقادمعه و اقام بعد وفاة اخیه الحسن علیهماالسلام یحج فی کل عام من المدینة الی مکة ماشیا و اجلس النبی «ص» الحسن «ع» علی فخذه الیمنی و الحسین علی فخذه الیسری و اجلس علیا و فاطمة علیهماالسلام بین یدیه ثم لف علیهما کساءه او ثوبه ثم قرأ انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس [صفحه ۱۳] اهل البیت و یطهرکم

تطهیرا ثم قال هؤلآء اهل بیتی حقا و کان ابن‌عباس مع علمه و جلالة قدره یمسک برکاب الحسنین علیهماالسلام حتی یرکبا و یقول هما ابنا رسول الله «ص» و قال النبی «ص» لعلی و فاطمة و الحسن و الحسین علیهم‌السلام انا سلم لمن سالمتم و حرب لمن حاربتم و نظر «ص» الی الحسن و الحسین «ع» فقال من احب هذین و اباهما و امهما کان معی فی درجتی یوم القیامة و عن تاریخ البلادری عن محمد بن یزید المبرد النحوی فی اسناد ذکره قال انصرف النبی «ص» الی منزل فاطمة «ع» فرآها قآئمة خلف بابها فقال ما بال حبیبتی ههنا فقالت ابناک خرجا غدوة و قد غبی علی خبرهما فمضی رسول الله «ص» یقفو آثارهما حتی صار الی کهف جبل فوجدهما نائمین وحیة مطوقة عند رأسیهما فاخذ حجرا و اهوی الیها فقالت السلام علیک یا رسول الله ما نمت عند رأسیهما الا حراسة لهما فدعالها بخیر ثم حمل الحسن علی کتفه الیمنی و الحسین علی کتفه الیسری فنزل جبرئیل فاخذ الحسین و حمله فکانا بعد ذلک یفتخران فیقول الحسن حملنی خیر اهل الأرض و یقول الحسین حملنی خیر اهل السماء و فی ذلک یقول حسان بن ثابت:فجاء و قد رکبا عاتقی ه فنعم المطیة و الراکبانو ما عسی ان یقول القائل فیمن جده محمد المصطفی و ابوه علی [صفحه ۱۴] المرتضی و امه فاطمة الزهرا وجدته خدیجة الکبری و اخوه الحسن المجتبی و عمه جعفر الطیار مع ملائکة السما و البیت من هاشم اهل المکارم و العلی مع ماله فی نفسه من الفضائل التی لا تحصی:(شعر)اتاه المجد من هنا و هنا و کان له بمجتمع السیول

دخل الحسین علی اسامة بن زید

دخل الحسین «ع» علی اسامة بن زید و هو مریض و هو یقول و اغماه فقال له الحسین «ع» و ما غمک یا اخی قال دینی و هو ستون الف درهم فقال الحسین «ع» هو علی قال انی اخشی ان اموت فقال الحسین «ع» لن تموت حتی اقضیها عنک فقضاها قبل موته و کان «ع» یقول شر خصال الملوک الجبن عن الأعداء و القسوة علی الضعفاء و البخل عن الأعطاء.و لما اخرج مروان الفرزدق من المدینة اتی الفرزدق الحسین (ع) فاعطاه الحسین (ع) اربعمائة دینار فقیل له انه شاعر فاسق فقال (ع) أن خیر مالک ما وقیت به عرضک و قد اثاب رسول الله (ص) کعب بن زهیر و قال فی العباس بن مرداس اقطعوا لسانه عنی و وقد اعرابی الی المدینة فسأل عن اکرم الناس بها فدل علی الحسین (ع) فدخل المسجد فوجده مصلیا فوقف بازائه و انشأ یقول:لم یخب الآن من رجاک و من حرک من دون بابک الحلقهانت جواد و انت معتمد ابوک قد کان قاتل الفسقه [صفحه ۱۵] لولا الذی کان من اوائلکم کانت علینا الجحیم منطبقهفسلم الحسین «ع» و قال یا قنبر هل بقی من مال الحجاز شیء قال نعم اربعة آلآف دینار فقال هاتها قد جاء من هو احق بها منا ثم نزع بردته و لف الدنانیر فیها و اخرج یده من شق الباب حیاء من الاعرابی و انشأخذها فانی الیک معتذر و اعلم بأنی علیک ذو شفقهلو کان فی سیرنا الغداة عصا [۲] . امست سمانا علیک مندفقهلکن ریب الزمان ذو غیر و الکف منی قلیلة النفقهفاخذها الأعرابی و بکی فقال له لعلک استقللت ما اعطیناک قال لا ولکن کیف یأکل التراب جودک و بعضهم یروی بعضهم ذلک عن الحسن (ع) وجد علی ظهر الحسین (ع) یوم الطف اثر فسألوا زین العابدین (ع) عن ذلک فقال هذا مما کان ینقل الجراب علی ظهره الی منازل الأرامل و الیتامی و المساکین و علم عبدالرحمن السلمی [صفحه ۱۶] ولدا للحسین (ع) الحمد فلما قرأها علی ابیه اعطاه الف دینار و ألف حلة و حشافاه درا فقیل له فی ذلک فقال و این یقع هذا من عطائه یعنی تعلیمه و انشد الحسین (ع):اذا جادت الدنیا علیک فجدبها علی الناس طرا قبل ان تتغلتفلا الجود یفنیها اذا هی اقبلت و لا البخل یبقیها اذا ما تولتو مر «ع» بمساکین و هم یاکلون کسر اعلی کساء فسلم علیهم فدعوه الی طعامهم فجلس معهم و قال لو لا انه صدقة لأکلت معکم ثم قال قوموا الی منزلی فاطعمهم و کساهم و امر لهم بدارهم و دخلت علی الحسین (ع) جاریة فحیته بطاقة ریحان فقال لها انت حرة لوجه الله تعالی فقیل له تجیئک بطاقة ریحان لا خطر لها فتعتقها قال کذا ادبنا الله قال الله تعالی و اذا حییتم بتحیة فحیوا بأحسن منها او ردوها و کان احسن منهاعتقها و قال علیه‌السلام صاحب الحاجة لم یکرم وجهه عن سوء الک فاکرم وجهک عن رده و جاء اعرابی الی الحسین بن علی علیهماالسلام فقال یا ابن‌رسول الله قد ضمنت دیة کاملة و عجزت عن ادائها فقلت فی نفسی اسأل اکرم الناس و ما رأیت اکرم من اهل بیت رسول الله

(ص) فقال الحسين (ع) يا اخا العرب اسألك عن ثلاث مسائل فأن اجبت عن واحدة اعطيتك ثلث المال و ان اجبت عن اثنتين اعطيتك ثلثى المال و ان اجبت عن الكل اعطيتك الكل فقال الأعرابى يا ابن رسول الله [صفحه ۱۷] نمثلك يسأل مثلى و انت من اهل العلم و الشرف فقال الحسين (ع) بلى سمعت جدى رسول الله (ص) يقول المعروف بقدر المعرفة فقال الأعرابى سل عما بدالك فأن احببت و الا- تعلمت منك و لا- قوة الا بالله فقال الحسين «ع» اى الاعمال افضل فقال الأعرابى الأيمان بالله فقال الحسين «ع» فما النجاة من المهلكة فقال الأعرابى الثقة بالله فقال الحسين «ع» فما يزين الرجل فقال الأعرابى علم معه حلم فقال فأن اخطأه ذلك فقال مال معه مروءة فقال فأن اخطأه ذلك فقال فقر معه صبر فقال الحسين «ع» فأن اخطأه ذلك فقال الأعرابى فصاعقة تنزل من السماء و تحرقه فانه اهل لذلك فضحك الحسين «ع» و رمى اليه بصرة فيها الف دينار و اعطاه خاتمه و فيه فص قيمته مأتادرهم و قال يا اعرابى اعط الذهب الى غرمائك و اصرف الخاتم فى نفقتك فاخذ الأعرابى ذلك و قال الله اعلم حيث يجعل رسالته و قيل للحسين (ع) ما اعظم خوفك من ربك فقال لا يأمن يوم القيامة الا من خاف الله فى الدنيا و جنى غلام له جناية توجب العقاب فامر بضربه فقال يا مولاى و الكاظمين الغيظ قال خلوا عنه فقال يا مولاى و العافين عن الناس قال قد عفوت عنك قال يا مولاى و الله يحب المحسنين قال انت حر لوجه الله ولك ضعف ما كنت اعطيك و قيل لعلى بن الحسين عليهماالسلام ما اقل ولد ابيك فقال العجب كيف ولدت كان يصلى [صفحه ۱۸] فى اليوم و الليلة الف ركعة ذكره صاحب العقد الفريد.

خطب الحسين

خطب الحسين عليه‌السلام فقال ايها الناس نافسوا فى المكارم و سارعوا فى المغانم و لا تحتسبوا بمعروف لم تعلجوه و اكسبوا الحمد بالنجح و لا تكسبوا بالمطل ذما فمهما يكن لأحد عند احد صنيعة له رأى انه لا يقوم بشكرها فالله له بمكافاته فأنه اجزل عطاء و اعظم اجرا و اعلموا ان حوائج الناس اليكم من نعم الله عليكم فلا تملوا النعم فتحور نقما و اعلموا أن المعروف مكسب حمدا و معقب اجرا فلو رأيتم المعروف رجلا- رأيتموه حسنا جميلا- يسر الناظرين ولو رأيتم اللؤم رأيتموه سمحا مشوها تنفر منه القلوب و تغض دونه الأبصار ايها الناس من جاد ساد و من بخل رذل و ان اجود الناس من اعطى من لا يرجوه و ان اعفى الناس من عفاعن قدره و ان اوصل الناس من وصل من قطعه و الأصول على مغارسها بفروعها تسموفمن تعجل لأخيه خيرا وجده اذا قدم عليه غدا و من اراد الله تبارك و تعالى بالصنيعة الى اخيه كافاه بها فى وقت حاجته و صرف عنه من بلآء الدنيا ما هو اكثر منه. و من نفس كربة مؤمن فرج الله عنه كرب الدنيا و الآخره. و من احسن الحسن الله اليه و الله يحب المحسنين [صفحه ۱۹] و خطب عليه‌السلام ايضا فقال ان الحلم زينة و الوفآء مروءة و الصلة نعمه والأستكبار صلف و العجلة سفه و السفه ضعف و الغلو و رطة و مجالسة اهل الدناءة شر و مجالسة اهل الفسق ريبة و مما ينسب الى الحسين عليه‌السلام من الشعر قوله:ذهب الذين احبهم و بقيت فيمن لا أحبهفيمن اراه يسبنى ظهر المغيب و لا اسبهيبغى فسادى ما استطا ع و امره مما أربه [۳] .حنقا يدب الى الضرا ء و ذاك مما لا ادبهو يرى ذباب الشر من حولى يطن و لا يذبهو اذا خبا و غر الصدو ر فلا يزال به يشبهافلا يعيج بعقله افلا يثوب اليه لبهافلا يرى أن فعله مما يسور اليه غبهحسبى بربى كافيا ما اختشى و البغى حسبهو لقل من يبغى على ه فما كفاه الله ربهو قوله عليه‌السلاماذا ما عضك الدهر فلا تجنح الى خلقو لا تسأل سوى الله تعالى قاسم الرزق [صفحه ۲۰] فلو عشت و طوفت من الغرب الى الشرقلما صادفت من يقدر ان يسعد او يشقنيو قوله عليه‌السلامالله يعلم ان ما بيدى يزيد لغيرهو بأنه لم يكتسب ه بغيره و بميره [۴] لو أنصف النفس الخوء و ن لقصرت من سيرهو لكان ذلك منه اد نى شره من خيره

روى الصدوق فى الامالى بسنده عن الصادق

روى الصدوق عليه الرحمة فى الامالى بسنده عن الصادق عليه‌السلام قال كان النبى صلى الله عليه و آله فى بيت امسلمة فقال لها لا

یدخل علی احد فجاء الحسین «ع» و هو طفل فما ملکت معه شیئا حتی دخل علی النبی «ص» فدخلت امسلمة علی اثره فاذا الحسین «ع» علی صدره و اذا النبی (ص) «یبکی» و بیده شیء یقلبه فقال النبی «ص» یا امسلمة هذا جبرئیل یخبرنی أن أبنی هذا مقتول و هذه التربة التی یقتل علیها فضعیها عندک فأذا صارت دما عبیطا فقد قتل حبیبی فقالت ام [صفحه ۲۱] سلمة یا رسول الله سل الله أن یدفع ذلک عنه قال قد فعلت فأوحی الله عزوجل الی ان له درجة لا ینالها احد من المخلوقین و ان له شیعة یشفعون فیشفعون و أن المهدی من ولده فطوبی لمن کان من اولیاء الحسین «ع» و شیعته والله الفآئزون یوم القیامة و روی عن امسلمة رضوان الله علیها انها قالت بینا رسول الله «ص» ذات یوم جالس و الحسین «ع» جالس فی حجره اذ هملت عیناه بالدموع فقلت له یا رسول الله مالی اراک تبکی جعلت فداک فقال جاءنی جبرئیل فعزانی با بنی الحسین و اخبرنی أن طائفة من امتی تقتله لا انالهم الله شفاعتی و عن امسلمة (رض) ایضا أنها قالت خرج رسول الله (ص) من عندنا ذات لیلة فغاب عنا طویلا ثم جآءنا و هو اشعث اغبر و یده مضمومة فقلت له یا رسول الله مالی اراک اشعث مغبرا فقال اسری بی فی هذا الوقت الی موضع من العراق یقال له کربلا فأریت فیه مصرع الحسین ابنی و جماعة من ولدی و اهل بیتی فلم ازل القط دمآءهم فها هی فی یدی و بسطها الی فقال خذیها و احتفظی بها فاخذتها فأذا هی شبه تراب احمر و فی روایة انه (ص) اعطاها ترابا من تربة الحسین «ع» حمله الیه جبرئیل «ع» و قال لها اذا صار هذا التراب دما فقد قتل الحسین «ع» قالت امسلمة فوضعته فی قارورة و شددت رأسها و احتفظت به فلما خرج الحسین (ع) من مکة متوجها نحو العراق کنت اخرج تلک [صفحه ۲۲] القارورة فی کل یوم و لیلة فاشمها و انظر الیها ثم ابکی لمصابه فلما کان الیوم العاشر من المحرم و هو الیوم الذی قتل فیه (ع) أخرجتها فی اول النهار و هی بحالها ثم عدت الیها آخر النهار فاذا هی دم عبیط فضججت فی بیتی و بکیت و کظمت غیظی مخافة ان یسمع اعدآءهم بالمدینة فیسرعوا بالشماتة فلم ازل حافظة للوقت و الیوم حتی جآء الناعی ینعاه فحقق ما رأیت و عن بعضهم قال دخلت علی رسول الله صلی الله علیه و آله و عیناه تفیضان فقلت بأبی انت و امی یا رسول الله ما لعینیک تفیضان اغضبک احد قال لابل کان عندی جبرئیل فأخبرنی ان الحسین (ع) یقتل بشاطیء الفرات فقال هل لک ان تشم من تربته قلت نعم فأخذ قبضة من تراب و اعطانیها فلم املک عینی ان فاضتا و اسم الارض کربلا- و روی ان النبی صلی الله علیه و آله کان ذات یوم جالسا و حوله علی و فاطمة و الحسن و الحسین علیهم‌السلام فقال لهم کیف بکم اذا کنتم صرعی و قبورکم شتی فقال له الحسین (ع) أنموت موتا او نقتل قتلا- فقال بل تقتل یا بنی ظلما و یقتل اخوک ظلما و تشرد ذراریکم فی الأرض فقال الحسین (ع) و من یقتلنا یا رسول الله قال شرار الناس قال فهل یزورنا بعد قتلنا احد قال نعم یا بنی طائفة من امتی یریدون بزیارتکم بری و صلتی فأذا کان یوم القیامه جئتهم الی الموقف حتی آخذ باعضادهم فاخلصهم من اهواله و قال الصادق علیه‌السلام [صفحه ۲۳] زیارة الحسین (ع) واجبة علی کل من یعتقد و یقر للحسین (ع) بالامامة من الله عزوجل و قال علیه‌السلام زیارة الحسین (ع) تعدل مائة حجة مبرورة و مائة عمرة و عن النبی صلی الله علیه و آله من زار الحسین (ع) بعد موته فله الجنة و الأخبار فی ذلک کثیرة.

فی الأمور المتقدمة علی القتال

لما مات معویه [۵] و ذلک فی النصف من رجب سنة ستین من الهجرة و تخلف بعده ولده یزید کتب یزید الی ابن‌عمه الولید بن عتبة بن ابی‌سفیان و کان والیا علی المدینة مع مولی لمعویه یقال له ابن ابی‌زریق یأمره بأخذ البیعة علی اهلها [۶] و خاصة علی الحسین [صفحه ۲۴] علیه‌السلام و لا یرخص له فی التأخر عن ذلک و یقول ان ابی علیک فاضرب عنقه و ابعث الی برأسه فاحضر الولید مروان بن الحکم و استشاره فی امر الحسین «ع» فقال انه لا یقبل و لو کنت مکانک لضربت عنقه فقال الولید لیتنی لم اک شیئامذ کوارثم بعث الی الحسین «ع» فی اللیل فاستدعاه فعرف الحسین «ع» الذی اراد فدعا بجماعة من اهل بیته و مواله و کانوا ثلاثین رجلا و امرهم بحمل السلاح و قال لهم ان الولید قد استدعانی فی هذا الوقت و لست آمن ان یکلفنی فیه امرا لا أجیبه الیه و هو غیر مأمون فکونوا معی فأذا دخلت الیه فاجلسوا علی الباب فأن سمعتم صوتی قد علا فادخلوا علیه لتمنعوه عنی فصار الحسین «ع» الی الولید فوجد عنده

مروان ابن الحکم فنعی الیه الولید معویه فاسترجع الحسین «ع» ثم قرأ علیه کتاب یزید و ما امره فیه من اخذ البیعة منه لیزید فقال الحسین علیه‌السلام انی اراک لا تقنع ببیعتی سرا حتی ابایعه جهرا فیعرف ذلک الناس فقال له الولید اجل فقال الحسین «ع» تصبح و تری رأیک فی ذلک فقال له الولید انصرف علی اسم الله حتی تأتینا مع جماعة الناس فقال له مروان والله لئن فارقک الحسین الساعه و لم یبایع لا قدرت منه علی مثلها ابدا حتی تکثر القتلی بینکم و بینه ولکن احبس الرجل فلا یخرج من عندک حتی یبایع او تضرب عنقه فوثب [صفحه ۲۵] الحسین «ع» عند ذلک و قال ویلی علیک یا ابن‌الرزقاء [۷] انت تأمر بضرب عنقی و فی روایة انت تقتلنی ام هو کذبت والله و لوءمت ثم اقبل علی الولید فقال ایها الامیر انا اهل بیت النبوة و معدن الرسالة و مختلف الملائکة بنا فتح الله و بنا ختم و یزید رجل فاسق شارب الخمر قاتل النفس المحترمة معلن بالفسق و مثلی لا یبایع مثله ولکن نصبح و تصبحون و ننظر و تنظرون ایننا احق بالخلافة والبیعة ثم خرج یتهادی بین موالیه و هو یتمثل بقول یزید بن المفرغ:لا ذعرت السوام فی غسق [۸] الص بح مغیرا و لا دعیت یزیدایوم اعطی مخافة الموت [۹] ضیما و المنایا یرصدننی ان احیداحتی اتی منزله و قیل انه انشدهما لما خرج من المسجد الحرام متوجها الی العراق. و قیل غیر ذلک فقال مروان للولید عصیتنی لا والله لا یمکنک مثلها من نفسه ابدا فقال له الولید ویحک انک اشرت علی بذهاب دینی و دنیای والله ما احب ان املک الدنیا بأسرها و انی قتلت حسینا سبحان الله اقتل حسینا لما أن قال لا ابایع والله ما اظن احدا یلقی الله بدم الحسین الا و هو خفیف المیزان لا ینظر الله الیه یوم القیامة و لا یزکیه و له عذاب الیم فقال مروان فاذا کان [صفحه ۲۶] هذا رأیک فقد اصبت فیما صنعت یقول هذا و هو غیر حامد له علی رأیه فاقام الحسین علیه‌السلام فی منزله تلک اللیله و هی لیلة السبت لثلاث بقین من رجب سنة ستین فلما اصبح خرج من منزله یستمع الأخبار فلقیه مروان فقال له یا اباعبدالله انی لک ناصح فاطعنی ترشد فقال الحسین علیه‌السلام و ما ذاک قل حتی اسمع فقال مروان انی آمرک ببیعة یزید بن معویة فأنه خیر لک فی دینک و دنیاک فقال الحسین علیه‌السلام انا لله و انا الیه راجعون و علی الاسلام السلام اذ قد بلیت الأمة براع مثل یزید و لقد سمعت جدی رسول الله صلی الله علیه و آله یقول الخلافة محرمة علی آل ابی‌سفیان و طال الحدیث بینه و بین مروان حتی انصرف مروان و هو غضبان فلما کان آخر نهار السبت بعث الولید الرجال الی الحسین علیه‌السلام لیحضر فیبایع فقال لهم الحسین (ع) اصبحوا ثم ترون و نری فکفوا تلک اللیلة عنه و لم یلحوا علیه فخرج فی تلک اللیلة و قیل فی غداتها و هی لیلة الأحد لیومین بقیا من رجب متوجها نحو مکة [۱۰] و قال محمد بن ابی‌طالب [صفحه ۲۷] خرج الحسین (ع) من منزله ذات لیلة و اقبل الی قبر جده صلی الله علیه و آله فقال السلام علیک یا رسول الله انا الحسین بن فاطمه فرخک و ابن فرختک و سبطک الذی خلفتنی فی امتک فاشهد علیهم یا نبی الله انهم قد خذلونی و ضیعونی و لم یحفظونی و هذه شکوای الیک حتی القاک ثم قام فصف قدمیه فلم یزل راکعا و ساجدا فلما کانت اللیلة الثانیة خرج الی القبر ایضا و صلی رکعات فلما فرغ من صلاته جعل یقول اللهم هذا قبر نبیک محمد و انا ابن بنت نبیک و قد حضرنی من الأمر ما قد علمت اللهم انی احب المعروف و انکر المنکر و انا اسألک یا ذاالجلال و الأکرام بحق القبر و من فیه الا اخترت لی ما هو لک رضا و لرسولک رضا ثم جعل یبکی عند القبر حتی اذا کان قریبا من الصبح وضع رأسه علی القبر فاغفی فاذا هو برسول الله (ص) قد اقبل فی کتیبة من الملآئکة عن یمینه و عن شماله و بین یدیه حتی ضم الحسین (ع) الی صدره و قبل بین عینیه و قال حبیبی یا حسین کأنی اراک عن قریب مرملا بدمائک مذبوحا بارض کرب و بلاء من عصابة من امتی و انت مع ذلک عطشان لا تسقی و ظمآن لا تروی و هم مع ذلک یرجون شفاعتی لا انالهم الله شفاعتی یوم القیامة حبیبی یا حسین ان أباک و امک و اخاک قدموا علی و هم مشتاقون الیک و ان لک فی الجنان لدرجات لا تنالها الا بالشهادة فجعل الحسین (ع) [صفحه ۲۸] فی منامه ینظر الی جده و یقول یا جداه لا حاجة لی فی الرجوع الی الدنیا فخذنی الیک و ادخلنی معک فی قبرک فقال له رسول الله صلی الله علیه و آله لابد لک من الرجوع الی الدنیا حتی ترزق الشهادة و ما قد کتب الله لک فیها من الثواب العظیم فأنک و اباک و اخاک و عمک و عم ابیک تحشرون یوم القیامة فی زمرة واحدة حتی تدخلوا الجنة فانتبه الحسین (ع) من نومه فزعا مرعوبا فقص رؤیاه علی اهل بیته و بنی عبدالمطلب فلم یکن فی ذلک الیوم فی مشرق و لا مغرب قوم اشد غما من اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و

لا اکثر باک و لا باکیة منهم و لما عزم الحسین علیه‌السلام علی الخروج من المدینة مضی فی جوف اللیل الی قبر امه فودعها ثم مضی الی قبر اخیه الحسن (ع) ففعل کذلک و خرج معه بنو اخیه و اخوته و جل اهل بیته الا ـ محمد بن الحنفیة فأنه لما علم عزمه علی الخروج من المدینة لم یدر این یتوجه فقال له یا اخی انت احب الناس الی و اعزهم علی و لست والله ادخر النصیحة لأحد من الخلق و لیس احد احق بها منک لانک مزاج مائی و نفسی و روحی و بصری و کبیر اهل بیتی و من وجبت طاعته فی عنقی لأن الله قد شرفک علی و جعلک من سادات اهل الجنة تنح ببیعتک عن یزید و عن الأمصار ما استطعت ثم ابعث رسلک الی الناس فادعهم الی نفسک فأن بایعک الناس و بایعوا لک حمدت الله [صفحه ۲۹] علی ذلک و ان اجتمع الناس علی غیرک لم ینقص الله بذلک دینک و لا عقلک و لا تذهب به مروءتک و لا فضلک انی اخاف علیک ان تدخل مصرا من هذه الأمصار فیختلف الناس بینهم فمنهم طائفة معک و اخری علیک فیقتتلون فتکون لأول الأسنة غرضا فاذا خیر هذه الأمة کلها نفسا و ابا و اما اضیعها دما و اذلها أهلا فقال له الحسین علیه‌السلام فأین اذهب یا أخی قال تخرج الی مکة فان اطمأنت بک الدار بها فذاک و ان تکن الأخری خرجت الی بلاد الیمن فأنهم انصار جدک و ابیک و هم ارأف الناس و أرقهم قلوبا و اوسع الناس بلادا فأن اطمأنت بک الدار و الا لحقت بالرمال و شعف [۱۱] «و شعوب خ ل» الجبال و جزت من بلد الی بلد حتی تنظر ما یوءول الیه أمر الناس و یحکم الله بیننا و بین القوم الفاسقین فأنک اصوب ما تکون رأیا حین تستقبل الأمر استقبالا فقال الحسین علیه‌السلام یا اخی والله لو لم یکن فی الدنیا ملجأ و لا مأوی لما بایعت یزید بن معویة فقطع محمد بن الحنفیة علیه الکلام و بکی فبکی الحسین علیه‌السلام معه ساعة ثم قال یا اخی جزاک الله خیرا فقد نصحت و اشفقت و ارجو ان یکون رأیک سدیدا موفقا و انا عازم علی الخروج الی مکة و قد تهیأت لذلک انا و اخوتی و بنو اخی و شیعتی [صفحه ۳۰] امرهم امری و رأیهم رأیی و اما انت یا اخی فلا علیک ان تقیم بالمدینة فتکون لی عینا علیهم لا تخفی عنی شیئا من امورهم ثم دعا الحسین علیه‌السلام بدواة و بیاض و کتب هذه الوصیة لأخیه محمد.بسم الله الرحمن الرحیم هذا ما اوصی به الحسین بن علی بن ابی‌طالب الی اخیه محمد المعروف بابن الحنفیة ان الحسین علیه‌السلام یشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و ان محمدا عبده و رسوله جاء بالحق من عند الحق و ان الجنة حق و ان الساعة آتیة لا ریب فیها و ان الله یبعث من فی القبور و انی لم اخرج أشر او لا بطر او لا مفسدا و لا ظالما و انما خرجت لطلب الاصلاح فی امة جدی ارید ان آمر بالمعروف و انهی عن المنکر و اسیر بسیرة جدی و ابی علی بن ابی‌طالب فمن قبلنی بقبول الحق فالله اولی بالحق و من رد علی هذا اصبر حتی یقضی الله بینی و بین القوم بالحق و هو خیر الحاکمین و هذه وصیتی یا اخی الیک و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب ثم طوی الکتاب و ختمه بخاتمه ثم دفعه الی اخیه محمد ثم ودعه و خرج من المدینة و اقبلت نساء بنی عبدالمطلب فاجتمعن للنیاحة لما بلغهن ان الحسین علیه‌السلام یرید الشخوص من المدینة حتی مشی فیهن الحسین «ع» فقال انشد کن الله ان تبدین هذا الأمر معصیة لله و لرسوله قالت له نساء بنی عبدالمطلب فلمن نستبقی النیاحة و البکاء فهو عندنا [صفحه ۳۱] کیوم مات فیه رسول صلی الله علیه و آله و علی و فاطمة و الحسن و رقیة و زینب و ام‌کلثوم جعلنا الله فداک من الموت یا حبیب الأبرار من اهل القبور و اقبلت بعض عماته تبکی و تقول اشهد یا حسین لقد سمعت الجن ناحت بنوحک و هم یقولون:و ان قتیل الطف من آل هاشم اذل رقابا من قریش فذلتو اتته ام‌سلمة فقالت یا بنی لا تحزنی بخروجک الی العراق فانی سمعت جدک (ص) یقول یقتل ولدی الحسین بأرض العراق بأرض یقال لها کربلا فقال لها یا أماه و انا و الله اعلم ذلک و انی مقتول لا محالة و لیس لی من هذا بد و انی و الله لأعرف الیوم الذی اقتل فیه و اعرف من یقتلنی و اعرف البقعة التی ادفن فیها و اعرف من یقتل من اهل بیتی و قرابتی و شیعتی و ان اردت یا اماه اریک حفرتی و مضجعی ثم اشار الی جهة کربلا فانخفضت الأرض حتی اراها مضجعه و مدفنه و موضع عسکره و موقفه و مشهده فعند ذلک بکت ام‌سلمة بکآء شدیدا و سلمت امرها الی الله فقال تعالی فقال لها یا اماه قد شآء الله ان یرانی مقتولا مذبوحا ظلما و عدوانا و قد شآء ان یری حرمی و رهطی و نسائی مشردین و اطفالی مذبوحین مأسورین مظلومین مقیدین و هم یستغیثون فلا یجدون ناصرا و لا معینا و خرج علیه‌السلام من المدینة فی جوف اللیل و هو یقرأ فخرج منها خآئفا یترقب قال ربی نجنی من القوم [صفحه ۳۲] الظالمین و لزم الطریق الأعظم فقال

له اهل بیته لو تنکبت الطریق الأعظم کما فعل ابن‌الزبیر کیلا یحلقک الطلب فقال لا والله لا افارقه حتی یقضی الله ما هو قاض فلقیه عبدالله بن مطیع فقال له جعلت فداک این ترید قال اما الآن فمکة و اما بعد فأنی استخیر الله قال خار الله لک و جعلنا فداک فأذا اتیت مکة فأیاک ان تقرب الکوفة فأنها بلدة مشوءومة بها قتل ابوک و خذل اخوک و اغتیل بطعنة کادت تأتی علی نفسه الزم الحرم فانت سید العرب لا یعدل بک اهل الحجاز احدا و یتداعی الیک الناس من کل جانب لا تفارق الحرم فداک عمی و خالی فوالله لئن هلکت لنسترقن بعدک و کان دخوله علیه‌السلام الی مکة یوم (لیلة خ ل) الجمعة لثلاث مضین من شعبان فیکون مقامه فی الطریق نحوا من خمسة ایام لأنه خرج من المدینة للیلتین بقیتا من رجب کما مر و دخلها و هو یقرأ و لما توجه تلقاء مدین قال عسی ربی ان یهدینی سواء السبیل فاقام بمکة باقی شعبان و شهر رمضان و شوالا و ذا القعده و ثمانی لیال من ذی الحجة و اقبل اهل مکة و من کان بها من المعتمرین و اهل الآفاق یختلفون الیه و ابن‌الزبیر بها قد لزم جانب الکعبة و هو قائم یصلی عندها عامة النهار و یطوف و یأتی الحسین علیه‌السلام فیمن یأتیه الیومین المتوالیین و بین کل یومین مرة و لا یزال یشیر علیه بالرأی و هو اثقل خلق الله علی ابن‌الزبیر لأنه قد علم ان اهل [صفحه ۳۳] الحجاز لا یبایعونه مادام الحسین علیه‌السلام باقیا فی البلد و ان الحسین علیه‌السلام اطوع فی الناس منه و اجل و لما بلغ اهل الکوفة موت معویة و امتناع الحسین علیه‌السلام من البیعة ارجفوا بیزید و اجتمعت الشیعة فی منزل سلیمان بن صرد الخزاعی فلما تکاملوا قام سلیمان فیهم خطیبا و قال فی آخر خطبته یا معشر الشیعة انکم قد علمتم بان معویة قد هلک و صار الی ربه و قدم علی عمله و قد قعد فی موضعه ابنه یزید و هذا الحسین بن علی علیهماالسلام قد خالفه و صار الی مکه هاربا من طواغیت آل ابی‌سفیان و انتم شیعته و شیعة ابیه من قبله و قد احتاج الی نصرتکم الیوم فان کنتم تعلمون انکم ناصروه و مجاهدوا عدوه فاکتبوا ألیه و ان خفتم الوهن و الفشل فلا تغروا الرجل من نفسه قالوا بل نقاتل عدوه و نقتل انفسنا دونه فارسلوا و فدا من قبلهم و علیهم ابوعبدالله الجدلی و کتبوا الیه معهم (بسم الله الرحمن الرحیم) للحسین بن علی علیهماالسلام من سلیمان بن صرد و المسیب بن نجبة [۱۲] و رفاعة بن شداد البجلی و حبیب بن مظاهر و عبدالله بن وال و شیعته من المؤمنین و المسلمین سلام علیک اما بعد فالحمدلله الذی قصم عدوک و عدو ابیک من قبل الجبار العنید الغشوم الظلوم الذی انتزی علی هذه الأمة فابتزها امرها و غصبها فیأها و تأمر علیها بغیر [صفحه ۳۴] رضا منها ثم خیارها و استسقی شرارها و جعل مال الله دولة بین جبابرتها و عتاتها فبعدا له کما بعدت ثمود و انه لیس علینا امام غیرک فاقبل لعل الله یجمعنا بک علی الحق و النعمان بن بشیر فی قصر الأمارة و لسنا نجتمع معه فی جمعة و لا نخرج معه الی عید و لو قد بلغنا انک اقبلت اخرجناه حتی یلحق بالشام أن شاء الله تعالی والسلام علیک و رحمة الله و برکاته یا ابن رسول الله و علی ابیک من قبلک و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم و قیل انهم سرحوا الکتاب مع عبدالله بن مسمع الهمدانی و عبدالله بن وال و امروهما بالنجآء فخرجا مسرعین حتی قدما علی الحسین علیه‌السلام بمکة لعشر مضین من شهر رمضان ثم لبثوا یومین و انفذوا قیس بن مسهر الصیداوی [۱۳] و عبدالرحمن بن عبدالله بن شداد الأرحبی و عمارة بن عبدالله السلولی الی الحسین علیه‌السلام و معهم نحو مائة و خمسین صحیفة من الرجل و الأثنین و الاربعة و هو مع ذلک یتأنی و لا یجیبهم فورد علیه فی یوم واحد ستمائة کتاب و تواترت الکتب حتی اجتمع عنده فی نوب متفرقة اثنا عشر الف کتاب ثم لبثوا یومین آخرین و سرحوا الیه هانی بن [صفحه ۳۵] هانی السبیعی [۱۴] و سعید بن عبدالله الحنفی و کانا آخر الرسل و کتبوا الیه (بسم الله الرحمن الرحیم) للحسین بن علی علیهماالسلام من شیعته من المؤمنین و المسلمین اما بعد فحیهلا [۱۵] فان الناس ینتظرونک لا رأی لهم غیرک فالعجل العجل ثم العجل العجل و السلام ثم کتب معهما ایضا شبث [۱۶] بن ربعی و حجار بن ابجر [۱۷] و یزید بن الحارث و یزید بن رویم و عروة بن قیس و عمرو بن الحجاج الزبیدی و محمد بن عمیر التمیمی (اما بعد) فقد اخضر الجناب و اینعت الثمار فأذا شئت فاقبل علی جند لک مجند و السلام علیک و رحمة الله و برکاته و علی ابیک من قبلک و فی روایة ان اهل الکوفة کتبوا الیه ان لک هنا مائة الف سیف فلا تتأخر و تلاقت الرسل کلها عنده فقال الحسین علیه‌السلام لهانی و سعید خبرانی من اجتمع علی هذا الکتاب الذی سیر الی معکما فقالا یا ابن‌رسول الله شبث بن ربعی و حجار بن ابجر و یزید بن الحارث و یزید بن رویم و عروة بن قیس و عمرو بن الحجاج [۱۸] و محمد بن عمیر بن عطارد

فعندها قام الحسین علیه‌السلام فصلی [صفحه ۳۶] رکعتین بین الرکن و المقام و سأل الله الخیرة فی ذلک ثم کتب مع هانی ابن هانی و سعید بن عبدالله (بسم الله الرحمن الرحیم) من الحسین ابن علی الی الملأ من المؤمنین و المسلمین اما بعد فان هانیا و سعیدا قدما علی بکتبکم و کانا آخر من قدم علی من رسلکم و قد فهمت کل الذی اقتصصتم و ذکرتم و مقالة جلکم انه لیس علینا امام فاقبل لعل الله ان یجمعنا بک علی الحق والهدی و انا باعث الیکم اخی و ابن عمی و ثقتی من اهل بیتی مسلما ابن عقیل فان کتب الی انه قد اجتمع رأی ملأ کم و ذوی الحجی و الفضل منکم علی مثل ما قدمت به رسلکم و قرات فی کتبکم فانی اقدم الیکم و شیکا [۱۹] ان شآء الله تعالی فلعمری ما الامام الا الحاکم بالکتاب القائم بالقسط الدائن بدین الحق الحابس نفسه علی ذلک لله و السلام و دعا الحسین علیه‌السلام مسلما ابن عقیل و قیل انه کتب معه جواب کتبهم فسرحه مع قیس بن مسهر الصیداوی و عمارة بن عبدالله السلولی و عبدالرحمن بن عبدالله الازدی و امره بالتقوی و کتمان امره و اللطف فان رأی الناس مجتمعین مستوسقین عجل الیه بذلک فاقبل مسلم رحمه الله حتی اتی الی المدینة فصلی فی مسجد رسول الله صلی الله علیه و آله و ودع من احب من اهله و استأجر [صفحه ۳۷] دلیلین من قیس فاقبلا به یتنکبان الطریق و اصابهما عطش شدید فعجزا عن السیر فأومآ له الی سنن الطریق بعد ان لاح لهما ذلک فسلک مسلم ذلک السنن و مات الدلیلان عطشا فکتب مسلم الی الحسین علیه‌السلام من الموضع المعروف بالمضیق مع قیس بن مسهر اما بعد فأنی اقبلت من المدینة مع دلیلین فحادا عن الطریق فضلا و اشتد علینا العطش فلم یلبثا ان ماتا و اقبلنا حتی انتهینا الی المآء فلم ننج الا بحشاشة انفسنا و ذلک المآء بمکان یدعی المضیق من بطن الخبت و قد تطیرت من توجهی هذا فأن رأیت اعفیتنی منه و بعثت غیری و السلام فکتب الیه الحسین علیه‌السلام اما بعد فقد خشیت ان لا یکون حملک علی الکتاب الی فی الاستعفاء من الوجه الذی وجهتک له الا الجبن فامض لوجهک الذی و جهتک فیه و السلام فلما قرأ مسلم الکتاب قال اما هذا فلست اتخوفه علی نفسی فاقبل حتی مر بماء لطیء فنزل ثم ارتحل عنه فأذا برجل یرمی الصید فنظر الیه و قد رمی ظبیا حین اشرف له فصرعه فقال مسلم نقتل عدونا ان شاء الله ثم اقبل حتی دخل الکوفة فنزل فی دار المختار بن ابی‌عبیدة الثقفی و قیل فی غیرها و اقبلت الشیعة تختلف الیه فکلما اجتمع الیه منهم جماعة قرأ علیهم کتاب الحسین علیه‌السلام و هم یبکون و بایعه الناس حتی بایعه منهم ثمانیة عشر الفا و فی روایة اثنا عشر الفا فکتب [صفحه ۳۸] مسلم الی الحسین علیه‌السلام کتابا یقول فیه اما بعد فان الرائد لا یکذب اهله و ان جمیع اهل الکوفة معک و قد بایعنی منهم ثمانیة عشر الفا (و فی روایة اثنا عشر الفا) فعجل الأقبال حین تقرأ کتابی هذا و السلام علیک و رحمة الله و برکاته و ارسل الکتاب مع عابس بن شبیب الشاکری و قیس بن مسهر الصیداوی و عن الشعبی انه بایع الحسین علیه‌السلام اربعون الفا من اهل الکوفة علی ان یحاربوا من حارب و یسالموا من سالم و جعلت الشیعة تختلف الی مسلم حتی علم بمکانه فبلغ النعمان بن بشیر ذلک و کان والیا علی الکوفة من قبل معویة فأقره یزید علیها و کان من الصحابة من الانصار و حضر مع معویه حرب صفین و کان من اتباعه [۲۰] فصعد المنبر و خطب الناس و حذرهم الفتنة فقام الیه عبدالله بن مسلم بن سعید الحضرمی حلیف بنی‌امیه فقال له انه لا یصلح ما تری الا الغشم ان هذا الذی انت علیه رأی المستضعفین فقال له النعمان ان اکون من المستضعفین فی طاعة الله أحب الی من أن أکون من الأعزین فی معصیة الله ثم نزل فکتب عبدالله بن مسلم الی یزید یخبره بقدوم مسلم بن عقیل الکوفه و مبایعة الناس له و یقول ان کان لک فی الکوفة حاجة فابعث الیها رجلا قویا ینفذ امرک و یعمل مثل عملک فی عدوک فان النعمان بن [صفحه ۳۹] بشیر رجل ضعیف او هو یتضعف و کتب الیه عمارة بن الولید بن عقبه و عمر بن سعد بنحو ذلک فدعی یزید سرحون مولی معویه و استشاره فیمن یولی علی الکوفة و کان یزید عاتبا علی عبیدالله بن زیاد و هو یومئذ وال علی البصرة و کان معویه قد کتب لابن زیاد عهدا بولایة الکوفة و مات قبل انفاذه فقال سرحون لیزید لو نشر لک معویة ما کنت آخذا برأیه قال بلی قال هذا عهده لعبید الله علی الکوفة فضم یزید البصره و الکوفة الی عبید الله و کتب الیه بعهده و سیره مع مسلم بن عمرو الباهلی و کتب الی عبید الله معه اما بعد فأنه کتب الی شیعتی من أهل الکوفة یخبروننی ان ابن عقیل فیها یجمع الجموع لیشق عصا المسلمین فسر حین تقرأ کتابی هذا حتی تأتی الکوفة فتطلب ابن‌عقیل طلب الخزرة حتی تثقفه فتوثقه او تقتله او تنفیه و السلام فخرج مسلم بن عمرو

حتی قدم علی عبیدالله بالبصرة فأمر عبیدالله بالجهاز من وقته و التهیأ و المسیر الی الکوفة من الغد و کان الحسین علیه‌السلام قد کتب الی جماعة من اشراف البصرة کتابا مع ذراع السدوسی و قیل مع مولی للحسین علیه‌السلام اسمه سلیمان و یکنی ابارزین منهم. الاحنف بن قیس. و یزید بن مسعود النهشلی. و المنذر ابن الجارود العبدی. یقول فیه انی ادعوکم الی الله و الی نبیه فأن السنة قد امیتت و ان البدعة قد احییت فان تجیبوا دعوتی و تطیوا [صفحه ۴۰] أمری أهدکم سبیل الرشاد فجمع یزید بن مسعود بنی تمیم و بنی حنظلة و بنی سعد فلما حضروا قال یا بنی تمیم کیف ترون موضعی فیکم و حسبی منکم فقالوا بخ بخ انت و الله فقرة الظهر و رأس الفخر حللت فی الشرف وسطا و تقدمت فیه فرطا قال فانی قد جمعتکم لأمر ارید ان أشاورکم فیه و استعین بکم علیه فقالوا انا و الله نمنحک النصیحة و نجهد لک الرأی فقل حتی نسمع فقال أن معویة مات فاهون به و الله هالکا و مفقودا الا و انه قد انکسر باب الجور و الأثم و تضعضعت ارکان الظلم و قد کان احدث بیعة عقدبها امر اظن ان قد احکمه و هیهات الذی اراد اجتهد والله ففشل و شاور فخذل و قد قام ابنه یزید شارب الخمور و رأس الفجور یدعی الخلافة علی المسلمین و یتأمر علیهم بغیر رضی منهم مع قصر حلم و قلة علم لا یعرف من الحق موطیء قدمیه فاقسم بالله قسما مبرورا لجهاده علی الدین افضل من جهاد المشرکین و هذا الحسین بن علی بن رسول الله صلی الله علیه و آله ذو الشرف الأصیل و الرای الاثیل له فضل لا یوصف و علم لا ینزف و هو اولی بهذا الأمر لسابقته و سنه و قدمه و قرابته یعطف علی الصغیر و یحنو علی الکبیر فاکرم به راعی رعیة و امام قوم و جبت لله به الحجة و بلغت به الموعظة فلا تعشوا عن نور الحق و لا تسکعوا [۲۱] [صفحه ۴۱] فی وهد الباطل فقد کان صخر بن قیس انخذل بکم یوم الجمل فاغسلوها بخروجکم الی ابن‌رسول الله (ص) و نصرته والله لا یقصر احد عن نصرته الا اورثه الله تعالی الذل فی ولده و القلة فی عشیرته وها اناذا قد لبست للحرب لامتها و ادرعت لها بدرعها من لم یقتل یمت و من یهرب لم یفت فاحسنوا رحمکم الله رد الجواب فتکلمت بنوحنظله فقالوا یا اباخالد نحن نبل کنانتک و فرسان عشیرتک ان رمیت بنا اصبت و ان غزوت بنا فتحت لا تخوض والله غمرة الا خضناها و لا تلقی و الله شدة الالقیناها ننصرک باسیافنا و نقیک بابداننا اذا شئت فقم و تکلمت بنو سعد بن یزید فقالوا یا اباخالد ان أبغض الاشیاء الینا خلافک و الخروج من رأیک و قد کان صخر بن قیس أمرنا بترک القتال فحمدنا امرنا (رأیه خ ل) و بقی عزنا فینا فامهلنا نراجع الرأی و نحسن المشورة و نأتیک برأینا و تکلمت بنو عامر بن تمیم فقالوا اباخالد نحن بنو ابیک و حلفاوءک لا نرضی ان غضبت و لا نقطن ان ظعنت و الأمر الیک فادعنا نجبک و مرنا نطعک و الأمر لک اذا شئت فقال و الله یا بنی‌سعد لئن فعلتموها لا رفع الله السیف عنکم ابدا و لا زال سیفکم فیکم ثم کتب الی الحسین علیه‌السلام بسم الله الرحمن الرحیم اما بعد فقد وصل الی کتابک و فهمت ما ندبتنی الیه و دعوتنی له من الأخذ بحظی من طاعتک و الفوز بنصیبی من نصرتک و ان الله لم [صفحه ۴۲] یخل الأرض قط من عامل علیها بخیر او دلیل علی سبیل نجاة و انتم حجة الله علی خلقه و ودیعته فی ارضه تفرعتم من زیتونة احمدیه هو اصلها و انتم فرعها فاقدم سعدت باسعد طائر فقد ذللت لک اعناق بنی تمیم و ترکتهم اشد تتابعا فی طاعتک من الأبل الظمآء لورود المآء یوم خمسها و قد ذللت لک رقاب بنی‌سعد و غسلت درن صدورها بمآء سحابة مزن حین استهل برقها فلمع فلما قرأ الحسین علیه‌السلام الکتاب قال مالک آمنک الله یوم الخوف و اعزک و ارواک یوم العطش الأکبر فلما تجهز المشارالیه للخروج الی الحسین علیه‌السلام بلغه قتله قبل أن یسیر فجزع من انقطاعه عنه و کتب الیه الأحنف اما بعد فاصبر أن وعد الله حق و لا یستخفنک الذین لا یوقنون و اما المنذر بن الجارود فأنه جآء بالکتاب و الرسول الی عبیدالله بن زیاد فی عشیة اللیلة التی یرید ابن زیاد ان یذهب فی صبیحتها الی الکوفة لأن المنذر خاف أن یکون الکتاب دسیسا من عبید الله و کانت بحریة بنت المنذر زوجة عبیدالله فأخذ عبیدالله الرسول فصلبه ثم انه خطب الناس و توعدهم علی الخلاف و خرج من البصرة و استخلف علیها اخاه عثمان و أقبل الی الکوفة و معه مسلم بن عمرو الباهلی [صفحه ۴۳] رسول یزید و شریک [۲۲] ابن الاعور الحارثی و قیل کان معه خمسمائة فتأخروا عنه رجآء ان یقف علیهم و یسبقه الحسین علیه‌السلام الی الکوفة فلم یقف علی احد منهم و سار فلما اشرف علی الکوفة نزل حتی امسی و دخلها لیلا مما یلی النجف و علیه عمامة سوداء و هو متلثم قال بعضهم انه دخلها من جهة البادیة فی زی اهل الحجاز لیوهم الناس انه

الحسین «ع» و الناس قد بلغهم اقبال الحسین «ع» فهم ینتظرونه فظنوا رأوا عبیدالله انه الحسین علیه‌السلام فقالت أمرأة الله اکبر ابن‌رسول الله (ص) فتصایح الناس و قالوا انا معک اکثر من اربعین الفا و اخذ لا یمر علی جماعة من الناس الا سلموا علیه و قالوا مرحبا بک یا ابن‌رسول الله قدمت خیر مقدم فرأی من تباشرهم بالحسین (ع) ماساءه و ازدحموا علیه حتی اخذوا بذنب دابته فحسر اللثام و قال انا عبیدالله فتساقط القوم و وطأ بعضهم بعضا و فی روایة ان عبدالله بن مسلم قال لهم لما کثروا تأخروا هذا الأمیر عبیدالله بن زیاد و سار حتی وافی القصر باللیل و معه جماعة قد التفوا [صفحه ۴۴] به لا یشکون انه الحسین (ع) فاغلق النعمان بن بشیر علیه و علی خاصته فناداه بعض من کان مع ابن‌زیاد لیفتح لهم الباب فاطلع علیه النعمان و هو یظنه الحسین (ع) فقال انشدک الله الا تنحیت و الله ما انا بمسلم الیک امانتی و ما لی فی قتالک من ارب فجعل لا یکلمه ثم انه دنی فتدلی النعمان من شرف القصر فجعل یکلمه فقال ابن‌زیاد افتح لا فتحت فقد طال لیلک و سمعها انسان من خلفه فنکص الی القوم الذین اتبعوه من اهل الکوفة علی انه الحسین فقال یا قوم ابن مرجانه و الذی لا آله غیره ففتح له النعمان فدخل و ضربوا الباب فی وجوه الناس و انفضوا و اصبح ابن زیاد فنادی فی الناس الصلوة جامعة فاجتمع الناس فخرج الیهم فحمد الله و اثنی علیه ثم قال اما بعد فان امیرالمؤمنین یزید و لانی مصرکم و ثغرکم و فیئکم و امرنی بانصاف مظلومکم و اعطاء محرومکم و الأحسان الی سامعکم و مطیعکم و بالشدة علی مریبکم و عاصیکم و انا متبع فیکم امره و منفذ فیکم عهده فانا لمحسنکم و مطیعکم کالولدا البروسوطی و سیفی علی من ترک امری و خالف عهدی فلیتق امروء علی نفسه الصدق ینبیء عنک لا ـ الوعید ثم نزل و فی روایة انه قال فابلغوا هذا الرجل الهاشمی (یعنی مسلما بن [صفحه ۴۵] عقیل) لیتقی غضبی و اخذ العرفاء [۲۳] و الناس اخذا شدیدا فقال اکتبوا لی الغربآء و من فیکم من طلبة امیرالمؤمنین [۲۴] و من فیکم من الحرویة [۲۵] و اهل الریب الذین شأنهم الخلاف و النفاق و الشقاق ثم یجاءبهم لنری رأینا فمن یجیء لنابهم فبریء و من لم یکتب لنا احدا فلیضمن لنا من فی عرافته ان لا ـ یخالفنا منهم مخالف و لا یبغی علینا منهم باغ فمن لم یفعل برئت منه الذمة و حلال لنا دمه و ماله و ایما عریف و جد فی عرافته من بغیة امیرالمؤمنین احد لم یرفعه الینا صلب علی باب داره و الغیت تلک العرافة من العطآء و لما سمع مسلم بن عقیل مجیء عبیدالله الی الکوفة و مقالته التی قالها و ما اخذ به العرفآء و الناس خرج من دار المختار الی دار هانی بن عروة فی جوف اللیل و دخل فی امانه فاخذت الشیعة تختلف الیه فی دار هانی علی تستر و استخفآء من عبیدالله و تواصوا بالکتمان و الح عبیدالله فی طلب مسلم و لا ـ یعلم این هو و کان شریک بن الأعور الهمدانی لما جاء من البصرة مع عبیدالله بن زیاد نزل دار هانی فمرض و کان شریک من [صفحه ۴۶] محبی امیرالمؤمنین «ع» و شیعته عظیم المنزلة جلیل القدر فارسل ألیه ابن‌زیاد انه یرید ان یعوده فقال شریک لمسلم ان هذا الفاجر عائدی فادخل بعض الخزائن فاذا جلس اخرج الیه فاقتله ثم اقعد فی القصر لیس احد یحول بینک و بینه فأن برئت سرت الی البصرة حتی اکفیک امرها و علامتک ان اقول اسقونی ماء و نهاه هانی عن ذلک و کان مسلم شجاعا مقداما جسورا فلما دخل عبیدالله علی شریک و سأله عن وجعه و طال سؤاله جعل یقول اسقونی مآء فلما رأی ان احدا لا یخرج خشی ان یفوته فاخذ یقول:ما الانتظار بسلمی ان تحییها کاس المنیة بالتعجیل اسقوهافتوهم ابن زیاد و خرج فلما خرج دخل مسلم و السیف فی کفه فقال له شریک ما منعک من قتله قال هممت بالخروج فتعلقت بی امرأة و قالت لی نشدتک الله ان قتلت ابن‌زیاد فی دارنا و بکت فی وجهی فرمیت السیف و جلست فقال هانی یا ویلها قتلتنی و قتلت نفسها و الذی فرت منه وقعت فیه و فی روایة انه قال منعنی من قتله خصلتان کراهیة هانی ان یقتل فی داره و حدیث ان الأیمان قید الفئک فقال له هانی اما والله لو قتلته لقتلت فاسقا فاجرا کافرا و لما خفی علی ابن‌زیاد حدیث مسلم دعی مولی له یقال له معقل فاعطاه ثلاثة آلاف او اربعة آلاف درهم و امره بحسن التوصل الی اصحاب مسلم و ان [صفحه ۴۷] یدفع الیهم المال و یقول لهم استعینوا به علی حرب عدوکم و یعلمهم انه من اهل حمص و یظهر لهم انه منهم و قال له انک لو قد اعطیتهم المال اطمأنوا الیک و وثقوا بک فتردد الیهم حتی تعرف مقر مسلم و تدخل علیه فجآء معقل حتی جلس الی مسلم بن عوسجة الأسدی فی المسجد الأعظم و هو یصلی فسمع قوما یقولون هذا یبایع للحسین (ع) فقال له معقل انی امرؤ من اهل الشام انعم الله علی بحب اهل هذا البیت و من احبهم و تباکی له و قال معی ثلاثة آلاف

درهم اردت بها لقآء رجل منهم بلغنی انه قدم الکوفة یبایع لابن بنت رسول الله صلی الله علیه و آله فاغتر ابن‌عوسجة بذلک فاخذ بیعته و اخذ علیه المواثیق المغلظة لیناصحن و لیکتمن ثم ادخله علی مسلم فاخذ بیعته و امر أباتمامة الصآئدی بقبض المال منه و هو الذی کان یقبض اموالهم و ما یعین به بعضهم بعضا و یشتری لهم به السلاح و کان بصیرا و فارسا من فرسان العرب و وجوه الشیعة و اقبل معقل یختلف الیهم فهو اول داخل و آخر خارج حتی فهم ما احتاج الیه ابن‌زیاد فکان یخبره وقتا وقتا و بلغ الذین بایعوا مسلما خمسة و عشرین الف رجل فعزم علی الخروج فقال هانی لا- تعجل و خاف هانی عبیدالله علی نفسه فانقطع عن حضور مجلسه و تمارض فسأل عنه ابن‌زیاد فقبل هو مریض فقال لو علمت بمرضه لعدته و دعا محمد بن الأشعث و اسمآء بن خارجه و عمرو بن الحجاج الزبیدی [صفحه ۴۸] و کانت رویحه بنت عمرو هذا تحت هانی فقال لهم ما یمنع هانی من اتیاننا فقالوا ما ندری و قد قیل انه مریض قال قد بلغنی ذلک و بلغنی انه بریء و انه یجلس علی باب داره قالقوه و مروه ان لا- یدع ما علیه من حقنا فانی لا احب ان یفسد عندی مثله من اشراف العرب فأتوة و وقفوا عیشة علی بابه فقالو له ما یمنعک من لقاء الأمیر فأنه قد ذکرک و قال لو اعلم انه مریض لعدته فقال لهم المرض یمنعنی فقالوا انه قد بلغه انک تجلس کل عشیة علی باب دارک و قد استبطأک و الأبطاء و الجفاء لا یحتمله السلطان من مثلک لأنک سید فی قومک و نحن نقسم علیک الا رکبت معنا فدعا بثیابه فلبسها ثم دعا ببغلته فرکبها حتی اذا دنی من القصر کأن نفسه احست ببعض الذی کان فقال لحسان بن اسماء بن خارجة یا ابن الاخ انی و الله لهذا الرجل لخائف فما تری قال یا عم و الله اتخوف علیک شیئا و لم تجعل علی نفسک سبیلا و لم یکن حسان یعلم مما کان شیئا و کان محمد بن الاشعث عالما به فجاء هانی و القوم معه حتی دخلوا علی عبید الله فلما طلع قال عبید الله لشریح القاضی و کان جالسا عنده.اتتک بخائن رجلاه تسعی یقود النفس منها للهوانفلما دنی من ابن‌زیاد التفت الی شریح و اشار الی هانی و انشد بیت عمرو بن معد یکرب الزبیدی. [صفحه ۴۹] أرید حیاته (حباءه خ ل) و یرید قتلی عذیرک من خلیلک من مرادو کان اول ما قدم مکر ما له ملطفا به فقال له هانی و ما ذاک ایها الأمیر قال ایه یا هانی ما هذه الأمور التی تربص فی دارک لامیرالمؤمنین و عامة المسلمین جئت بمسلم ابن عقیل فادخلته دارک و جمعت له الجموع و السلاح فی الدور حولک و ظننت ان ذلک یخفی علی قال ما فعلت ذلک و ما مسلم عندی قال بلی قد فعلت فلما کثر ذلک بینهما و ابی هانی لا مجاحدته و منا کرته دعا ابن‌زیاد معقلا ذلک العین فقال اتعرف هذا قال نعم و علم هانی عند ذلک انه کان عینا علیهم و انه قد اتاه باخبارهم فسقط فی یده [۲۶] ساعة ثم راجعته نفسه فقال اسمع منی و صدق مقالتی فوالله ما کذبت والله ما دعوته الی منزلی و لا- علمت بشیء من أمره حتی جاءنی یسألنی النزول فاستحییت من رده و داخلنی من ذلک ذمام فضیفته و آویته و قد کان من امره ما قد بلغک فأن شئت اعطیتک الآن موثقا تطمئن به و رهینة تکون فی یدک حتی انطلق و اخرجه من داری فاخرج من ذمامه و جواره فقال له ابن‌زیاد و الله لا تفارقنی ابداحتی تأتینی به قال لا والله لا اجیئک به ابدا اجیئک بضیفی تقتله قال و الله لتأتینی به قال و الله لا آتیک به فلما کثر الکلام بینهما قام مسلم بن عمرو الباهلی و لیس بالکوفة [صفحه ۵۰] شامی و لا- بصری غیره فقال اصلح الله الأمیر خلنی و ایاه حتی اکلمه فقام فخلی به ناحیة فقال له یا هانی انشدک الله ان تقتل نفسک و ان تدخل البلآء فی عشیرتک فوالله انی لأنفس بک عن القتل ان هذا الرجل ابن عم القوم و لیسوا قاتلیه و لا ضائریه فادفعه الیهم فانه لیس علیک بذلک مخزاة و لا منقصه انما تدفعه الی السلطان فقال هانی والله ان علی فی ذلک الخزی و العار ان ادفع جاری و ضیفی و انا صحیح اسمع واری شدید الساعدین کثیر الأعوان و الله لو لم اکن الا واحد الیس لی ناصر لم ادفعه حتی اموت دونه فاخذ یناشده و هو یقول و الله لا- ادفعه ابدا فسمع ابن‌زیاد ذلک فقال ادنوه منی فادنوه منه فقال و الله لتأتینی به اولأ ضربن عنقک فقال هانی اذا و الله لتکثر البارقة حول دارک فقال ابن‌زیاد و الهفاه علیک اباالبارقة تخوفنی و هانی یظن ان عشیرته سیمنعونه ثم قال ادنوه منی فادنی منه فاستعرض وجهه بالقضیب فلم یزل یضرب به انفه و جبینه و خده حتی کسر انفه و سالت الدمآء علی ثیابه و وجهه و لحیته و نثر لحم جبینه و خده علی لحیته حتی کسر القضیب و ضرب هانی یده علی قآئم سیف شرطی و جاذبه الشرطی و منعه فقال عبیدالله احروری [۲۷] سآئر الیوم قد حل دمک جروه فجروه فألقوه فی بیت من بیوت الدار و اغلقوا [صفحه ۵۱] علیه بابه فقال اجعلوا علیه

حرسا ففعل ذلک به فقام الیه اسمآء بن خارجه و قیل حسان بن اسمآء فقال ارسل غدر سائر الیوم أمرتنا ان بخیئک بالرجل حتی اذا جئناک به هشمت انفه و وجهه و سیلت دمآءه علی لحیته و زعمت انک تقتله فقال له عبیدالله و انک لههنا فامر به فضرب و اجلس ناحیة فقال انا لله و انا الیه راجعون الی نفسی انعاک یا هانی فقال محمد بن الأشعث قد رضینا بما رأی الأمیر لنا کان ام علینا انما الأمیر مؤدب و فی روایة ان ابن‌زیاد قال لهانی لما دخل علیه یا هانی اما تعلم ان ابی قدم هذا البلد فلم یترک احدا من هذه الشیعة الاقتله غیر ابیک و غیر حجر و کان من حجر ما قد علمت ثم لم یزل یحسن صحبتک ثم کتب الی امیر الکوفة ان حاجتی قبلک هانی قال نعم قال فکان جزائی ان خبأت فی بیتک رجلا یقتلنی قال ما فعلت فعند ذلک اخرج الذی کان عینا علیهم و بلغ عمرو بن الحجاج ان هانیا قد قتل فاقبل فی مذحج حتی احاط بالقصر و معه جمع عظیم ثم نادی و قال انا عمرو بن الحجاج و هذه فرسان مذحج و وجوهها لم تخلع طاعة و لم تفارق جماعة و قد بلغهم ان صاحبهم قد قتل فاعظموا ذلک فقیل لابن‌زیاد هذه فرسان مذحج بالباب فقال لشریح القاضی ادخل علی صاحبهم فانظر الیه ثم اخرج و اعلمهم انه حی لم یقتل فدخل شریح فنظر الیه فقال هانی لما رأی شریحا یا لله یا للمسلمین اهلکت عشیرتی [صفحه ۵۲] این اهل المصر و الدماة تسیل علی لحیته اذ سمع الصیحة علی باب القصر فقال انی لأظنها اصوات مذحج و شیعتی من المسلمین انه أن دخل علی عشرة نفر انقذونی فلما سمع کلامه شریح خرج الیهم فقال لهم ان الأمیر لما بلغه کلامکم و مقالتکم فی صاحبکم امرنی بالدخول الیه فأتیته فنظرت الیه فامرنی ان القاکم و اعرفکم انه حی و ان الذی بلغکم من قتله باطل فقال له عمرو بن الحجاج و اصحابه اما اذا لم یقتل فالحمد لله ثم انصرفوا و لما ضرب عبیدالله هانئا و حبسه خاف ان یثب به الناس فخرج فصعد المنبر و معه اشراف الناس و شرطه و حشمه فخطب خطبة موجزة و حذر الناس و هددهم فما نزل حتی دخلت النظارة المسجد من قبل باب التمارین یشتدون و یقولون قد جاء ابن‌عقیل فدخل عبیدالله القصر مسرعا و اغلق ابوابه قال عبدالله ابن حازم انا و الله رسول ابن‌عقیل الی القصر لا نظر ما فعل هانی فلما ضرب و حبس رکبت فرسی فکنت اول داخل الدار علی مسلم ابن‌عقیل بالخبر فاذا نسوة من مراد مجتمعات ینادین یا عبرتاه یا ثکلاه فدخلت علی مسلم فاخبرته الخبر فامرنی ان انادی فی اصحابه و قد ملأبهم الدور حوله و کانوا فیها اربعة آلاف رجل فقال لمنادیه ناد یا منصور امت و کان ذلک شعارهم فنادی فتنادی اهل الکوفة و اجتمعوا علیه فاجتمع الیه اربعة آلاف فعقد لعبد الله بن عزیز [صفحه ۵۳] الکندی علی ربع کنده و ربیعة و قال سر أمامی فی الخیل و عقد لمسلم بن عوسجة الاسدی علی ربع مذحج و اسد و قال انزل فی الرجال و عقد لأبی ثمامة الصائدی علی ربع تمیم و همدان و عقد لعباس بن جعدة الجدلی علی ربع المدینة و عبأ میمنته و میسرته و وقف هو فی القلب و اقبل نحو القصر و تداعی الناس و اجتمعوا فما لبثنا الا قلیلا حتی امتلا المسجد من الناس و السوق و ما زالوا یتوثبون حتی المساء و بعث عبید الله الی وجوه اهل الکوفة فجمعهم عنده فی القصر و احاط مسلم بالقصر فضاق بعبید الله امره و کان اکثر عمله ان یمسک باب القصر و لیس معه الا ثلثون رجلا من الشرط و عشرون رجلا من اشراف الناس و اهل بیته و خاصته و اقبل من نأی عنه من اشراف الناس یأتونه من قبل الباب الذی یلی دار الرومیین و جعل من فی القصر مع ابن‌زیاد یشرفون علی اصحاب مسلم فینظرون الیهم و اصحاب مسلم یرمونهم بالحجارة و یشتمونهم و یفترون علی عبید الله و علی امه و ابیه فدعا ابن‌زیاد کثیر بن شهاب و امره ان یخرج فیمن اطاعه من مذحج فیسیر فی الکوفة و یخذل الناس عن ابن‌عقیل و یخوفهم الحرب و یحذرهم عقوبة السلطان و امر محمد بن الاشعث ان یخرج فیمن اطاعه من کندة و حضر موت فیرفع رایة امان لمن جاءه من الناس و قال مثل ذلک للقعقاع بن شور الذهلی و شبث بن ربعی التمیمی [صفحه ۵۴] و حجار بن ابجر السلمی (العجلی خ ل) و شمر بن ذی الجوشن العامری (الضبابی خ ل) و حبس باقی وجوه الناس عنده استیحاشا الیهم لقلة عدد من معه من الناس فخرج کثیر بن شهاب یخذل الناس عن مسلم و خرج محمد بن الاشعث حتی وقف عند دور بنی عمارة فبعث ابن عقیل الی محمد بن الاشعث عبدالرحمن بن شریح الشیبانی فلما رأی ابن الاشعث کثرة من اتاه تأخر عن مکانه و جعل محمد بن الاشعث و کثیر بن شهاب والقعقاع و شبث بن ربعی یردون الناس عن اللحوق بمسلم و یخوفونهم للسلطان حتی اجتمع الیهم عدد کثیر من قومهم و غیرهم فصاروا الی ابن‌زیاد من قبل دار الرومیین فقال له کثیر اصلح الله الأمیر معک فی القصر

ناس کثیر فاخرج بنا الیهم فأبی عبید الله و عقد شبث بن ربعی لوآء فاخرجه و اقام الناس مع ابن‌عقیل یکثرون حتی المساء و امرهم شدید فأمر عبید الله من عنده من الاشراف أن یشرفوا عن الناس فیمنوا اهل الطاعة الزیادة و الکرامة و یخوفوا اهل المعصیة الحرمان و العقوبة و یعلموهم وصول الجند من الشام الیهم و تکلم کثیر بن شهاب حتی کادت الشمس ان تغرب فقال ایها الناس الحقوا بأهالیکم و لا تعجلوا الشر و لا تعرضوا انفسکم للقتل فأن هذه جنود امیرالمؤمنین یزید قد اقبلت و قد اعطی الله الامیر عهدا لئن اقمتم علی حربه و لم [صفحه ۵۵] تنصرفوا من عشیتکم ان یحرم ذریتکم العطاء و یفرق مقاتلیکم فی مغازی الشام و ان یأخذ البریء منکم بالسقیم و الشاهد بالغائب حتی لا یبقی له بقیة من اهل المعصیة الا اذاقها و بال ما جنت ایدیها و تکلم الاشراف بنحو من ذلک فلما سمع الناس مقالتهم اخذوا یتفرقون و کانت المرأة تأتی ابنها و اخاها فتقول أنصرف الناس یکفونک و یجیء الرجل الی ابنه و اخیه و یقول غدا یأتیک اهل الشام فما تصنع بالحرب و الشر انصرف فیذهب به فینصرف فما زالوا یتفرقون حتی امسی ابن‌عقیل فی خمسمائة فلما اختلط الظلام جعلوا یتفرقون فصلی المغرب و ما معه الا ثلاثون نفسا فی المسجد فلما رأی انه قد امسی و لیس معه الا اولئک النفر خرج متوجها الی ابواب کنده فلم یبلغ الأبواب الا و معه عشرة ثم خرج من الباب فاذا لیس معه انسان فالتفت فاذا هو لا یحس احدا یدله علی الطریق و لا یدله علی منزله و لا یواسیه بنفسه ان عرض له عدو فمضی علی وجهه متحیرا فی ازقة الکوفة لا یدری این یذهب حتی خرج الی دور بنی‌جبلة من کندة فمضی حتی اتی الی باب امرأة یقال لها طوعة امولد کانت للأشعث بن قیس فاعتقها و تزوجها اسید الحضرمی فولدت له لالا و کان بلال قد خرج مع الناس و امه قآئمة تنتظره فسلم علیها ابن‌عقیل فردت علیه‌السلام و طلب منها مآء فسقته و جلس و دخلت [صفحه ۵۶] ثم خرجت فقالت یا عبدالله الم تشرب قال بلی قالت فاذهب الی اهلک فسکت ثم اعادت مثل ذلک فسکت ثم قالت فی الثالثة سبحان الله یا عبدالله قم عافاک الله الی اهلک فأنه لا یصلح لک الجلوس علی بابی و لا احله لک فقام و قال یا أمة الله ما لی فی هذا المصر اهل و لا عشیرة فهل لک فی اجر و معروف و لعلی مکافیک بعد هذا الیوم قالت یا عبدالله و ما ذاک قال انا مسلم بن عقیل کذبنی هآولآء القوم و غرونی و اخرجونی قالت انت مسلم قال نعم قالت ادخل فدخل الی بیت فی دارها غیر البیت الذی تکون فیه و فرشت له و عرضت علیه العشآء فلم یتعش و لم یکن باسرع من ان جآء ابنها فرآها تکثر الدخول فی البیت و الخروج منه فقال لها و الله انه لیریبنی کثرة دخولک الی هذا البیت و خروجک منذ اللیلة ان لک لشأنا قالت له یا بنی اله عن هذا قال و الله لتخبرینی قالت له اقبل علی شأنک و لا تسألنی عن شیء فالح علیها فقالت یا بنی لا تخبرن احدا من الناس بشیء مما اخبرک به قال نعم فاخذت علیه الأیمان فحلف لها فاخبرته فاضطجع و سکت و لما تفرق الناس عن مسلم طال الأمر علی ابن زیاد و جعل لا یسمع لأصحاب ابن عقیل صوتا کما کان یسمع اولا فقال لأصحابه اشرفوا فانظروا هل ترون منهم احدا فاشرفوا فلم یجدوا احدا قال [صفحه ۵۷] فانظروهم لعلهم تحت الظلال [۲۸] قد کمنوا لکم فنزعوا الأخشاب من سقف المسجد و جعلوا یخفضون بشعل النار فی ایدیهم و ینظرون و کانت احیانا تضیيء لهم و تارة لا تضیيء کما یریدون فدلوا القنادیل و اطنان القصب تشد بالحبال ثم تجعل فیها النیران ثم تدلی حتی تنتهی الی الأرض ففعلوا ذلک فی اقصی الظلال و ادناها و اوسطها فلا یرون احدا حتی فعل ذلک بالظلة التی فیها المنبر فلما لم یروا شیئا اعلموا ابن‌زیاد بتفرق القوم ففتح باب السده [۲۹] التی فی المسجد ثم خرج فصعد المنبر و خرج اصحابه معه و امرهم فجلسوا قبیل العتمة [۳۰] و امر عمر بن نافع فنادی الا برئت الذمة من رجل من الشرط [۳۱] او العرفآء [۳۲] والمناکب [۳۳] او المقاتلة صلی العتمة الا فی المسجد فلم [صفحه ۵۸] یکن الا ساعة حتی امتلأ المسجد من الناس ثم امر مناديه فاقام الصلوة و اقام الحرس خلفه و امرهم بحراسته من ان یدخل الیه من یغتاله و صلی بالناس ثم صعد المنبر فحمد الله و اثنی علیه ثم قال اما بعد فان ابن‌عقیل السفیه الجاهل قد اتی ما قد رأیتم من الخلاف و الشقاق فبرئت ذمة الله من رجل وجدناه فی داره و من جآء به فله دینه اتقوا الله عباد الله و الزموا طاعتکم و بیعتکم و لا تجعلوا علی انفسکم سبیلا یا حصین بن نمیر و هو صاحب شرطته ثکلتک امک ان ضاع باب من سکک الکوفة و خرج هذا الرجل و لم تأتنی به و قد سلطتک علی دور اهل الکوفة فابعث مراصد علی اهل الکوفة و دورهم و اصبح غدا و استبرأ الدور و حبس خلالها حتی تأتینی بهذا الرجل ثم دخل القصر و قد عقد لعمرو

بن حریث رایـة و امره علی النـاس فلمـا اصـبح جلس مجلسه و اذن للنـاس فـدخلوا علیه و اقبل محمـد بن الاشـعث فقال مرحبا بمن لا یستغش ولایتهم ثم اقعده الی جنبه و اصبح ابن تلک العجوز فغدا الی عبدالرحمن بن محمد بن الاشعث فاخبره بمکان مسلم ابن‌عقیل من امه فاقبل عبـدالرحمن حتی اتی اباه و هو عنـد ابن‌زیاد فساره فعرف ابن‌زیاد سـراره فقال له ابن‌زیاد فی جنبه بالقضـیب قم فأتنی به الساعه فقام و بعث معه قومه لانه علم ان کل قوم یکرهون ان [صـفحه ۵۹] یصاب فیهم مثل مسلم فبعث معه عبید الله [۳۴] بن العباس السـلمی فی سـبعین رجلا من قیس حتی اتوا الدار التی فیها مسـلم فلما سـمع مسـلم وقع حوافر الخیل و اصوات الرجال علم انه قد اتی فخرج الیهم بسـیفه و اقتحموا علیه الدار فشد علیهم یضـربهم بسیفه حتی اخرجهم من الدار ثم عادوا الیه فشد علیهم کذلک فأخرجهم مرارا و قتـل منهم جماعـة و اختلف و بکر بن حمران الأـحمری ضـربتین فضـرب بکر فم مسـلم فقطع شـفته العلیا و اسـرع السـیف فی السـفلی و فصـلت لها ثنیتاه و ضـربه مسـلم فی رأسه ضربة منکرة و ثناه باخری علی حبل العاتق کادت تطلع الی جوفه فلما رأوا ذلک اشـرفوا علیه من فوق البیت و اخـذوا یرمونه بالحجـارة و یلهبون النـار فی اطنان القصب ثم یرمونها علیه من فوق البیت فلما رأی ذلک خرج علیهم مصـلتا سیفه فی السکة فقال محمد بن الأشعث لک الأمان لا تقتل نفسک و هو یقاتلهم و یرتجز بأبیات حمران بن مالک الخثعمی یوم القرناقسـمت لا اقتل الاحرا و ان رأیت الموت شیئا نکرااخاف ان اکذب او اغرا او أخلط البارد سخنا مرا [صفحه ۶۰] رد شعاع الشمس فاستقرا کل امری یوما ملاق شرااضربکم و لا اخاف ضرا فقال له محمد بن الأشعث انک لا تکذب و لا تغر و لا تخدع ان القوم بنو عمک و لیسوا بقاتلیک و لا ضائریک و کان قد اثخن بالحجارة و عجز عن القتال فاسند ظهره الی جنب تلک الدار فاعاد ابن الأشـعث علیه القول لـک الأمـان فقـال آمن انـا قـال نعم فقـال للقوم الـذین معه الی الأمان قال القوم له نعم الا عبیـدالله بن العباس السلمی فانه قال لا ناقة لی فی هذا و لا جمل و تنحی فقال مسلم اما لو لم تؤمنونی ما وضعت یدی فی ایدیکم و فی روایة انه لما سمع وقع حوافر الخیـل لبس درعه و رکب فرسه و جعـل یحـاربهم حتی قتـل منهم جماعـة و فی روایـة احـد و اربعین رجلا ـ فنادی الیه ابن الأشـعث لـک الأمان فقال و ای امان للغـدرة الفجرة و اقبل یقاتلهم و یرتجز بالأبیات المتقدمـة فنادوا الیه انک لا تکـذب و لا تغر فلم یلتفت الی ذلک و تکاثروا علیه بعـد ان اثخن بالجراح فطعنه رجل من خلفه فخر الی الأرض فاخذ أسـیرا.قال الراوی فاتی ببغله فحمل علیها و اجتمعوا حوله و انتزعوا سـیفه و کأنه عنـد ذلک یئس من نفسه فدمعت عیناه ثم قال هذا اول الغدر فقال له محمد بن الأشـعث ارجو ان لا ـ یکون علیـک بـأس قـال و مـا هو الا ـ الرجـآء این امـانکم انا لله و انا الیه راجعون و بکی فقال [صـفحه ۶۱] له عبیـدالله بن العباس ان من یطلب مثل الذی تطلب اذا نزل به مثل ما نزل بک لم یک لم یبک فقال و الله ما لنفسی بکیت و لا لها من القتل ارثی و ان کنت لم احب لها طرفة عین تلفا ولکنی ابکی لأهلی المقبلین الی ابکی لحسـین و آل حسـین ثم اقبل علی محمد بن الأشـعث فقال یا عبدالله انی اراک و الله سـتعجز عن امانی فهل عندک خیر تسـتطیع ان تبعث من عندک رجلا علی لسانی ان یبلغ حسینا فأنی لا اراه الا و قد خرج الیوم أو هو خارج غدا و اهل بیته و یقول له ان ابن عقیل بعثنی الیک و هو اسیر فی ایدی القوم لا یری انه یمسـی حتی یقتـل و هو یقول لـک ارجع فـداک ابی و امی باهـل بیتـک و لا یغررک اهل الکوفـة فانهم اصـحاب ابیک الـذی کان یتمنی فراقهم بالموت او القتل ان اهل الکوفـة قـد کذبوک و لیس لمکذوب رأی فقال ابن الأشـعث والله لأفعلن و لأعلمن ابن‌زیاد انی قد امنتک و أقبل ابن الأشـعث بابن عقیل الی باب القصـر و اسـتأذن و دخل علی ابن‌زیاد فاخبره خبر ابن‌عقیل و ضـرب بکر ایاه و ما کان من امانه فقال له عبید الله و ما انت و الأمان کأنا ارسلناک لتؤمنه انما ارسلناک لتأتینا به فسکت و انتهی بابن عقیل الی باب القصر و قد اشتد به العطش و علی باب القصـر ناس جلوس ینتظرون الأذن فیهم عمارة بن عقبه بن ابی معیط و عمرو بن حریث و مسلم بن عمرو [صفحه ۶۲] الباهلی [۳۵] و کثیر بن شهاب و اذا قلة [۳۶] فیها مآء بارد موضوعة علی الباب فقال مسلم اسقونی من هذا الماء فقال له مسلم بن عمرو اتراها ما ابردها لا والله لا تذوق منها قطرة ابداحتی تذوق الحمیم فی نار جهنم فقال له مسلم ویلک من انت فقال انا الذی عرف الحق اذ أنکرته و نصـح لأمـامه اذ غششـته و اطـاعه اذ خـالفته انـا مسـلم بن عمرو الباهلی فقال له ابن عقیل لأمک الثکل ما اجفاک و افظک و اقسـی قلبک انت یا ابن‌باهلة اولی بالحمیم و الخلود فی نار جهنم منی ثم جلس نتساند الی الحآئط و بعث عمرو بن حریث و

قیل عمارة بن عقبة غلا ماله فاتاه بقلة علیها منديل و قدح و نصب فيه مآء فقال له اشرب فاخذ كلما شرب امتلأ القدح دما من فمه فلا يقدر ان يشرب ففعل ذلك مرة او مرتين فلما ذهب فی الثالثة ليشرب سقطت ثناياه فی القدح فقال الحمد لله لو كان لی من الرزق المقسوم لشربته و فی ذلك يقول المؤلف من قصيدة يرثی بها مسلم رضی الله عنه.يا مسلم بن عقيل لا اغب ثری ضريحك المزن هطالا- و هتانابذلت نفسك فی مرضاة خالقها حتی قضيت بسيف البغی ظمآناكأنما نفسك اختارت لها عطشا لما درت ان سيقضی السبط عطشانافلم تطق ان تسيغ المآء عن ظمأ من ضربة ساقها بكر بن حمرانا [صفحه ۶۳] و خرج رسول ابن‌زياد فامر بادخاله اليه فلما دخل مسلم لم يسلم عليه بالأمرة فقال له الحرسی الا تسلم علی الأمير فقال ان كان يريد قتلی فما سلامی عليه و ان كان لا يريد قتلی فليكثرن سلامی عليه فقال له ابن‌زياد لعمری لتقتلن قال فدعنی اوصی الی بعض قومی قال افعل فنظر مسلم الی جلسآء ابن‌زياد و فيهم عمر بن سعد فقال يا عمر ان بينی و بينك قرابة ولی اليك حاجة و هی سر فامتنع عمر أن يسمع منه فقال له ابن‌زياد و لم تمتنع ان تنظر فی حاجة ابن عمك فقام معه فجلس بحيث ينظر اليهما ابن‌زياد فقال له ان علی بالكوفة دينا سبعمائة درهم فبع سيفی و درعی فاقضها عنی و اذا قتلت فاستوهب جثتی من ابن‌زياد فوارها و ابعث الی الحسين عليه‌السلام من يرده فأنی قد كتبت اليه اعلمه ان الناس معه و لا- اراه الا- مقبلا- فقال عمر لابن‌زياد اتدری ايها الأمير ما قال لی انه ذكر كذا و كذا فقال ابن‌زياد لا يخونك الأمين ولكن قد يؤتمن الخائن اما ماله فهو له و لسنا نمنعك ان تصنع به ما احب و اما جثته فأنا لن نشفعك فيها و فی رواية فانا لا نبالی اذا قتلناه ما صنع بهاو اما حسين فأنه ان لم يردنا لم نرده و فی رواية انه حين دخل قال له الحرسی سلم علی الأمير فقال اسكت ويحك والله ما هو لی بأمير. فقال ابن‌زياد لا عليك سلمت ام لم تسلم فأنك مقتول. فقال [صفحه ۶۴] له مسلم ان قتلتنی فلقد قتل من هو شر منك من هو خير منی. فقال له ابن‌زياد قتلنی الله ان لم اقتلك قتلة لم يقتلها احد فی الاسلام. فقال له مسلم اما انك احق من احدث فی الأسلام ما لم يكن و انك لا تدع سوء القتلة و قبح المثلة و خبث السريرة و لؤم الغلبة لأحد اولی بها منك. فقال ابن‌زياد ياعاق ياشاق خرجت علی امامك و شققت عصی المسلمين و القحت الفتنة. فقال مسلم كذبت انما شق عصا المسلمين معوية و ابنه يزيد و اما الفتنة فانما القحتها انت و ابوك زياد بن عبيد عبد بنی علاج من ثقيف و انا ارجو ان يرزقنی الله الشهادة علی يدی شر بريته. فقال له ابن‌زياد منتك نفسك امرا حال الله دونه و جعله لأهله. فقال له مسلم و من اهله يا ابن‌مرجانه اذا لم نكن نحن اهله. فقال ابن‌زياد اهله اميرالمؤمنين يزيد. فقال مسلم الحمدلله علی كل حال رضينا بالله حكما بيننا و بينكم. فقال له ابن‌زياد اتظن ان لك فی الأمر شيئا فقال له مسلم و الله ما هو الظن و لكنه اليقين و قال له ابن‌زياد ايه ابن‌عقيل اتيت الناس و هم جميع و امر هم ملتئم فشتتت امرهم بينهم و فرقت كلمتهم و حملت بعضهم علی بعض. قال كلا لست لذلك اتيت ولكنكم اظهرتم المنكر و دفنتم المعروف و تأمرتم علی الناس بغير رضی منهم و حملتموهم علی غير ما امركم الله به و عملتم فيهم باعمال كسری و قيصر فاتيناهم لنأمر فيهم بالمعروف [صفحه ۶۵] و ننهی عن المنكر و ندعوهم الی حكم الكتاب و السنة و كنا اهل ذلك. فقال له ابن‌زياد و ما انت و ذاك يا فاسق لم تعمل بذلك اذ انت بالمدينة تشرب الخمر. قال مسلم انا اشرب الخمر اما والله ان الله ليعلم انك تعلم انك غير صادق و ان احق بشرب الخمر منی و اولی بها من يلغ فی دمآء المسلمين و لغا فيقتل النفس التی حرم الله قتلها و يسفك الدم الذی حرم الله علی الغضب و العداوة و سوء الظن و هو يلهو و يلعب كأن لم يصنع شيئا. فاقبل ابن‌زياد يشتمه و يشتم عليا و الحسن و الحسين و عقيلا و اخذ مسلم لا يكلمه «و فی رواية» انه قال له انت و ابوك احق بالشتيمة فاقض ما انت قاض يا عدو الله (ثم) قال ابن‌زياد اصعدوا به فوق القصر فاضربوا عنقه ثم اتبعوه جسده فقال مسلم والله لو كان بينی و بينك قرابة ما قتلتنی [۳۷] فقال ابن‌زياد اين هذا الذی ضرب ابن‌عقيل رأسه بالسيف فدعی بكر بن حمران فقال له اصعد فلتكن انت الذی تضرب عنقه فصعد به و هو يكبر و يستغفر الله و يسبحه و يصلی علی رسول الله صلی الله عليه و آله و يقول اللهم احكم بيننا و بين قوم غرونا و كذبونا و خذلونا فضرب عنقه و اتبع رأسه جثته و نزل بكر الذی قتله مذعورا فقال له ابن‌زياد ما شأنك فقال ايها الأمير رأيت ساعة قتله رجلا اسود شنيء [صفحه ۶۶] الوجه حذائی عاضا علی اصبعه او قال علی شفته ففزعت منه فزعا لم افزعه قط فقال ابن‌زياد لعلك دهشت (فقام) محمد بن الأشعث الی عبيدالله ابن‌زياد

فکلمه فی هانی بن عروه فقال انک قد عرفت منزلة هانی فی المصر و بیته فی العشیره و قد علم قومه انی و صاحبی سقناه الیک و انشدک الله لما و هبته لی فأنی اکره عداوة المصر و اهله فوعده ان یفعل ثم بداله و امر بهانی فی الحال و قال اخرجوه الی السوق فاضربوا عنته فاخرج هانی حتی اتی به الی مکان من السوق کان یباع فیه الغنم و هو مکتوف فجعل یقول و امذحجاه و لا مذحج لی الیوم یا مذحجاه یا مذحجاه این مذحج فلما رأی ان احدا لا ینصره جذب یده فنزعها من الکتاف ثم قال اما من عصی او سکین او حجارة او عظم یحاجز بها رجل عن نفسه و وثبوا الیه فشدوه و ثاقاثم قیل له امدد عنقک فقال ما انا بها سخنی و ما انا بمعینکم علی نفسی فضربه مولی لعبیدالله بن زیاد ترکی یقال له رشید بالسیف فلم یصنع شیئا فقال له هانی الی الله المعاد اللهم الی رحمتک و رضوانک ثم ضربه اخری فقتله و بصر عبدالرحمن بن الحصین المرادی بعد ذلک بقاتل هانی فحمل علیه بالرمح فطعنه فقتله و اخذ بثار هانی «و فی» مسلم و هانی رحمهما الله تعالی یقول عبدالله بن الزبیر [۳۸] الاسدی و یقال انها للفرزدق [صفحه ۶۷] و قیل انها لسلیمان الحنفی:فأن کنت لا تدرین ما الموت فانظری الی هانیء فی السوق و ابن‌عقیلالی بطل قد هشم السیف وجهه و آخر یهوی من طمار [۳۹] قتیلاصابهما فرخ البغی [۴۰] فأصبحا احادیث من یسری بکل سبیلتری جسدا قد غیر الموت لونه و نضح دم قد سال کل مسیلفتی کان احیی من فتاة حییة و اقطع من ذی شفرتین صقیلایرکب اسماء [۴۱] الهما لیج [۴۲] آمنا و قد طلبته مذحج بذحولتطوف [۴۳] حوالیه [۴۴] مراد و کلهم علی رقبة [۴۵] من سائل و مسولفأن انتم لم تثأروا [۴۶] بأخیکم فکونوا بغایا [۴۷] ارضیت بقلیل [صفحه ۶۸] «و قال آخر» یخاطب محمد بن الأشعث.و ترکت عمک لم تقاتل دونه فشلا و لولا انت کان منیعاو قتلت وافد حزب آل محمد و سلبت اسیافا له و دروعاو کان ابن‌زیاد لما حوصر فی القصر اتی برجل یسمی عبد الأعلی الکلبی کان قد خرج لنصرة مسلم بن عقیل فاخذه کثیر بن شهاب و بعث به الی ابن‌زیاد فقال لابن‌زیاد انما اردتک فامر به فحبس و اتی برجل آخر یقال له عمارة الأزدی کان خرج ایضا لنصرة مسلم بن عقیل فحبسه ابن‌زیاد ایضا فلما قتل مسلم و هانیء دعا ابن‌زیاد بعبد الأعلی فقال له خرجت لانظر ما یصنع الناس فاخذنی کثیر بن شهاب فطلب منه ابن‌زیاد ان یحلف علی ذلک بالأیمان المغلظة فلم یحلف فامر ابن‌زیاد ان یذهبوا به الی جبانة السبیع و یضربوا عنقه فانطلقوا به الیها و قتلوه و امر بعمارة الأزدی ان یذهبوا به الی قومه فضربت عنقه فیهم «و کان» خروج مسلم فی الکوفة یوم الثلاثا لثمان مضین من ذی الحجه یوم الترویة و قتله یوم الاربعاء یوم عرفة لتسع خلون منه علی روایة المفید «و فی روایة» ان قتله کان یوم الترویة «و امر» ابن‌زیاد بجثة مسلم و هانی فصلبتا بالکناسة و بعث برأسیهما الی یزید بن معویة مع الزبیر بن الاروح التمیمی و هانی بن ابی‌حیة الوداعی و اخبره بامر هما «و کان» رأس مسلم اول رأس حمل من رؤوس بنی‌هاشم و جثته [صفحه ۶۹] اول جثة صلبت «فاعاد» یزید الجواب الیه یشکره علی فعله و سطوته و یقول له قد بلغنی ان حسینا قد سار الی الکوفة و قد ابتلی به زمانک من بین الا زمان و بلدک من بین البلدان و ابتلیت به من بین العمال و عندها تعتق او تعود عبدا فظع المناظر و المسالح و احبس علی الظنة و خذ علی التهمة و اکتب الی فی کل ما یحدث «و کان» یزید بن معویة قد انفذ عمرو بن سعید بن العاص من المدینة الی مکة فی عسکر عظیم و ولاه امر الموسم و امره علی الحاج کلهم فحج بالناس و اوصاه بقبض الحسین علیه‌السلام سرا و ان لم یتمکن منه یقتله غیلة و امره ان یناجز الحسین علیه‌السلام القتال ان هو ناجزه فلما کان یوم الترویة قدم عمرو بن سعید الی مکة فی جند کثیف «ثم» ان یزید دس مع الحاج فی تلک السنة ثلاثین رجلا من شیاطین بنی‌امیة و امرهم بقتل الحسین علیه‌السلام علی ای حال اتفق [۴۸] فلما علم الحسین علیه السلام بذلک عزم علی التوجه الی العراق و کان قد احرم بالحج و قد وصله قبل ذلک کتاب مسلم بن عقیل ببیعة اهل الکوفة له فطاف [صفحه ۷۰] بالبیت و سعی بین الصفا و المروة و قصر من شعره و احل من احرام الحج و جعلها عمرة مفردة لأنه لم‌یتمکن من اتمام الحج مخافة ان یقبض علیه فخرج من مکة یوم الثلاثا و قیل یوم الأربعآء یوم الترویة لثمان مضین من ذی الحجة فکان الناس یخرجون الی منی و الحسین علیه‌السلام خارج الی العراق و قیل خرج علیه‌السلام یوم الثلاثا لثلاث مضین من ذی‌الحجة و لم یکن علم بقتل مسلم بن عقیل لأن مسلما قتل فی ذلک الیوم الذی خرج فیه الحسین علیه‌السلام الی العراق او بعده بیوم او بخمسة ایام او ستة و لما عزم الحسین علیه‌السلام علی الخروج الی العراق قام خطیبا «فقال»

الحمـدلله و ما شآء الله و لا قوة الا بالله و صـلی الله علی رسوله خط الموت علی ولـد آدم مخط القلادة علی جید الفتاة و ما اولهنی الی اسلافی اشتیاق یعقوب الی یوسف و خیر لی مصرع انا لاقیه کأنی باوصالی تقطعها عسلان الفلوات بین النواویس و کربلا فیملأن منی اکراشا جوفا و اجربـة سـغبا لا محیص عن یوم خط بالقلم رضـی الله رضانا اهل البیت نصبر علی بلآئه و یوفینا اجور الصابرین لن تشـذ عن رسول الله لحمته بل هی مجموعـة لی فی حظیرة القـدس تقربهم عینه و ینجزبهم وعـده من کان باذلا فینا مهجته و موطنا علی لقآء الله نفسه فلیرحـل معنا فاننی راحل مصـبحا أن شآء الله تعالی «و جآءه» ابوبکر عمر بن عبـدالرحمن بن [صـفحه ۷۱] الحارث بن هشام المخزومی فنهـاه عن الخروج الی العراق فقـال له الحسـین «ع» جزاک الله خیرا یا ابن‌عم قـد اجتهـدت رأیک و مهما یقض الله یکن و جـاءه عبـدالله بن عبـاس فنهاه عن الخروج ایضا فقال اسـتخیر الله و انظر ما یکون «ثم» اتاه مرة ثانیـة فاعاد علیه النهی و قال ان ابیت الا الخروج فاخرج الی الیمن فقال الحسین علیه‌السلام یا ابن‌عم انی و الله لأعلم انک ناصح مشفق و قد ازمعت و اجمعت المسیر ثم خرج ابن‌عبـاس فمر بـابن الزبیر و انشـدیا لـک من قبرة بمعمر خلالک الجو فبیضـی و اصـفریو نقری ما شـئت ان تنقری هـذا حسـین خارج فأبشـری«و جـآءه» عبـدالله بن الزبیر فاشـار علیه بـالعراق ثم خشـی ان یتهمه فقـال لو اقمت لمـا خالفنـا علیـک فلمـا خرج ابن‌الزبیر قال الحسـین علیه‌السـلام ان هـذا لیس شـیء احب الیه من ان اخرج من الحجـاز «و جآءه» عبـدالله بن عباس و عبـدالله بن الزبیر فاشارا علیه بالأمساک عن المسـیر الی الکوفة فقال لهما ان رسول الله صلی الله علیه و آله قد امرنی بأمر و انا ماض فیه فخرج ابن‌عباس و هو یقول وا حسیناه «ثم» جاءه عبدالله بن عمر فأشار علیه بصلح اهل الضلال و حذره من القتل و القتال فقال له یا اباعبدالرحمن اما علمت ان من هو ان الدنیا علی الله ان رأس یحیی بن زکریا اهدی الی بغی من بغایا بنی اسرائیل اما [صفحه ۷۲] تعلم ان بنی‌اسرائیل کانوا یقتلون ما بین طلوع الفجر الی طلوع الشـمس سـبعین نبیا ثم یجلسون فی اسواقهم یبیعون و یشترون کأن لم یصـنعوا شیئا فلم یجعل الله علیهم بل اخذهم بعد ذلک اخذ عزیز ذی انتقام اتق الله یا ابا عبد الرحمن و لا تدعن نصـرتی و کان الحسین علیه‌السلام یقول و ایم الله لو کنت فی جحر هامـة من هـذه الهوام لاـ سـتخرجونی حتی یقتلونی و الله لیعتـدن علی کمـا اعتـدت الیهود فی السـبت و الله لا یـدعونی حتی یسـتخرجوا هـذه العلقة من جوفی فاذا فعلوا ذلک سـلط الله علیهم من یذلهم حتی یکونوا اذل من فرام [۴۹] المرأة «و جآءه» محمد بن الحنفیة فی اللیلة التی اراد الحسـین علیه‌السلام الخروج فی صبیحتها عن مکة فقال له یا اخی ان اهل الکوفة قد عرفت غدرهم بابیک و اخیک و قد خفت ان یکون حالک کحال من مضی فأن رأیت ان تقیم فأنک اعز من بالحرم و امنعه فقال یا اخی قد خفت ان یغتالنی یزید بن معویة بالحرم فأکون الذی یسـتباح به حرمة هذا البیت فقال له ابن‌الحنفیة فان خفت ذلک فصـر الی الیمن او بعض نواحی البر فانک امنع الناس به و لا یقدر علیک احد فقال أنظر فیما قلت فلما کان السـحر ارتحل الحسـین علیه‌السـلام فبلغ ذلک ابن‌الحنفیة فاتاه فأخذ بزمام ناقته و قد رکبها فقال یا اخی الم تعدنی [صـفحه ۷۳] النظر فیما سالتک قال بلی قال فما حـداک علی الخروج عاجلا قال اتانی رسول الله صـلی الله علیه و آله بعد ما فارقتک فقال یا حسین اخرج فأن الله قد شآء ان یراک قتیلا فقال محمد بن الحنفیة انا لله و انا الیه راجعون فما معنی حملک هآءولاء النسوة معک و انت تخرج علی مثل هذا الحال فقال ان الله قد شآء ان یراهن سبایا فسلم علیه و مضی «و فی» روایة ان محمد بن الحنفیة کان یومئذ بالمدینة فبلغه خبر الحسین علیه‌السلام و هو یتوضأ فی طست فبکی حتی سمع و کف دموعه فی الطست «قال» ابومحمـد الواقـدی و زرارة بن خلج [۵۰] لقینا الحسـین بن علی علیهماالسـلام قبل ان یخرج الی العراق فاخبرناه ضـعف الناس بالکوفة و ان قلوبهم معه و سیوفهم علیه فأومی بیده نحو السمآء ففتحت ابواب السمآء و نزلت الملآئکة عددا لا یحصـیه الاـ الله عزوجـل فقـال لولا تقارب الأشـیآء و حبوط الأجر لقاتلتهم بهآء ولآء ولکن اعلم علما ان من هناک مصـعدی و هناک مصـارع اصـحابی لا ینجو منهم الا ولـدی علی «و سـمع» عبـدالله بن عمر بخروجه فقـدم راحلته و خرج خلفه مسـرعا فادرکه فی بعض المنـازل فقـال این تریـد یـا ابن‌رسول الله قال العراق قال مهلا ارجع الی حرم جـدک فأبی [صـفحه ۷۴] الحسـین علیه‌السلام فلما رأی ابن‌عمر اباءه قال یا اباعبدالله اکشف لی عن الموضع الذی کان رسول الله صـلی الله علیه و آله یقبله منک فکشف الحسـین علیه‌السلام عن سرته فقبلها ابن‌عمر ثلاثا و بکی و قال استودعک الله یا اباعبدالله فانک مقتول فی وجهک هذا «و فی روایة» انه قبل ما بین عینیه و

بکی و قال استودعک الله من قتیل «و لما» خرج الحسین علیه‌السلام من مکة اعترضته رسل عمرو بن سعید بن العاص امیر الحجاز من قبل یزید [۵۱] علیهم اخوه یحیی بن سعید لیردوه فابی علیهم و تدافع الفریقان و تضاربوا بالسیاط ثم امتنع علیهم الحسین علیه‌السلام و اصحابه امتناعا شدیدا و مضی الحسین (ع) علی وجهه فبادروا و قالوا یا حسین الا تتقی الله تخرج من الجماعة و تفرق بین هذه الأمة فقال لی عملی و لکم عملکم انتم بریئون مما اعمل و انا بریء مما تعملون «رعن» علی بن الحسین علیهماالسلام قال خرجنا مع الحسین (ع) فما نزل منزلا و لا ارتحل منه الا ذکر یحیی بن زکریا و قتله و قال یوما و من هوان الدنیا علی الله ان رأس یحیی بن زکریا اهدی الی بغی من بغایا بنی‌اسرائیل و عن الصادق علیه‌السلام قال لما سار ابوعبدالله الحسین بن علی صلوات الله علیهما من مکة لیدخل [صفحه ۷۵] المدینة لقیته افواج من الملائکة المسومین و المردفین فی ایدیهم الحراب علی نجب من نجب الجنة فسلموا علیه و قالوا بالحجة الله علی خلقه بعد جده و ابیه ان الله عزوجل امد جدک رسول الله صلی الله علیه و آله بنا فی مواطن کثیرة و ان الله امدک بنا فقال لهم الموعد حفرتی و بقعتی التی استشهد فیها و هی کربلا فاذا وردتها فاتونی فقالوا یا حجة الله ان الله امرنا ان نسمع لک و نطیع فهل تخشی من عدو یلقاک فنکون معک فقال لا سبیل لهم علی و لا یلقونی بکریهة او اصل الی بقعتی و اتته افواج من مؤمنی الجن فقالوا له یا مولانا نحن شیعتک و انصارک فمرنا بما تشاء فلو امرتنا بقتل کل عدو لک و انت بمکانک لکفیناک ذلک فجزاهم خیرا و قال لهم اما قرأتم کتاب الله المنزل علی جدی رسول الله صلی الله علیه و آله فی قوله اینما تکونوا یدرککم الموت و لو کنتم فی بروج مشیدة و قوله قل لو کنتم فی بیوتکم لبرز الذین کتب علیهم القتل الی مضاجعهم فاذا اقمت فی مکانی فبماذا یمتحن هذا الخلق المتعوس و بماذا یختبرون و من ذا یکون ساکن حفرتی و قد اختارها الله تعالی لی یوم دحی الأرض و جعلها معقلا لشیعتنا و محبینا تقبل بها اعمالهم و صلواتهم و یجاب دعاؤهم و تسکن الیها شیعتنا فتکون لهم امانا فی الدنیا و الآخرة ولکن تحضرون یوم السبت و هو یوم عاشورا الذی فی آخره اقتل و لا یبقی بعدی [صفحه ۷۶] مطلوب من اهلی و نسبی و اخوانی و اهل بیتی و یسار برأسی الی یزید بن معویة فقالت الجن نحن والله یا حبیب الله و ابن حبیبه لولا أن امرک طاعة و انه لا یجوز لنا مخالفتک لخالفناک و قتلنا جمیع اعدائک قبل ان یصلوا الیک فقال لهم لحن و الله اقدر علیهم منکم ولکن لیهلک من هلک عن بینة و یحیی من حی عن بینة «و کتب» عمرو بن سعید و هو والی المدینة بأمر الحسین علیه‌السلام الی یزید فلما قرأ الکتاب تمثل بهذا البیتفان لا تزر ارض العدو تأته یزرک عدو او یلو منک کاشح«ثم» سار علیه‌السلام حتی مر بالتنعیم فلقی هناک عیرا تحمل هدیة قد بعث بها بجیر [۵۲] بن ریسان الحمیری عامل الیمن الی یزید بن معویة و علیها الورس و الحلل فاخذ الهدیه و قال لأصحاب الجمال من احب ان ینطلق معنا الی العراق و فیناه کراه و احسنا معه صحبته و من احب ان یفارقنا اعطیناه کراه بقدر ما قطع من الطریق فمضی معه قوم و امتنع آخرون فمن فارق اعطاه حقه و من سار معه اعطاه کراه و کساه «ثم» سار علیه‌السلام حتی اتی الصفاح [۵۳] فلقیه [صفحه ۷۷] الفرزدق الشاعر «قال» الفرزدق حججت بامی سنة ستین فبینما انا اسوق بعیرها حتی دخلت الحرم اذ لقیت الحسین علیه‌السلام خارجا من مکة معه اسیافه و اتراسه فقلت لمن هذا القنطار فقیل للحسین بن علی علیهماالسلام فاتیته و سلمت علیه و قلت له اعطاک الله سوء لک و املک فیما تحب بابی انت و امی یا ابن‌رسول الله ما اعجلک عن الحج فقال لو لم أعجل لأخذت ثم قال لی من انت قلت رجل من العرب فلا و الله ما فتشنی عن اکثر من ذلک ثم قال لی اخبرنی عن الناس خلفک فقلت الخبیر سألت قلوب الناس معک و اسیافهم علیک و القضآء ینزل من السماء و الله یفعل ما یشآء فقال صدقت لله الأمر من قبل و من بعد و کل یوم ربنا هو فی شان ان نزل القضآء بما نحب فنحمد الله علی نعمآئه و هو المستعان علی ادآء الشکر و ان حال القضآء دون الرجآء فلم یبعد من کان الحق نیته و التقوی سیرته فقلت له اجل بلغک الله ما تحب و کفاک ما تحذر و سألته عن اشیآء من نذور و مناسک فاخبرنی بها و حرک راحلته و قال السلام علیک «و الحق» عبدالله بن جعفر الحسین علیه‌السلام بابنیه عون و محمد و کتب علی ایدیهما الیه کتابا یقول فیه «اما بعد» فأنی اسألک بالله لما انصرفت حین تنظر فی کتابی فأنی مشفق علیک من الوجه الذی توجهت له ان یکون فیه هلاکک و استئصال اهل بیتک و ان هلکت [صفحه ۷۸] الیوم طفیء نور الأرض فأنک علم المتهدین و رجآء المؤمنین فلا تعجل بالمسیر فأنی فی اثر کتابی و

السلام و صار عبدالله الی عمرو بن سعید فسأله ان یکتب للحسین علیه‌السلام امانا و یمنیه البر و الصلة فکتب له و انفذه مع اخیه یحیی بن سعید فلحقه یحیی و عبدالله بن جعفر بعد نفوذ ابنیه و جهدا به فی الرجوع فقال انی رأیت رسول الله صلی الله علیه و آله فی المنام و امرنی بما انا ماض له فقالا له فما تلک الرؤیا قال ما حدثت بها احدا و ما انا محدث بها احدا حتی القی ربی عزوجل فلما ایس منه عبدالله بن جعفر امرا بنیه عونا و محمدا بلزومه و المسیر معه و الجهاد دونه و رجع هو الی مکة و سار الحسین علیه‌السلام نحو العراق مسرعا لا یلوی علی شیء حتی بلغ وادی العقیق فنزل ذات عرق فلقیه رجل من بنی‌اسد یسمی بشر بن غالب واردا من العراق فسأله عن اهلها فقال خلفت القلوب معک و السیوف مع بنی‌امیه فقال صدق اخو بنی‌اسد ان الله یفعل ما یشآء و یحکم ما یرید «و لما» بلغ الحسین علیه‌السلام الی الحاجز من بطن الرمة [۵۴] کتب کتابا الی جماعة من اهل الکوفة منهم سلیمان بن صرد الخزاعی و المسیب بن نجبة و رفاعة بن شداد و غیرهم و ارسله مع قیس بن مسهر الصیداوی و ذلک قبل ان یعلم بقتل مسلم یقول فیه بسم الله الرحمن [صفحه ۷۹] الرحیم من الحسین بن علی الی اخوانه من المؤمنین و المسلمین سلام علیکم فأنی احمد الیکم الله الذی لآ اله الا هو «اما بعد» فأن کتاب مسلم ابن‌عقیل جاءنی یخبرنی فیه بحسن رأیکم و اجتماع ملأکم علی نصرنا و الطلب بحقنا فسألت الله ان یحسن لنا الصنیع و ان یثیبکم علی ذلک اعظم الأجر و قد شخصت الیکم من مکة یوم الثلاثا لثمان مضین من ذی الحجة یوم الترویة فاذا قدم علیکم رسولی فانکمشوا فی امرکم و جدوا فانی قادم علیکم فی ایامی هذه ان شاء الله تعالی و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته (و کان) مسلم بن عقیل قد کتب الیه قبل ان یقتل بسبع و عشرین لیلة فاقبل قیس بکتاب الحسین علیه‌السلام الی الکوفة (و کان) ابن‌زیاد لما بلغه مسیر الحسین علیه‌السلام من مکة الی الکوفة بعث الحصین بن نمیر صاحب شرطته حتی نزل القادسیه و نظم الخیل ما بین القادسیة الی خفان و ما بین القادسیة الی القطقطانه (القطقطانیه خ ل) والی جبل لعلع قال الناس هذا الحسین یرید العراق (فلما) انتهی قیس الی القادسیه اعترضه الحصین بن نمیر لیفتشه فاخرج قیس الکتاب و خرقه فحمله الحصین الی ابن‌زیاد فلما مثل بین یدیه قال له من انت قال انا رجل من شیعة امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب و ابنه قال فلماذا خرقت الکتاب قال لئلا تعلم ما فیه قال و ممن الکتاب ولی من [صفحه ۸۰] قال من الحسین علیه‌السلام الی جماعة من اهل الکوفة لا اعرف اسمآءهم فغضب ابن‌زیاد و قال و الله لا تفارقنی حتی تخبرنی باسمآء هؤلآء القوم او تصعد المنبر فتسب الحسین بن علی و اباه و اخاه و الا قطعتک اربا اربا فقال قیس اما القوم فلا اخبرک باسمائهم و اما سب الحسین و ابیه و اخیه فافعل (و فی روایة) انه قال له اصعد المنبر فسب الکذاب ابن الکذاب الحسین بن علی فصعد قیس فحمدالله و اثنی علیه و صلی علی النبی صلی الله علیه و آله و اکثر من الترحم علی علی و الحسن و الحسین و لعن عبیدالله بن زیاد و اباه و لعن عتاة بنی‌امیة ثم قال ایها الناس ان هذا الحسین بن علی خیر خلق الله ابن‌فاطمة بنت رسول الله صلی الله علیه و آله و انا رسوله الیکم و قد خلفته بالحاجز فاجیبوه فأمر به ابن‌زیاد فرمی من اعلی القصر فتقطع فمات فبلغ الحسین علیه‌السلام قتله فاسترجع و استعبر بالبکآء و لم یملک دمعته ثم قرأ فمنهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر و ما بدلوا تبدیلا ثم قال جعل الله له الجنة ثوابا اللهم اجعل لنا و لشیعتنا منزلا کریما و اجمع بیننا و بینهم فی مستقر من رحمتک رغآئب [۵۵] مذخور ثوابک انک علی کل شیء قدیر ثم اقبل الحسین علیه‌السلام من الحاجز یسیر نحو العراق حتی انتهی الی مآء من میاه العرب فاذا علیه عبدالله بن مطیع العدوی و هو نازل به فلما رأی الحسین علیه‌السلام قام الیه فقال بأبی [صفحه ۸۱] انت و امی یا ابن‌رسول الله ما اقدمک و احتمله فانزله فقال له الحسین «ع» کان من موت معویه ما قد بلغک فکتب الی اهل العراق یدعوننی الی انفسهم فقال له عبدالله اذکرک الله یا ابن‌رسول الله و حرمة الأسلام ان تنتهک انشدک الله فی حرمة قریش انشدک الله فی حرمة العرب فوالله لئن طلبت ما فی ایدی بنی‌امیة لیقتلنک و لئن قتلوک لا یهابوا بعدک احدا ابدا والله انها لحرمة الاسلام تنتهک و حرمة قریش و حرمة العرب فلا تفعل و لا تأت الکوفة و لا تعرض نفسک لبنی‌امیة فأبی الحسین علیه‌السلام الا ان یمضی (و کان) عبیدالله ابن زیاد امر فأخذ ما بین وا قصة الی طریق الشام الی طریق البصرة فلا یدعون احدا یلج و لا احدا یخرج و اقبل الحسین علیه‌السلام لا یشعر بشیء حتی لقی الأعراب فسألهم فقالوا لا و الله ما ندری غیر انا لا نستطیع ان نلج و لا نخرج فسار تلقآء وجهه (و کان) زهیر بن القین البجلی قد حج فی تلک السنة و

کان عثمانیا فلما رجع من الحج جمعه الطریق مع الحسین علیه‌السلام (فحدث) جماعة من فزارة و بجیلة قالوا کنا مع زهیر بن القین حین اقبلنا من مکة فکنا نسایر الحسین علیه‌السلام فلم یکن شیء ابغض الینا من ان نسیر معه فی مکان واحد او ننزل معه فی منزل واحد فاذا سار الحسین تخلف زهیر بن القین و اذا نزل الحسین تقدم زهیر فنزلنا یوما فی منزل لم نجد بدا من [صفحه ۸۲] أن ننزل معه فیه فنزل هو فی جانب و نزلنا فی جانب آخر فبینا نحن جلوس نتغدی من طعام لنا اذ أقبل رسول الحسین علیه‌السلام حتی سلم ثم دخل فقال یا زهیر ان اباعبدالله بعثنی الیک لتأتیه فطرح کل انسان منا ما فی یده کأن علی رؤسنا الطیر کراهة ان یذهب زهیر الی الحسین علیه‌السلام فقالت له امرأته و هی دیلم بنت عمرو سبحان الله ایبعث الیک ابن‌رسول الله ثم لا تأتیه فلو اتیته فسمعت من کلامه ثم انصرفت فاتاه زهیر علی کره فما لبث ان جاء مستبشرا قد اشرق وجهه فامر بفسطاطه و ثقله و رحله فحول الی الحسین علیه‌السلام ثم قال لامرأته انت طالق الحقی باهلک فأنی لا احب ان یصیبک بسببی الا خیرا و قد عزمت علی صحبة الحسین علیه‌السلام لأفدیه بروحی واقیه بنفسی ثم اعطاها مالها و سلمها الی بعض بنی عمها لیوصلها الی اهلها فقامت الیه و بکت و ودعته و قالت خار الله لک اسئلک ان تذکرنی فی القیامة عند جد الحسین علیه‌السلام و قال لأصحابه من احب منکم ان یتبعنی و الا فهو آخر العهد منی انی سأحدثکم حدیثا انا غزونا بلنجر [۵۶] و هی بلدة ببلاد الخزر ففتح الله علینا و اصبنا غنآئم ففرحنا فقال لنا سلمان الفارسی اذا ادرکتم قتال [صفحه ۸۳] شباب آل محمد فکونوا اشد فرحا بقتالکم معهم مما اصبتم من الغنائم فاما انا فاستودعکم الله و لزم الحسین علیه‌السلام حتی قتل معه «و لما» نزل الحسین علیه‌السلام الخزیمیة اقام بها یوما و لیلة فلما اصبح اقبلت الیه اخته زینب فقالت یا اخی ألا اخبرک بشیء سمعته البارحه فقال الحسین علیه‌السلام و ما ذاک فقالت خرجت فی بعض اللیل لقضآء حاجة فسمعت هاتفا یهتف و یقول:الاـ یا عین فاحتفلی بجهد و من یبکی علی الشهدآء بعدیعلی قوم تسوقهم المنایا بمقدار الی انجاز وعدفقال لها الحسین علیه‌السلام یا اختاه کل الذی قضی فهو کائن «ثم» سار علیه‌السلام حتی نزل الثعلبیة [۵۷] وقت الظهیرة و قیل ممسیا فوضع رأسه فرقد ثم استیقظ فقال رأیت هاتفا یقول انتم تسرعون و المنایا تسرع بکم الی الجنة فقال له ابنه علی یا ابه افلسنا علی الحق فقال بلی یا بنی و الذی الیه مرجع العباد فقال یا ابه اذا لا نبالی بالموت فقال الحسین علیه‌السلام جزاک الله یا بنی خیر ما جزی ولدا عن والده ثم بات فی الموضع فلما اصبح اذا برجل من اهل الکوفة یکنی اباهرة الأزدی قد اتاه فسلم علیه ثم قال یا ابن‌رسول الله ما الذی اخرجک عن حرم الله و حرم جدک محمد صلی الله علیه و آله [صفحه ۸۴] فقال الحسین علیه‌السلام ویحک یا اباهرة ان بنی‌امیة اخذوا مالی فصبرت و شتموا عرضی فصبرت و طلبوا دمی فهربت و ایم الله لتقتلنی الفئة الباغیة و لیلبسنهم الله ذلا شاملا و سیفا قاطعا و لیسلطن الله علیهم من یذلهم حتی یکونوا اذل من قوم سبا اذ ملکتهم امرأة فحکمت فی اموالهم و دمآئهم (و روی) عبدالله بن سلیمان و المنذر ابن المشمعل الأسدیان قالا لما قضینا حجنا لم تکن لنا همة الا اللحاق بالحسین علیه‌السلام للنظر ما یکون من امره فاقبلنا ترقل بنا ناقتانا مسرعین حتی لحقناه بزرود فلما دنونا منه اذا نحن برجل من اهل الکوفة قد عدل عن الطریق حین رأی الحسین علیه‌السلام فوقف الحسین کأنه یریده ثم ترکه و مضی و مضینا نحوه فقال احدنا لصاحبه اذهب بنا الی هذا لنسئله فأن عنده خبر الکوفة فمضینا الیه فقلنا السلام علیک فقال و علیکما السلام قلنا ممن الرجل قال اسدی قلنا له و نحن اسدیان فمن انت قال انا بکر بن فلان و انتسبنا له ثم قلنا له اخبرنا عن الناس من ورائک قال لمااخرج من الکوفة حتی قتل مسلم بن عقیل و هانی بن عروة و رأیتهما یجران بارجلهما فی السوق فاقبلنا حتی لحقنا الحسین علیه‌السلام فسایرناه حتی نزل الثعلبیة ممسیا فجئنا حین نزل فسلمنا علیه فرد علینا السلام فقلنا له رحمک الله ان عندنا خبرا ان شئت حدثناک علانیة و ان شئت سرا فنظر الینا و الی [صفحه ۸۵] اصحابه ثم قال مادون هآؤلاء سر قلنا له رأیت الراکب الذی استقبلته عشیة امس قال نعم و قد اردت مسألته فقلنا قد والله استبر أنا لک خبره و کفیناک مسألته و هو امرؤ منا ذو رأی و صدق و عقل و انه حدثنا انه لم یخرج من الکوفة حتی قتل مسلم و هانی و رآهما یجران فی السوق بارجلهما فقال انا لله و انا الیه راجعون رحمة الله علیهما یردد ذلک مرارا فقلنا له ننشدک الله فی نفسک و اهل بیتک الا انصرفت من مکانک هذا فانه لیس لک بالکوفة ناصر و لا شیعة بل نتخوف ان یکونوا علیک فنظر الی بنی‌عقیل فقال ما ترون فقد قتل مسلم فقالوا و الله لا نرجع

حتی نصیب ثارنا او نذوق ما ذاق فاقبل علینا الحسین علیه‌السلام و قال لا خیر فی العیش بعد هآولآء فعلمنا انه قد عزم رأیه علی المسیر فقلنا له خار الله لک فقال رحمکما الله فقال له اصحابه انک و الله ما انت مثل مسلم و لو قدمت الکوفة لکان الناس الیک اسرع فسکت و ارتج الموضع بالبکاء لقتل مسلم بن عقیل و سالت الدموع علیه کل مسیل ثم انتظر حتی اذا کان السحر قال لفتیانه و غلمانه اکثروا من المآء فاستقوا و اکثروا و کان لا یمر بماء الا اتبعه من علیه (ثم) ارتحلو فسار حتی انتهی الی زبالة فأتاه بها خبر عبدالله بن یقطر و هو اخو الحسین علیه‌السلام من الرضاعة و کان سرحه الی مسلم بن عقیل من الطریق و هو لا یعلم بقتله فاخذته خیل [صفحه ۸۶] الحصین فسیره من القادسیة الی ابن‌زیاد فقال له اصعد فوق القصر و العن الکذاب ابن الکذاب ثم انزل حتی اری فیک رأیی فصعد فاعلم الناس بقدوم الحسین علیه‌السلام و لعن ابن‌زیاد و اباه فالقاه من القصر فتکسرت عظامه و بقی به رمق فاتاه رجل یقال له عبد الملک بن عمیر اللخمی فذبحه فعیب علیه فقال اردت ان اریحه فلما بلغ الحسین علیه‌السلام خبره اخرج الی الناس کتابا فقرأ علیهم و فیه بسم الله الرحمن الرحیم «اما بعد» فأنه قد اتانی خبر فظیع قتل مسلم ابن‌عقیل و هانی بن عروة و عبدالله بن یقطر و قد خذلنا شیعتنا فمن احب منکم الأنصراف فلینصرف فی غیر حرج لیس علیه ذمام فتفرق الناس عنه و اخذوا یمینا و شمالا حتی بقی فی اصحابه الذین جاءوا معه من المدینة و نفر یسیر ممن انضموا الیه و کان قد اجتمع الیه مدة مقامه بمکة نفر من اهل الحجاز و نفر من اهل البصرة و انما فعل ذلک لعلمه بأن اکثر من اتبعوه انما اتبعوه ظنا منهم انه یقدم بلدا قد استقامت له طاعة اهله فکره ان یسیروا معه الا و هم یعلمون ما یقدمون علیه و قد علم ان اذا بین لهم لم یصحبه الا من یرید مواساته و الموت معه (و قیل) ان خبر مسلم و هانی اتاه فی زبالة [صفحه ۸۷] ایضا (و قال) السید [۵۸] ان الفرزدق لقی الحسین علیه‌السلام فسلم علیه و قال یا ابن‌رسول الله کیف تر کن الی اهل الکوفة و هم الذین قتلوا ابن عمک مسلم بن عقیل و شیعته فاستعبر الحسین علیه‌السلام باکیا ثم قال رحم الله مسلما فلقد صار الی روح الله و ریحانه و تحیاته و رضوانه اما انه قد قضی ما علیه و بقی ما علینا ثم انشأ یقول:فان تکن الدنیا تعد نفیسة فان ثواب الله اعلی و انبلو ان تکن الأبدان للموت انشئت فقتل امرىء بالسیف فی الله افضلو ان تکن الأرزاق قسما مقدرا فقلة حرص المرء فی السعی اجملو ان تکن الأموال للترک جمعها فما بال متروک به المرء یبخل(فلما) کان وقت السحر امر الحسین علیه‌السلام اصحابه فاستقوا ماء و اکثروا ثم سار من زبالة حتی مر ببطن العقبة فنزل علیها فلقیه شیخ من بنی‌عکرمة یقال له عمرو بن یوذان (لوذان خ ل) فسأله این ترید فقال له الحسین علیه‌السلام الکوفة فقال الشیخ انشدک الله لما انصرفت فوالله ما تقدم الا علی الأسنة وحد السیوف و ان هآؤلآء الذین بعثوا الیک لو کانوا کفوک مؤنة القتال و وطأوا [صفحه ۸۸] لک الاشیاء فقدمت علیهم کان ذلک رأیا فاما علی هذا الحال التی تذکر فانی لا اری لک أن تفعل فقال له الحسین علیه‌السلام یا عبدالله لیس یخفی علی الرأی و لکن الله تعالی لا یغلب علی امره ثم قال علیه‌السلام و الله لا یدعونی حتی یستخرجوا هذه العلقة من جوفی فاذا فعلوا سلط الله علیهم من یذلهم حتی یکونوا اذل فرق الأمم (ثم) سار علیه‌السلام من بطن العقبة حتی نزل شراف فلما کان فی السحر أمر فتیانه فاستقوا من المآء فاکثروا ثم سار منها حتی انتصف النهار فبینا هو یسیر اذ کبر رجل من اصحابه فقال الحسین علیه‌السلام الله اکبر لم کبرت قال رأیت النخل فقال له جماعة من اصحابه و الله ان هذا المکان ما رأینا به نخلة قط فقال لهم الحسین علیه‌السلام فما ترونه قالوا نراه و الله اسنة الرماح و آذان الخیل فال و انا و الله اری ذلک ثم قال علیه‌السلام ما لنا ملجأ نلجأ الیه فنجعله فی ظهورنا و نستقبل القوم بوجه واحد فقالوا له بی هذا ذو جشم (حسم خ ل) (خشب خ ل) و هو جبل الی جنبک فمل الیه عن یسارک فان سبقت الیه فهو کما ترید فاخذ الیه ذات الیسار و ملنا معه فما کان بأسرع من ان طلعت علینا هوادی [۵۹] الخیل فتبیناها و عدلنا فلما رأوز [صفحه ۸۹] عدلنا عن الطریق عدلوا الینا کأن استنتهم الیعاسیب [۶۰] و کأن راياتهم اجنحة الطیر فاستبقنا الی ذی جشم (خشب خ ل) فسبقناهم الیه و امر الحسین علیه‌السلام بابنیته فضربت و جآء القوم زهآء [۶۱] الف فارس مع الحر بن یزید التمیمی حتی وقف هو و خیله مقابل الحسین علیه‌السلام فی حر الظهیره و الحسین علیه‌السلام و اصحابه معتمون متقلدوا اسیافهم فقال الحسین علیه‌السلام لفتیانه اسقوا القوم و ارووهم من المآء و رشفوا الخیل ترشیفا ای اسقوها قلیلا قلیلا فاقبلوا یملأون القصاع و الطساس من المآء ثم یدنونها من الفرس فاذا عب فیها ثلاثا او اربعا او خمسا

عزلت عنه و سقوا آخر حتى سقوها عن آخرها فقال على بن الطعان المحاربى كنت مع الحر يومئذ فجئت فى آخر من جآء من اصحابه فلما رأى الحسين عليه‌السلام ما بى و بفرسى من العطش قال انخ الروايهٔ و الروايهٔ عندى السقآء ثم قال يا ابن الأخ انخ الجمل فانخته [۶۲] فقال اشرب فجعلت كلما شربت سال المآء من السقآء فقال الحسين عليه‌السلام اخنث السقآء اى اعطفه فلم ادر [صفحه ۹۰] كيف افعل فقام فخنثه بيده فشربت و سقيت فرسى و كانت ملاقاهٔ الحر للحسين عليه‌السلام على مرحلتين من الكوفهٔ «و لما» التقى الحر مع الحسين عليه‌السلام قال له الحسين (ع) النا ام علينا فقال بل عليك يا اباعبدالله فقال الحسين (ع) لا حول و لا قوهٔ الا بالله العلى العظيم «و كان» مجىء الحر من القادسيهٔ «و كان» عبيدالله بن زياد بعث الحصين بن نمير و امره ان ينزل القادسيهٔ و تقدم الحر بين يديه فى الف فارس يستقبل بهم الحسين عليه‌السلام فلم يزل الحر موافقا للحسين عليه‌السلام حتى حضرت صلوهٔ الظهر فامر الحسين عليه‌السلام الحجاج بن مسروق ان يؤذن فلما حضرت الأقامهٔ خرج الحسين «ع» فى ازار و رداء و نعلين فحمد الله و اثنى عليه ثم قال ايها الناس انها معذرهٔ الى الله و اليكم انى لم آتكم حتى اتتنى كتبكم و قدمت على رسلكم ان اقدم علينا فانه ليس لنا امام لعل الله ان يجمعنا بك على الهدى و الحق فان كنتم على ذلك فقد جئتكم فاعطونى ما اطمئن اليه من عهودكم و مواثيقكم و ان لم تفعلوا و كنتم لقدومى كارهين انصرفت عنكم الى المكان الذى جئت منه اليكم فسكتوا فقال للمؤذن اقم فاقام الصلاهٔ فقال للحر اتريد ان تصلى باصحابك قال لا بل تصلى انت و نصلى بصلاتك فصلى بهم الحسين عليه‌السلام ثم دخل فاجتمع اليه اصحابه و انصرف الحر الى مكانه الذى كان فيه [صفحه ۹۱] فدخل حيمهٔ قد ضربت له و اجتمع اليه جماعهٔ من اصحابه و عاد الباقون الى صفهم الذى كانوا فيه فاعادوه ثم اخذ كل رجل منهم بعنان دابته و جلس فى ظلها «فلما» كان وقت العصر امر الحسين عليه‌السلام ان يتهيأوا للرحيل ففعلوا ثم امر مناديه فنادى بالعصر و اقام فاستقدم الحسين عليه‌السلام و قام فصلى ثم سلم و انصرف اليهم بوجهه فحمد الله و اثنى عليه ثم قال اما بعد ايها الناس فانكم ان تتقوا الله و تعرفوا الحق لأهله يكن ارضى لله عنكم و نحن اهل بيت محمد اولى بولايهٔ هذا الأمر عليكم من هآؤلآء المدعين ما ليس لهم و السائرين فيكم بالجور و العدوان و ان ابيتم الا الكراهيهٔ لنا و الجهل بحقنا و كان رأيكم الآن غير ما اتتنى به كتبكم و قدمت به على رسلكم انصرفت عنكم فقال له الحر انا و الله ما ادرى ما هذه الكتب و الرسل التى تذكر فقال الحسين (ع) لبعض اصحابه يا عقبهٔ ابن سمعان [۶۳] اخرج الخرجين اللذين فيهما كتبهم الى فاخرج خرجين مملؤين صحفا فنثرت بين يديه فقال له الحر انا لسنا من هآؤلآء [صفحه ۹۲] الذين كتبوا اليك و قد امرنا اذا نحن لقيناك ان لا نفارقك حتى نقدمك الكوفهٔ على عبيدالله فقال له الحسين عليه‌السلام الموت ادنى اليك من ذلك ثم قال لأصحابه قوموا فاركبوا فركبوا و انتظر حتى ركبت نسآؤه فقال لاصحابه انصرفوا فلما ذهبوا لينصرفوا حال القوم بينهم و بين الأنصراف فقال الحسين عليه‌السلام للحر ثكلتك امك ما تريد فقال له الحر اما لو غيرك من العرب يقولها لى و هو على مثل الحال التى انت عليها ما تركت ذكرامه بالثكل كآئنا من كان ولكن مالى الى ذكر امك من سبيل الا بأحسن ما نقدر عليه فقال له الحسين عليه‌السلام فما تريد قال اريد ان انطلق بك الى الأمير عبيدالله ابن زياد فقال اذا و الله لا اتبعك فقال اذا والله لا ادعك فترادا القول ثلاث مرات فلما كثر الكلام بينهما قال له الحر انى لم اؤمر بقتالك انما امرت ان لا افارقك حتى اقدمك الكوفهٔ فاذا ابيت فخذ طريقا لا يدخلك الكوفهٔ و لا يردك الى المدينهٔ يكون بينى و بينك نصفا حتى اكتب الى الأمير عبيدالله بن زياد فلعل الله ان يرزقنى العافيهٔ من ان ابتلى بشىء من امرك فخذ ههنا فتياسر عن طريق العذيب و القادسيهٔ فتياسر الحسين «ع» و سار و الحر يسايره «ثم» ان الحسين عليه‌السلام خطبهم [۶۴] فحمدالله و اثنى [صفحه ۹۳] عليه ثم قال ايها الناس ان رسول الله صلى الله عليه و آله قال من رأى سلطانا جآئرا مستحلا لحرم الله ناكثا لعهد الله مخالفا لسنهٔ رسول الله صلى الله عليه و آله يعمل فى عباد الله بالأثم و العدوان فلم يغير بقول و لا فعل كان حقا على الله يدخله مدخله الا و ان هآؤلآء قد لزموا طاعهٔ الشيطان و تولوا عن طاعهٔ الرحمن و اظهروا الفساد و عطلوا الحدود و استأثروا بالفىء و احلوا احرام الله و حرموا حلاله و انى احق بهذا الأمر (لقرابتى من رسول الله (ص) «خ») و قد اتتنى كتبكم و قدمت على رسلكم ببيعتكم انكم لا تسلمونى ولا تخذلونى فأن وفيتم لى ببيعتكم فقد اصبتم حظكم و رشدكم و انا الحسين بن [صفحه ۹۴] على ابن‌فاطمهٔ بنت رسول الله صلى الله عليه و آله و نفسى مع

انفسکم و اهلی و ولدی مع اهالیکم و اولادکم و لکم بی اسوة و ان لم تفعلوا و نقضتم عهدی و خلعتم بیعتی فلعمری ما هی منکم بنکر لقد فعلتموها بأبی و اخی و ابن‌عمی مسلم بن عقیل و المغرور من اغتر بکم فحظکم أخطأتم و نصیبکم ضیعتم و من نکث فأنما ینکث علی نفسه و سیغنی الله عنکم و السلام «فقال» له الحرانی اذکرک الله فی نفسک فأنی اشهد لئن قاتلت لتقتلن فقال له الحسین علیه‌السلام افبالموت تخوفنی و هل یعدو بکم الخطب ان تقتلونی و سأقول کما قال اخو الأوس لابن عمه و هو یرید نصرة رسول الله صلی الله علیه و آله فخوفه ابن عمه و قال این تذهب فانک مقتول فقال:سامضی و ما بالموت عار علی الفتی اذا ما نوی حقا و جاهد مسلماو واسی الرجال الصالحین بنفسه و فارق مثبورا و ودع مجرماقدم نفسی لا ارید بقآءها لتلقی خمیسا فی الوغی و عرمرمافان عشت لم اندم و ان مت لم الم کفی بک ذلا ـ ان تعیش و ترغما«فلما» سمع الحر ذلک تنحی عنه و جعل یسیر ناحیة عن الحسین علیه‌السلام«و لم» یزل الحسین علیه‌السلام سائرا حتی انتهوا الی عذیب الهجانات [۶۵] فاذاهم بأربعة نفر قد اقبلوا من الکوفة لنصرة الحسین [صفحه ۹۵] علیه‌السلام علی رواحلهم و فیهم نافع بن هلال البجلی و هو بجنب فرسا له یقال له الکامل و معهم دلیل یقال له الطرماح بن عدی (حکم خ ل) الطائی و کان قد امتار لأهله من الکوفة میرة فاراد الحر حبسهم اوردهم الی الکوفة فمنعه الحسین علیه‌السلام من ذلک و قال لأمنعنهم مما امنع منه نفسی انما هآؤلآء انصاری و هم بمنزلة من جآء معی فان بقیت علی ما کان بینی و بینک و الا ناجزتک فکف الحر عنهم ثم سئلهم الحسین علیه‌السلام عن خبر الناس فقالوا اما الأشراف فقد استمالهم ابن‌زیاد بالأموال فهم الب واحد علیک و اما سآئر الناس فافئدتهم لک و سیوفهم مشهورة علیک قال فهل لکم علم برسولی قیس بن مسهر قالوا نعم قتله ابن‌زیاد فترقرقت عینا الحسین علیه‌السلام و لم یملک دمعته ثم قال منهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر و ما بدلوا تبدیلا اللهم اجعل لنا و لهم الجنة نزلا و اجمع بیننا و بینهم فی مستقر من رحمتک و رغائب مذخور ثوابک «و قال» له الطرماح بن عدی اذکرک الله فی نفسک لا یغرنک اهل الکوفة فوالله ان دخلتها لتقتلن و انی لأخاف ان لا تصل الیها و ما اری معک کثیر احد و لو لم یقاتلک الا هآؤلآء لکفی و لقد رأیت قبل خروجی من الکوفة جمعا عظیما یریدون المسیر الیک فانشدک الله ان قدرت ان لا تقدم الیهم شبرا فافعل و طلب منه ان یذهب معه الی بلاد [صفحه ۹۶] قومه [۶۶] حتی یری رأیه و ان ینزل جبلهم أجاء و یبعث الی من بأجاء و سلمی و هما جبلان لطیء و تکفل له بعشرین الف طآئی یضربون بین یدیه باسیافهم فجزاه الحسین علیه‌السلام و قومه خیرا و قال له ان بیننا و بین القوم قولا لا نقدر معه علی الأنصراف فأن یدفع الله عنا فقدیما ما انعم علینا و کفی و ان یکن ما لابد منه ففوز و شهادة ان شآء الله و سار الطرماح مع الحسین علیه‌السلام ثم ودعه و وعده ان یوصل المیرة لأهله و یعود لنصره فلما عاد بلغه خبر قتله فی عذیب الهجانات فرجع و قال الحسین علیه‌السلام لأصحابه هل فیکم احد یعرف الطریق علی غیر الجاده فقال الطرماح بن عدی نعم یا ابن‌رسول الله انا اخبر الطریق قال سر بین ایدینا فسار الطرماح امامهم و جعل یرتجز و یقول:یا ناقتی لا تذعری من زجر و امضی بنا قبل طلوع الفجربخیر فتیان و خیر سفر آل رسول الله آل الفخرالسادة البیض الوجوه الزهر الطاعنین بالرماح السمرالضاربین بالسیوف البتر حتی تجلی بکریم النجر [صفحه ۹۷] الماجد الجد الرحیب الصدر اصابه الله بخیر امرعمره الله بقاء الدهر یا مالک النفع معا و الضراید حسینا سیدی بالنصر علی الطغاة من بقایا الکفرعلی اللعینین سلیلی صخر یزید لا زال حلیف الخمرو ابن‌زیاد العهر بن العهر «و لم» یزل الحسین علیه‌السلام سائرا حتی انتهی الی قصر بنی‌مقاتل [۶۷] فنزل به و قیل الی القطقطانه [۶۸] فرأی فسطاطا مضروبا فسأل عنه فقیل انه لعبیدالله بن الحر الجعفی و کان من شجعان اهل الکوفة فارسل الیه الحسین علیه‌السلام یدعوه فاسترجع و قال و الله ما خرجت من الکوفة الا کراهیة ان یدخلها الحسین و انا بها و أبی ان یأتی فجاء الیه الحسین علیه‌السلام و دعاه الی نصرته فاستعفاه فقال [صفحه ۹۸] له الحسین (ع) فأن لم تکن ممن ینصرنا فاتق ان تکون ممن یقاتلنا فوالله لا یسمع و اعیتنا احد ثم لا ینصرنا الا هلک فقال اما هذا فلا یکون ابدا ان شاء الله تعالی «و فی روایة» انه قال للحسین علیه‌السلام ولکن هذا فرسی خذه الیک فوالله ما رکبته قط و انا اروم شیئا الا ـ بلغته و لا ارادنی احد الا نجوت علیه فاعرض عنه الحسین علیه‌السلام بوجهه و قال لا حاجة لنا فیک و لا فی فرسک ثم تلا و ما کنت متخذ المضلین عضدا «فلما» کان آخر اللیل امر الحسین علیه‌السلام فتیانه فاستقوا من الماء ثم امر بالرحیل فارتحل من قصر

بنی‌مقاتل لیلاـ قال عقبة بن سمعان فسرنا معه ساعة فخفق و هو علی ظهر فرسه خفقة ثم انتبه و هو یقول انا لله و انا الیه راجعون و الحمدلله رب العالمین ففعل ذلک مرتین او ثلاثا فاقبل الیه ابنه علی بن الحسین فقال یا أبه جعلت فداک مم حمدت و استرجعت قال یا بنی انی خفقت خفقة فعن لی فارس علی فرس و هو یقول القوم یسیرون و المنایا تسیر الیهم فعلمت انها انفسنا نعیت الینا فقال له یا ابه لاـ اراک الله سوءا السنا علی الحق قال بلی و الذی الیه مرجع العباد قال اذا لا نبالی ان نموت محقین فقال له الحسین علیه‌السلام جزاک الله من ولد خیر ما جزی ولدا عن والده «فلما» اصبح نزل فصلی الغداة ثم عجل الرکوب فاخذ یتیاسر باصحابه یرید ان یفرقهم فیأتیه الحر فیرده و اصحابه [صفحه ۹۹] فجعل اذا ردهم نحو الکوفة ردا شدیدا امتنعوا علیه و ارتفعوا فلم یزالوا یتیاسرون کذلک حتی انتهوا الی نینوی فاذا راکب علی نجیب له علیه السلاح متنکب قوسا مقبل من الکوفة و هو مالک بن بشیر [۶۹] الکندی فوقفوا جمیعا ینتظرونه فلما انتهی الیهم سلم علی الحر و أصحابه و لم یسلم علی الحسین (ع) و اصحابه و دفع الی الحر کتابا من ابن‌زیاد فاذا فیه اما بعد فججع [۷۰] بالحسین حین یبلغک کتابی و یقدم علیک رسولی فلا تنزله الا بالعراء [۷۱] فی غیر حصن و علی غیر ماء و قد أمرت رسولی ان یلزمک فلا یفارقک حتی یأتینی بانفاذک امری و السلام فعرض لهم الحر و اصحابه و منعوهم من السیر و اخذهم الحر بالنزول فی ذلک المکان علی غیر ماء و لا قریة فقال له الحسین (ع) الم تأمرنا بالعدول عن الطریق قال بلی ولکن کتاب الامیر عبیدالله قد وصل یأمرنی فیه بالتضییق علیک و قد جعل علی عینا یطالبنی بذلک فقال له الحسین علیه‌السلام دعنا ویحک ننزل [صفحه ۱۰۰] فی هذه القریة او هذه نینوی و الغاضریة او هذه یعنی شفیة فقال لا استطیع هذا رجل قد بعث علی عینا «فقال» زهیر بن القین للحسین (ع) انی و الله لا اری ان یکون بعد الذی ترون الا اشد مما ترون یا ابن‌رسول الله ان قتال هؤلاء الساعة اهون علینا من قتال من یأتینا بعدهم فلعمری لیأتینا من بعدهم مالا قبل لنا به فقال الحسین (ع) ما کنت لأبدأهم بالقتال فقال له زهیر سربنا الی هذه القریه حتی تنزلها فانها حصینة و هی علی شاطیء الفرات فان منعونا قاتلناهم فقتالهم اهون علینا من قتال من یجیء بعدهم فقال الحسین علیه‌السلام ما هی قال العقر قال اللهم اعوذ بک من العقر «و فی روایة» ان زهیرا قال له فسربنا یا ابن رسول الله حتی ننزل کربلا فانها علی شاطیء الفرات فنکون هناک فان قاتلونا قاتلناهم و استعنا الله علیهم قال فدمعت عینا الحسین علیه‌السلام ثم قال اللهم انی اعوذ بک من الکرب و البلاء «ثم» قام الحسین علیه‌السلام خطیبا فی اصحابه فحمد الله و اثنی علیه «ثم قال» انه قد نزل بنا من الامر ما قد ترون و ان الدنیا تغیرت و تنکرت و ادبر معروفها و استمرت حذاء [۷۲] و لم یبق منها الاصبابة [۷۳] کصبابة الاناء و خسیس عیش کالمرعی الوبیل [۷۴] الا ترون الی [صفحه ۱۰۱] الحق لاـ یعمل به و الی الباطل لا یتناهی عنه لیرغب المؤمن فی لقاء ربه محقا فانی لا اری الموت الا سعادة و الحیاة مع الظالمین الا برما [۷۵] «و قیل» انه خطب بهذه الخطبة بذی جشم حین التقی مع الحر و قیل بکربلا و الله اعلم فقام زهیر بن القین فقال قد سمعنا هداک الله یا ابن‌رسول الله مقالتک و لو کانت الدنیا لنا باقیة و کنا فیها مخلدین لآثرنا النهوض معک علی الاقامة فیها «و وثب» هلال بن نافع (نافع بن هلال خ ل) البجیلی فقال و الله ما کرهنا لقاء ربنا و انا علی نیاتنا و بصائرنا نوالی من والاک و نعادی من عاداک «و قام» بریر بن خضیر [۷۶] فقال و الله یا ابن‌رسول الله لقد من الله بک علینا ان نقاتل بین یدیک و تقطع فیک اعضاؤنا ثم یکون جدک شفیعنا یوم القیمة «ثم» ان الحسین علیه‌السلام قام و رکب و کلما اراد المسیر یمنعونه تارة و یسایرونه اخری حتی بلغ کربلاء یوم الخمیس الثانی من المحرم سنة احدی و ستین فلما وصلها قال ما اسم هذه الأرض فقیل کربلا فقال اللهم انی اعوذبک من الکرب و البلاء «ثم» اقبل علی [صفحه ۱۰۲] اصحابه فقال الناس عبید الدنیا و الدین لعق علی السنتهم یحوطونه ما درت معایشهم فاذا محصوا بالبلاء قل الدیانون «ثم» قال اهذه کربلا قالوا نعم یا ابن‌رسول الله فقال هذا موضع کرب و بلاء انزلوا ههنا مناخ رکابنا و محط رحالنا و مقتل رجالنا و مسفک دمائنا فنزلوا جمیعا و نزل الحر و اصحابه ناحیة «ثم» ان الحسین علیه‌السلام جمع ولده و اخوته و اهل بیته ثم نظر الیهم فبکی ساعة ثم قال اللهم انا عترة نبیک محمد (ص) و قد ازعجنا و طردنا و اخرجنا عن حرم جدنا و تعدت بنوامیة علینا اللهم فخذلنا بحقنا و انصرنا علی القوم الظالمین «و جلس» الحسین علیه‌السلام یصلح سیفه و یقول:یا دهر اف لک من خلیل کم لک بالاشراق و الأصیلمن طالب و صاحب قتیل و الدهر لا یقنع بالبدیلو کل حی

سالک سبیلی ما اقرب الوعد من الرحیلو انما الأمر الی الجلیل «فسمعت» اخته زینب بنت فاطمه ذلک فقالت یا اخی هذا کلام من ایقن بالقتل فقال نعم یا اختاه فقالت زینب و اثکلاه ینعی الحسین الی نفسه و بکی النسوة و لطمن الخدود و شققن الجیوب «و جعلت» ام‌کلثوم تنادی وا محمداه وا علیاه وا أماه وا اخاه وا حسیناه وا ضیعتنا بعدک یا اباعبدالله «فقال» لها الحسین علیه‌السلام یا اختاه تعزی [صفحه ۱۰۳] بعزآء الله فان سکان السموات یفنون و اهل الأرض کلهم یموتون و جمیع البریة یهلکون «ثم» قال یا اختاه یا ام‌کلثوم و انت یا زینب و انت یا فاطمه و انت یا رباب انظرن اذا انا قتلت فلا تشققن علی جیبا و لا تخمشن علی وجها و لا تقلن هجرا «و فی روایة» عن زین العابدین علیه‌السلام ان الحسین علیه‌السلام قال هذه الابیات عشیة الیوم التاسع من المحرم قال علی بن الحسین علیهماالسلام انی لجالس فی تلک اللیلة التی قتل ابی فی صبیحتها و عندی عمتی زینب تمرضنی اذ اعتزل ابی فی خباء له و عنده جون مولی ابی‌ذر الغفاری و هو یعالج سیفه و یصلحه و ابی یقول (یا دهر اف لک من خلیل) الی آخر الأبیات المتقدمة فاعادها مرتین او ثلاثا حتی فهمتها و عرفت ما اراد فخنقتنی العبرة فرددتها و لزمت السکوت و علمت ان البلاء قد نزل و اما عمتی فانها لما سمعت ما سمعت و هی امرأة و من شأن النساء الرقة و الجزع لم تملک نفسها ان و ثبت تجر ثوبها حتی انتهت الیه و نادت و اثکلاه لیت الموت اعدمنی الحیاة الیوم ماتت امی فاطمة و ابی علی و اخی الحسن یا خلیفة الماضی و ثمال الباقی فنظر الیها الحسین علیه‌السلام فقال لها یا اخیة لا یذهبن حلمک الشیطان فقالت بابی و امی تستقل نفسی لک الفدآء فردت علیه غصته و ترقرقت عیناه بالدموع ثم قال (لو ترک القطا لیلا لنام) فقالت یا ویلتاه افتغتصب نفسک اغتصابا [صفحه ۱۰۴] فذلک اقرح لقلبی و اشد علی نفسی ثم لطمت وجهها و اهوت الی جیبها فشقته و خرت مغشیة علیها فقام الیها الحسین علیه‌السلام فصب علی وجهها الماء حتی افاقت ثم عزاها بما مر قال و کل شیء هالک الا مجهه الذی خلق الخلق بقدرته و یبعث الخلق و یعیدهم و هو فرد وحده جدی خیر منی و ابی خیر منی و امی خیر منی و اخی خیر منی ولی و لکل مسلم برسول الله صلی الله علیه و آله اسوة فعزاها بهذا و نحوه و قال لها یا اختاه انی اقسمت علیک فابری قسمی لا تشقی علی جیبا و لا تخمشی علی وجها و لا تدعی علی بالویل و الثبور اذا انا هلکت «و کتب» الحر الی عبیدالله بن زیاد یعلمه بنزول الحسین علیه‌السلام بکربلا «فکتب» ابن‌زیاد الی الحسین علیه‌السلام «اما بعد» فقد بلغنی یا حسین نزولک بکربلا و قد کتب الی امیرالمؤمنین یزید ان لا اتوسد الوثیر [۷۷] و لا اشبع من الخمیر او الحقک باللطیف الخبیر او ترجع الی حکمی و حکم یزید و السلام «فلما» قرأ الحسین علیه‌السلام الکتاب القاه من یده و قال لا افلح قوم اشتروا مرضاة المخلوق بسخط الخالق فقال له الرسول الجواب یا اباعبدالله فقال ما له عندی جواب لأنه قد حقت علیه کلمة العذاب فرجع الرسول [صفحه ۱۰۵] الی ابن‌زیاد فاخبره فاشتد غضبه و جهز الیه العساکر و جمع الناس فی مسجد الکوفة و خطبهم و مدح یزیدا و اباه و ذکر حسن سیرتهما و وعد الناس بتوفیر العطاء و زادهم فی عطائهم مائة مائة و امر بالخروج الی حرب الحسین علیه‌السلام.

فی صفة القتال

فلما کان من الغد و هو الیوم الثالث من المحرم قدم عمر بن سعد بن ابی‌وقاص فی اربعة آلاف و کان ابن‌زیاد قد ولاه الری و ارسل معه اربعة آلاف لقتال الدیلم فلما جاء الحسین علیه‌السلام قال له سر الیه فاذا فرغت سرت الی عملک فاستعفاه فقال نعم علی ان ترد الینا عهدنا فاستمهله و استشار نصحاءه فنهوه عن ذلک فبات لیلته مفکرا فسمعوه و هو یقول:دعانی عبیدالله من دون قومه الی خطة فیها خرجت لحینی [۷۸] .فوالله لا ـ ادری و انی لواقف علی خطر لا ارتضیه و مین [۷۹] .أأترک ملک الری و الری رغبة ام ارجع مذموما بقتل حسینو فی قتله النار التی لیس دونها حجاب و ملک الری قرة عینو جاءه حمزة بن المغیرة بن شعبة و هو ابن‌اخته فقال له انشدک [صفحه ۱۰۶] الله باخال ان تسیر الی الحسین فتأثم عند ربک و تقطع رحمک فوالله لأن تخرج من دنیاک و مالک و سلطان الارض کلها لو کان لک خیر لک من ان تلقی الله بدم الحسین فقال له ابن‌سعد فانی افعل ان شاء الله (و جاء) ابن‌سعد الی ابن‌زیاد فقال انک ولیتنی هذا العمل یعنی الری و تسامع به الناس فان رایت ان تنفذ لی ذلک و تبعث الی الحسین من اشراف الکوفة من لست خیرا منه

و سمى له اناسا فقال له ابن‌زياد لست استشيرك فى من ابعث ان سرت بجندنا و الا فابعث الينا بعهدنا قال فانى سائر.و قبل ان يحارب الحسين عليه‌السلام «قال» سبط ابن‌الجوزى قال محمد بن سيرين و قد ظهرت كرامات على بن ابى‌طالب عليه‌السلام فى هذا فانه لقى عمر بن سعد يوما و هو شاب فقال ويحك يا ابن‌سعد كيف بك اذا قمت يوما مقاما تخير فيه بين الجنة و النار فتختار النار «و سار» ابن‌سعد الى قتال الحسين عليه‌السلام بالأربعة آلاف التى كانت معه «و انضم» اليه الحر و اصحابه فصار فى خمسة آلاف (ثم) جاءه شمر فى اربعة آلاف «ثم» اتبعه ابن‌زياد بيزيد ابن‌ركاب الكلبى فى الفين و الحصين بن نمير السكونى فى اربعة آلاف و فلان المازنى فى ثلاثة آلاف و نصر ابن‌فلان فى الفين «فذلك» عشرون الف فارس تكملت عنده الى ست ليال خلون من [صفحه ۱۰۷] المحرم و بعث كعب بن طلحة فى ثلاثة آلاف و شبث بن ربعى الرياحى فى الف و حجار بن ابجر فى الف فذلك خمسة و عشرون الفا و ما زال يرسل اليه بالعساكر حتى تكامل عنده ثلاثون الفا ما بين فارس و راجل (ثم) كتب اليه انى لم اجعل لك علة فى كثرة الخيل و الرجال فانظر لا اصبح و لا امسى الا و خبرك عندى غدوة و عشية و كان يستحثه لستة ايام مضين من المحرم «و قال» حبيب بن مظاهر للحسين عليه‌السلام يا ابن‌رسول الله ههنا حى من بنى‌اسد بالقرب منا تأذن لى فى المصير اليهم لادعوهم الى نصرتك فعسى الله ان يدفع بهم عنك فاذن له فخرج اليهم فى جوف الليل و عرفهم بنفسه انه اسدى و قال انى قد اتيتكم بخير ما اتى به وافد الى قوم اتيتكم ادعوكم الى نصر ابن بنت نبيكم فأنه فى عصابة من المؤمنين الرجل منهم خير من الف رجل لن يخذلوه و لن يسلموه ابدا و هذا عمر بن سعد قد احاط به و انتم قومى و عشيرتى و قد اتيتكم بهذه النصيحة فاطيعونى اليوم فى نصرته تنالوا بها شرف الدنيا و الآخرة فانى اقسم بالله لا يقتل احد منكم فى سبيل الله مع ابن بنت رسول الله صابرا محتسبا الا كان رفيقا لمحمد صلى الله عليه و آله فى عليين فوثب اليه رجل منهم اسمه عبدالله بن بشر فقال انا اول من يجيب الى هذه الدعوة ثم جعل يرتجز و يقول: [صفحه ۱۰۸] قد علم القوم اذ توا كلوا و احجم الفرسان او تثاقلواانى شجاع بطل مقاتل كاننى ليث عرين باسلثم تبادر رجال الحى حتى التأم منهم تسعون رجلا فاقبلوا يريدون الحسين عليه‌السلام و خرج رجل فى ذلك الوقت من الحى الى ابن‌سعد فاخبره بالحال فارسل اليهم اربعمائة فارس مع الأزرق فالتقوا معهم قبل وصولهم الى الحسين عليه‌السلام بيسير فتناوشوا و اقتتلوا فصاح حبيب بالازرق ويلك ما لك و ما لنا انصرف عنا و دعنا يشقى بنا غيرك فأبى الازرق ان يرجع و علمت بنو اسد انه لا طاقة لهم بالقوم فانهزموا راجعين الى حيهم و ارتحلوا فى جوف الليل خوفا من ابن‌سعد ابن يبيتهم و رجع حبيب بن مظاهر الى الحسين عليه‌السلام فاخبره فقال لا حول و لا قوة الا بالله و اراد ابن‌سعد ان يبعث الى الحسين عليه‌السلام رسولا يسأله ما الذى جاء به فعرض ذلك على جماعة من الرؤسآء فكلهم ابى استحياء من الحسين عليه‌السلام لأنهم كاتبوه فقام اليه كثير بن عبدالله الشعبى و كان فارسا شجاعا لا يرد وجهه شىء فقال انا اذهب اليه و الله لأن شئت لافتكن به فقال عمر ما اريد ان تفتك به ولكن اذهب فسله ما الذى جاء به فأقبل فلما رآه ابوثمامة الصائدى قال للحسين عليه‌السلام اصلحك الله يا ابا عبدالله قد جاءك شر اهل الارض و اجرأه على دم و افتكه [صفحه ۱۰۹] و قام اليه فقال له ضع سيفك قال لا و الله و لا كرامة انما انا رسول فان سمعتم منى و الا انصرفت قال فآخذ بقائم سيفك ثم تكلم قال لا و الله لا تمسه قال اخبرنى بما جئت به و انا ابلغه عنك و لا ادعك تدنو منه فانك فاجر فاستبا و انصرف الى عمر بن سعد فاخبره فارسل قرة بن قيس الحنظلى فلما رآه الحسين عليه‌السلام مقبلا قال اتعرفون هذا قال حبيب بن مظاهر نعم هذا رجل من حنظلة تميم و هو ابن اختنا و قد كنت اعرفه بحسن الرأى و ما كنت اراه يشهد هذا المشهد فجاء حتى سلم على الحسين عليه‌السلام و بلغه رسالة عمر بن سعد فقال له الحسين عليه‌السلام كتب الى اهل مصركم هذا ان اقدم فأما اذا كرهتمونى فانى انصرف عنكم فقال له حبيب بن مظاهر ويحك يا قرة اين نرجع الى القوم الظالمين انصر هذا الرجل الذى بآبائه ايدك الله بالكرامة فقال له ارجع الى صاحبى بجواب رسالته و ارى رأيى فانصرف الى ابن‌سعد فاخبره فقال ارجو ان يعافينى الله من امره و كتب الى ابن‌زياد بذلك فلما قرأ الكتاب قال:الآن اذ علقت مخالبنا به [۸۰] يرجو النجاة [۸۱] ولات حين مناصثم كتب الى ابن‌سعد ان اعرض على الحسين ان يبايع ليزيد هو و جميع اصحابه فاذا هو فعل ذلك رأينا رأينا فقال ابن‌سعد قد [صفحه ۱۱۰] خشيت ان لا يقبل ابن‌زياد العافية «و ورد» كتاب ابن‌زياد فى الأثر الى ابن‌سعد ان حل

بين الحسين و اصحابه و بين المآء فلا يذوقوا منه قطرة كما صنع بالتقى الزكى عثمان بن عفان فبعث عمر فى الوقت عمرو بن الحجاج فى خمسمائة فارس فنزلوا على الشريعة و حالوا بين الحسين عليه‌السلام و اصحابه و بين المآء و منعوهم ان يستقوا منه قطرة و ذلك قبل قتل الحسين عليه‌السلام بثلاثة ايام «و نادى» عبدالله بن حصين الازدى با على صوته يا حسين تنظرون الى الماء كأنه كبد السماء و الله لا تذوقون منه قطرة واحدة حتى تموتوا عطشا فقال الحسين عليه‌السلام اللهم اقتله عطشا و لا تغفر له ابدا. قال حميد بن مسلم و الله لعدته بعد ذلك فى مرضه فوالله الذى لا آله غيره لقد رأيته يشرب المآء حتى يبغر [۸۲] ثم يقىء و يصيح العطش العطش ثم يعود فيشرب المآء حتى يبغر ثم يقيئه و يتلظى عطشا فما زال ذلك دأبه حتى هلك «فلما» اشتد العطش على الحسين «ع» و اصحابه امر اخاه العباس بن على عليهماالسلام فسار فى عشرين راجلا- يحملون القرب و ثلاثين فارسا فجاؤا حتى دنوا من الماء ليلا و امامهم نافع بن هلال البجلى يحمل اللواء فقال عمرو بن الحجاج من الرجل قال نافع قال ما جاء بك قال جئنا [صفحه ۱۱۱] نشرب من هذا الماء الذى حلأتمونا عنه قال فاشرب هنيئا قال لا والله لا اشرب منه قطرة و الحسين عطشان هو و أصحابه فقالوا لا سبيل الى سقىء هاؤلاء انما وضعنا بهذا المكان لنمنعهم الماء فقال نافع لرجاله املأوا قربكم فملأ و ها و ثار اليهم عمرو بن الحجاج و اصحابه فحمل عليهم العباس و نافع بن هلال فكشفوهم و اقبلوا بالماء ثم عاد عمرو بن الحجاج و اصحابه و اردوا ان يقطعوا عليهم الطريق فقاتلهم العباس و اصحابه حتى ردوهم و جاءوا بالماء الى الحسين عليه‌السلام «و ضيق» القوم على الحسين عليه‌السلام حتى نال منه العطش و من اصحابه فقال له يزيد بن الحصين [۸۳] الهمدانى يا ابن رسول الله اتأذن لى ان اخرج الى القوم فاذن له فخرج اليهم فقال يا معشر الناس ان الله عزوجل بعث محمدا «ص» بالحق بشيرا و نذيرا و داعيا الى الله باذنه و سراجا منيرا و هذا ماء الفرات تقع فيه خنازير السواد و كلابه و قد حيل بينه و بين ابنه فقالوا يا يزيد قد اكثرت الكلام فاكفف و الله ليعطش الحسين كما عطش من كان قبله فقال الحسين عليه‌السلام اقعد يا يزيد (ثم) و ثب الحسين عليه‌السلام متوكئا على قائم سيفه و نادى [صفحه ۱۱۲] با على صوته فقال انشدكم الله هل تعرفوننى قالوا نعم انت ابن‌رسول الله صلى الله عليه و آله و سبطه قال انشدكم الله هل تعلمون ان جدى رسول الله (ص) قالوا اللهم نعم قال انشدكم الله هل تعلمون ان امى فاطمة بنت محمد (ص) قالوا اللهم نعم قال أنشدكم الله هل تعلمون ان ابى على بن ابى‌طالب عليه‌السلام قالوا اللهم نعم قال انشدكم الله هل تعلمون ان جدتى خديجة بنت خويلد اول نساء هذه الامة اسلاما قالوا اللهم نعم قال انشدكم الله هل تعلمون ان سيدالشهداء حمزة عم ابى قالوا اللهم نعم قال انشدكم الله هل تعلمون ان الطيار فى الجنة عمى قالوا اللهم نعم قال فانشدكم الله هل تعلمون ان هذا سيف رسول الله صلى الله عليه و آله انا متقلده قالوا اللهم نعم قال انشدكم الله هل تعلمون ان هذه عمامة رسول الله صلى الله عليه و آله انا لا- بسها قالوا اللهم نعم قال انشدكم الله هل تعلمون ان عليا كان اول القوم اسلاما و اعلمهم علما و اعظمهم حلما و انه ولى كل مؤمن و مؤمنة قالوا اللهم نعم قال فبم تستحلون دمى و ابى الذائد عن الحوض يذود عنه رجالا كما يذاد البعير الصادر عن الماء و لواء الحمد فى يد ابى يوم القيامة قالوا قد علمنا ذلك كله و نحن غير تاركيك حتى تذوق الموت عطشا «فلما» خطب هذه الخطبة و سمع بنانه و اخته زينب كلامه بكين و ارتفعت اصواتهن [صفحه ۱۱۳] فوجه اليهن اخاه العباس و عليا ابنه و قال لهما سكتاهن فلعمرى ليكثرن بكاؤهن «و ارسل» الحسين عليه‌السلام الى عمر بن سعد مع عمرو بن قرظة الانصارى انى اريد ان اكلمك فالقنى الليل بين عسكرى و عسكرك فخرج اليه ابن‌سعد فى عشرين و خرج الحسين عليه‌السلام فى مثلها فامر الحسين (ع) اصحابه فتنحوا و بقى معه اخوه العباس و ابنه على الاكبر و امر ابن‌سعد اصحابه فتنحوا و بقى معه ابنه حفص و غلام له فقال له الحسين عليه‌السلام ويلك يا ابن‌سعد اما تتقى الله الذى اليه معادك اتقاتلنى و انا ابن من علمت ذر هاؤلاء القوم و كن معى فانه اقرب لك الى الله فقال ابن‌سعد اخاف ان تهدم دارى فقال الحسين عليه‌السلام انا ابنيها لك فقال اخاف ان تؤخذ ضيعتى فقال الحسين عليه‌السلام انا اخلف عليك خيرا منها من مالى بالحجاز فقال لى عيال و اخاف عليهم ثم سكت و لم يجبه الى شىء فانصرف عنه الحسين عليه‌السلام و هو يقول مالك ذبحك الله على فراشك عاجلا و لا غفر لك يوم حشرك فوالله انى لارجو ان لا تأكل من بر العراق الا يسيرا فقال فى الشعير كفاية عن البر مستهزأ بذلك القول «و فى رواية» انه (ع) لما رأى نزول العساكر مع

عمر بن سعد بنينوى و مددهم لقتاله انفذ الى عمر بن سعد انى اريد ان القاك فاجتمعا ليلا بين العسكرين و تناجيا طويلا ثم التقى [صفحه ۱۱۴] الحسين عليه‌السلام و عمر بن سعد مرارا ثلاثا او اربعا ثم كتب عمر الى ابن‌زياد «اما بعد» فان الله قد اطفأ النائرة و جمع الكلمة و اصلح امر الامة هذا الحسين قد اعطانى ان يرجع الى المكان الذى منه اتى او ان يسير الى ثغر من الثغور فيكون رجلا من المسلمين له ما لهم و عليه ما عليهم أو ان يأتى اميرالمؤمنين يزيد فيضع يده فى يده فيرى فيما بينه و بينه رأيه و فى هذا لك رضا و للأمة صلاح «و عن» عقبة بن سمعان انه قال و الله ما اعطاهم الحسين عليه‌السلام ان يضع يده فى يد يزيد و لا أن يسير الى ثغر من الثغور ولكنه قال دعونى ارجع الى المكان الذى اقبلت منه او اذهب فى هذه الارض العريضة «يقول المؤلف» و هذا هو الذى يقوى فى نفسى «قال» فلما قرأ ابن‌زياد الكتاب قال هذا كتاب ناصح لأميره مشفق على قومه فقام اليه شمر بن ذى الجوشن و قال اتقبل هذا منه و قد نزل بارضك و الى جنبك و الله لأن رحل من بلادك و لم يضع يده فى يدك ليكونن اولى بالقوة و العزة و لتكونن اولى بالضعف و العجز ولكن لينزل على احكمك هو و اصحابه فان عاقبت فانت اولى بالعقوبة و ان عفوت كان ذلك لك فقال له ابن‌زياد نعم ما رأيت الرأى رايك اخرج بهذا الكتاب الى عمر بن سعد فليعرض على الحسين و اصحابه النزول على حكمى فاذا فعلوا فليبعث بهم الى سلما و ان ابوا فليقاتلهم [صفحه ۱۱۵] فان فعل فاسمع له واطع و ان ابى فأنت امير الجيش فاضرب عنقه و ابعث الى برأسه و كتب الى ابن‌سعد انى لم ابعثك الى الحسين (ع) لتكف عنه و لا لتطاوله و لا لتمنيه السلامة و البقاء و لا لتعتذر عنه و لا لتكون له عندى شافعا انظر فان نزل الحسين و اصحابه على حكمى و استسلموا فابعث بهم الى سلما و ان ابوا فازحف اليهم حتى تقتلهم و تمثل بهم فأنهم لذلك مستحقون فان قتلت الحسين (ع) فاوطى الخيل صدره و ظهره فأنه عاق شاق قاطع ظلوم و لست ارى ان هذا يضر بعد الموت شيئا ولكن على قول قد قلته لو قد قتلته لفعلت هذا به فان انت مضيت لأمرنا جزيناك جزاء السامع المطيع و ان ابيت فاعتزل عملنا و جندنا و خل بين شمر بن ذى الجوشن و بين العسكر فانا قد امرناه بامرنا و السلام فلما قرأ ابن‌سعد الكتاب قال له مالك ويلك لا قرب الله دارك و قبح الله ما قدمت به على و الله انى لأظنك انت نهيته ان يقبل ما كتبت به اليه و افسدت علينا امرا كنا قد رجونا ان يصلح لا يستسلم و الله حسين ان نفس ابيه لبين جنبيه فقال له شمر بن ذى الجوشن اخبرنى بما انت صانع اتمضى لأمر اميرك و تقاتل عدوه و الا فخل بينى و بين الجند و العسكر قال لا و لا كرامة لك ولكن انا اتولى ذلك فدونك فكن انت على الرجالة «و نهض» عمر بن سعد الى الحسين عليه‌السلام عشية يوم الخميس [صفحه ۱۱۶] لتسع مضين من المحرم «و جاء» شمر حتى وقف على اصحاب الحسين (ع) فقال اين بنو اختنا يعنى العباس و جعفر و عبدالله و عثمان ابنآء على عليه‌السلام فقال الحسين عليه‌السلام اجيبوه و ان كان فاسقا فانه بعض اخوالكم [۸۴] فقالوا له ما تريد فقال لهم انتم يا بنى اختى آمنون فلا تقتلوا انفسكم مع اخيكم الحسين عليه‌السلام و الزموا طاعة يزيد فقالوا له لعنك الله و لعن امانك اتؤمننا و ابن رسول الله لا امان له «و فى رواية» فناداه العباس بن اميرالمؤمنين عليهماالسلام تبت يداك و لعن ما جئتنا به من امانك يا عدو الله اتأمرنا ان نترك اخانا و سيدنا الحسين بن فاطمة و ندخل فى طاعة اللعناء و اولاد اللعنآء فرجع الشمر الى عسكره مغضبا «و كان» ابن خالهم عبدالله بن ابى المحل بن حزام و قيل جرير بن عبدالله بن مخلد الكلابى قد اخذ لهم امانا من ابن‌زياد و ارسله اليهم مع مولى له و ذلك ان امهم ام البنين بنت حزام زوجة على عليه‌السلام هى عمة عبدالله هذا فلما رأوا الكتاب قالوا لا حاجة لنا فى امانكم امان الله خير من امان ابن‌سمية «ثم» نادى عمر بن سعد يا خيل الله اركبى و بالجنة ابشرى فركب الناس ثم زحف نحوهم بعد العصر و الحسين عليه‌السلام جالس امام بيته [صفحه ۱۱۷] محتب بسيفه اذ خفق براسه على ركبتيه فسمعت اخته زينب الضجة فدنت من اخيها فقالت يا اخى اما تسمع هذه الاصوات قد اقتربت فرفع الحسين عليه‌السلام راسه فقال انى رأيت رسول الله صلى الله عليه و آله الساعة فى المنام فقال انك تروح الينا فاطمت اخته وجهها و نادت بالويل فقال لها الحسين عليه‌السلام ليس لك الويل يا اخيه اسكتى رحمك الله «و فى رواية» انه عليه‌السلام جلس فرقد ثم استيقظ و قال يا اختاه رأيت الساعة جدى محمدا و ابى عليا و امى فاطمة و اخى الحسن و هم يقولون يا حسين انك رائح الينا عن قريب «و فى» بعض الروايات غدا فلطمت زينب وجهها و صاحت فقال لها الحسين عليه‌السلام مهلا لا تشمتى القوم بنا «و قال» له العباس يا اخى

اتاک القوم فنهض ثم قال یا عباس ارکب انت حتی تلقاهم و تقول لهم ما بالکم و ما بدا لکم و تسألهم عما جاء بهم فاتاهم فی نحو عشرین فارسا فیهم زهیر بن القین و حبیب بن مظاهر فسألهم فقالوا قد جاء امر الامیر ان نعرض علیکم ان تنزلوا علی حکمه او ننازکم قال فلا تعجلوا حتی ارجع الی ابی‌عبدالله فاعرض علیه ما ذکرتم فوقفوا و رجع العباس الیه بالخبر و وقف اصحابه یخاطبون القوم و یعظونهم و یکفونهم عن قتال الحسین علیه‌السلام فلما اخبره العباس بقولهم قال له ارجع الیهم فان استطعت ان تؤخرهم الی غدوة و تدفعهم عنا العشیة لعلنا نصلی [صفحه ۱۱۸] لربنا اللیلة و ندعوه و نستغفره فهو یعلم انی کنت احب الصلوة له و تلاوة کتابه و کثرة الدعآء و الاستغفار و اراد الحسین علیه‌السلام ایعنا ان یوصی اهله فسألهم العباس ذلک فتوقف ابن‌سعد فقال له عمرو بن الحجاج الزبیدی سبحان الله و الله لو انهم من الترک او الدیلم و سألونا مثل ذلک لا جبناهم فکیف و هم آل محمد و قال له قیس بن الاشعث بن قیس اجبهم لعمری لیصبحنک بالقتال فاجابوهم الی ذلک «فجمع» الحسین علیه‌السلام اصحابه عند قرب المسآء «قال» علی بن الحسین علیهماالسلام فدنوت منه لأسمع ما یقول لهم و انا اذ ذاک مریض فسمعت ابی یقول لاصحابه: اثنی علی الله احسن الثناء و احمده علی السراء و الضراء اللهم انی احمدک علی ان اکرمتنا بالنبوة و علمتنا القرآن و فقهتنا فی الدین و جعلت لنا اسماعا و ابصارا و افئدة فاجعلنا لک من الشاکرین «اما بعد» فانی لا اعلم اصحابا اوفی و لا خیرا من اصحابی و لا اهل بیت ابر و لا اوصل من اهل بیتی فجزاکم الله عنی خیرا الا و انی لأظن یوما لنا من هاءولاء الا و انی قد اذنت لکم فانطلقوا جمیعا فی حل لیس علیکم منی ذمام و هذا اللیل قد غشیکم فاتخذوه جملا و لیأخذ کل واحد منکم بید رجل من اهل بیتی و تفرقوا فی سواد هذا اللیل و ذرونی و هاءولاء القوم فأنهم لا یریدون غیری فقال له اخوته و ابناؤه و بنو اخیه و ابناء عبدالله بن جعفر [صفحه ۱۱۹] و لم نفعل ذلک لنبقی بعدک لا ارانا الله ذلک ابدا بدأهم بهذا القول العباس بن امیرالمؤمنین و اتبعه الجماعة علیه فتکلموا بمثله و نحوه «ثم» نظر الی بنی عقیل فقال حسبکم من القتل بصاحبکم مسلم اذهبوا فقد اذنت لکم قالوا سبحان الله فما یقول الناس لنا و ماذا تقول لهم انا ترکنا شیخنا و سیدنا و بنی عمومتنا خیر الاعمام و لم نرم معهم بسهم و لم نطعن معهم برمح و لم نضرب معهم بسیف و لا ندری ما صنعوا لا و الله ما نفعل ولکنا نفدیک بانفسنا و اموالنا و اهلینا و نقاتل معک حتی نرد موردک فقبح الله العیش بعدک «و قام» الیه مسلم بن عوسجة الاسدی فقال انحن نخلی عنک و قد احاط بک هذا العدو و بما نعتذر الی الله فی اداء حقک لا و الله لا یرانی الله ابدا و انا افعل ذلک حتی اکسر فی صدورهم رمحی و اضاربهم بسیفی ما ثبت قائمه بیدی و لو لم یکن معی سلاح اقاتلهم به لقذفتهم بالحجارة و لم افارقک او اموت معک «و قام» سعید بن عبدالله الحنفی فقال لا و الله یا ابن رسول الله لا نخلیک ابدا حتی یعلم الله انا قد حفظنا فیک وصیة رسوله محمد (ص) و الله لو علمت انی اقتل فیک ثم احیا ثم احرق حیا ثم اذری یفعل ذلک بی سبعین مرة ما فارقتک حتی القی حمامی دونک و کیف لا افعل ذلک و انما هی قتلة واحدة ثم انال الکرامة التی لا انقضاء لها ابدا «و قام» زهیر بن القین و قال و الله [صفحه ۱۲۰] یا ابن رسول الله لوددت انی قتلت نم نشرت الف مرة و ان الله تعالی یدفع بذلک القتل عن نفسک و عن انفس هاءولاء الفتیان من اخوانک و ولدک و اهل بیتک «و تکلم» جماعة اصحابه بکلام یشبه بعضه بعضا و قالوا انفسنا لک الفداء نقیک بایدینا و وجوهنا فاذا نحن قتلنا بین یدیک نکون قد وفینا لربنا و قضینا ما علینا «و وصل» الخبر الی محمد بن بشیر الحضرمی فی تلک الحال بأن ابنه قد اسر بثغر الری فقال عند الله احتسبه و نفسی ما کنت احب ان یؤسر و ابقی بعده فسمع الحسین علیه‌السلام قوله فقال رحمک الله انت فی حل من بیعتی فاعمل فی فکاک ابنک فقال اکلتنی السباع حیا ان فارقتک قال فاعط ابنک هذا الاثواب البرود یستعین بها فی فداء اخیه فاعطاه خمسة اثواب برود قیمتها الف دینار فحملها مع ولده و امر الحسین علیه‌السلام اصحابه ان یقربوا بین بیوتهم و یدخلوا الاطناب بعضها فی بعض و یکونوا بین یدی البیوت فیستقبلون القوم من وجه واحد و البیوت من ورائهم و عن ایمانهم و عن شمائلهم قد حفت بهم الا الوجه الذی یأتیهم منه عدوهم «و قام» الحسین علیه‌السلام و اصحابه اللیل کله یصلون و یستغفرون و یدعون و یتضرعون و باتوا ولهم دوی کدوی النحل ما بین راکع و ساجد و قائم و قاعد:سمة العبید من الخشوع علیهم لله ان ضمتهم الأسحار [صفحه ۱۲۱] فاذا ترجلت الضحی شهدت لهم بیض القواضب انهم احرارفعبر الیهم فی تلک اللیلة من عسکر

ابن‌سعد اثنان و ثلاثون رجلا «قال» بعض اصحاب الحسین علیه‌السلام مرت بنا خیل لابن‌سعد تحرسنا و کان الحسین علیه‌السلام یقرأ و لا یحسبن الذین کفروا انما نملی لهم خیر لانفسهم انما نملی لهم لیزدادوا اثما و لهم عذاب مهین ما کان الله لیذر المؤمنین علی ما انتم علیه حتی یمیز الخبیث من الطیب فسمعها رجل من تلک الخیل یقال له عبدالله بن سمیر فقال نحن و رب الکعبة الطیبون میزنا منکم فقال له بریر بن خضیر یا فاسق انت یجعلک الله من الطیبین فقال له من انت ویلک قال انا بریر بن خضیر فتسابا «فلما» کان وقت السحر خفق الحسین علیه‌السلام برأسه خفقة ثم استیقظ فقال رأیت کأن کلابا قد شهدت لتهشنی و فیها کلب ابقع رأیته اشدها علی و اظن ان الذی یتولی قتلی رجل ابرص ثم انی رأیت جدی رسول الله (ص) و معه جماعة من اصحابه و هو یقول یا بنی انت شهید آل محمد و قد استبشربک اهل السموات و اهل الصفیح الا علی فلیکن افطارک عندی اللیلة عجل و لا تتأخر فهذا ملک قد نزل من السماء لیأخذ دمک فی قارورة خضراء «و اصبح» الحسین علیه‌السلام فعبأ اصحابه بعد صلوة الغداة «و کان» معه اثنان و ثلاثون فارسا و اربعون راجلا- و قیل ثمان و اربعون راجلا «و فی روایة» ثمانون [صفحه ۱۲۲] راجلا «و عن» الباقر علیه‌السلام انهم کانوا خمسة و اربعین فارسا و مأة راجل «و قیل» کانوا سبعین فارسا و مأة راجل «فجعل» زهیر ابن القین فی المیمنة و حبیب بن مظاهر فی المیسرة و اعطی رایته العباس اخاه و جعلوا البیوت فی ظهورهم «و امر» بحطب و قصب کان من وراء البیوت ان یترک فی خندق کانوا قد حفروه هناک فی ساعة من اللیل و ان یحرق بالنار مخافة ان یأتوهم من ورائهم فنفعهم ذلک «و اصبح» ابن‌سعد فی ذلک الیوم و هو یوم الجمعة او یوم السبت فعبأ اصحابه فجعل علی میمنته عمرو بن الحجاج و علی میسرته شمر بن ذی الجوشن و علی الخیل عروة (عزرة خ ل) بن قیس و علی الرجالة شبث بن ربعی و اعطی الرایة دریدا مولاه و جعل علی ربع اهل المدینة عبدالله الازدی و علی ربع ربیعة و کندة قیس بن الأشعث و علی ربع مذحج و اسد عبدالرحمن الجعفی و علی ربع تمیم و همدان الحر بن یزید الریاحی «و امر» الحسین علیه‌السلام بفسطاط فضرب و امر بجفنة فیها مسک کثیر و جعل عندها نورة ثم دخل لیطلی فروی ان بریر بن خضیر الهمدانی و عبدالرحمن بن عبد ربه الانصاری وقفا علی باب الفسطاط لیطلیا بعده فجعل بریر یضاحک عبدالرحمن فقال له عبدالرحمن یا بریر ما هذه ساعة باطل فقال بریر لقد علم قومی انی ما احببت الباطل کهلا و لا شابا و انما افعل ذلک استبشارا بما نصیر [صفحه ۱۲۳] الیه فوالله ما هو الا- ان نلقی هاوءلاء القوم باسیافنا نعالجهم بهما ساعة ثم نعانق الحور العین «ثم» رکب الحسین علیه‌السلام دابته و دعا بمصحف فوضعه امامه فروی عن علی بن الحسین علیهماالسلام انه قال لما صبحت الخیل الحسین (ع) رفع یدیه و قال اللهم انت ثقتی فی کل کرب و انت رجائی فی کل شدة و انت لی فی کل امر نزل بی ثقة وعدة کم من کرب یضعف فیه الفؤاد و تقل فیه الحیلة و یخذل فیه الصدیق و یشمت فیه العدو انزلته بک و شکوته الیک رغبة منی الیک عمن سواک ففرجته عنی و کشفته فأنت ولی کل نعمة و صاحب کل حسنة و منتهی کل رغبة «و رکب» اصحاب عمر ابن‌سعد و اقبلوا یجولون حول بیوت الحسین علیه‌السلام فیرون الخندق فی ظهورهم و النار تضطرم فی الحطب و القصب الذی کان القی فیه فنادی شمر باعلی صوته یا حسین اتعجلت النار قبل یوم القیمة فقال الحسین (ع) من هذا کأنه شمر فقالوا نعم قال یا ابن‌راعیة المعزی انت اولی بها صلیا و رام مسلم بن عوسجة ان یرمیه بسهم فمنعه الحسین علیه‌السلام من ذلک فقال له دعنی حتی ارمیه فانه الفاسق من اعداء الله و عظماء الجبارین و قد امکن الله منه فقال له الحسین علیه‌السلام لا ترمه فأنی اکره ان ابدأهم بقتال «و اقبل» رجل من عسکر ابن‌سعد قال له ابن ابی‌جویریه المزنی فلما رأی النار تتقد نادی یا حسین [صفحه ۱۲۴] ابشروا بالنار فقد تعجلتموها فی الدنیا فقال الحسین علیه‌السلام اللهم اذقه عذاب النار فی الدنیا فنفر به فرسه و القاه فی تلک النار فاحترق «ثم» برز تمیم بن حصین الفزاری فنادی یا حسین و یا اصحاب حسین اما ترون ماء الفرات یلوح کأنه بطون الحیات و الله لا ذقتم منه قطرة حتی تذوقوا الموت جرعا فقال الحسین علیه‌السلام هذا و ابوه من اهل النار اللهم اقتل هذا عطشا فی هذا الیوم فخنقه العطش حتی سقط عن فرسه و وطأته الخیل بسنابکها فمات «و لما» رکب اصحاب ابن‌سعد قرب الی الحسین علیه‌السلام فرسه فاستوی علیه و تقدم نحو القوم فی نفر من اصحابه و بین یدیه بریر بن خضیر فقال له الحسین علیه‌السلام کلم القوم فتقدم بریر فقال یا قوم اتقوا الله فان ثقل محمد صلی الله علیه و آله قد اصبح بین اظهرکم هاءولاء ذریته و عترته و بناته و حرمه

فهاتوا ما عندکم و ما الذی تریدون ان تصنعوه بهم فقالوا نرید ان نمکن منهم الامیر ابن‌زیاد فیری رأیه فیهم فقال لهم بریر افلا تقبلون منهم ان یرجعوا الی المکان الذی جاءوا منه ویلکم یا اهل الکوفة انسیتم کتبکم و عهودکم التی اعطیتموها و اشهدتم الله علیها یا ویلکم ادعوتم اهل بیت نبیکم و زعمتم انکم تقتلون انفسکم دونهم حتی اذا اتوکم اسلمتموهم و حلئتموهم [۸۵] [صفحه ۱۲۵] عن ماء الفرات یئس ما خلفتم نبیکم فی ذریته ما لکم لاسقاکم الله یوم القیمة فبئس القوم انتم «فقال» له نفر منهم یا هذا ما ندری ما تقول فقال بریر الحمد لله الذی زادنی فیکم بصیرة اللهم انی ابرا الیک من فمال هوءلاء القوم اللهم الق بأسهم بینهم حتی یلقوک و انت علیهم غضبان فجعل القوم یرمونه بالسهام فرجع الی ورائه «و تقدم» الحسین علیه‌السلام حتی وقف بازاء القوم فجعل ینظر الی صفوفهم کأنهم السیل و نظر الی ابن‌سعد واقفا فی صنادید الکوفة «فقال» الحمدلله الذی خلق الدنیا فجعلها دار فناء و زوال متصرفة باهلها حالا بعد حال فالمغرور من غرته و الشقی من فتنته فلا تغرنکم هذه الدنیا فأنها تقطع رجاء من رکن الیها و تخیب طمع من طمع فیها و اراکم قد اجتمعتم علی امر قد اسخطتم الله فیه علیکم و اعرض بوجهه الکریم عنکم و احل بکم نقمته و جنبکم رحمته فنعم الرب ربنا و بئس العبید انتم اقررتم بالطاعة و آمنتم بالرسول محمد (ص) ثم انکم زحفتم علی ذریته و عترته تریدون قتلهم لقد استحوذ علیکم الشیطان فانساکم ذکر الله العظیم فتبا لکم و لما تریدون انا لله و انا الیه راجعون هاءولاء قوم کفروا بعد ایمانهم فبعدا للقوم الظالمین «فقال» ابن‌سعد ویلکم کلموه فأنه ابن ابیه و الله لو وقف فیکم هکذا یوما جدیدا لما انقطع و لما حصر «فتقدم» شمر فقال یا حسین ماهذا الذی تقول [صفحه ۱۲۶] افهمنا حتی نفهم فقال اقول اتقوا الله ربکم و لا تقتلونی فأنه لا یحل لکم قتلی و لا انتهاک حرمتی فانی ابن بنت نبیکم و جدتی خدیجة زوجة نبیکم و لعله قد بلغکم قول نبیکم الحسن و الحسین سیدا شباب اهل الجنة [۸۶] «و فی روایة» انه دعا الحسین براحلته فرکبها و نادی با علی صوته یا اهل العراق و کلهم (وجلهم خ ل) یسمعون فقال ایها الناس اسمعوا قولی و لا تعجلوا حتی أعظکم بما یحق لکم علی و حتی اعذر الیکم فان اعطیتمونی النصف کنتم بذلک اسعد و ان لم تعطونی النصف عن انفسکم فاجمعوا رأیکم ثم لا یکن امرکم علیکم غمة ثم اقضوا الی و لا تنظرون ان ولیی الله الذی نزل الکتاب و هو یتولی الصالحین فلما سمع اخواته و بناته کلامه هذا صحن و بکین و ارتفعت اصواتهن فارسل الیهن اخاه العباس و ابنه علیا و قال اسکتاهن فلعمری لیکثرن بکاؤهن ثم انه (ع) حمد الله و اثنی علیه و ذکره بما هو اهله و صلی علی النبی صلی الله علیه و آله و علی ملائکته و انبیائه و قال ما لا یحصی کثرة فلم یسمع متکلم قط قبله و لا بعده ابلغ فی منطق منه:له من علی فی الحروب شجاعة و من احمد عند الخطابة قیل [صفحه ۱۲۷] ثم قال اما بعد فانسبونی فانظروا من انا ثم ارجعوا الی انفسکم و عاتبوها فانظروا هل یصلح و یحل لکم قتلی و انتهاک حرمتی الست ان بنت نبیکم و ابن وصیه و ابن عمه و اول المؤمنین بالله و المصدق برسول الله صلی الله علیه و آله و بما جاء به من عند ربه او لیس حمزة سیدالشهداء عمی او لیس جعفر الطیار فی الجنة بجناحین عمی او لم یبلغکم ما قال رسول الله صلی الله علیه و آله لی و لأخی هذان سیدا شباب اهل الجنة فان صدقتمونی بما اقول و هو الحق و الله ما تعمدت کذبا مذ علمت ان الله یمقت علیه اهله و ان کذبتمونی فأن فیکم من أن سألتموه عن ذلک اخبرکم سلوا جابر بن عبدالله الانصاری و اباسعید الخدری و سهل بن سعد الساعدی و البرآء بن عازب [۸۷] و زیدا بن ارقم و انس بن مالک یخبروکم انهم سمعوا هذه المقالة من رسول الله صلی الله علیه و آله لی و لأخی اما فی هذا حاجز لکم عن سفک دمی فقال له شمر بن ذی الجوشن هو یعبد الله علی حرف ان کان یدری ما تقول «فقال» له حبیب بن مظاهر و الله انی لأراک تعبد الله علی سبعین حرفا (سبعین الف حرف خ ل) و انا اشهد انک صادق ما تدری ما یقول قد طبع الله علی قلبک «ثم قال» لهم الحسین علیه‌السلام فان کنتم فی شک من هذا افتشکون فی انی [صفحه ۱۲۸] ابن بنت نبیکم فوالله ما بین المشرق و المغرب ابن بنت نبی غیری فیکم و لا فی غیرکم ویحکم اتطلبونی بقتیل منکم قتلته او مال لکم استهلکته او بقصاص من جراحة فاخذوا لا یکلمونه «فنادی» یا شبث بن ربعی و یا حجار بن ابجر و یا قیس بن الاشعث و یا یزید ابن الحارث الم تکتبوا الی ان قد اینعت الثمار و اخضرت الجنان و انما تقدم علی جند لک مجند فقال له قیس بن الاشعث ما ندری ما تقول ولکن انزل علی حکم بنی عمک فانهم لن یروک الا ما تحب «فقال» له الحسین علیه‌السلام لا والله لا اعطیکم بیدی اعطآء

الـذلیل و لا افر فرار (اقر اقرار خ ل) العبیـد «ثم» نادی یا عباد الله انی عذت بربی و ربکم ان ترجمون اعوذ بربی و ربکم من کل متکبر لا یؤمن بیوم الحساب «ثم» انه اناخ راحلته و امر عقبة بن سـمعان فعلقها ثم رکب فرسه و تهیأ للقتال «و فی روایة» انه علیه‌السلام رکب ناقته و قیل فرسه و خرج الی الناس فاستنصـتهم فابوا ان ینصتوا [۸۸] حتی قال لهم ویلکم ما علیکم ان تنصـتوا لی فتسمعوا قولی و انما ادعوکم الی سبیـل الرشاد فمن اطاعنی کان من المرشـدین و من عصانی کان من المهلکین [صـفحه ۱۲۹] و کلکم عاص لامری غیر مسـتمع قولی فقـد ملئت بطونکم من الحرام و طبع علی قلوبکم ویلکم الا تنصـتون الا تسـمعون فتلاوم اصـحاب عمر بن سـعد بینهم و قالوا انصـتوا له فحمد الله و اثنی علیه و ذکره بما هو اهله و صلی علی محمد «ص» و علی الملائکة و الانبیآء و الرسل و ابلغ فی المقال ثم قال تبا [۸۹] لکم ایتها الجماعـة و ترحا [۹۰] احین استصـرختمونا و الهین [۹۱] (و لهین متحیرین خ ل) فاصـرخناکم موجفین [۹۲] (مؤدین [۹۳] مستعدین خ ل) سللتم علینا سیفا لنا فی ایمانکم وحششتم [۹۴] علینا نارا قـدحناها (اججناها خ ل) علی عدوکم و عدونا فاصبحتم البا [۹۵] علی اولیآئکم و یدا علیهم لأعدائکم بغیر عدل افشوه فیکم و لا امل اصـبح لکم فیهم الا الحرام من الدنیا انالوکم و خسـیس عیش طمعتم فیه من غیر حدث کان منا و لا رأی تفیل [۹۶] لنـا فهلا لکم الویلات اذکرهتمونا و ترکتمونا تجهزتموها [۹۷] [صفحه ۱۳۰] و السـیف مشیم [۹۸] (لم یشـهر خ ل) و الجـاش [۹۹] طامن [۱۰۰] و الرأی لمـا یسـتحصف [۱۰۱] ولکن اسـرعتم الیها کطیرة الدبا [۱۰۲] و تداعیتم الیها کتداعی (کتهافت خ ل) الفراش فسحقا (فقبحا خ ل) لکم یا عبید الامة (فانما انتم من طواغیت الامه خ ل) و شـذاذ [۱۰۳] الأـحزاب و نبـذة الکتاب و نفثـة الشـیطان و عصبـة الآثام و محر فی الکتاب (الکلم خ ل) و مطفئی السـنن و قتلة اولاد الانبیاء و مبیـدی عترة الاوصـیاء و ملحقی العهار [۱۰۴] بالنسب و مؤذی المؤمنین و صـراخ ائمة المسـتهزئین الذین جعلوا القرآن عضـین و لبئس ما قـدمت لهم انفسـهم و فی العـذاب هم خالـدون و انتم ابن حرب و اشـیاعه تعضدون (أهاؤلاء تعضدون خ ل) و عنا تخـاذلون اجـل و الله الخـذل فیکـم معروف (غـدر فیکم قـدیم خ ل) و شـجت علیه اصـولکم و تـأزرت علیه فروعکم (و شـجت علیه عروقکم و توارثته اصولکم و فروعکم خ ل) و ثبتت علیه قلوبکم و غشیت صدورکم فکنتم اخبث ثمر (شیء خ ل) شجا للناظر و اکلة [صفحه ۱۳۱] للغاصب الا لعنـة الله علی الناکثین الـذین ینقضون الایمان بعـد توکیدها و قد جعلتم الله علیکم کفیلا فانتم و الله هم الا ان الدعی ابن الدعی قد رکز بین اثنتین بین السلة [۱۰۵] و الذلة و هیهات منا الذلة (و هیهات ما آخذ الدنیة خ ل) یأبی الله ذلک لنا و رسوله و المؤمنون و جـدود (و حجور خ ل) طابت و حجور (و حجر خ ل) طهرت و انوف حمیـة و نفوس ابیـة لا تؤثر (من ان توثر خ ل) طاعـة اللئام علی مصارع الکرام الا قـد اعـذرت و انـذرت الا و انی زاحف بهـذه الاسـرة مع قلة العدد (العتاد خ ل) و کثرة العدو و خذلان الناصـر (و خذلة الاصـحاب (الناصـر خ ل) ثم وصل علیه‌السلام کلامه بابیات فروة بن مسیک المرادی فقال:فان نهزم فهزامون قدما و ان نغلب فغیر مغلبینا [۱۰۶] و ما ان طبنا [۱۰۷] جبن ولکن منایانا و دولة آخریناذا ما الموت رفع عن اناس کلا کله [۱۰۸] اناخ بآخریناافنی ذلکم سروات قومی کما افنی القرون الاولینافلو خلد الملوک اذن خلدنا و لو بقی الکرام اذن بقینافقل للشامتین بنا افیقوا سیلقی الشـامتون کما لقینا [صـفحه ۱۳۲] «ثم» قـال امـا والله لا تلبثون بعـدها الا کریث [۱۰۹] مـا یرکب الفرس حتی تـدور بکم دور الرحی و تقلـق بکم قلق المحور [۱۱۰] عهـد عهـده الی ابی عن جـدی فاجمعوا امرکم و شـرکائکم ثم لا یکن امرکم علیکم غمـة ثم اقضوا الی و لاـ تنظرون (ثم کیـدونی جمیعـا فال تنظرون خ ل) انی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابـة الا هو آخـذ بناصـیتها ان ربی علی صـراط مسـتقیم اللهم احبس عنهم قطر السـماء و ابعث علیهم سـنین کسنی یوسف و سلط علیهم غلام ثقیف [۱۱۱] یسقیهم کاسا مصبرة و لا یـدع فیهم احدا الا قتلة بقتلة و ضـربة بضـربة ینتقم لی و لأولیائی و اهل بیتی و اشـیاعی منهم فانهم غرونا و کذبونا و خـذلونا و انت ربنا علیک توکلنا و الیک انبنا و الیک المصـیر ثم قال ادعوا لی عمر بن سـعد فـدعی له و کان کارها لا یحب ان یأتیه فقال یا عمر أنت تقلنی و تزعم ان یولیک الـدعی ابن‌الدعی بلاد الری و جرجان والله لا تتهنی بذلک ابدا عهدا معهودا فاصـنع ما انت صـانع فانـک لا تفرح بعـدی بـدنیا و لا آخرة و لکأنی برأسک علی قصـبة قـد نصب بالکوفـة یتراماه الصبیان و یتخـذونه غرضا بینهم فاغتاظ ابن‌سعد من کلامه ثم صـرف بوجهه عنه و نادی باصـحابه ما تنتظرون به احملوا باجمعکم انما هی اکلة واحدة [صفحه ۱۳۳]

«ثم» ان الحسین علیه‌السلام نزل عن راحلته و دعا بفرس رسول الله صلی الله علیه و آله المرتجز فرکبه «و خرج» زهیر بن القین علی فرس له ذنوب شاک فی السلاح فقال یا اهل الکوفة بدار (نذار خ ل) من لکم عذاب الله بدار (نذار خ ل) ان حقا علی المسلم نصیحة المسلم و نحن حتی الآن اخوة علی دین واحد ما لم یقع بیننا و بینکم السیف فاذا وقع السیف انقطعت العصمة و کنا نحن امة و انتم امة ان الله قد ابتلانا [۱۱۲] و ایاکم بذریة محمد صلی الله علیه و آله لینظر ما نحن و انتم عاملون انا ندعوکم الی نصره و خذلان الطاغیة عبیدالله بن زیاد فسبوه و اثنوا علی ابن‌زیاد فقال لهم یا عباد الله ان ولد فاطمة احق بالود و النصر من ابن‌سمیة فان کنتم لم تنصروهم فاعیذکم بالله ان تقتلوهم فلعمری ان یزید یرضی من طاعتکم بدون قتل الحسین علیه‌السلام فرماه شمر بسهم و قال اسکت اسکت الله نامتک [۱۱۳] ابرمتنا [۱۱۴] بکثرة کلامک فقال زهیر یا ابن البوال علی عقبیه ما ایاک اخاطب انما انت بهیمة و الله ما اظنک تحکم من کتاب الله آیتین و ابشر بالخزی یوم القیمة و العذاب الألیم فقال شمر ان الله قاتلک و صاحبک عن ساعة قال افبالموت تخوفنی و الله للموت معه احب الی من الخلد معکم ثم رفع صوته [صفحه ۱۳۴] و قال عبادالله لا یغرنکم من دینکم هذا الجلف الجافی فوالله لا تنال شفاعة محمد قوما اهرقوا دمآء ذریته و اهل بیته و قتلوا من نصرهم و ذب عن حریمهم فامره الحسین علیه‌السلام فرجع «و لما» رأی الحر ابن‌یزید ان القوم قد صمموا علی قتال الحسین علیه‌السلام قال لعمر ابن‌سعد امقاتل انت هذا الرجل قال ای و الله قتالا ایسره ان تسقط الرؤس و تطیح الأیدی قال فما لکم فیما عرضه علیکم رضی قال اما لو کان الامر الی لفعلت ولکن امیرک قد ابی فاقبل الحر حتی وقف من الناس موقفا و معه رجل من قومه یقال له قرة بن قیس فقال له یا قرة هل سقیت فرسک الیوم قال لا قال فما ترید ان تسقیه قال قرة فظننت و الله انه یرید أن یتنحی فلا یشهد القتال فکره ان اراه حین یصنع ذلک فقلت له لم اسقه و انا منطلق فاسقیه فاعتزلت ذلک المکان الذی کان فیه فوالله لو اطلعنی علی الذی یرید لخرجت معه الی الحسین علیه‌السلام فاخذ الحر یدنو من الحسین علیه‌السلام قلیلا قلیلا فقال له المهاجر بن اوس ما ترید یا ابن‌یزید أترید ان تحمل فلم یجبه و اخذه مثل الافکل و هی الرعده فقال له المهاجران امرک لمریب و الله ما رأیت منک فی موقف قط مثل هذا ولو قیل لی من اشجع اهل الکوفة ما عدوتک فما هذا الذی اری منک فقال الحر انی و الله اخیر نفسی بین الجنة و النار فوالله انی لا اختار علی الجنة [صفحه ۱۳۵] شیئا و لو قطعت و حرقت ثم ضرب فرسه قاصدا الی الحسین علیه‌السلام و یده علی رأسه و هو یقول اللهم الیک انیب فتب علی فقد ارعبت قلوب اولیائک و اولاد بنت نبیک و قال للحسین علیه‌السلام جعلت فداک یا ابن‌رسول الله انا صاحبک الذی حبستک عن الرجوع و سایرتک فی الطریق و جعجعت بک فی (الی خ ل) هذا المکان و ما ظننت ان القوم یردون علیک ما عرضته علیهم و لا یبلغون منک هذه المنزلة و الله لو علمت انهم ینتهون بک الی ما اری ما رکبت مثل الذی رکبت و انی قد جئتک تائبا مما کان منی الی ربی مواسیا لک بنفسی حتی اموت بین یدیک فهل تری لی من توبة فقال له الحسین علیه‌السلام نعم یتوب الله علیک فانزل قال انا لک فارسا خیر منی راجلا اقاتلهم علی فرسی ساعة و الی النزول یصیر آخر امری فقال له الحسین علیه‌السلام فاصنع یرحمک الله ما بدا لک فاستقدم امام الحسین علیه‌السلام فقال یا اهل الکوفة لأمکم الهبل [۱۱۵] و العبر ادعوتم هذا العبد الصالح حتی اذا جاءکم اسلمتموه و زعمتم انکم قاتلوا انفسکم دونه ثم عدوتم علیه لتقتلوه و امسکتم بنفسه و اخذتم بکظمه و احطتم به من کل جانب لتمنعوه التوجه فی بلاد الله العریضة فصار کالأسیر فی ایدکم لا یملک لنفسه نفعا و لا یدفع [صفحه ۱۳۶] عنها ضرا و حلأتموه و نساءه و صبیته و اهله عن ماء الفرات الجاری یشربه الیهود و النصاری و المجوس و تتمرغ فیه خنازیر السواد و کلابه فهاهم قد صرعهم العطش بئس ما خلفتم محمدا فی ذریته لا سقاکم الله یوم الظما فحمل علیه رجال یرمونه بالنبل فرجع حتی وقف امام الحسین علیه‌السلام «و روی» ابن‌نما انه قال للحسین علیه‌السلام لما وجهنی عبیدالله الیک خرجت من القصر فنودیت من خلفی ابشر یا حر بخیر فالتفت فلم ار احدا فقلت و الله ما هذه بشارة و انا اسیر الی الحسین علیه‌السلام و ما کنت احدث نفسی باتباعک فقال لقد اصبت اجرا و خیرا «و نادی» عمر بن سعد یا درید ادن رایتک فادناها ثم وضع سهما فی کبد قوسه فرمی به نحو عسکر الحسین علیه‌السلام و قال اشهدوا لی عند الامیر انی اول من رمی و اقبلت السهام من القوم کأنها القطر فلم یبق من اصحاب الحسین علیه‌السلام احد الا اصابه من سهامهم «فقال» علیه‌السلام

لاصحابه قوموا رحمکم الله الی الموت الذی لابد منه فان هذه السهام رسل القوم الیکم فاقتتلوا ساعة من النهار حملة و حملة حتی قتل من اصحاب الحسین علیه‌السلام جماعة فعندها ضرب الحسین علیه‌السلام یده علی لحیته و جعل یقول اشتد غضب الله علی الیهود اذ جعلوا له ولدا و اشتد غضبه علی النصاری اذ جعلوه ثالث ثلاثه و اشتد غضبه علی المجوس [صفحه ۱۳۷] اذ عبدوا الشمس و القمر دونه و اشتد غضبه علی قوم اتفقت کلمتهم علی قتل ابن بنت نبیهم اما و الله لا اجیبهم الی شیء مما یریدون حتی القی الله تعالی و انا مخضب بدمی «فروی» عن مولانا الصادق علیه‌السلام انه قال سمعت ابی یقول لما التقی الحسین علیه‌السلام و عمر بن سعد و قامت الحرب علی ساق انزل الله النصر حتی رفرف علی رأس الحسین علیه‌السلام ثم خیر بین النصر علی اعدائه و بین لقاء الله فاختار لقاء الله ثم صاح الحسین علیه‌السلام اما من مغیث یغیثنا لوجه الله اما من ذاب یذب عن حرم رسول الله (ص) «و کان» یزید بن زیاد بن المهاجر (مهاصر خ ل) الکندی و یکنی ابا الشعثاء فی اصحاب ابن‌سعد فلما ردوا علی الحسین علیه‌السلام ما عرضه علیهم عدل الیه فقاتل بین یدیه و جعل یرتجز و یقول:انا یزید و ابی المهاجر [۱۱۶] اشجع من لیث بغیل خادریا رب انی للحسین ناصر و لابن سعد تارک و هاجرو جثا بین یدی الحسین علیه‌السلام فرمی بمأة سهم ما سقط منها خمسة اسهم و کان رامیا و کلما رمی یقول له الحسین علیه‌السلام اللهم سدد رمیته و اجعل ثوابه الجنة فقتل خمسة من اصحاب عمر بالنشاب و کان اول من قتل (ثم) ارتمی الناس و تبارزوا افکان اصحاب [صفحه ۱۳۸] الحسین علیه‌السلام کما قیل فیهم:قوم اذا نودوا لدفع ملمة و الخیل بین مدعس و مکردسلبسوا القلوب علی الدروع و اقبلوا یتهافتون علی ذهاب الانفس«فبرز» یسار مولی زیاد و سالم مولی عبیدالله بن زیاد و قالا من یبارز فوثب حبیب بن مظاهر و برید بن خضیر فقال لهما الحسین علیه‌السلام اجلسا فقام عبدالله بن عمیر الکلبی فاستأذن الحسین علیه‌السلام فی مبارزتهما و کان طویلا بعید ما بین المنکبین فنظر الیه الحسین علیه‌السلام و قال انی احسبه للأقران قتالا و اذن له و کان قد خرج من الکوفة لیلا و معه امرأته اموهب الی الحسین علیه‌السلام لأنه لما رأی العساکر تعرض بالنخیلة لتسیر الی حرب الحسین علیه‌السلام قال و الله لقد کنت علی جهاد اهل الشرک حریصا و انی لأرجو ان لا یکون جهاد هاءولاء الذین یغزون ابن‌بنت نبیهم اقل ثوابا عندالله من جهاد المشرکین فاخبر زوجته فقالت اصبت اخرج و اخرجنی معک فلما برز قال له یسار من انت فانتسب له فقال له لست اعرفک لیخرج الی زهیر بن القین او حبیب بن مظاهر او برید بن خضیر فقال له ابن‌عمیر یا ابن‌الفاعلة و بک رغبة عن مبارزة احد من الناس و لا یبرز الیک احد الا و هو خیر منک ثم شد علیه فضربه بسیفه حتی برد و هو اول من قتل من اصحاب ابن‌سعد فانه لمشتغل بضربه [صفحه ۱۳۹] اذ شد علیه سالم مولی عبیدالله فصاحوا به قد رهقک العبد فلم یعبأ به حتی غشیه فبدره بضربة اتقاها ابن‌عمیر بیده الیسری فاطارت اصابع کفه ثم شد علیه ابن‌عمیر فضربه حتی قتله فرجع و قد قتلهما جمیعا و هو یرتجز و یقول:ان تنکرونی فانا ابن کلب حسبی ببیتی فی علیم حسبانی امرؤ ذو مرة [۱۱۷] و عضب [۱۱۸] و لست بالخوار [۱۱۹] عند النکب [۱۲۰] انی زعیم [۱۲۱] لک اموهب بالطعن فیهم صادقا [۱۲۲] و الضربضرب غلام مؤمن بالرب ثم قاتل قتالا شدیدا حتی قتل رجلین آخرین فقتله هانی بن ثبیت الحضرمی و بکیر بن حی التیمی و خرجت امرأته فجلست عند رأسه تمسح التراب عن وجهه و تقول هنیئا لک الجنة فامر شمر غلاما له یقال له رستم فضرب رأسها بالعمود فماتت مکانها [۱۲۳] «و برز» عمر بن [صفحه ۱۴۰] خالد الصیداوی فقال له الحسین علیه‌السلام تقدم فانا لاحقون بک عن ساعة فحمل هو و سعد مولاه و جبار بن الحارث السلمانی و مجمع بن عبیدالله العائذی فاوغلوا فی اصحاب عمر بن سعد فعطف علیهم اصحاب ابن‌سعد فقطعوهم عن اصحابهم فحمل العباس بن علی علیهماالسلام فاستنقذهم و قد جرحوا ثم حملوا فقاتلوا حتی قتلوا فی مکان واحد.و حمل عمرو بن الحجاج علی میمنة اصحاب الحسین علیه‌السلام فیمن کان معه من اهل الکوفة فلما دنا من اصحاب الحسین علیه‌السلام جثوا له علی الرکب و اشرعوا الرماح نحوهم فلم تقدم خیلهم علی [صفحه ۱۴۱] الرماح فذهبت الخیل ترجع فرشقهم اصحاب الحسین علیه‌السلام بالنبل فصرعوا منهم رجالا و جرحوا آخرین «و جاء» رجل من بنی تمیم یقال له عبدالله بن حوزة فقال یا حسین ابشر بالنار فقال له الحسین علیه‌السلام کذبت بل اقدم علی رب رحیم و شفیع مطاع ثم رفع الحسین علیه‌السلام یدیه فقال اللهم حزه (جره خ ل) الی النار فاضطرب به فرسه فی جدول فوقع و تعلقت رجله الیسری

بالرکاب و ارتفعت الیمنی فشد علیه مسلم بن عوسجة فضرب رجله الیمنی فطارت وعدا به فرسه یضرب رأسه بکل حجر و مدر حتی مات و عجل الله بروحه الی النار «و کان» مسروق بن وائل الحضرمی قد خرج مع ابن‌سعد و قال لعلی اصیب رأس الحسین فاصیب به منزلة عند ابن‌زیاد فلما رأی ما صنع بابن حوزة بدعاء الحسین علیه‌السلام رجع و قال لقد رأیت من اهل هذا البیت شیئا لا اقاتلهم ابدا «و نشب» القتال «فخرج» بریر بن خضیر الهمدانی و کان زاهدا عابدا و کان اقرأ اهل زمانه و کان یقال له سید القراء و هو یقول:انا بریر و ابی‌خضیر لا- خیر فیمن لیس فی خیر«و جعل» یحمل علی القوم و هو یقول اقتربوا منی یا قتلة المؤمنین اقتربوا منی یا قتلة اولاد البدریین اقتربوا منی یا قتلة اولاد رسول رب العالمین و ذریته الباقین فخرج الیه یزید بن معقل فقال لبریر هل تذکر [صفحه ۱۴۲] و انت تقول ان فلانا کان علی نفسه مسرفا و ان معویة ضال مضل و ان امام الهدی و الحق علی بن أبی‌طالب فقال له بریر اشهد ان هذا رأیی و قولی فقال یزید اشهد انک من الضالین فقال له بریر هلم اباهلک و لندع الله ان یلعن الکاذب منا و ان یقتل المحق منا المبطل فتباهلا ثم تبارزا فاختلفا ضربتین فضرب یزید بریرا ضربة خفیفة فلم یضره شیئا و ضربه بریر ضربة قدت المغفر و وصلت الی دماغه فسقط و السیف فی رأسه فحمل علیه رضی بن منقذ العبدی فاعتنق بریرا و اعترکا ساعة ثم ان بریرا رمی به الی الارض و قعد علی صدره فحمل کعب بن جابر الازدی علی بریر و طعنه بالرمح فی ظهره فنزل بریر عن ابن‌منقذ بعد ان عض انفه فقطعه و اقبل الیه کعب بن جابر فضربه بسیفه حتی قتله رضوان الله علیه «و فی» بعض الروایات ان بریرا قتل ثلاثین رجلا- فلما رجع کعب بن جابر قالت له امرأته أعنت علی ابن فاطمة و قتلت بریرا سید القراء لا اکلمک ابدا «و قیل» ان الذی قتل بریرا رجل یقال له بحیر بن اوس الضبی فلما قتله جعل یقول و قیل بل قالها کعب بن جابرسلی تخبری عنی و انت ذمیمة غداة حسین و الرماح شوارعالم آت اقصی ما کرهت و لم یخل غداة الوغی و الروع ما انا صانعمنی یزنی لم تخنه کموبه و ابیض مشحوذ الغراء ان قاطع [صفحه ۱۴۳] فجردته فی عصبة لیس دینهم کدینی و انی بعد ذاک [۱۲۴] لقانعو لم تر عینی مثلهم فی زمانهم و لا- قبلهم فی الناس اذ انا یافعاشد قراعا بالسیوف لدی الوغی الا کل من یحمی الذمار مقارعو قد صبروا اللطعن و الضرب حسرا و قد جالدوا لو ان ذلک نافعفابلغ عبیدالله اذ ما لقیته بانی مطیع للخلیفة سامعقتلت بریرا ثم جلت بهمة غداة الوغی لما دعا من یقارع(قتلت بریرا ثم حملت تعمة ابامنقذ لما دعا من یماصع خ ل)«ثم» ذکر له بعد ذلک ان بریرا کان من عباد الله الصالحین «و جاءه» ابن‌عم له و قال ویحک یا بحیر قتلت بریرا بن خضیر فبأی وجه تلقی ربک غدا فندم الشقی و قیل ان رضی بن منقذا جاب کعب بن جابر فقال:فلو شاء ربی ما شهدت قتالهم و لا جعل النعماء عندی ابن‌جابرلقد کان ذا عارا علی وسبة یعیرها الابنآء عند المعاشرفیا لیت انی کنت فی الرحم حیضة و یوم حسین کنت ضمن المقابرفیا سوأتا ماذا اقول لخالقی و ما حجتی یوم الحساب القماطر«ثم برز» وهب بن حباب الکلبی [۱۲۵] و یقال انه کان نصرانیا فاسلم [صفحه ۱۴۴] علی یدی الحسین علیه‌السلام و کانت معه امه و زوجته فقالت امه قم یا بنی فانصر ابن بنت رسول الله صلی الله علیه و آله فقال افعل یا اماه و لا اقصر فبرز و هو یقول:ان تنکرونی فانا ابن الکلبی سوف ترونی و ترون ضربیو حملتی و صولتی فی الحرب ادرک ثاری بعد ثار صحبیو ادفع الکرب امام الکرب لیس جهادی فی الوغی باللعب«ثم» حمل و لم یزل یقاتل حتی قتل جماعة ثم رجع الی امرأته و امه و قال یا اماه ارضیت فقالت ما رضیت حتی تقتل بین یدی الحسین علیه‌السلام فقالت امرأته بالله علیک لا تفجعنی بنفسک فقالت له امه یا بنی اعزب عن قولها و ارجع فقاتل بین یدی ابن بنت نبیک تنل شفاعة جده یوم القیمة فرجع فلم یزل یقاتل حتی قطعت یداه و اخذت امرأته عمودا و اقبلت نحوه و هی تقول فداک ابی و امی قاتل دون الطیبین حرم رسول الله صلی الله علیه و آله فاقبل کی یردها الی النسآء فاخذت بجانب ثوبه و قالت لن اعود دون ان اموت معک فقال الحسین علیه‌السلام جزیتم من اهل بیت خیرا ارجعی الی النساء رحمک الله فانصرفت الیهن و لم یزل الکلبی یقاتل حتی قتل رضوان الله علیه «و قال» الحر للحسین علیه‌السلام فاذا کنت اول من خرج علیک فأذن لی ان اکون اول قتیل بین [صفحه ۱۴۵] یدیک [۱۲۶] لعلی اکون ممن یصافح جدک محمدا صلی الله علیه و آله غدا فی القیمة فحمل علی اصحاب عمر بن سعد و هو یتمثل بقول عنترةمازلت ارمیهم بغرة وجهه و لبانه [۱۲۷] حتی تسر بل بالدمثم جعل یرتجز و یقولانی انا الحر و مأوی الضیف اضرب فی اعناقکم [۱۲۸] بالسیفعن خیر من حل

بارض الخیف اضربکم و لا اری من حیفو روی انه کان یرتجز ایضا و یقولآلیت لا أقتل حتی اقتلا و لن اصاب الیوم الا مقبلااضربهم بالسیف ضربا معضلا [۱۲۹] لا ناکلا عنهم و لا معللا [۱۳۰] لا عاجزا عنهم و لا مبدلا احمی الحسین الماجد المؤملاو قاتل قتالا شدیدا «فروی» انه لما لحق بالحسین علیه‌السلام قال رجل من بنی‌تمیم من بنی الحرث یقال له یزید بن سفیان اما و الله [صفحه ۱۴۶] لو لحقته لا تبعته السنان فبینما الحر یقاتل و ان فرسه لمضروب علی اذنیه و حاجبیه و ان الدماء لتسیل اذ قال الحصین یا یزید هذا الحر الذی کنت تتمناه قال نعم فما لبث الحر ان قتله و قتل اربعین فارسا و راجلا حتی عقر فرسه فقاتلهم راجلا قتالا شدیدا و هو یقول:ان تعقروا بی فانا ابن الحر اشجع من ذی لبد هزبرو فی روایة انه کان یرتجز و یقول:انی انا الحر و نجل الحر اشجع من ذی لبد هزبرو لست بالجبان عند الکر لکننی الوقاف عند الفرو جعل یضربهم بسیفه حتی قتل نیفا و اربعین رجلا «و فی» روایة ثمانیة عشر رجلا «و کان» یحمل هو و زهیر بن القین فاذا حمل احدهما و غاص فیهم حمل الآخر حتی یخلصه ففعلا ذلک ساعة و فی ذلک یقول عبیدالله بن عمرو البدائی من بنی البداء و هم من کندة:سعید بن عبدالله لا تنسینه و لا الحراذ آسی زهیرا علی قسر«ثم» حملت الرجالة علی الحر و تکاثروا علیه فاشترک فی قتله ایوب ابن مسرح و رجل آخر من فرسان اهل الکوفة فاحتمله اصحاب الحسین علیه‌السلام حتی وضعوه بین یدی الحسین علیه‌السلام و به رمق فجعل یمسح التراب عن وجهه و یقول انت الحر کما سمتک امک حر فی الدنیا و الاخرة «و روی» انه اتاه [صفحه ۱۴۷] الحسین علیه‌السلام و دمه یشخب فقال بخ بخ لک یا حر انت حر کما سمیت فی الدنیا و الآخره «و خرج» من اصحاب الحسین علیه‌السلام نافع بن هلال البجلی و قیل هلال بن نافع فقاتل قتالا شدیدا و جعل یقول:انا ابن هلال البجلی انا علی دین علیو دینه دین النبی «فبرز» الیه رجل من بنی فظیعة یقال له مزاحم «و اجم خ ل» بن حریث فحمل علیه نافع فقتله و کان قد کتب اسمه علی فوق [۱۳۱] نبله و کانت مسمومة فقتل بها اثنی عشر او ثلاثة عشر رجلا- سوی من جرح فجعل یقول:ارمی بها معلمة افواقها و النفس لا- ینفعها اشفاقهامسمومة تجری بها اخفاقها لیملأن ارضها رشاقهافلم یزل یرمیهم حتی فنیت سهامه ثم ضرب یده الی سیفه فأشتبله و جعل یقول:انا الغلام الیمنی البجلی دینی علی دین حسین و علیان اقتل الیوم فهذا املی فذاک رأیی و الاقی عملیفکسروا عضدیه و اخذ اسیرا فأخذه شمر و اتی به الی ابن‌سعد فقال له ابن‌سعد ویحک یا نافع ما حملک علی ما صنعت بنفسک قال [صفحه ۱۴۸] ان ربی یعلم ما اردت و الدماء تسیل علی وجهه و لحیته و هو یقول لقد قتلت منکم اثنی عشر رجلا سوی من جرحت و لو بقیت لی عضد و ساعد ما اسرتمونی فانتضی شمر سیفه لیقتله فقال له نافع و الله لو کنت من المسلمین لعظم علیک ان تلقی الله بدمائنا فالحمدلله الذی جعل منایانا علی یدی شرار خلقه فقتله شمر «و خرج» عمرو ابن‌قرظة الأنصاری فاستأذن الحسین علیه‌السلام فاذن له فبرز و هو یرتجز و یقول:قد علمت کتیبة الانصار انی ساحمی حوزة الذمارضرب غلام غیر نکس شاری [۱۳۲] دون حسین مهجتی و داری [۱۳۳] فقاتل قتال المشتاقین الی الجزاء و بالغ فی خدمة سلطان السماء حتی قتل جمعا کثیرا من حزب ابن‌زیاد و جمع بین سداد و جهاد و کان لا یأتی الی الحسین علیه‌السلام سهم الا اتقاه بیده و لا سیف الا تلقاه بمهجته فلم یکن یصل الی الحسین علیه‌السلام سوء حتی اثخن بالجراح فالتفت الی الحسین علیه‌السلام و قال یا ابن‌رسول الله اوفیت قال نعم انت امامی فی الجنة فاقرأ رسول الله صلی الله علیه و آله [صفحه ۱۴۹] عنی السلام و اعلمه انی فی الاثر فقاتل حتی قتل رضوان الله علیه «و کان» له اخ مع عمر بن سعد فقال للحسین علیه‌السلام اضللت اخی و غررته حتی قتلته فقال الحسین علیه‌السلام ان الله لم یضل اخاک بل هداه و اضلک قال قتلنی الله ان لم اقتلک او اموت دونک فحمل و اعترضه نافع بن هلال المرادی فطعنه نافع فصرعه فحمل اصحابه فاستنقذوه «و برز» جون مولی ابی‌ذر الغفاری و کان عبدا اسود فقال له الحسین علیه‌السلام انت فی اذن منی فانما تبعتنا للعافیة فلا- تبتل بطریقتنا فقال یا ابن‌رسول الله انا فی الرخاء الحس قصاعکم و فی الشدة اخذلکم و الله ان ریحی لنتن و ان حسبی لئیم و ان لونی لأسود فتنفس علی بالجنة فیطیب ریحی و یشرف حسبی و یبیض وجهی لا- و الله لا افارقکم حتی یختلط هذا الدم الاسود مع دمائکم ثم برز و هو یقول:کیف تری الکفار ضرب الاسود بالسیف ضربا عن بنی محمداذب عنهم باللسان والید ارجو به الجنة یوم المورد ثم قاتل حتی قتل فوقف علیه الحسین علیه‌السلام فقال اللهم بیض وجهه و طیب ریحه و احشره مع الابرار و عرف بینه و بین

محمد و آل محمد «و عن» الباقر علیه‌السلام ان الناس کانوا یحضرون المعرکة و یدفنون القتلی فوجدوا جونا بعد عشیرة ایام تفوح منه رائحة المسک [صفحه ۱۵۰] «و برز» عمذرو بن خالد الصیداوی فقال للحسین علیه‌السلام یا اباعبدالله قد هممت ان الحق باصحابی و کرهت ان اتخلف و اراک وحیدا من اهلک قتیلا فقال له الحسین علیه‌السلام تقدم فانا لاحقون بک عن ساعة فتقدم فقاتل حتی قتل «و جاء» حنظلة بن سعد (اسعد خ ل) الشبامی [۱۳۴] فوقف بین یدی الحسین علیه‌السلام یقیه السهام و الرماح و السیوف بوجهه و نحره فما احقه بقول عرقلة بن حسان الدمشقی:و یرد صدر السمهری بصدره ماذا یؤثر ذابل فی یذبلو کأنه و المشرقی بکفه بحریکر علی الکماة بجدولو اخذ ینادی یا قوم انی اخاف علیکم مثل یوم الاحزاب مثل دأب قوم نوح و عاد و ثمود و الذین من بعدهم و ما الله یرید ظلما للعباد یا قوم انی اخاف علیکم یوم التناد یوم تولون مدبرین ما لکم من الله من عاصم یا قوم لا تقتلوا حسینا فیسحتکم الله بعذاب و قد خاب من افتری فقال له الحسین (ع) یا ابن‌سعد (اسعد خ ل) رحمک الله انهم قد استوجبوا العذاب حین ردوا علیک ما دعوتهم الیه من الحق و نهضوا الیک یشتمونک و اصحابک فکیف بهم الآن و قد قتلوا اخوانک الصالحین قال صدقت جعلت فداک افلا نروح الی ربنا و نلحق باخواننا قال بلی رح الی ما هو لک خیر من الدنیا و ما [صفحه ۱۵۱] فیها والی ملک لا یبلی فقال السلام علیک یا ابن رسول الله صلی الله علیه و آله و علی اهل بیتک و جمع (و عرف خ ل) بیننا و بینک فی الجنة فقال الحسین علیه‌السلام آمین آمین و تقدم فقاتل قتالا شدیدا فحملوا علیه فقتلوه «و جاء» رجل فقال این الحسین فقال ها انا ذا قال ابشر بالنار تردها الساعة قال ابشر برب رحیم و شفیع مطاع من انت قال انا محمد بن الاشعث قال اللهم ان کان عبدک کاذبا فخذه الی النار و اجعله الیوم آیة لأصحابه فما هو الا ان ثنی عنان فرسه فرمی به و ثبتت رجله فی الرکاب فضربه حتی قطعه و وقعت مذاکیره فی الارض قال الراوی فو الله لقد عجبنا من سرعة اجابة دعآئه «و فی روایة» ان محمد بن الاشعث قال یا حسین ای حرمة لک من رسول الله (ص) لیست لغیرک فتلا الحسین علیه‌السلام ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین ذریة بعضها من بعض ثم قال و ان محمدا لمن آل ابراهیم و ان العترة الهادیة لمن آل محمد ثم رفع الحسین علیه‌السلام رأسه الی السماء فقال اللهم ار محمدا بن الأشعث ذلا فی هذا الیوم لا تعزه بعده ابدأ فعرض له عارض فخرج من العسکر یتبرز فسلط الله علیه عقربا فلدغه فمات بادی العورة «ثم» جاء آخر فقال این الحسین فقال ها انا ذا قال ابشر بالنار قال ابشر برب رحیم و شفیع مطاع من انت قال انا شمر بن ذی [صفحه ۱۵۲] الجوشن قال الحسین علیه‌السلام الله اکبر قال رسول الله صلی الله علیه و آله رأیت کأن کلبا ابقع یلغ فی دماء اهل بیتی و قال الحسین علیه‌السلام رأیت کأن کلابا تنهشنی و کان فیها کلب ابقع کان اشدها علی و هو انت و کان شمر ابرص «و برز» مسلم بن عوسجة و هو یرتجز و یقول:ان تسألوا عنی فانی ذو لبد من فرع قوم من ذری بنی‌اسدفمن بغانا حائد عن الرشد و کافر بدین جبار صمدفقاتل قتالا شدیدا «و صاح» عمرو بن الحجاج بالناس یا حمقاء اتدرون من تقاتلون تقاتلون فرسان اهل المصر و اهل البصائر و قوما مستمیتین لا یبرز الیهم منکم احد و الله لو لم ترموهم الا بالحجارة لتقتلتموهم فقال ابن‌سعد صدقت ثم ارسل الی الناس من یعزم علیهم ان لا یبارز رجل منکم رجلا منهم «و صاح» عمرو بن الحجاج یا اهل الکوفة الزموا طاعتکم و جماعتکم لا ترتابوا فی قتل من مرق من الدین و خالف الامام فسمعه الحسین علیه‌السلام فقال یا عمرو اعلی تحرض الناس انحن مرقنا من الدین ام انتم و الله لتعلمن لو قبضت ارواحکم و متم علی اعمالکم اینا المارق «ثم» حمل عمرو ابن الحجاج فی اصحابه علی الحسین علیه‌السلام من نحو الفرات فاضطربوا ساعة «فصرع» مسلم بن عوسجة الأسدی رحمة الله علیه [صفحه ۱۵۳] و بقی به رمق و انصرف عمرو بن الحجاج و اصحابه و انقطعت الغبره فاذا مسلم صریع فمشی الیه الحسین علیه‌السلام و معه حبیب بن مظاهر فقال الحسین علیه‌السلام رحمک الله یا مسلم فمنهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر و ما بدلوا تبدیلا و دنا منه حبیب بن مظاهر فقال عز علی مصرعک یا مسلم ابشر بالجنة فقال له مسلم قولا ضعیفا بشرک الله بخیر ثم قال له حبیب لولا انی اعلم انی فی الاثر من ساعتی هذه لأحببت أن توصینی بکل ما أهمک فقال له مسلم فأنی اوصیک بهذا و اشار الی الحسین علیه‌السلام فقاتل دونه حتی تموت فقال له حبیب لأنعمنک عینا ثم مات رضوان الله علیه و صاحت جاریة له یا سیداه یا ابن‌عوسجاه فنادی اصحاب ابن‌سعد مستبشرین قتلنا مسلما ابن‌عوسجة فقال شبث بن ربعی ثکلتکم

امهاتکم اما انکم تقتلون انفسکم بایدیکم و تذلون انفسکم لغیرکم اتفرحون بقتل مسلم بن عوسجة اما و الذی اسلمت له لرب موقف له فی المسلمین کریم لقد رأیته یوم آذربایجان قتل ستة من المشرکین قبل ان تلتئم خیول المسلمین «ثم» تراجع القوم الی الحسین علیه‌السلام فحمل شمر فی المیسرة علی میسرة اصحاب الحسین علیه‌السلام فثبتوا له و طاعنوه و حملوا علی الحسین علیه‌السلام و اصحابه من کل جانب و قاتلهم اصحاب الحسین علیه‌السلام قتالا شدیدا فاخذت [صفحه ۱۵۴] خیلهم تحمل و انما هی اثنان و ثلاثون فارسا فلا تحمل علی جانب من خیل الکوفة الا کشفته فلما رأی ذلک عروة (عزرة خ ل) بن قیس و هو علی خیل اهل الکوفة بعث الی ابن‌سعد اما تری ما تلقی خیلی هذا الیوم من هذه العدة الیسیرة ابعث الیهم الرجال و الرماة و قاتل اصحاب الحسین علیه‌السلام القوم اشد قتال خلقه الله حتی انتصف النهار فبعث ابن‌سعد الحصین بن نمیر فی خمسمایة من الرماة فاقتتلوا حتی دنوا من الحسین علیه‌السلام و اصحابه فلما رأوا صبر اصحاب الحسین علیه‌السلام تقدم الحصین الی اصحابه ان یرشقوا اصحاب الحسین علیه‌السلام بالنبل فرشقوهم فلم یلبثوا ان عقروا خیولهم و جرحوا الرجال و بقی الحسین علیه‌السلام و لیس معه فارس و اشتد القتال بینهم فقاتلوهم اشد قتال خلقه الله و لم یقدروا ان یاتوهم الا من جانب واحد لاجتماع ابیتهم و تقارب بعضها من بعض فارسل عمر بن سعد الرجال لیقوضوها عن ایمانهم و شمائلهم لیحیطوا بهم و اخذ الثلاثة و الأربعة من اصحاب الحسین علیه‌السلام یتخللون البیوت فیقتلون الرجل و هو یقوض و ینهب فیرمونه عن قریب فیصرعونه فیقتلونه فقال ابن‌سعد احرقوها بالنار فاحرقت فقال لهم الحسین علیه‌السلام دعوهم یحرقوها فأنهم اذا فعلوا ذلک لم یجوزوا الیکم فکان کما قال «و قیل» ان شمرا حمل حتی بلغ فسطاط [صفحه ۱۵۵] الحسین علیه‌السلام فطعنه بالرمح و نادی علی بالنار حتی احرق هذا البیت علی اهله فصاحت النساء و خرجن و صاح به الحسین علیه‌السلام انت تحرق بیتی علی اهلی احرقک الله بالنار فقال حمید بن مسلم اتقتل الولدان و النساء و الله ان فی قتل الرجال لما یرضی به امیرک فلم یقبل فاتاه شبث بن ربعی فقال افزعنا النساء ثکلتک امک فاستحیا و انصرف و حمل شمر بن ذی الجوشن فی اصحابه علی اصحاب الحسین علیه‌السلام فحمل علیهم زهیر بن القین فی عشرة رجال من اصحاب الحسین علیه‌السلام فکشفوهم عن البیوت و قتلوا اباعذرة (عزرة خ ل) الضبابی من اصحاب شمر و عطف علیهم شمر فقتل منهم ورد الباقین الی مواضعهم «و کان» یقتل من اصحاب الحسین علیه‌السلام الواحد و الاثنان فیبین ذلک فیهم لقتلهم و یقتل من اصحاب ابن‌سعد العشرة فلا یبین ذلک فیهم لکثرتهم «و قتل» ابوتمامة الصائدی ابن‌عم له کان عدوه «و حضر» وقت صلوة الظهر فقال ابوثمامة الصیداوی للحسین علیه‌السلام یا اباعبدالله نفسی لنفسک الفداء هاوءلاء اقتربوا منک و لا و الله لا تقتل حتی اقتل دونک و احب ان القی الله ربی و قد صلیت هذه الصلوة فرفع الحسین علیه‌السلام رأسه الی السماء و قال ذکرت الصلوة جعلک الله من المصلین الذاکرین نعم هذا اول وقتها ثم قال [صفحه ۱۵۶] سلوهم ان یکفوا عنا حتی نصلی ففعلوا فقال لهم الحصین بن نمیر انها لا تقبل فقال له حبیب بن مظاهر زعمت لا تقبل الصلوة من آل رسول الله صلی الله علیه و آله و انصارهم و تقبل منک یا خمار فحمل علیه الحصین و حمل علیه حبیب فضرب حبیب وجه فرسه بالسیف فشب به الفرس و وقع عنه الحصین فاستنقذه اصحابه و شدوا علی حبیب فقتل رجلا منهم «و قال» الحسین علیه‌السلام لزهیر بن القین و سعید بن عبدالله الحنفی تقدما امامی حتی اصلی الظهر فتقدما امامه فی نحو من نصف اصحابه حتی صلی بهم صلاة الخوف فوصل الی الحسین علیه‌السلام سهم فتقدم سعید بن عبدالله و وقف یقیه من النبال بنفسه ما زال و لا تخطی فما زال یرمی بالنبل حتی سقط الی الأرض و هو یقول اللهم العنهم لعن عاد و ثمود اللهم ابلغ نبیک عنی السلام و ابلغه ما لقیت من الم الجراح فانی اردت ثوابک فی نصر ذریة نبیک «و فی روایة» انه قال اللهم لا یعجزک شیء تریده فابلغ محمدا صلی الله علیه و آله نصرتی و دفعی عن الحسین علیه‌السلام و ارزقنی مرافقته فی دار الخلود ثم قضی نحبه رضوان الله علیه فوجد فیه ثلاثة عشر سهماسوی ما به من ضرب السیوف و طعن الرماح «و قیل» صلی الحسین علیه‌السلام و اصحابه فرادی بالأیماء «و تقدم» سوید ابن‌عمرو بن ابی‌المطاع و کان شریفا کثیرا الصلوة ثم جعل یرتجز و یقول [صفحه ۱۵۷] اقدم حسین الیوم تلقی احمدا و شیخک الحبر علیا ذا الندیو حسنا کالبدر وافی الأسعدا و عمک القرم الهبام الأرشداحمزة لیث الله یدعی اسدا و ذا الجناحین تبوا مقعدافی جنة الفردوس یعلو صعدا فقاتل قتال الأسد

الباسل و بالغ فی الصبر علی الخطب النازل حتی سقط بین القتلی و قد اثخن بالجراح فلم یزل کذلک و لیس به حراک حتی سمعهم یقولون قتل الحسین (ع) فتحامل و اخرج سکینا من خفه و جعل یقاتل حتی قتل رضوان الله علیه فکان آخر من بقی من اصحاب الحسین علیه‌السلام «و خرج» زهیر بن القین و هو یرتجز و یقول:انا زهیر و انا ابن القین اذودکم [۱۳۵] بالسیف عن حسینان حسینا احد السبطین من عترة البر التقی الزینذاک رسول الله غیر المین اضربکم و لا ـ اری من شینیا لیت نفسی قسمت قسمین ثم قال مخاطبا للحسین علیه‌السلام [۱۳۶] اقدم هدیت هادیا مهدیا الیوم تلقی جدک النبیا [صفحه ۱۵۸] و ذا الجناحین التی الکمیا و اسد الله الشهید الحیاو حسنا و المرتضی علیا فقاتل قتالا شدیدا حتی قتل علی روایة تسعة عشر رجلا و علی روایة اخری مائة و عشرین رجلا فشد علیه کثیر بن عبدالله الشعبی و مهاجر بن اوس التمیمی فقتلاه فقال الحسین علیه‌السلام حین صرع زهیر لا یبعدک الله یا زهیر و لعن قاتلک لعن الذین مسخوا قردة و خنازیر «و جاء» عابس بن شبیب (ابی شبیب خ ل) الشاکری و معه شوذب مولی بنی‌شاکر فقال یا شوذب ما فی نفسک ان تصنع قال ما اصنع اقاتل معک دون ابن بنت رسول الله صلی الله علیه و آله حتی اقتل قال ذلک الظن بک فتقدم بین یدی ابی‌عبدالله حتی یحتسبک کما احتسب غیرک و حتی احتسبک انا فان هذا یوم ینبغی لنا ان نطلب فیه الأجر بکل ما نقدر علیه فأنه لا عمل بعد الیوم و انما هو الحساب «و تقدم» شوذب فقال السلام علیک یا اباعبدالله و رحمة الله و برکاته استودعک الله ثم قاتل حتی قتل «و تقدم» عابس فقال یا اباعبدالله اما و الله ما امسی علی وجه الارض قریب و لا بعید اعز علی و لا احب الی منک و لو قدرت علی ادفع عنک الضیم او القتل بشیء اعز من نفسی و دمی لفعلت السلام علیک یا اباعبدالله اشهد الله انی علی هداک و هدی ابیک ثم مضی بالسیف مصلتا [صفحه ۱۵۹] نحوهم و به ضربة علی جبینه قال ربیع بن تمیم الحارثی فلما رأیته مقبلا ـ عرفته و قد کنت شاهدته فی المغازی و کان اشجع الناس فقلت ایها الناس هذا الاسد الاسود هذا ابن شبیب (ابی شبیب خ ل) القوی لا یخرجن الیه احد منکم ارموه بالحجارة فرموه حتی قتل «و فی روایة» انه اخذ ینادی الا رجل لرجل فتحاماه الناس لشجاعته فقال لهم ابن‌سعد ارضخوه بالحجارة فرموه بالحجارة من کل جانب فلما رأی ذلک القی درعه و مغفره و شد علی الناس فهزمهم بین یدیه قال الراوی فوالله لقد رأیته یطرد اکثر من مأتین من الناس ثم احاطوا به من کل جانب فقتلوه فرأیت رأسه فی ایدی رجال ذوی عدة کل یقول انا قتلته فقال ابن‌سعد لا تختصموا هذا لم یقتله انسان واحد حتی فرق بینهم بهذا القول (و برز) حبیب بن مظاهر الأسدی و هو یقول:انا حبیب و ابی‌مظاهر فارس هیجاء و حرب تسعرانتم اعد عدة و اکثر و نحن اعلی حجة و اظهرو انتم عند الوفاء اغدر و نحن اوفی منکم و اصبرحقا و اتقی منکم و اعذر و قال ایضااقسم لو کان لکم اعدادا و شطرکم و لیتم الا کتادا [۱۳۷] . [صفحه ۱۶۰] یا شر قوم حسبا و آدا [۱۳۸] و شرهم قد علموا اندادافقاتل قتالا شدیدا فقتل رجلا من بنی‌تمیم اسمه بدیل بن صریم و حمل علیه آخر من تمیم فطعنه فذهب لیقوم فضربه الحصین بن نمیر علی رأسه بالسیف فوقع و نزل الیه التمیمی فاحتز رأسه فهد مقتله الحسین علیه‌السلام و قال عنداللهاحتسب نفسی و حماة اصحابی «و قال» الحصین للتمیمی انا شریککک فی قتله قال لا و الله قال اعطنی الرأس اعلقه فی عنق فرسی لیری الناس انی شارکتک فی قتله ثم خذه فلا حاجة لی فیما یعطیک ابن‌زیاد فاعطاه الرأس فجال به فی الناس ثم رده الیه فلما رجع الی الکوفة علقه فی عنق فرسه «و کان» لحبیب ابن یسمی القاسم قد راهق فجعل یتبع الفارس الذی معه رأس ابیه فارتاب به فقال مالک تتبعنی قال ان هذا الرأس الذی معک رأس ابی فاعطنی ایاه حتی ادفنه فقال ان الامیر لا یرضی ان یدفن و ارجو ان یثبنی فقال لکن الله لا یثیبک الا اسوأ الثواب و بکی الغلام ثم لم یزل یتبع اثر قاتل ابیه بعد ما ادرک حتی قتله و اخذ بثار ابیه و ذلک انه کان فی عسکر فهجم علیه و هو فی خیمة له نصف النهار فقتله و اخذ رأسه و قیل ان حبیبا قتل من اصحاب ابن‌سعد اثنین و سبعین رجلا «و برز» عمرو بن خالد الأزدی و هو یقول [صفحه ۱۶۱] الیک یا نفس الی الرحمن فابشری بالروح و الریحانالیوم تجزین علی الأحسان قد کان منک غابر الزمانما خط فی اللوح لدی الدیان لا تجزعی فکل حی فانیو الصبر احظی لک بالأمان یا معشر الازد بنی قحطانثم قاتل حتی قتل رحمة الله علیه «فتقدم» ابنه خالد بن عمرو وهو یرتجز و یقول:صبرا علی الموت بنی قحطان کیما تکونوا فی رضی الرحمنذی المجد و العزة و البرهان و ذی العلی و الطول و الاحسانیا ابتا قد صرت فی الجنان فی قصر در حسن البنیانثم تقدم فلم یزل

یقاتـل حتی قتل رحمه الله تعالی «و برز» سـعد بن حنظلـة التمیمی و هو یقول:صبرا علی الأسـیاف و الأسـنه صبرا علیها لـدخول الجنهو حور عین ناعمات هنه لمن یرید الفوز لا بالظنهیا نفس للراحة فاجهدنه و فی طلاب الخیر فارغبنهثم حمل و قاتل قتالا شدیدا حتی قتل رضـوان الله علیـه «و خرج» عمیر بـن عبـدالله المـذحجی و هـو یرتجز و یقـول:قـد علمـت سـعد و حی مذحـج انی لـدی الهیجـاء لیث محرجاعلوا بسـیفی هامة المدجج و اترک القرن لدی التعرج [صفحه ۱۶۲] فریسة الضع الاذل الأعرج و لم یزل یقاتل حتی قتله مسـلم الضـبابی و عبـدالله البجلی «و خرج» عبـدالرحمن بـن عبـدالله الیزنی و هـو یقـول:انـا ابن‌عبـدالله مـن آل یزن دینی علی دیـن حسـین و حسناضـربکم ضـرب فتی من الیمن ارجو بـذاک الفوز عنـد المؤتمنثم حمـل فقاتـل حتی قتـل «و خرج» یحیی بن سـلیم المازنی و هو یرتجز و یقول:لأضـربن القوم ضـربا فیصـلا ضـربا شدیـدا فی العـداة معجلالا ـ عـاجزا فیه و لا مولولا و لا اخاف الیوم موتا مقبلالکننی کـاللیث احمی اشـبلا تم حمـل فقاتـل حتی قتـل رحمه الله «و خرج» قرة بن ابی‌قرة الغفاری و هو یرتجز و یقول [۱۳۹] .قد علمت حقا بنوغفار و خندف بعد بنی نزاربأنی اللیث لدی الغبار لأضـربن معشر الفجاربکل عضب ذکر بتأر ضربا وجیعا عن بنی‌الاخیاررهط النبی السادة الابرار ثم حمل فقاتل حتی قتل «و خرج» مالک بن انس المالکی (الکاهلی خ ل) و قیل انس بن حارث الکاهلی و هو یرتجز و یقول: [صفحه ۱۶۳] قـد علمت مالک [۱۴۰] و الذودان [۱۴۱] و الخنـدفیون و قیس عیلانبان قومی آفـة الأقران [۱۴۲] لدی الوغی و سادة الفرسانمباشر الموت بطعن آن [۱۴۳] لسنا نری العجز عن الطعانآل علی شیعة الرحمن آل زیاد [۱۴۴] شیعة الشیطانثم حمل فقاتل حتی قتل علی روایـة ابن‌شـهر آشوب اربعة عشـر رجلا و علی روایة الصدوق فی الأمالی ثمانیة عشـر رجلا ثم قتل رحمه الله «و خرج» عمرو بن مطاع الجعفی و هو یقول:انا ابن‌جعف و ابی‌مطاع و فی یمینی مرهف قطاعو اسمر فی راسه لماع یری له من ضوئه شعاعالیوم قد طاب لنا القراع دون حسـین الضـرب و السـطاع (کذا)یرجی بذاک الفوز و الدفاع عن حر نار حین لا انتفاعثم حمل فقاتل حتی قتل «و خرج» انیس بن معقل الاصبحی و هو یقول:انا انیس و انا ابن‌معقل و فی یمینی نصل سیف مصقلاعلو به الهامات وسط القسطل عن الحسـین الماجد المفضـلابن رسول الله خیر مرسل [صفحه ۱۶۴] فقاتـل حتی قتل [۱۴۵] «و خرج» الحجـاج بن مسـروق الجعفی و هو مؤذن الحسـین علیه‌السلام و هو یقول [۱۴۶] .اقـدم حسـینا هادیا مهدیا الیوم نلقی جدک النبیاثم اباک ذا الندی علیا ذاک الذی نعرفه وصـیاو الحسن الخیر الرضا الولیا و ذا الجناحین الفتی الکمیاو اسد الله الشهید الحیا ثم حمل فقاتل حتی قتل [۱۴۷] «و خرج» شاب قتل ابوه فی المعرکة و کانت امه معه فقالت له امه اخرج و قاتل بین یدی ابن‌رسول الله فخرج فقال الحسـین علیه‌السـلام هذا شاب قتل ابوه و لعل امه تکره خروجه فقال الشاب امی امرتنی بذلک فبرز و هو یقول:امیری حسین و نعم الامیر سرور فؤاد البشیر النذیرعلی و فاطمة والـدا ه فهـل تعلمون له من نظیرله طلعـة مثـل شـمس الضـحی له غرة مثـل بـدر منیرو قاتل حتی قتل و حز رأسه و رمی به الی عسـکر الحسـین علیه‌السـلام فحملت امه رأسه و قـالت احسـنت یا بنی یا سـرور قلبی و یا قرة [صـفحه ۱۶۵] عینی ثـم رمت برأس ابنهـا رجلا فقتلته و اخـذت عمود خیمـة و حملت علیهم و هی تقول:انا عجوز سـیدی ضـعیفه خاویـة بالیـة نحیفهاضـربکم بضـربة عنیفه دون بنی فاطمة الشـریفهو ضـربت رجلین فقتلتهما فأمر الحسین علیه‌السلام بصرفها و دعالها «و خرج» جنادة بن الحارث الانصاری و هو یقول:انا جناد و انا ابن الحارث لست بخوار و لا بناکثعن بیعتی حتی یرثنی وارث الیوم شـلوی فی الصـعید ماکثو حمل فلم یزل یقاتل حتی قتل [۱۴۸] و خرج عمرو بن جنـاده و هو یقول:اضق الخنـاق من ابن‌سـعد و ارمه من عـامه بفوارس الأنصـارو مهـاجرین مخضبین رمـاحهم تحت العجاجة من دم الکفارخضبت علی عهد النبی محمد فالیوم تخضب من دم الفجارثم قاتل حتی قتل رحمه الله تعالی «و لما» رأی اصـحاب الحسـین علیه‌السـلام انهم قد غلبوا و انهم لا یقدرون ان یمنعوا الحسین علیه‌السلام و لا انفسهم تنافسوا فی ان یقتلوا بین یدیه «فجاءه» عبـدالله و عبـدالرحمن ابناء عروة (عزرة خ ل) الغفاریان فقالا یا اباعبـدالله علیک السـلام قد حازنا الناس الیک فاحببنا ان نقتل بین یدیک قال [صـفحه ۱۶۶] مرحبا بکما ادنوا منی فـدنوا منه و جعلا یقاتلان و جعل عبـدالرحمن یرتجز و یقول:قـد علمت حقا بنو غفار و خنـدف بعد بنی نزارلنضـر بن معشـر الفجار بکل عضب ذکر [۱۴۹] بتاریـا قوم ذودوا عن بنی الاخیار [۱۵۰] بالمشرفی و القنا الخطارفقاتل حتی قتل «و فی» روایـة الصـدوق فی الامالی انه برز عبدالله بن عروة الغفاری و هو یقول:قد علمت حقا بنو غفار انی اذب

طلاب الثاربالمشرفی و القنا الخطار (و اتاه) فتیان و هما سیف بن الحارث بن سریع و مالک بن عبدالله بن سریع الجابریان [۱۵۱] و هما ابناء عم و اخوان لأم و هما یبکیان فقال لهما یا ابنی اخی صح ما یبکیکما فوالله انی لأرجو ان تکونا بعد ساعة قریری العین فقالا جعلنا الله فداک و الله علی انفسنا نبکی ولکن نبکی علیک نراک و قد احیط بک و لا نقدر علی ان ننفعک (نمنعک خ ل) فقال جزا کما الله یا ابنی اخی بوجدکما من ذلک و مواساتکما ایای بأنفسکما احسن جزاء المتقین [۱۵۲] ثم استقدما و قالا السلام علیک یا ابن رسول [صفحه ۱۶۷] الله فقال و علیکما السلام و رحمة الله و برکاته فقاتلا حتی قتلا «و خرج» غلام ترکی کان للحسین علیه‌السلام و کان قارئا للقرآن فجعل یقاتل و یرتجز و یقول:البحر من طعنی و ضربی یصطلی و الجو من سهمی و نبلی یمتلیاذا حسامی فی یمینی ینجلی ینشق قلب الحاسد المبجلفقتل جماعة [۱۵۳] ثم سقط صریعا فجاء الیه الحسین علیه‌السلام فبکی و وضع خده علی خده ففتح عینیه فرأی الحسین علیه‌السلام فتبسم ثم صار الی ربه «و حدث» مهران مولی بنی کاهل قال شهدت کربلا مع الحسین علیه‌السلام فرأیت رجلا یقاتل قتالا شدیدا لا یحمل علی قوم الا کشفهم ثم یرجع الی الحسین علیه‌السلام و هو یرتجز و یقولابشر هدیت الرشد تلقی احمدا فی جنة الفردوس تعلو صعدا [۱۵۴] فقلت من هذا فقالوا ابوعمر النهشلی و قیل الخثعمی فاعترضه عامر بن نهشل فقتله و احتز رأسه و کان ابوعامر هذا متهجدا کثیر الصلوة «و برز» مالک بن ذودان و انشأ یقول: [صفحه ۱۶۸] الیکم من مالک الضرغام ضرب فتی یحمی عن الکرامیرجو ثواب الله ذی الانعام فقاتل حتی قتل «و برز» ابراهیم بن الحصین الأسدی و هو یرتجز و یقول:اضرب منکم مفصلا و ساقا لیهرق الیوم دمی اهراقاو یرزق الموت ابواسحقا اعنی بنی الفاجرة الفساقا [۱۵۵] و قاتل حتی قتل «و کان» یأتی الرجل بعد الرجل الی الحسین علیه‌السلام فیقول السلام علیک یا ابن رسول الله فیجیبه الحسین علیه‌السلام و یقول و علیک السلام و نحن خلفک ثم یقرأ فمنهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر حتی قتلوا عن آخرهم و لم یبق مع الحسین علیه‌السلام سوی اهل بیته و هم. ولد علی. و ولد جعفر. و ولد عقیل. و ولد الحسن. و ولد الحسین فاجتمعوا یودع بعضهم بعضا و عزموا علی الحرب «و کانوا» سبعة عشر رجلا فی المتفق علیه [۱۵۶] و قیل ازید من ذلک و فیهم یقول سراقة الباهلی.عین بکی بعبرة و عویل و اندبی ان ندبت آل الرسول [صفحه ۱۶۹] سبعة [۱۵۷] منهم لصلب علی قد ابیدوا و سبعة [۱۵۸] لعقیلو ابن عم النبی عونا اخاهم لیس فیما ینوبهم بخذولو اندبی کلهم فلیس اذا ما ضن بالخیر کلهم بالبخیل [۱۵۹] و سمی النبی غودر فیهم قد علوه بصارم مسلوللعن الله حیث حل زیادا و ابنه و العجوز ذات البعول [۱۶۰] «فخرج» علی بن الحسین الاکبر و قیل الاصغر و امه لیلی بنت ابی‌قره (مره خ ل) بن عروة بن مسعود الثقفیه و امها میمونة بنت ابی‌سفیان بن حرب و کان من اصبح الناس وجها و أحسنهم خلقا و کان عمره تسع عشرة سنة و قیل ثمان عشرة سنة و قیل خمس و عشرون سنة و هو اول قتیل یوم کربلا- من آل ابی‌طالب فاستأذن اباه فی القتال فاذن له ثم نظر الیه نظرة آیس منه و ارخی عینیه فبکی ثم رفع سبابتیه نحو السماء و قال اللهم کن انت الشهید علیهم فقد برز الیهم غلام اشبه الناس خلقا و خلقا و منطقا برسولک و کنا اذا اشتقنا الی نبیک نظرنا الیه اللهم امنعهم برکات الأرض و فرقهم تفریقا و مزقهم تمزیقا و اجعلهم طرائق قددا و لا ترض الولاة عنهم ابدا فانهم دعونا لینصرونا ثم عدوا علینا یقاتلوننا و صاح یا ابن‌سعد [صفحه ۱۷۰] قطع الله رحمک و لا بارک لک فی امرک و سلط علیک من یذبحک بعدی علی فراشک کما قطعت رحمی و لم تحفظ قرابتی من رسول الله (ص) ثم رفع صوته و تلا ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین ذریة بعضها من بعض و الله سمیع علیم فشد علی علی الناس و هو یقول:انا علی بن الحسین بن علی نحن و بیت الله [۱۶۱] اولی بالنبیتا لله لا یحکم فینا ابن الدعی اضرب بالسیف احامی عن ابیضرب غلام هاشمی علوی فجعل یشد علیهم ثم یرجع الی ابیه فیقول یا اباه العطش فیقول له الحسین علیه‌السلام اصبر حبیبی فانک لا- تمسی حتی یسقیک رسول الله صلی الله علیه و آله بکأسه «و فی روایة» انه قال یا ابه العطش قتلنی و ثقل الحدید اجهدنی فهل الی شربة من الماء سبیل فبکی الحسین علیه‌السلام و قال و اغوثاه یا بنی من این آتی لک بالمآء قاتل قلیلا فما اسرع ما تلقی جدک محمد صلی الله علیه و آله فیسقیک بکأسه الأوفی شربة لا تظمأ بعدها ابدا فجعل یکر کرة بعد کرة و اهل الکوفة یتقون قتله فقتل اربعة و اربعین رجلا علی روایة الصدوق فی الامامی و علی روایة محمد بن ابی‌طالب تمام المأتین و لم یذکره غیره فیما

علمناه فنظر [صفحه ۱۷۱] الیه مرة بن منقذ العبدی فقال علی اثام العرب ان هو فعل مثل ما اراه یفعل و مر بی ان لم اثکله فمر یشد علی الناس کما کان یفعل فاعترضه مرة بن منقذ و طعنه بالرمح و قیل بل رماه بسهم فصرعه فنادی یا ابتاه علیک السلام هذا جدی یقرئک السلام و یقول لک عجل القدوم علینا و اعتوره الناس فقطعوه باسیافهم فجاء الحسین علیه‌السلام حتی وقف علیه و قال قتل الله قوما قتلوک یا بنی ما اجراهم علی الرحمن و علی انتهاک حرمة الرسول علی الدنیا بعدک العفا و خرجت زینب بنت علی علیهماالسلام و هی تنادی یا حبیباه و یا ابن اخاه و جاءت فاکبت علیه فجاء الحسین علیه‌السلام فاخذ بیدها وردها الی الفسطاط و اقبل بفتیانه و قال احملوا اخاکم فحملوه من مصرعه حتی وضعوه بین یدی الفسطاط الذی کانوا یقاتلون امامه «و برز» عبدالله بن مسلم بن عقیل بن ابی‌طالب و امه رقیة بنت علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام و هو یرتجز و یقول:الیوم القی مسلما و هو ابی و فتیة بادوا علی دین النبیلیسوا بقوم عرفوا بالکذب لکن خیار و کرام النسبمن هاشم السادات اهل الحسب فقتل ثلاثة رجال [۱۶۲] فرماه عمرو بن صبیح الصیداوی (الصدائی [صفحه ۱۷۲] خ ل) بسهم فوضع عبد الله یده علی جبهته یتقیه فاصاب السهم کفه و نفذ الی جبهته فسمرها فلم یستطع ان یحرکها ثم طعنه اسید ابن مالک بالرمح فی قلبه فقتله و عمرو بن صبیح هذا اخذه المختار و طعنه بالرماح حتی مات «و قیل» ان قاتل عبدالله بن مسلم بن زید بن رقاد (ورقاء خ ل) و کان یقول رمیته بسهم و کفه علی جبهته یتقی النبل فاثبت کفه فی جبهته فما استطاع ابن یزیل کفه عن جبهته و قال حین رمیته اللهم انهم لستقلونا و استذلونا فاقتلهم کما قتلونا ثم رماه بسهم آخر و کان یقول جئته و هو میت فنزعت سهمی من جوفه و لم ازل النضنض الآخر عن جبهته حتی اخذته و بقی النصل و هذا اتاه اصحاب المختار فلم یطعنوه و لم یضربوه ولکن جعلوا یرمونه بالنبل و الحجارة حتی سقط فاحرقوه حیا «و خرج» محمد بن مسلم بن عقیل بن ابی‌طالب فقاتل حتی قتل قتله ابوجرهم الأزدی و لقیط ابن یاسر الجهنی «و خرج» محمد بن ابی‌سعید بن عقیل بن ابی‌طالب فقاتل حتی قتل رماه لقیط بن یاسر الجهنی بسهم فقتله «و خرج» جعفر بن عقیل بن ابی‌طالب و هو یرتجز و یقول:انا الغلام الابطحی الطالبی من معشر فی هاشم و غالبو نحن حقا سادة الذوائب هذا حسین اطیب الاطائب [صفحه ۱۷۳] من عترة البر التقی الغالبفقتل خمسة عشر فارسا علی روایة محمد بن ابی‌طالب و رجلین علی روایة ابن‌شهر آشوب فقتله عبدالله بن عروة الخثعمی و قیل بشر بن سوط (حوط خ ل) الهمدانی «و خرج» عبدالرحمن بن عقیل بن ابی‌طالب و هو یقول:ابی‌عقیل فاعرفوا مکانی من هاشم و هاشم اخوانیکهول صدق سادة الاقران هذا حسین شامخ البنیانو سید الشیب مع الشبان فقتل علی روایة محمد بن ابی‌طالب و ابن‌شهر اشوب سبعة عشر فارسا فحمل علیه عثمان بن خالد الجهنی و بشر بن سوط (حوط خ ل) الهمدانی فقتلاه و هذان اخذهما المختار فضرب اعناقهما و احرقهما بالنار «و خرج» عبدالله الاکبر بن عقیل بن ابی‌طالب [۱۶۳] فقتله عثمان بن خالد و بشر بن سوط (حوط خ ل) ایضا و قیل عمرو بن صبیح «و حمل» الناس علی الحسین علیه‌السلام و اهل بیته من کل جانب «فخرج» محمد بن عبدالله بن جعفر بن ابی‌طالب و امه زینب بنت امیرالمؤمنین علیه‌السلام و قیل الخوصاء من بنی تیم اللات بن [صفحه ۱۷۴] ثعلبة و هو یقول:اشکوا الی الله من العدوان قتال قوم فی الردی عمیانقد ترکوا معالم القرآن و محکم التنزیل و التبیانو اظهروا الکفر مع الطغیان ثم قاتل حتی قتل عشرة أنفس فحمل علیه عامر بن نهشل التمیمی فقتله «و خرج» اخوه عون بن عبدالله بن جعفر (ع) و امه ایضا زینب بنت امیرالمؤمنین علیه‌السلام و قیل جمانة بنت المسیب بن نجبة و هو یقول:ان تنکرونی فأنا ابن‌جعفر شهید صدق فی الجنان ازهریطیر فیها بجناح اخضر کفی بهذا شرفا فی المحشرثم قاتل حتی قتل علی روایة ابن‌شهر اشوب ثلاثة فوارس و ثمانیة عشر رجلا فحمل علیه عبدالله بن قطبة الطائی فقتله [۱۶۴] «و خرج» اخوهما عبیدالله بن عبدالله بن جعفر [۱۶۵] فقاتل حتی قتل «و خرج» القاسم بن الحسن بن علی بن ابی‌طالب علیهم‌السلام و امه امولد و هو غلام لم یبلغ الحلم فلما نظر الحسین علیه‌السلام [صفحه ۱۷۵] الیه قد برز اعتنقه و جعلا یبکیان حتی غشی علیهما ثم استأذن عمه فی المبارزة فانی ان یاذن له فلم یزل الغلام یقبل یدیه و رجلیه حتی اذن له فخرج و دموعه تسیل علی خدیه و هو یقول:ان تنکرونی فانا ابن [۱۶۶] الحسن سبط النبی المصطفی و المؤتمنهذا حسین کالأسیر المرتهن بین الناس لا سقوا صوب المزنفقاتل قتالا شدیدا حتی قتل علی صغر سنه علی بعض الروایات خمسة و ثلاثین رجلا و علی روایة الصدوق فی الامالی انه برز و

هو یقول:لا تجزعی نفسی فکل فانی الیوم تلقین ذوی الجنانفقتل مهم ثلاثة «قال» حمید بن مسلم خرج علینا غلام کأن وجهه شقة قمر و فی یده سیف و علیه قمیص و ازار و نعلان قد انقطع شسع احدهما ما انسی انها کانت الیسری فقال لی عمرو بن سعد بن نفیل الازدی و الله لاشدن علیه فقلت سبحان الله و ما ترید بذلک و الله لو ضربنی ما بسطت الیه یدی دعه یکفیکه هاوءلاء الذین تراهم قد احتوشوه فقال و الله لأشدن علیه فشد علیه فما ولی حتی ضرب رأسه بالسیف ففلقه و وقع الغلام الی الارض لوجهه و نادی یا عماه فجلی الحسین علیه‌السلام کما یجلی الصقر ثم شد شدة لیث اغضب فضرب عمرو بن سعد بن نفیل بالسیف فاتقاها بالساعد فقطعها من لدن [صفحه ۱۷۶] المرفق فصاح صیحة سمعتها اهل العسکر ثم تنحی عنه الحسین علیه‌السلام و حمل اهل الکوفة لیستنقذوة فوطئت الخیل عمرا بأرجلها حتی مات و انجلت الغبرة فاذا بالحسین علیه‌السلام قائم علی رأس الغلام و هو یفحص برجلیه و الحسین علیه‌السلام یقول بعدا لقوم قتلوک و من خصمهم یوم القیمة فیک جدک و ابوک ثم قال علیه‌السلام عز و الله علی عمک ان تدعوه فلا یجیبک او یجیبک فلا ینفعک صوت و الله کثر واتره و قل ناصره ثم حمله و وضع صدره علی صدره و کأنی انظر الی رجلی الغلام یخطان الارض فجاء به حتی القاه مع ابنه علی و القتلی من اهل بیته ثم قال اللهم احصهم عددا و اقتلهم بددا و لا تغادر منهم احدا فسألت عنه فقیل لی هو القاسم بن الحسن بن علی بن ابی‌طالب علیهم‌السلام «و صاح» الحسین علیه‌السلام فی تلک الحال صبرا یا بنی عمومتی صبرا یا اهل بیتی فوالله لا رأیتم هو انا بعد هذا الیوم ابدا «و خرج» ابوبکر بن الحسن بن علی بن ابی‌طالب و امه امولد فقاتل حتی قتل رماه عبدالله بن عقبة الغنوی و قیل حرملة بن کاهل بسهم فقتله «و خرج» عبدالله بن الحسن بن علی بن ابی‌طالب علیهم‌السلام و امه امولد فقاتل حتی قتل رماه حرملة بن کاهل بسهم فقتله «و تقدمت» اخوة الحسین علیه‌السلام عازمین علی ان یموتوا [صفحه ۱۷۷] دونه «فاول» من خرج منهم ابوبکر [۱۶۷] بن علی و اسمه عبیدالله و امه لیلی بنت مسعود من بنی نهشل فتقدم و هو یرتجز و یقول:شیخی علی ذوالفخار الأطول من هاشم الصدق الکریم المفضلهذا حسین ابن النبی المرسل عنه نحامی بالحسام المصقلتفدیه نفسی من اخ مبجل فلم یزل یقاتل حتی قتله زجر بن بدر النخعی «ثم» برز من بعده اخوه عمر بن علی و هو یقول:اضربکم و لا اری فیکم زجر ذاک الشقی بالنبی قد کفریا زجر یا زجر تدانی من عمر لعلک الیوم تبوء من سقرشر مکان فی حریق و سعر لأنک الجاحد یا شر البشرثم حمل علی زجر قاتل اخیه فقتله و استقبل القوم و جعل یضرب بسیفه ضربا منکرا و هو یقول:خلوا عداة الله خلوا عن عمر خلوا عن اللیث الهصور المکفهریضربکم بسیفه و لا یفر و لیس فیها کالجبان المنحجرفلم یزل یقاتل حتی قتل «و خرج» محمد الاصغر بن علی بن ابی‌طالب و امه امولد فرماه رجل من تمیم من بنی ابان بن دارم فقتله و جاء برأسه «و خرج» عبدالله بن علی و امه لیلی بنت مسعود [صفحه ۱۷۸] النهشلیة [۱۶۸] فقاتل حتی قتل «و لما» رأی العباس بن علی کثرة القتلی من اهله قال لأخوته من ابیه و امه و هم عبدالله و جعفر و عثمان و امهم امالبنین بنت خالد بن حزام الکلابیة و اسمها فاطمة یا بنی امی تقدموا حتی اراکم قد نصحتم لله و لرسوله فانه لا ولد لکم «فبرز» عبدالله بن علی و کان عمره خمسا و عشرین سنة و هو یقول:انا ابن ذی النجدة و الأفضال ذاک علی الخیر ذو الفعالسیف رسول الله ذو النکال فی کل یوم ظاهر الاهوالفاختلف هو و هانی بن ثبیت [۱۶۹] الحضرمی ضربتین فقتله هانی «ثم» برز بعده اخوه جعفر بن علی و کان عمره تسع عشرة سنة و هو یقول:انی انا جعفر ذو المعالی ابن‌علی الخیر ذی النوالحسبی بعمی شرفا و خالی فحمل علیه هانی ثبیب بن الحضرمی ایضا فقتله و جاء برأسه و قیل رماه خولی فاصاب شقیقته او عینه «ثم» برز بعده اخوه عثمان بن علی فقام مقام اخوته و کان عمره احدی و عشرین سنة و هو یقول: [صفحه ۱۷۹] انی انا عثمان ذو المفاخر شیخی علی ذو الفعال الطاهرهذا حسین خیرة الأخایر و سید الصغار و الاکابر(و سید الکبار و الاصاغر خ ل) بعد الرسول و الوصی الناصرفرماه خولی بن یزید الاصبحی علی جبینه فسقط عن فرسه و حمل علیه رجل من بنی ابان بن دارم فقتله و جاء برأسه «و برز» من بعدهم اخوهم العباس بن علی و هو اکبر هم و یکنی اباالفضل و یلقب بالسقا و قمر بنی هاشم و هو صاحب لوآء الحسین علیه‌السلام و کان العباس علیه‌السلام و سیما جمیلا یرکب الفرس المطهم و رجلاه یخطان فی الارض فیروی انه خرج یطلب المآء و حمل علی القوم و هو یقول:لا ارهب الموت اذا الموت رقا حتی اواری فی المصالیت لقانفسی لسبط

المصطفی الطهر وقا انی انا العباس اغدو بالسقاو لا اخاف الشریوم الملتقی ففرقهم و ضربه زید بن ورقاء علی یمینه فقطعها فاخذ السیف بشماله و حمل و هو یرتجز و یقول:و الله ان قطعتم یمینی انی احامی أبدا عن دینیو عن امام صادق الیقین نجل النبی الطاهر الأمینفضربه حکیم بن الطفیل علی شماله فقطعها فقال:یا نفس لا تخشی من الکفار و ابشری برحمة الجبار [صفحه ۱۸۰] مع النبی السید المختار قد قطعوا ببغیهم یساریفاصلهم یا رب حر النار فضربه آخر بعمود من حدید فقتله فبکی الحسین علیه‌السلام لقتله بکآء شدیدا و لنعم ما قال القائل:احق الناس ان یبکی علیه فتی ابکی الحسین بکربلاءاخوه و ابن والده علی ابوالفضل المضرج بالدمآءو من و اساه لا یثنیه شیء و جاد له علی عطش بمآءو للمؤلف عفی الله عن جرائمه من قصیدة:لا تنس للعباس حسن مقامه بالطف عند الغارة الشعواءو اسی اخاه بها و جاد بنفسه فی سقی اطفال له و نساءرد الالوف علی الالوف معارضا حد السیوف بجبهة غراء«و للمؤلف» ایضا من قصیدة اخری:و اذکر اباالفضل هل تنسی فضائله فی کربلا حین جد الامر و التبساواسی اخاه و فاداه بمهجته و خاض فی غمرات الموت منغمساآلی بان لا یذوق المآء و هو یری اخاه ظمآن من ورد له یئسافقز اباالفضل بالفضل الجسیم بما اسدیته فعلیک الفضل قد حبسا [۱۷۰] .«و یروی» فی کیفیة قتله علیه‌السلام غیر ذلک و یأتی قریبا [۱۷۱] «و کانت» [صفحه ۱۸۱] امالبنین ام هاؤلاء الاخوة الأربعة القتلی تخرج الی البقیع فتندبهم اشجی ندبة و احرقها فیجتمع الناس الیها فکان مروان بن الحکم یجیء فیمن یجیء فلا یزال یسمع ندبتها و یبکی «و برز» احمد بن محمد الهاشمی و هو یقول:الیوم ابلو حسبی و دینی بصارم تحمله یمینیفقاتل حتی قتل «و خرج» غلام من خباء من اخیة الحسین علیه‌السلام و فی اذنیه درتان فاخذ بعود من عیدانه و هو مذعور فجعل یلتفت یمینا و شمالا و قرطاه یتذبذبان فحمل علیه هانی بن ثبیت الحضرمی فضربه بالسیف فقتله فصارت امه شهربانویه تنظر الیه و لا تتکلم کالمدهوشة «و نادی» الحسین علیه‌السلام هل من ذاب یذب عن حرم رسول الله صلی الله علیه و آله هل من موحد یخاف الله فینا هل من مغیث یرجو الله فی اغاثتنا هل من معین یرجو ما عندالله فی اعانتنا قارتفعت اصوات النساء بالعویل «فتقدم» الی باب الخیمة و قال لزینب ناولینی ولدی الصغیر حتی اودعه فأتی بابنه عبدالله و امه الرباب بنت امرىء القیس فأخذه و اجلسه فی حجره و اومأ الیه لیقبله فرماه حرملة بن کاهل الأسدی بسهم فوقع فی نحره فذبحه فقال لزینب خذیه ثم تلقی الدم بکفیه فلما امتلأ تارمی بالدم نحو السماء ثم قال هون علی ما نزل به انه بعین الله «و فی روایة» انه قال اللهم [صفحه ۱۸۲] لا یکن اهون علیک من فصیل «قال» الباقر علیه‌السلام فلم یسقط من ذلک الدم قطرة الی الارض و فی روایة انه صبه فی الأرض ثم قال یا رب ان کنت حبست عنا النصر من السمآء فاجعل ذلک لما هو خیر منه و انتقم لنا من هاؤلاء القوم الظالمین ثم حمله حتی وضعه مع قتلی اهل بیته «و فی روایة» انه حفر له بجفن سیفه و رمله بدمه فدفنه و حرملة هذا اخذه المختار فقطع یدیه ثم احرقه بالنار «و عطش» الحسین علیه‌السلام حتی اشتد علیه العطش فدنا لیشرب من المآء فرماه الحصین بن نمیر بسهم فوقع فی فمه الشریف فجعل یتلقی الدم من فمه و یرمی به الی السماء «و حمل» القوم علی الحسین علیه‌السلام فغلبوه علی عسکره و قد اشتدبه العطش فرکب المسناة یرید الفرات و بین یدیه العباس اخوه اعترضتهما خیل ابن‌سعد و فیهم رجل من بنی‌ابان بن دارم فقال لهم ویلکم حولوا بینه و بین الفرات و لا تمکنوه من الماء فحالوا بینه و بین الفرات فقال الحسین علیه‌السلام اللهم اظمأه و فی روایة اللهم اقتله عطشا و لا تغفر له فغضب الدارمی و رماه بسهم فاثبته فی حنکه الشریف فانتزع الحسین علیه‌السلام السهم و بسط یدیه تحت حنکه فامتلأت راحتاه من الدم فرمی به نحو السماء ثم حمدالله و اثنی علیه ثم قال اللهم انی اشکو الیک ما یفعل بابن بنت نبیک اللهم احصهم عددا و اقتلهم بددا و لا [صفحه ۱۸۳] تبق منهم احدا «فمکث» ذلک الرجل یسیرا ثم صب الله علیه الظما فجعل لا یروی و کان یصیح من الحر فی بطنه و البرد فی ظهره و بین یدیه المراوح و الثلج و خلفه کانون و کان برد له الماء فیه السکر و عساس فیها اللبن و هو یقول اسقونی اهلکنی العطش فیؤتی بالعس او القلة فیه الماء و اللبن و السویق یکفی جماعة فیشربه و یضطجع هنیئة ثم یقول اسقونی قتلنی الظما فما زال کذلک حتی انقدت بطنه انقداد بطن البعیر ذکر ذلک الطبری و ابوالفرج بن عبدالرحمن الجوزی و ابن الأثیر فی الکامل بتفاوت یسیر و غیرهم «ثم» ان الحسین علیه‌السلام رجع الی مکانه و قد اشتد به العطش و احاط القوم بالعباس فاقتطعوه عنه فجعل العباس علیه‌السلام یقاتلهم وحده حتی قتل و کان المتولی لقتله زید بن

ورقاء الحنفی و حکیم بن الطفیل السنبسی بعد ان اثخن بالجراح فلم یستطع حراکا فبکی الحسین لقتله بکاء شدیدا «ثم» ان الحسین علیه‌السلام دعا الناس الی البراز فلم یزل یقتل کل من برز الیه حتی قتل مقتلة عظیمة ثم حمل علی المیمنة و هو یقول:القتل اولی من رکوب العار و العار اولی من دخول النارو الله ما هذا و هذا جاری ثم حمل علی المیسرة و هو یقول: [صفحه ۱۸۴] انا الحسین بن علی آلیت ان لا انثنیاحمی عیالات ابی امضی علی دین النبی«و لما» بقی الحسین علیه‌السلام فی ثلاثة او اربعة من اصحابه و فی روایة ثلاثة رهط من اهله قال ابغونی ثوبا لا یرغب فیه احد اجعله تحت ثیابی لئلا اجرد منه بعد قتلی فانی مقتول مسلوب فأتی بتبان قال لا ذاک لباس من ضربت علیه الذلة و لا ینبغی لی ان البسه و فی روایة انه قال هذا لباس اهل الذمة فاخذ ثوبا خلقا فخرقه و جعله تحت ثیابه و فی روایة انه اتی بشیء اوسع منه دون السراویل و فوق التبان فلبسه فلما قتل جردوه منه «ثم» استدعی بسراویل من حبرة یمانیة یلمع فیها البصر ففزرها و لبسها و انما فزرها لئلا یسلبها بعد قتله فلما قتل علیه‌السلام سلبها منه بحر (ابجر خ ل) بن کعب و ترکه مجردا فکانت یدا بحر بعد ذلک تیبسان فی الصیف کأنهما عودان و ترطبان فی الشتاء فتنضحان دما وقیحا الی ان اهلکه الله تعالی و اقبل الحسین علیه‌السلام علی القوم یدفعهم عن نفسه و الثلاثة الذین معه یحمونه حتی قتل الثلاثة و بقی وحده و قد اثخن بالجراح فی رأسه و بدنه فجعل یضاربهم بسیفه و حمل الناس علیه عن یمینه و شماله فحمل علی الذین عن یمینه فتفرقوا ثم حمل علی الذین عن یساره فتفرقوا «قال» بعض الرواة فوالله ما رأیت مکثورا قط قد [صفحه ۱۸۵] قتل ولده و اهل بیته و اصحابه اربط جاشا و لا امضی جنانا و لا اجرأ مقدما منه والله ما رأیت قبله و لا بعده مثله و ان کانت الرجالة لتشد علیه فیشد علیها بسیفه فتنکشف عن یمینه و عن شماله انکشاف المعزی اذا شد فیها الذئب و لقد کان یحمل فیهم و قد تکملوا ثلاثین الفا فینهزمون من بین یدیه کأنهم الجراد المنتشر ثم یرجع الی مرکزه و هو یقول لا حول و لا قوة الا بالله «فلما» رأی شمر ذلک استدعی الفرسان فصاروا فی ظهور الرجالة و امر الرماة ان یرموه فرشقوه بالسهام حتی صار کالقنفذ فاحجم عنهم فوقفوا بازائه و جاء شمر فی جماعة من اصحابه فحالوا بینه و بین رحله الذی فیه ثقله و عیاله «فصاح» الحسین علیه‌السلام ویلکم یا شیعة آل ابی‌سفیان ان لم یکن لکم دین و کنتم لا تخافون یوم المعاد فکونوا احرارا فی دنیاکم هذه و ارجعوا الی احسابکم ان کنتم عربا کما تزعمون فناداه شمر ما تقول یا ابن‌فاطمة فقال اقول انی اقاتلکم و تقاتلوننی و النساء لیس علیهن جناح فامنعوا عتاتکم و جهالکم و طغاتکم من التعرض لحرمی مادمت حیا فقال شمر لک ذلک یا ابن‌فاطمة ثم صاح الیکم عن حرم الرجل و اقصدوه بنفسه فلعمری هو کفوء کریم فقصدوه بالحرب و جعل شمر یحرضهم علی الحسین علیه‌السلام فجعلوا یحملون علی الحسین (ع) و الحسین یحمل علیهم فینکشفون عنه و هو فی ذلک [صفحه ۱۸۶] یطلب شربة من مآء فلا یجد و کلما حمل بفرسه علی الفرات حملوا علیه باجمعهم حتی اجلوه عنه «و لما» اثخن بالجراح و بقی کالقنفذ طعنه صالح بن وهب المزنی علی خاصرته طعنة فسقط علیه‌السلام من فرسه الی الارض علی خده الایمن ثم قام و خرجت اخته زینب الی باب الفسطاط و هی تنادی وا أخاه وا سیداه وا أهل بیتاه لیت السمآء اطبقت علی الارض و لیت الجبال تدکدکت علی السهل «و قد» دنا عمر بن سعد فقالت یا عمر ایقتل ابوعبدالله و انت تنظر الیه فدمعت عیناه حتی سالت دموعه علی خدیه و لحیته و صرف وجهه عنها و لم یجبها بشیء فنادت ویلکم اما فیکم مسلم فلم یجبها احد بشیء «و قاتل» علیه‌السلام راجلا قتال الفارس الشجاع یتقی الرمیة و یفترص العورة و یشد علی الخیل و هو یقول اعلی قتلی تجتمعون اما والله لا تقتلون بعدی عبدا من عباد الله اسخط علیکم لقتله منی و ایم الله انی لأرجو ان یکرمنی الله بهوانکم ثم ینتقم لی منکم من حیث لا تشعرون اما و الله لو قتلتمونی لالقی الله بأسکم بینکم و سفک دماءکم ثم لا یرضی لکم بذلک حتی یضاعف لکم العذاب الالیم «و کان» علی الحسین علیه‌السلام جبة من خز و کان معتما مخضوبا بالوسمة «و لم» یزل یقاتل حتی اصابه اثنان و سبعون جراحة فوقف یستریح ساعة و قد ضعف عن القتال فبینا هو واقف اذ اتاه [صفحه ۱۸۷] حجر فوقع علی جبهته فأخذ الثوب لیمسح الدم عن جبهته فاتاه سهم مسموم له ثلاث شعب فوقع علی قلبه فقال علیه‌السلام بسم الله و بالله و علی ملة رسول الله صلی الله علیه و آله ثم رفع راسه الی السماء و قال آلهی تعلم انهم یقتلون رجلا لیس علی وجه الأرض ابن بنت نبی غیره ثم اخذ السهم فاخرجه من ورآء ظهره فانبعث الدم کأنه میزاب فضعف و وقف «و لما» رجع

الحسين عليه‌السلام من المسناة الى فسطاطه بعد قتل اخيه العباس اقبل الشمر فى جماعة من اصحابه فاحاطوا به فاسرع منهم رجل يقال له مالك بن النسر الكندى فشتم الحسين عليه‌السلام و ضربه على رأسه الشريف بالسيف و كان على رأسه برنس و قيل قلنسوة فقطع البرنس و وصل السيف الى رأسه فامتلأ البرنس دما فقال له الحسين عليه‌السلام لا اكلت بيمينك و لا شربت بها و حشرك الله مع القوم الظالمين ثم القى البرنس او القلنسوة و دعا بخرقة فشد بها رأسه و استدعى بقلنسوة اخرى فلبسها و اعتم عليها «و اخذ» الكندى البرنس و كان من خز فلما قدم على اهله اخذ يغسل عنه الدم فقالت له امرأته اسلب ابن رسول الله تدخل بيتى اخرجه عنى «فلم» يزل ذلك الرجل فقيرا بشر طول عمره «و هذا» اخذه المختار و قطع يديه و رجليه و تركه يضطرب حتى مات «و رجع» شمر و من معه عن الحسين عليه‌السلام الى مواضعهم فمكثوا هيئة [صفحه ۱۸۸] ثم عادوا اليه فاخذ الحسين عليه‌السلام يشد عليهم فينكشفون عنه ثم انهم احاطوا به «فخرج» عبدالله بن الحسن بن على عليهماالسلام و هو غلام لم يراهق من عند النساء فلحقته زينب بنت على عليهماالسلام لتحبسه فقال لها الحسين عليه‌السلام احبسيه يا اختى فابى و امتنع عليها امتناعا شديدا و جاء يشتد الى عمه الحسين حتى وقف الى جنبه و قال لا افارق عمى فاهوى بحر (ابجر خ ل) بن كعب الى الحسين عليه‌السلام بالسيف فقال له الغلام ويلك يا ابن‌الخبيثة اتقتل عمى فضربه بحر (ابجر خ ل) بالسيف فاتقاها الغلام بيده فاطنها الى الجلد فاذا هى معلقة فنادى الغلام يا عماه او يا اماه فاخذه الحسين عليه‌السلام فضمه الى صدره و قال يا ابن‌اخى اصبر على ما نزل بك و احتسب فى ذلك الخير فان الله يلحقك بآبائك الصالحين برسول الله صلى الله عليه و آله و على و حمزة و جعفر و الحسن صلى الله عليهم اجمعين فرماه حرملة بسهم فذبحه و هو فى حجر عمه فرفع الحسين عليه‌السلام يديه و قال اللهم امسك عنهم قطر السماء و امنعهم بركات الارض اللهم فأن متعتهم الى حين ففرقهم فرقا و اجعلهم طرائق قددا و لا ترض الولاة منهم ابدا فأنهم دعونا لينصرونا ثم عدوا علينا فقتلونا ثم ضارب الرجالة حتى انكشفوا عنه و كان قد ضعف عن القتال «و تحاماه» الناس فمكث طويلا من النهار و كلما جاءه احد انصرف عنه كراهية [صفحه ۱۸۹] ان يلقى الله بدمه «قال» هلال بن نافع انى لواقف مع اصحاب عمر ابن سعد اذ صرخ صارخ ابشر ايها الامير فهذا شمر قد قتل الحسين فخرجت بين الصفين فوقفت عليه و انه ليجود بنفسه فوالله ما رأيت قتيلا مضمخا بدمه احسن منه و لا انور وجها و لقد شغلنى نور وجهه و جمال هيئته عن الفكرة فى قتله فاستسقى فى تلك الحال ماء فسمعت رجلا يقول و الله لا تذوق الماء حتى ترد الحامية فتشرب من حميمها فسمعته يقول انا ارد الحامية فاشرب من حميمها لا و الله بل ارد على جدى رسول الله صلى الله عليه و آله و اسكن معه فى داره فى مقعد صدق عند مليك مقتدر و اشرب من ماء غير آسن و اشكو اليه ما ارتكبتم منى و فعلتم بى فغضبوا باجمعهم حتى كأن الله لم يجعل فى قلب احد منهم من الرحمة شيئا «و صاح» شمر بالفرسان و الرجالة و يحكم ما تنتظرون بالرجل اقتلوه ثكلتكم امهاتكم فحملوا عليه من كل جانب فضربه زرعة بن شريك على كتفه اليسرى و ضرب الحسين عليه‌السلام زرعة فصرعه و ضربه آخر على عاتقه المقدس بالسيف ضربة كبا بها لوجهه و كان قد اعيا و جعل يقوم و يكبو و طعنه سنان بن انس النخعى فى ترقوته ثم انتزع الرمح فطعنه فى بوانى [۱۷۲] صدره و رماه بسهم فوقع فى نحره فسقط و جلس قاعدا [صفحه ۱۹۰] فنزع السهم من نحره و قرن كفيه جميعا فكلما امتلأتا من دمائه خضب بها رأسه و لحيته و هو يقول: هكذا القى الله مخضبا بدمى مغصوبا على حقى «و قال» عمر بن سعد لرجل عن يمينه انزل ويحك الى الحسين فارحه «و قيل» بل قال سنان لخولى بن يزيد احتز رأسه فبدر خولى ليحتز رأسه فضعف و ارعد فقال له سنان و قيل شمر فت الله فى عضدك مالك ترعد و نزل سنان و قيل شمر اليه فذبحه ثم احتز رأسه الشريف و هو يقول و الله انى لأحتز رأسك و اعلم انك السيد المقدم و ابن‌رسول الله و خير الناس ابا و اما ثم دفع الراس الشريف الى خولى فقال احمله الى الامير عمر بن سعد و فى ذلك يقول الشاعر:فاى رزية عدلت حسينا غداة تبيره كفا سنان«و سنان» هذا اخذه المختار فقطع انامله انملة انملة ثم قطع يديه و رجليه و اغلى له قدرا فيها زيت و رماه فيها و هو يضطرب و جاءت جارية من ناحية خيم الحسين عليه‌السلام فقال رجل يا امة الله ان سيدك قتل قالت الجارية فاسرعت الى سيداتى و انا اصيح فقمن فى وجهى و صحن «و ارتفعت» فى السماء عند قتل الحسين عليه‌السلام غبرة شديدة سوداء مظلمة فيها ريح حمراء لا يرى فيها عين و لا اثر حتى ظن القوم ان العذاب

قد جاءهم فلبثوا کذلک ساعة ثم انجلت عنهم «و فی روایة» انها اظلمت الدنیا ثلاثة ایام بعد قتل الحسین علیه [صفحه ۱۹۱] السلام ثم ظهرت الحمرة فی السماء «و لم» تر الحمرة فی السماء قبل قتل الحسین علیه‌السلام و قال السدی لما قتل الحسین علیه‌السلام بکت السماء و بکاؤها حمرتها «و أمطرت» السماء دما یوم قتله و بقی اثره فی الثیاب مدة حتی تقطعت و کان جماعة فی سفر قالوا فمطرنا مطرا بقی اثره فی ثیابنا مثل الدم و ما قلع حجر بالشام و فی روایة فی الدنیا الا وجد تحته دم عبیط و مکث الناس شهرین او ثلاثة کأنما تلطخ الحیطان بالدماء ساعة تطلع الشمس حتی ترتفع و فی روایة من صلاة الفجر الی غروب الشمس «و قال» عبدالملک بن مروان للزهری ای رجل انت ان اخبرتنی ای علامة کانت یوم الحسین بن علی علیهماالسلام قال لا یرفع حصاة ببیت المقدس الا وجد تحتها دم عبیط فقال عبدالملک انی و ایاک فی هذا الحدیث غریبان «و روی» عن ابی‌حباب الکلبی قال حدثنا الجصاصون قالوا کنا نخرج الی الجبانة فی اللیل عند مقتل الحسین علیه‌السلام فنسمع الجن ینوحون علیه و یقولون:مسح النبی جبینه فله بریق فی الخدودابواه من علیا قریش و جده خیر الجدود«و رأی» ابن‌عباس النبی صلی الله علیه و آله فی اللیلة التی قتل فیها الحسین علیه‌السلام و بیده قارورة و هو یجمع فیها دما قال فقلت یا رسول الله ما هذا قال هذه دماء الحسین علیه‌السلام و اصحابه [صفحه ۱۹۲] ارفعها الی الله تعالی فأصبح ابن‌عباس و اعلم الناس بقتل الحسین علیه‌السلام و قص رؤیاه فوجد قد قتل فی ذلک الیوم «و کان» سن الحسین علیه‌السلام یوم قتل سبعا و خمسین سنة او ستا و خمسین سنة و خمسة اشهر و سبعة ایام او خمسة ایام او تسعة اشهر و عشرة ایام او ثمانیة اشهر و سبعة ایام او خمسة ایام علی اختلاف الروایات و الاقوال المتقدمة فی مولده علیه‌السلام «و قیل» ثمان و خمسون سنة و قیل خمس و خمسون سنة و ستة اشهر.

فی الامور المتاخرة عن قتله

اشاره

و اقبل القوم علی سلب الحسین علیه‌السلام فاخذ قمیصه اسحق ابن‌حویه الحضرمی فلبسه فصار ابرص و امتعط شعره و وجد فی قمیصه (ع) مأة و بضع عشرة ما بین رمیة و طعنة و ضربة و قیل وجد فی ثیابه مأة و عشرون رمیة بسهم و فی جسده الشریف ثلاث و ثلاثون طعنة برمح و اربع و ثلاثون ضربة بسیف «و عن» الصادق علیه‌السلام انه وجد بالحسین علیه‌السلام ثلاث و ثلاثون طعنة و اربع و ثلاثون ضربة [۱۷۳] و عن الباقر علیه‌السلام انه وجد به [صفحه ۱۹۳] ثلثمأة و بضعة و عشرون جراحة «و فی» روایة ثلثمأة و ستون جراحة و اخذ سراویله بحر (ابجر خ ل) بن کعب التمیمی فصار زمنا مقعدا من رجلیه «و اخذ» ثوبه أخ لأسحق بن حویه و لبسه فتغیر وجهه و حص شعره و برص بدنه «و اخذ» قطیفة له کانت من خز قیس بن الاشعث بن قیس «و اخذ» عمامته الاخنس بن مرثد و قیل جابر بن یزید فاعتم بها فصار معتوها «و اخذ» برنسه مالک بن النسر کما مر (و اخذ) نعلیه الاسود بن خالد (و اخذ) درعه البتراء عمر بن سعد فلما قتل عمر اعطاها المختار لقاتله (و اخذ) سیفه الفلافس النهشلی من بنی‌دارم و قیل جمیع بن الخلق الاودی و قیل الاسود بن حنظلة التمیمی (و اخذ) القوس و الحلل الرجیل بن خیثمة الجعفی (و اخذ) خاتمه بجدل بن سلیم الکلبی و قطع اصبعه مع الخاتم و هذا اخذه المختار فقطع یدیه و رجلیه و ترکه یتشحط فی دمه حتی هلک (و مال) الناس علی الفرش (الورس خ ل) و الحلل و الابل فانتهبوها و انتهبوا رحله و ثقله و سلبوا نساءه و نحرت الابل التی کانت مع الحسین علیه‌السلام فلم یوء کل لحمها لانه کان امر من الصبر «و روی» انه لما جعل اللحم فی القدر صار نارا «و کان» مع الحسین علیه‌السلام و رس و طیب فاقتسموه فلما صاروا الی بیوتهم صار دما «و عن» مشائخ من طیء انهم قالوا وجد شمر بن ذی الجوشن فی رحل الحسین علیه [صفحه ۱۹۴] السلام ذهبا فدفع بعضه الی ابنته فدفعته الی صائغ یصوغ منه حلیا فلما ادخله النار صار نحاسا و قیل نارا «و ما» تطیبت امرأة من ذلک الطیب الا برصت «قال» حمید بن مسلم رأیت امرأة من بکر بن وائل کانت مع زوجها فی اصحاب عمر بن سعد فلما رأت القوم قد اقتحموا علی نساء الحسین

عليه‌السلام فى فسطاطهن و هم يسلبونهن اخذت سيفا و اقبلت نحو الفسطاط و قالت يا آل بكر بن وائل أتسلب بنات رسول الله لا حكم الا لله يا لثارات رسول الله فاخذها زوجها وردها الى رحله «و انتهوا» الى على بن الحسين زين العابدين عليه‌السلام و هو منبسط على فراش و هو شديد المرض و كان مريضا بالذرب اى الاسهال و قد اشرف على الموت و مع شمر جماعة من الرجالة فقالوا لا الا نقتل هذا العليل فاراد شمر قتله فقال له حميد ابن‌مسلم سبحان الله اتقتل الصبيان انما هو صبى و انه لما به فلم يزل يدفعهم عنه حتى «جاء» عمر بن سعد فصاح النساء فى وجهه و بكين فقال لاصحابه لا يدخل احد منكم بيوت هاوءلاء و لا تتعرضوا لهذا الغلام المريض و من اخذ من متاعهن شيئا فليرده فلم يرد احد شيئا «و فى رواية» انهم اشعلوا النار فى الفسطاط فخرجن منه النساء باكيات مسلبات «و نادى» عمر بن سعد فى اصحابه من ينتدب للحسين فيوطىء الخيل ظهره و صدره فانتدب منهم عشرة و هم اسحق بن [صفحه ۱۹۵] حويه (حيوة خ ل) الذى سلب قميص الحسين عليه‌السلام. و الاخنس ابن‌مرثد الذى سلب عمامة الحسين عليه‌السلام. و حكيم بن الطفيل الذى اشترك فى قتل العباس عليه‌السلام. و عمرو بن صبيح الصيداوى الذى رمى عبدالله بن مسلم بسهم فسمر يده فى جبهته. و رجاء بن منقذ العبدى. و سالم بن خيثمة الجعفى. و صالح بن وهب الجعفى. و واحظ بن غانم. و هانى بن ثبيت الحضرمى الذى قتل جماعة من الطالبيين كما مر. و اسيد بن مالك فداسوا الحسين عليه‌السلام بحوافر خيلهم حتى رضوا ظهره و صدره «و جاء» هاوءلاء العشرة حتى وقفوا على ابن‌زياد فقال اسيد بن مالك احدهم.نحن رضضنا الصدر بعد الظهر بكل يعبوب شديد الاسرفقال ابن‌زياد من انتم قالوا نحن الذين و طأنا بخيولنا ظهر الحسين عليه‌السلام حتى طحنا جناجن صدره فأمر لهم بجائزة يسيرة «قال» ابوعمرو الزاهد فنظرنا فى هاوءلاء العشرة فوجدناهم جميعا اولاد زنا و هاوءلاء اخذهم المختار فشد ايديهم و ارجلهم بسكك الحديد و اوطأ الخيل ظهورهم حتى هلكوا و فى خبر ان احدهم و هو الاخنس كان واقفا بعد ذلك فى قتال فجاء سهم لم يعرف راميه ففلق قلبه فهلك «و سرح» عمر بن سعد من يومه ذلك و هو يوم عاشورا برأس الحسين عليه‌السلام مع خولى بن يزيد الاصبحى و حميد بن [صفحه ۱۹۶] مسلم الأزدى الى عبيدالله بن زياد «قال» الطبرى و ابن‌الأثير فوجد القصر مغلقا فاتى بالرأس الى منزله فوضعه تحت اجانه و دخل فراشه و قال لامرأته النوار جئتك بغنى الدهر هذا رأس الحسين عليه‌السلام معك فى الدار فقالت ويلك جاء الناس بالذهب و الفضة و جئت برأس ابن رسول الله صلى الله عليه و آله و الله لا يجمع رأسى و رأسك بيت و قامت من الفراش فخرجت الى الدار قالت فما زلت انظر الى نور يسطع مثل العمود من السماء الى الاجانة و رأيت طيرا ابيض يرفرف حولها «و ذكر» ابن‌نما نحوا من ذلك «و خولى» هذا قتله اصحاب المختار و احرقوه و كان مختفيا فى مخرجه فدلت عليه امرأته العيوف بنت مالك و كانت تعاديه منذ جاء برأس الحسين عليه‌السلام فلما سألوها عنه قالت لا ادرى و اشارت بيدها الى المخرج «و امر» ابن‌سعد برؤوس الباقين من اصحاب الحسين عليه‌السلام و اهل بيته فقطعت (فنظفت خ ل) و كانت اثنين و سبعين رأسا و سرح بها مع شمر بن ذى الجوشن و قيس بن الاشعث بن قيس و عمرو ابن الحجاج فاقبلوا حتى قدموا بها على ابن‌زياد «و روى» ان الرؤوس كانت سبعين رأسا «و روى» ثمانية و سبعين رأسا فاقتسمتها القبائل لتتقرب بها الى ابن‌زياد و الى يزيد لعنهما الله تعالى فجاءت كندة بثلاثة عشر رأسا و صاحبهم قيس بن الاشعث. و جاءت هوازن بأثنى [صفحه ۱۹۷] عشر رأسا. و قيل بعشرين و صاحبهم شمر بن ذى الجوشن. و جاءت تميم بسبعة عشر رأسا. و جاءت بنواسد بستة عشر رأسا. و قيل بستة اروس. و جاءت مذحج بسبعة اروس. و جاء سائر الناس بثلاثة عشر رأسا و قيل بسبعة «ثم» ان ابن‌سعد صلى على القتلى من اصحابه و دفنهم و ترك الحسين عليه‌السلام و اصحابه بغير دفن و اقام بقية اليوم العاشر و اليوم الثانى الى زوال الشمس ثم نادى فى الناس بالرحيل و توجه الى الكوفة و حمل معه نساء الحسين عليه‌السلام و بناته و اخواته و من كان معه من الصبيان و فيهم على بن الحسين عليهماالسلام قد نهكته العله و الحسن بن الحسن المثنى و كان قدواسى عمه فى الصبر على ضرب السيوف و طعن الرماح و كان قد نقل من المعركة و قد اثخن بالجراح و به رمق فبرأ و اخواه زيد و عمر ابناء الحسن السبط عليه‌السلام «و تدل» بعض الروايات على وجود الباقر عليه‌السلام معهم و ساقوهم كما يساق سبى الترك و الروم «فقال» النسوة بحق الله الا ما مررتم بنا على مصرع الحسين عليه‌السلام فمروا بهم على الحسين (ع) و اصحابه و هم صرعى فلما نظر النسوة الى القتلى صحن و

ضربن وجوههن «قال» الراوی فوالله لا انسی زینب بنت علی و هی تندب الحسین «ع» و تنادی بصوت حزین و قلب کئیب یا محمداه صلی علیک ملیک السما هذا حسینک مرمل بالدما مقطع [صفحه ۱۹۸] الاعضا و بناتک سبایا الی الله المشتکی و الی محمد المصطفی و الی علی المرتضی و الی فاطمة الزهراء و الی حمزة سیدالشهداء یا محمداه هذا حسین بالعری تسفی علیه ریح الصبا قتیل اولاد البغایا وا حزناه وا کرباه علیک یا ابا عبدالله الیوم مات جدی رسول الله یا اصحاب محمد هاؤلاء ذریة المصطفی یساقون سوق السبایا «و فی» بعض الروایات وا محمداه بناتک سبایا و ذریتک مقتلة تسفی علیهم ریح الصبا و هذا حسین محزوز الرأس من القفا مسلوب العمامة و الردی بابی من اضحی عسکره فی یوم الاثنین نهبا بأبی من فسطاطه مقطع العری بأبی من لا غائب فیرتجی و لا جریح فیداوی بأبی من نفسی له الفدی بابی المهموم حتی قضی بابی العطشان حتی مضی بابی من شیبته تقطر بالدما بابی من جده رسول آله السما بابی من هو سبط نبی الهدی بابی محمد المصطفی بابی خدیجة الکبری بابی علی المرتضی بابی فاطمة الزهراء بابی من ردت له الشمس حتی صلی «قال» فابکت و الله کل عدو و صدیق قم ان سکینة بنت الحسین «ع» اعتنقت جسد ابیها فاجتمع عدة من الاعراب حتی جروها عنه «و لما» رحل ابن‌سعد عن کربلا خرج قوم من بنی‌اسد کانوا نزولا بالغاضریة الی الحسین علیه‌السلام و اصحابه فصلوا علی تلک الجثث الطواهر و دفنوها فدفنوا الحسین علیه‌السلام حیث قبره الآن و دفنوا ابنه [صفحه ۱۹۹] علیا الاکبر عند رجلیه و حفروا للشهداء من اهل بیته و لاصحابه الذین صرعوا حوله مما یلی رجلی الحسین علیه‌السلام فجمعوهم فدفنوهم جمیعا فی حفیرة واحدة و سووا علیهم التراب «و یقال» ان اقربهم دفنا الی الحسین علیهم‌السلام ولده علی الاکبر فیزورهم الزائر من عند قبر الحسین علیه‌السلام و یومی الی الارض التی نحو رجلیه بالسلام علیهم و دفنوا العباس بن علی علیهماالسلام فی موضعه الذی قتل فیه علی المسناة بطریق الغاضریة حیث قبره الآن و دفنوا بقیة الشهداء حول الحسین علیه‌السلام فی الحائر «قال» المفید علیه الرحمة و لسنا نحصل لهم اجداثا علی التحقیق و التفصیل الا انا لا نشک ان الحائر محیط بهم رضی الله عنهم و ارضاهم «و سار» ابن‌سعد بسبایا اهل بیت الرسول صلی الله علیه و آله فلما قاربوا الکوفة اجتمع اهلها للنظر الیهن فاشرفت امرأة من الکوفیات و قالت من ای الاساری انتن فقلن لها نحن اساری آل محمد (ص) فنزلت من صطحها فجمعت لهن ملاء و ازرا و مقانع و جعل اهل الکوفة ینوحون و یبکون فقال علی بن الحسین علیهماالسلام اتنوحون و تبکون من اجلنا فمن ذا الذی قتلنا قال بشر بن خزیم الاسدی و نظرت الی زینب بنت علی علیهماالسلام یومئذ فلم ار خفرة انطق منها کأنها تفرغ عن لسان امیرالمؤمنین علیه‌السلام و قد او مأت الی الناس [صفحه ۲۰۰] ان اسکتوا فارتدت الانفاس و سکنت الاجراس [۱۷۴] ثم قالت:(خطبة زینب بنت امیرالمؤمنین علیهماالسلام بالکوفة)الحمدلله و الصلوة علی محمد و آله الطاهرین «اما بعد» یا اهل الکوفة یا اهل الختل و الغدر اتبکون فلا رقأت الدمعة و لا قطعت الرنة انما مثلکم کمثل التی نقضت غزلها من بعد قوة انکاثا تتخذون ایمانکم دخلا بینکم الا و هل فیکم الا الصلف [۱۷۵] النطف [۱۷۶] والصدر الشنف [۱۷۷] (الا الصلف و العجب و الشنف و الکذب خ ل) و ملق [۱۷۸] الاماء و غمز [۱۷۹] الاعداء او کمرعی علی دمنة [۱۸۰] او کفضة علی ملحودة [۱۸۱] الاساء ما قدمت لکم انفسکم ان سخط الله علیکم و فی العذاب انتم خالدون اتبکون و تنتحبون ای والله فابکوا کثیرا و اضحکوا قلیلا فلقد ذهبتم بعارها و شنارها [۱۸۲] و لن ترحضوها [۱۸۳] بغسل بعدها ابدا و انی ترحضون قتل سلیل خاتم النبوة و معدن الرسالة و سید شباب اهل الجنة و ملاذ حیرتکم [صفحه ۲۰۱] و مفزع نازلتکم و منار حجتکم (محجتکم خ ل) و مدرة [۱۸۴] سنتکم الاساء ما تزرون و بعدا لکم و سحقا فلقد خاب السعی و تبت الایدی و خسرت الصفقة و بؤتم بغضب من الله و ضربت علیکم الذلة و المسکنة ویلکم یا اهل الکوفة اتدرون ای کبد لرسول الله صلی الله علیه و آله فریتم (فرثتم خ ل) [۱۸۵] و ای کریمة له ابرزتم و ای دم له سفکتم و ای حرمة له انتهکتم لقد جئتم بها صلعاء [۱۸۶] عنقاء [۱۸۷] سؤاء [۱۸۸] فقماء [۱۸۹] نأناء [۱۹۰] و فی روایة خرقاء [۱۹۱] شوهاء [۱۹۲] کطلاع الارض [۱۹۳] او ملیء السماء افعجبتم ان مطرت السماء دما فلعذاب الآخرة اخزی و انتم لا تنصرون فلا یستخفنکم المهل فانه لا یحفزه [۱۹۴] البدار و لا یخاف فوت الثار و ان ربکم لبالمرصاد «قال» فوالله لقد رأیت الناس یومئذ حیاری یبکون و قد وضعوا ایدیهم فی افواههم و رأیت شیخا واقفا الی جنبی یبکی حتی اخضلت لحیته و هو یقول بابی انتم و

امی کهولکم خیر الکهول و شبابکم [صفحه ۲۰۲] خیر الشباب و نساؤکم خیر النساء و نسلکم خیر نسل لا یخزی و لا یبزی [۱۹۵] «و روی» زید بن موسی عن ابیه عن جده علیهم‌السلام قال خطبت فاطمة الصغری بعد أن وردت من کربلا فقالت:

خطبة فاطمة الصغری بالکوفة

الحمدلله عدد الرمل و الحصی وزنة العرش الی الثری احمده و اؤمن به و اتوکل علیه و اشهد ان لا اله الا الله و ان محمدا عبده و رسوله و ان اولاده ذبحوا بشط الفرات بغیر ذحل و لا ترات اللهم انی اعوذ بک ان افتری علیک الکذب او ان اقول علیک خلاف ما انزلت علیه من اخذ العهود لوصیه علی بن ابی‌طالب (ع) المسلوب حقه المقتول من غیر ذنب کما قتل ولده بالامس فی بیت [۱۹۶] من بیوت الله فیه معشر مسلمة بالسنتهم تعسا لرؤوسهم ما دفعت عنه ضیما فی حیاته و لا عند مماته حتی قبضته الیک محمود النقیبة [۱۹۷] طیب العریکة [۱۹۸] معروف المناقب مشهور المذاهب لم تأخذه فیک اللهم لومة لائم و لا عذل عاذل هدیته اللهم للأسلام صغیرا و حمدت مناقبه کبیرا و لم یزل ناصحا لک و لرسولک حتی قبضته الیک زاهدا فی الدنیا غیر حریص علیها راغبا فی الاخرة مجاهدا لک فی سبیلک [صفحه ۲۰۴] رضیته فهدیته الی صراط مستقیم «اما بعد» یا أهل الکوفة یا اهل المکر و الغدر و الخیلاء فانا اهل بیت ابتلانا الله بکم و ابتلاکم بنا فجعل بلاءنا حسنا و جعل علمه عندنا و فهمه لدینا فنحن عیبة علمه و وعاء فهمه و حکمته و حجته علی الارض فی بلاده لعباده اکرمنا الله بکرامته و فضلنا بنبیه محمد صلی الله علیه و آله علی کثیر ممن خلق تفضیلا بینا فکذبتمونا و کفرتمونا و رأیتم قتالنا حلالا و اموالنا نهبا کأنا اولاد ترک او کابل کما قتلتم جدنا بالأمس و سیوفکم تقطر من دمائنا اهل البیت لحقد متقدم قرت لذلک عیونکم و فرحت قلوبکم افتراء (اجتراء خ ل) علی الله و مکرا مکرتم و الله خیر الماکرین فلا تدعونکم انفسکم الی الجذل بما اصبتم من دمائنا و نالت ایدیکم من اموالنا فان ما اصابنا من المصائب الجلیلة و الرزء العظیم فی کتاب من قبل ان نبرأها ان ذلک علی الله یسیر لکیلا تأسوا علی ما فاتکم و لا تفرحوا بما اتاکم و الله لا یحب کل مختال فخور تبالکم فانتظروا اللعنة و العذاب فکأن قد حل بکم و تواترت من السماء نقمات فتسحتکم [۱۹۹] بما کسبتم (فیسحتکم بعذاب خ ل) و یذیق بعضکم بأس بعض ثم تخلدون فی العذاب الألیم یوم القیامة بما ظلمتمونا الا لعنة الله علی الظالمین ویلکم اتدرون ایة یدطا عنتنا [صفحه ۲۰۴] منکم و ایة نفس نزعت الی قتالنا ام بأیة رجل مشیتم الینا تبغون محاربتنا و الله قست قلوبکم و غلظت اکبادکم و طبع علی افئدتکم و ختم علی سمعکم و علی بصرکم غشاوة فانتم لا تهتدون فتبا لکم یا اهل الکوفة ای ترات لرسول الله صلی الله علیه و آله قبلکم و ذحول له لدیکم بما غدرتم باخیه علی بن ابی‌طالب جدی و بنیه و عترته الطیبین الاخیار و افتخر بذلک مفتخر من الظالمین فقال:نحن قتلنا علیا و بنی علی بسیوف هندیة و رماحو سبینا نساءهم سبی ترک و نطحناهم فای نطاحبفیک ایها القائل الکثکث و الاثلب [۲۰۰] افتخرت بقتل قوم زکاهم الله و طهرهم و اذهب عنهم الرجس فاکظم [۲۰۱] واقع [۲۰۲] کما اقعی ابوک فانما لکل امرء ما اکتسب و ما قدمت یداه احسدتمونا ویلکم علی ما فضلنا الله علیکمفما ذنبنا ان جاش دهر ابحورنا و بحرک ساج [۲۰۳] ما یواری الدعامصا [۲۰۴] ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و من لم یجعل الله له نورا فما له [صفحه ۲۰۵] من نور (فارتفعت) الاصوات بالبکاء و النحیب و قالوا حسبک یا ابنة الطیبین فقد احرقت قلوبنا و انضجت نحورنا و اضرمت اجوافنا فسکتت (و خطبت) ام‌کلثوم بنت علی علیهماالسلام فی ذلک الیوم من وراء کلتها رافعة صوتها بالبکاء فقالت:

خطبة ام کلثوم بالکوفة

یا اهل الکوفة سوأة لکم مالکم خذلتم حسینا و قتلتموه و انتهبتم امواله و ورثتموه و سبیتم نساءه و نکبتموه فتبا لکم و سحقا لکم ای دواه دهتکم و ای وزر علی ظهورکم حملتم و ای دماء سفکتموها و ای کریمة اصبتموها و ای صبیة سلبتموها و ای اموال انتهبتموها قتلتم خیر رجالات بعد النبی صلی الله علیه و آله و نزعت الرحمة من قلوبکم الا ان حزب الله هم المفلحون و حزب الشیطان هم

الخاسرون ثم قالت:قتلتم اخی ظلما فویل لامکم ستجزون نارا حرها یتوقدسفکتم دماء حرم الله سفکها و حرمها القرآن ثم محمدفضج الناس بالبکاء و النحیب و نشر النساء شعورهن و وضعن التراب علی رؤسهن و خمشن وجوههن و لطمن خدودهن و دعون بالویل و الثبور و بکی الرجال فلم یرباک و باکیة اکثر من ذلک الیوم ثم ان زین العابدین علیه‌السلام اومأ الی الناس ان اسکتوا فسکتوا [صفحه ۲۰۶] فقام قائما فحمد الله و اثنی علیه و ذکر النبی صلی الله علیه و آله بما هو اهله فصلی علیه ثم قال:

خطبة علی بن الحسین بالکوفة

ایها الناس من عرفنی فقد عرفنی و من لم یعرفنی فانا اعرفه بنفسی انا علی بن الحسین بن علی بن ابی‌طالب انا ابن من انتهک حریمه و سلب نعیمه و انتهب ماله و سبی عیاله انا ابن المذبوح بشط الفرات من غیر ذحل و لا ترات انا ابن من قتل صبرا و کفی بذلک فخرا ایها الناس ناشدتکم بالله هل تعلمون انکم کتبتم الی ابی و خدعتموه و اعطیتموه من انفسکم العهد و المیثاق و البیعة و قاتلتموه و خذلتموه فتبا لما قدمتم لأنفسکم و سوأة لرأیکم بأیة عین تنظرون الی رسول الله صلی الله علیه و آله اذ یقول لکم قتلتم عترتی و انتهکتم حرمتی فلستم من امتی (فارتفعت) اصوات النساء بالبکاء من کل ناحیة و قال بعضهم لبعض هلکتم و ما تعلمون فقال علیه‌السلام رحم الله امرءا قبل نصیحتی و حفظ وصیتی فی الله و رسوله و اهل بیته فان لنا فی رسول الله اسوة حسنة «فقالوا» باجمعهم نحن کلنا سامعون مطیعون حافظون لذمامک غیر زاهدین فیک و لا راغبین عنک فمرنا بامرک یرحمک الله فانا حرب لحربک و سلم لسلمک لنأخذن یزید و نبرأ ممن ظلمک و ظلمنا «فقال» علیه‌السلام هیهات هیهات [صفحه ۲۰۷] ایها الغدرة المکرة حیل بینکم و بین شهوات انفسکم اتریدون ان تأتوا الی کما اتیتم الی آبائی من قبل کلا و رب الراقصات فان الجرح لما یندمل قتل ابی بالامس و اهل بیته معه و لم ینسنی ثکل رسول الله صلی الله علیه و آله و ثکل ابی و بنی ابی و وجده بین لهاتی [۲۰۵] و مرارته بین حناجری و حلقی و غصصه تجری فی فراش [۲۰۶] صدری و مسألتی ان لا تکونوا لنا و لا علینا ثم قال:لا غرو ان قتل الحسین فشیخه قد کان خیر من حسین و اکرمافلا تفرحوا یا اهل کوفان بالذی اصاب حسینا کان ذلک اعظماقتیل بشط النهر روحی فداؤه جزاء الذی ارداه نار جهنماثم قال رضینا منکم رأسا برأس فلا یوم لنا و لا علینا «و جاء» سنان بن انس النخعی الی باب ابن‌زیاد فقال:اوقر رکابی فضة او ذهبا انی قتلت السید المحجباقتلت خیر الناس اما و ابا و خیرهم اذ ینسبون نسبافلم یعطه ابن‌زیاد شیئا «و قیل» ان سنانا انشد هذه الابیات علی باب فسطاط عمر بن سعد فحذفه بالقضیب و قال او مجنون انت و الله لو سمعک ابن‌زیاد لضرب عنقک «و قیل» المنشد لها عند ابن [صفحه ۲۰۸] سعد هو الشمر «و قیل» الحسین علیه‌السلام انشدها عند یزید لعنه الله و الله اعلم (ثم) ان ابن‌زیاد لعنه الله جلس فی قصر الامارة و اذن للناس اذنا عاما و امر باحضار رأس الحسین علیه‌السلام فوضع بین یدیه فجعل ینظر الیه و یتبسم و کان فی یده قضیب فجعل یضرب به ثنایاه و یقول انه کان حسن الثغر (و فی) روایة انه قال لقد اسرع الشیب الیک یا ابا عبدالله ثم قال یوم بیوم بدر «و کان» عنده انس بن مالک فبکی و قال کان اشبههم برسول الله صلی الله علیه و آله و کان مخضوبا بالوسمه «و کان» الی جانبه زید بن ارقم صاحب رسول الله صلی الله علیه و آله و هو شیخ کبیر فلما رآه یضرب بالقضیب ثناياه قال له ارفع قضیبک عن هاتین الشفتین فوالله الذی لا‌ـاله غیره لقد رأیت شفتی رسول الله صلی الله علیه و آله ما لا‌ـاحصیه کثرة یقبلهما ثم انتحب باکیا فقال له ابن‌زیاد ابکی الله عینیک اتبکی لفتح الله و الله لولا انک شیخ قد خرفت و ذهب عقلک لضربت عنقک فنهض زید بن ارقم من بین یدیه و صار الی منزله (و فی روایة) انه نهض و هو یقول ایها الناس انتم العبید بعد الیوم قتلتم ابن‌فاطمة و امرتم ابن‌مرجانة و الله لیقتلن خیارکم و لیستعبدن شرارکم فبعدا لمن رضی بالذل و العار ثم قال یا ابن‌زیاد لاحدثنک حدیثا اغلظ علیک من هذا رأیت رسول الله صلی الله [صفحه ۲۰۹] علیه و آله اقعد حسنا علی فخذه الیمنی و حسینا علی فخذه الیسری ثم وضع یده علی یا فوخیهما ثم قال اللهم انی استودعک ایاهما و صالح المؤمنین فکیف کانت ودیعة رسول الله صلی الله علیه و آله عندک یا ابن‌زیاد «و ادخل» نساء الحسین علیه‌السلام و صبیانه علی ابن‌زیاد فلبست زینب علیهاالسلام ارذل ثیابها و تنکرت و مضت حتی جلست ناحیة من القصر و حف بها

اماؤها فقال ابن‌زیاد من هذه فلم تجبه فاعاد الکلام ثانیا و ثالثا یسأل عنها فلم تجبه فقال له بعض امائها هذه زینب بنت فاطمة بنت رسول الله صلی الله علیه و آله فاقبل علیها ابن‌زیاد فقال لها الحمدلله الذی فضحکم و قتلکم و اکذب احدوثتکم فقالت زینب الحمدلله الذی اکرمنا بنبیه محمد صلی الله علیه و آله و طهرنا من الرجس تطهیرا انما یفتضح الفاسق و یکذب الفاجر و هو غیرنا فقال کیف رأیت فعل الله باخیک و اهل بیتک فقالت ما رأیت الا جمیلا هاؤلاء قوم کتب الله علیهم القتل فبرزوا الی مضاجعهم و سیجمع الله بینک و بینهم فتحاج و تخاصم (فتتحاجون الیه و تختصمون عنده خ ل) فانظر لمن الفلج یومئذ هبلتک امک یا ابن‌مرجانة فغضب ابن‌زیاد و استشاط و کأنه هم بها فقال عمر بن حریث ایها الامیر انها امرأة و المرأة لا تؤاخذ بشیء من منطقها و لا تذم علی خطائها فقال لها ابن‌زیاد شفی الله قلبی (نفسی خ ل) [صفحه ۲۱۰] من طاغیتک الحسین و العصاة المردة من اهل بیتک فرقت زینب و بکت و قالت له لعمری لقد قتلت کهلی و ابرزت اهلی و قطعت فرعی و اجتثثت اصلی فان کان هذا شفاؤک فقد اشتفیت فقال ابن‌زیاد هذه سجاعة [۲۰۷] و لعمری لقد کان ابوها سجاعا شاعرا فقالت ما للمرأة و السجاعة ان لی عن السجاعة لشغلا و لکن صدری نفث بما قلت و لنعم ما قال الشاعر:تصان بنت الدعی فی کلل الما ک و بنت رسول الله تبتذلیرجی رضی المصطفی فواعجبا تقتل اولاده و یحتمل«و عرض» علیه علی بن الحسین علیهماالسلام فقال من انت فقال انا علی بن الحسین فقال الیس قد قتل الله علیا بن الحسین فقال له علی قد کان لی اخ یسمی علیا قتله الناس فقال بل الله قتله فقال علی ابن الحسین الله یتوفی الانفس حین موتها فغضب ابن‌زیاد و قال و بک جرأة لجوابی و فیک بقیة للرد علی اذهبوا به فاضربوا عنقه فتعلقت به عمته زینب و قالت یا ابن‌زیاد حسبک من دمائنا و اعتنقته و قالت لا و الله لا افارقه فان قتلته فاقتلنی معه فنظر ابن‌زیاد الیها و الیه ساعة ثم قال عجبا للرحم و الله انی لأظنها ودت انی قتلتها معه [صفحه ۲۱۱] دعوه فانی اراه لما به [۲۰۸] «و فی روایة» ان علیا بن الحسین علیهماالسلام قال لعمته اسکتی یا عمه حتی اکلمه ثم اقبل علیه فقال ابا لقتل تهددنی یا ابن‌زیاد اما علمت ان القتل لنا عادة و کرامتنا الشهادة ثم امر ابن‌زیاد بعلی بن الحسین «ع» و اهل بیته فحملوا الی دار بجنب المسجد الاعظم فقالت زینب بنت علی علیهماالسلام لا تدخلن علینا عربیة الا امولد او مملوکة فانهن سبین کما سبینا (قال) ابن‌الاثیر قال بعض حجاب ابن‌زیاد دخلت معه القصر حین قتل الحسین علیه‌السلام فاضطرم فی وجهه نارا فقال بکمه هکذا علی وجهه و قال لا تحدثن بهذا احدا ثم ان ابن‌زیاد قام من مجلسه و دخل المسجد فصعد المنبر فقال الحمد لله الذی اظهر الحق و اهله و نصر امیرالمؤمنین یزید و حزبه و قتل الکذاب بن الکذاب و شیعته فما زاد علی هذا الکلام شیئا حتی قام الیه عبدالله بن عفیف الازدی و کان من خیار الشیعة و زهادها و کانت عینه الیسری ذهبت فی یوم الجمل و الاخری فی یوم صفین و کان یلازم المسجد الاعظم یصلی فیه الی اللیل ثم ینصرف فقال یا ابن‌مرجانة ان الکذاب ابن الکذاب انت و ابوک و من استعملک و ابوه یا عدو الله اتقتلون ابناء النبیین و تتکلمون بهذا الکلام علی منابر المسلمین «فغضب» ابن‌زیاد و قال من هذا المتکلم [صفحه ۲۱۲] فقال انا المتکلم یا عدو الله اتقتل الذریة الطاهرة التی قد اذهب الله عنها الرجس و طهرهم تطهیرا و تزعم انک علی دین الاسلام و اغوثاه این اولاد المهاجرین و الانصار ینتقمون منک و من طاغیتک اللعین ابن اللعین علی لسان محمد رسول رب العالمین «فازداد» غضب ابن‌زیاد حتی انتفخت او داجه و قال علی بن فتبادرت الیه الجلاوزة من کل ناحیة لیأخذوه فنادی بشعار الازد یا مبرور و فی الکوفة یومئذ من الازد سبعمائة مقاتل فاجتمعوا و انتزعوه من الجلاوزة و قیل وثب الیه فتیان منهم و قیل قامت الاشراف من الازد من بنی عمه فخلصوه منهم و اخرجوه من باب المسجد و انطلقوا به الی منزله «فقال» ابن‌زیاد اذهبوا الی هذا الاعمی اعمی الازد اعمی الله قلبه کما اعمی عینیه فأتونی به فلما بلغ ذلک الازد اجتمعوا و اجتمعت معهم قبائل الیمن لیمنعوا صاحبهم و بلغ ذلک ابن‌زیاد فجمع قبائل مضر و ضمهم الی محمد بن الاشعث و امره بقتال القوم فاقتتلوا قتالا شدیدا حتی قتل بینهم جماعة من العرب و وصل اصحاب ابن‌زیاد الی دار عبدالله بن عفیف فکسروا الباب و اقتحموا علیه فصاحت ابنته اتاک القوم من حیث تحذر فقال لا علیک ناولینی سیفی فناولته ایاه فجعل یذب عن نفسه و یقول:انا ابن ذی الفضل عفیف الطاهر عفیف شیخی و ابن امعامر [صفحه ۲۱۳] کم دارع من قومکم و حاسر و بطل جدلته مغاورو جعلت ابنته تقول یا ابت لیتنی کنت رجلا ـ اخاصم بین یدیک الیوم هاؤلاء الفجرة قاتلی العترة البررة. و جعل

القوم یدورون علیه من کل جهة و هو یذب عن نفسه فلیس یقدم علیه احد و کلما جاؤه من جهة قالت ابنته یا ابه جاؤک من جهة کذا حتی تکاثروا علیه و أحاطوا به فقالت ابنته و اذلاه یحاط بابی و لیس له ناصر یستعین به فجعل یدیر سینه و یقول:اقسم لو یفسح لی عن بصری ضاق علیکم موردی و مصدری [۲۰۹] فقال له ابن‌زیاد یا عدو الله ما تقول فی عثمان بن عفان قال یا عبد بنی علاج یا ابن‌مرجانة و شتمه ما انت و عثمان اساء ام احسن و اصلح ام افسد و الله تبارک و تعالی ولی خلقه یقضی بینهم و بین عثمان بالعدل و الحق و لکن سلنی عن ابیک و عنک و عن یزید و ابیه فقال ابن‌زیاد والله لا اسألک عن شیء او تذوق الموت غصة بعد غصة فقال عبدالله بن عفیف الحمدلله رب العالمین اما انی قد کنت اسأل الله ربی ان یرزقنی الشهادة من قبل ان تلدک امک و سألت الله ان یجعل ذلک علی ید العن خلقه و ابغضهم الیه فلما کف بصری یئست من الشهادة الی الان فالحمدلله الذی رزقنیها بعد الیأس منها و عرفنی الاجابة منهم فی قدیم دعائی فقال ابن‌زیاد اضربوا عنقه فضربت [صفحه ۲۱۴] عنقه و صلب فی السبخه ثم دعا ابن‌زیاد بجندب بن عبدالله الازدی و کان شیخا فقال یا عدو الله الست صاحب ابی‌تراب قال بلی لا اعتذر منه قال ما ارانی الا متقربا الی الله بدمک قال اذن لا یقربک الله منه بل یباعدک قال شیخ قد ذهب عقله و خلی سبیله (و لما) اصبح ابن‌زیاد امر برأس الحسین علیه‌السلام فطیف به فی سککک الکوفة کلها و قبائلها «فروی» عن زید بن ارقم انه قال مر به علی و هو علی رمح و انا فی غرفة لی فلما حاذانی سمعته یقرأ (ام حسبت ان اصحاب الکهف و الرقیم کانوا من آیاتنا عجبا) فقف و الله شعری و نادیت رأسک و الله یا ابن رسول الله اعجب و اعجب و لما فرغ القوم من التطواف به فی الکوفة ردوه الی باب القصر و یحق التمثل هنا بقول بعض الشعراء یرثی قتیلا من آل رسول الله صلی الله علیه و آلهرأس ابن بنت محمد و وصیه للناظرین علی قناة یرفعو المسلمون بمنظر و بمسمع لا منکر منهم و لا متفجعکحلت بمنظرک العیون عمایة و اصم رزؤک کل اذن تسمعایقظت اجفانا و کنت لها کری و انمت عینا لم تکن بک تهجعما روضة الا تمنت انها لک حفرة و لخط قبرک مضجعثم ان ابن‌زیاد نصب الروؤس کلها بالکوفة علی الخشب و هی اول رؤوس نصبت فی الاسلام بعد رأس مسلم بن عقیل [صفحه ۲۱۵] بالکوفة. (و کتب) ابن‌زیاد الی یزید یخبره بقتل الحسین علیه‌السلام و خبر اهل بیته «و تقدم» الی عبدالملک بن الحارث السلمی فقال انطلق حتی تاتی عمرو بن سعید بن العاص یا لمدینة (و کان امیرا علیها و هو من بنی‌امیة) فتبشره بقتل الحسین علیه‌السلام و قال لا یسبقنک الخبر الیه قال عبدالملک فرکبت راحلتی و سرت نحو المدینة فلقینی رجل من قریش فقال ما الخبر قلت الخبر عند الامیر تسمعه قال انا لله و انا الیه راجعون قتل و الله الحسین «و لما» دخلت علی عمرو بن سعید قال ما وراءک فقلت ما یسر الامیر قتل الحسین بن علی فقال اخرج فناد بقتله فنادیت فلم اسمع واعیة قط مثل واعیة بنی‌هاشم فی دورهم علی الحسین بن علی حین سمعوا النداء بقتله فدخلت علی عمرو بن سعید فلما رآنی تبسم الی ضاحکا ثم تمثل بقول عمرو بن معد یکرب الزبیدی و قیل انه لما سمع اصوات نساء بنی‌هاشم ضحک و تمثل بذلک فقال:عجت نساء بنی‌زیاد عجة کعجیج نسوتنا غداة الارنب [۲۱۰] «ثم» قال عمرو هذه واعیة بواعیة عثمان ثم صعد المنبر و خطب الناس و اعلمهم قتل الحسین علیه‌السلام و قال فی خطبته انها لدمة بلدمة و صدمة بصدمة کم خطبة بعد خطبة و موعظة بعد موعظة حکمة [صفحه ۲۱۶] بالغة فما تغنی النذر و الله لوددت أن رأسه فی بدنه و روحه فی جسده احیانا کان یسبنا و نمدحه و یقطعنا و نصله کعادتنا و عادته و لم یکن من امره ما کان ولکن کیف نصنع بمن سل سیفه یرید قتلنا الا ان ندفعه عن انفسنا «فقام» عبدالله بن السائب فقال لو کانت فاطمة حیة فرأت رأس الحسین علیهم‌السلام لبکت علیه فجبهه عمرو بن سعید و قال نحن احق بفاطمة منک ابوها عمنا و زوجها اخونا و ابنها ابننا لو کانت فاطمة حیة لبکت عینها و حرت کبدها و ما لامت من قتله و دفعه عن نفسه «و خرجت» ام لقمان بنت عقیل بن ابی‌طالب حین سمعت نعی الحسین علیه‌السلام حاسرة و معها اخواتها امهانی و اسماء و رمله و زینب بنات عقیل بن ابی‌طالب تبکی قتلاها بالطف و هی تقول:ماذا تقولون ان قال النبی لکم ماذا فعلتم و انتم آخر الأممبعترتی و باهلی بعد مفتقدی منهم اساری‌ء قتلی ضرجوا بدمما کان هذا جزائی اذ نصحت لکم ان تخلفونی بسوء فی ذوی رحمی«فلما» کان اللیل من ذلک الیوم الذی خطب فیه عمرو بن سعید سمع اهل المدینة فی جوف اللیل منادیا ینادی یسمعون صوته و لا یرون شخصهایها القاتلون جهلا حسینا ابشروا بالعذاب و التنکیلکل اهل

السمآء یدعو علیکم من نبی و ملأک و قبیل [صفحه ۲۱۷] قد لعنتم علی لسان ابن‌داو دو موسی و صاحب الأنجیلرواه الطبری و غیره «و دخل» بعض موالی عبدالله بن جعفر فنعی الیه ابنیه عونا و جعفرا فاسترجع و جعل الناس یعزونه فقال مولی له یسمی ابوالسلاسل هذا ما لقینا من الحسین فحذفه عبدالله ابن جعفر بنعله ثم قال یا ابن اللخناء اللحسین تقول هذا و الله لو شهدته لاحببت ان لا افارقه حتی اقتل معه و الله انه لمما یسخی نفسی عنهما و یهون علی المصاب بهما انهما اصیبا مع اخی و ابن‌عمی مواسیین له صابرین معه «ثم» اقبل علی جلسائه فقال الحمدلله عز علی مصرع الحسین ان لا اکن آسیت حسینا بیدی فقد آساه ولدای (ولدی خ ل) «و قال» شهر بن حوشب بینما انا عند امسلمهٔ اذ دخلت صارخهٔ تصرخ و قالت قتل الحسین «ع» قالت امسلمه فعلوها ملأ الله قبورهم نارا و وقعت مغشیا علیها «و اما یزید» فأنه لما وصله کتاب ابن‌زیاد اجابه علیه یأمره بجمل راس الحسین علیه‌السلام و رؤوس من قتل معه و حمل اثقاله و نسائه و عیاله «فارسل» ابن‌زیاد الرؤوس مع زجر بن قیس و انفذ معه ابابردهٔ بن عوف الأزدی و طارق بن ابی‌ظبیان فی جماعهٔ من اهل الکوفهٔ الی یزید «ثم» امر ابن‌زیاد بنساء الحسین علیه‌السلام و صبیانه فجهزوا و أمر بعلی بن الحسین علیهماالسلام فغل بغل الی عنقه «و فی روایهٔ» فی یدیه و رقبته ثم سرح بهم فی اثر الرؤوس [صفحه ۲۱۸] مع محفر [۲۱۱] بن ثعلبهٔ العائذی و شمر بن ذی الجوشن و حملهم علی الأقتاب و ساروا بهم کما یسار بسبایا الکفار فانطلقوا بهم حتی لحقوا بالقوم الذین معهم الرؤوس فلم یکلم علی بن الحسین علیه‌السلام احدا منهم فی الطریق بکلمهٔ حتی بلغوا الشام «فلما» انتهوا الی باب یزید رفع محفر بن ثعلبهٔ صوته فقال هذا محفر بن ثعلبهٔ اتی امیرالمؤمنین باللئام الفجرهٔ فاجابه علی بن الحسین علیهماالسلام ما ولدت امحفر اشر و الأم «و عن» الزهری انه لما جاءت الرؤوس کان یزید فی منظرهٔ علی جیرون فانشد لنفسه‌لما بدت تلک الحمول و اشرقت تلک الشموس علی ربی جیرونعب الغراب فقلت صح اولا تصح [۲۱۲] فلقد قضیت من الغریم دیونیو لما قربوا من دمشق دنت امکلثوم من شمر فقالت له لی الیک حاجهٔ فقال ما حاجتک قالت اذا دخلت بنا البلد فاحملنا فی درب قلیل النظارهٔ و تقدم الیهم ان یخرجوا هذه الرؤوس من بین المحامل و ینحونا عنها فقد خزینا من کثرهٔ النظر الینا و نحن فی هذه الحال فأمر فی جواب سؤالها ان تجعل الرؤوس علی الرماح فی اوساط المحامل بغیا منه و کفرا و سلک بهم بین النظارهٔ علی تلک الصفهٔ حتی [صفحه ۲۱۹] اتی بهم باب دمشق «فوقفوا» علی درج باب المسجد الجامع حیث یقام السبی «و جاء» شیخ فدنا من نساء الحسین علیه‌السلام عیاله و قال الحمدلله الذی اهلککم و قتلکم و اراح البلاد من رجالکم و امکن امیرالمؤمنین منکم فقال له علی بن الحسین یا شیخ هل قرأت القرآن قال نعم قال فهل عرفت هذه الآیهٔ قل لا۔ اسئلکم علیه اجرا الا المودهٔ فی القربی قال قد قرأت ذلک فقال له علی فنحن القربی یا شیخ فهل قرأت فی بنی‌اسرائیل و آت ذا القربی حقه فقال قد قرأت ذلک فقال علی فنحن القربی یا شیخ فهل قرأت هذه الآیهٔ و اعلموا انما غنمتم من شیء فان لله خمسه و للرسول و لذی القربی قال نعم فقال له علی فنحن القربی یا شیخ ولکن هل قرأت انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یهطرکم تطهیرا قال قد قرأت انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا قال قد قرأت ذلک فقال علی فنحن اهل البیت الذین اختصنا الله بآیهٔ الطهارهٔ یا شیخ قال فبقی الشیخ ساکتا نادما علی ما تکلم به و قال بالله انکم هم فقال علی بن الحسین علیهماالسلام تا لله انا لنحن هم من غیر شک و حق جدنا رسول الله (ص) انا لنحن هم فبکی الشیخ و رمی عمامته ثم رفع رأسه الی السماء و قال اللهم انی ابرأ الیک من عدو آل محمد من جن و انس ثم قال هل لی من توبهٔ فقال له نعم ان تبت تاب الله علیک و انت معنا فقال انا تائب [صفحه ۲۲۰] فبلغ یزید بن معاویهٔ حدیث الشیخ فامر به فقتل «و عن» سهل بن سعد انه قال خرجت الی بیت المقدس حتی توسطت الشام فاذا انا بمدینهٔ مطردهٔ الانهار کثیرهٔ الاشجار و قد علقوا الستور و الحجب و الدیباج و هم فرحون مستبشرون و عندهم نساء یلعبن بالدفوف و الطبول فقلت فی نفسی تری لاهل الشام عیدا لا نعرفه نحن فرأیت قوما یتحدثون فقلت یا قوم لکم بالشام عیدا لا نعرفه نحن قالوا یا شیخ نراک غریبا فقلت انا سهل بن سعد قد رأیت محمدا صلی الله علیه و آله قالوا یا سهل ما اعجبک السماء لا تمطر دما و الارض لا نخیف باهلها قلت و لم ذاک فالوا هذا رأس الحسین عترهٔ محمد صلی الله علیه و آله و اهله یهدی من ارض العراق فقلت وا عجبا یهدی رأس الحسین علیه‌السلام و الناس یفرحون قلت من ای باب یدخل فأشاروا الی باب

یقال له باب الساعات فبینا انا کذلک حتی رأیت الرایات یتلو بعضها بعضا فاذا نحن بفارس بیده لواء منزوع السنان علیه رأس من اشبه الناس وجها برسول الله صلی الله علیه و آله فاذا من ورائه نسوة علی جمال بغیر وطاء فدنوت من اولهن فقلت یا جاریة من انت فقالت انا سکینة بنت الحسین فقلت لها الک حاجة الی فانا سهل بن سعد ممن رأی جدک و سمعت حدیثه قالت یا سهل قل لصاحب هذا الرأس ان یقدم الرأس امامنا حتی یشتغل الناس [صفحه ۲۲۱] بالنظر الیه و لا ینظروا الی حرم رسول الله صلی الله علیه و آله قال سهل فدنوت من صاحب الرأس فقلت له هل لک ان تقضنی حاجتی و تأخذ منی اربعمأة دینار قال ما هی قلت تقدم الرأس امام الحرم ففعل ذلک و دفعت الیه ما وعدته «و روی» ان بعض فضلاء التابعین و هو خالد بن معدان لما شاهد رأس الحسین علیه‌السلام بالشام اخفی نفسه شهرا من جمیع اصحابه فلما وجدوه بعد اذ فقدوه سألوه عن سبب ذلک فقال ألا ترون ما نزل بنا ثم انشأ یقول:جاءوا برأسک یا ابن‌بنت محمد مترملا بدمائه ترمیلاو کأنما بک یا ابن بنت محمد قتلوا جهارا عامدین رسولاقتلوک عطشانا و لما یرقبوا فی قتلک التأویل و التنزیلاو یکبرون بان قتلت و انما قتلوا بک التکبیر و التهلیلاثم ادخل ثقل الحسین علیه‌السلام و نساؤه و من تخلف من اهله علی یزید و هم مقرنون فی الحبال و زین العابدین علیه‌السلام مغلول فلما وقفوا بین یدیه و هم علی تلک الحال قال له علی بن الحسین علیه‌السلام انشدک الله یا یزید ما ظنک برسول الله صلی الله علیه و آله لو رآنا علی هذه الصفة فلم یبق فی القوم احد الا و بکی فأمر یزید بالحبال فقطعت و امر بفک الغل عن زین العابدین علیه‌السلام.«ثم» وضع رأس الحسین علیه‌السلام بین یدیه و اجلس النساء [صفحه ۲۲۲] خلفه لئلا ینظرن الیه «و فی روایة» انه لما ادخل نساء الحسین علیه‌السلام علی یزید و الرأس بین یدیه جعلت فاطمة و سکینة یتطاولان لینظران الی الرأس و جعل یزید یتطاول لیستر عنهما الرأس فلما رأین الرأس صحن فصاح نساء یزید و ولولت بنات معاویة فقالت فاطمة بنت الحسین علیه‌السلام ابنات رسول الله سبایا یا یزید فبکی الناس و بکی اهل داره حتی علت الاصوات و رآه علی بن الحسین علیهماالسلام فلم یاکل الرؤوس بعد ذلک ابدا «و اما» زینب علیهاالسلام فانها لما رأته اهوت الی جیبها فشقته ثم نادت بصوت حزین یقرح القلوب یا حسیناه یا حبیب رسول الله یا ابن‌مکة و منی یا ابن‌فاطمة الزهراء سیدة النساء یا ابن‌بنت المصطفی فابکت و الله کل من کان حاضرا فی المجلس و یزید ساکت ثم جعلت امرأة من بنی‌هاشم کانت فی دار یزید تندب الحسین علیه‌السلام و تنادی یا حبیباه یا سید اهل بیتاه یا ابن محمداه یا ربیع الارامل و الیتامی یا قتیل اولاد الادعیاء فابکت کل من سمعها «و کان» فی السبایا الرباب بنت امرىء القیس زوجة الحسین علیه‌السلام و هی امسکینة بنت الحسین «ع» و هی التی یقول فیها الحسین «ع»لعمرک اننی لأحب دارا تحل بها سکینة و الرباباحبهما و ابذل فوق جهدی و لیس لعاذل عندی عتاب [صفحه ۲۲۳] و لست لهم و ان عتبوا مطیعا حیاتی او یغیبنی التراب«فقیل» ان الرباب اخذت الرأس و وضعته فی حجرها و قبلته و قالت:وا حسینا فلا نسیت حسینا اقصدته اسنة الأعدآءغادروه بکربلاء صریعا لاسقی الله جانبی کربلاء«والرباب» هذه بعد رجوعها الی المدینة خطبها الأشراف من قریش فقالت و الله لا کان لی حمو بعد رسول الله صلی الله علیه و آله و عاشت بعد الحسین علیه‌السلام سنة ثم ماتت کمدا علی الحسین علیه‌السلام و لم تستظل بعده بسقف «و لما» وضعت الرؤوس بین یدی یزید و فیها رأس الحسین علیه‌السلام جعل یتمثل بقول الحصین بن الحمام المریصبرنا و کان الصبر منا سجیة باسیافنا تفرین هاما و معصماابی قومنا ان ینصفونا فانصفت قواضب فی ایماننا تقطر الدمانفلق [۲۱۳] هاما من رجل اعزة علینا [۲۱۴] و هم کانوا اعق و اظلما«و دعا» بقضیب خیزران و جعل ینکت به ثنایا الحسین علیه‌السلام ثم قال یوم بیوم بدر «و کان» عنده ابوبرزة الأسلمی فقال ویحک یا یزید اتنکت بقضیبک ثغر الحسین بن فاطمة اشهد لقد رأیت النبی صلی الله علیه و آله یرشف ثنایاه و ثنایا اخیه الحسن و یقول انتما سیدا شباب اهل الجنة فقتل الله قاتلکما و لعنه و اعد له جهنم و ساءت [صفحه ۲۲۴] مصیرا فغضب یزید و امر باخراجه فاخرج سحبا «و فی روایة» انه قال اما انک یا یزید تجیء یوم القیمة و ابن‌زیاد شفیعک و یجیء هذا و محمد شفیعه ثم قام فولی «و قال» یحیی بن الحکم اخو مروان بن الحکم و کان جالسا مع یزید:لهام بجنب [۲۱۵] الطف ادنی قرابة من ابن‌زیاد العبد ذی الحسب الوغل [۲۱۶] .سمیة اضحی نسلها عدد الحصی و بنت رسول الله لیس لها نسلفضرب یزید فی صدره و قال اسکت «و فی روایة» انه اسر الیه و قال سبحان الله افی هذا الموضع ما یسعک

السکوت:«و کان» یحیی قد سأل اهل الکوفة الذین جاءوا بالسبایا والرؤوس ما صنعتم فأخبروه فقال حجبتم عن محمد صلی الله علیه و آله یوم القیامة لن اجامعکم علی امر ابدا «و فی روایة» ان یزید دعا اشراف اهل الشام فاجلسهم حوله ثم دعا بعلی بن الحسین و صبیان الحسین و نسائه فادخلوا علیه و الناس ینظرون ثم قال یزید لعلی بن الحسین علیهماالسلام یا ابن الحسین ابوک قطع رحمی و جهل حقی و نازعنی سلطانی فصنع الله به ما قد رأیت فقال علی بن الحسین علیهماالسلام ما اصاب من مصیبة فی الارض و لا فی انفسکم الا فی کتاب من قبل ان نبرأها ان ذلک علی الله یسیر لکیلا تأسوا [صفحه ۲۲۵] علی ما فاتکم و لا تفرحوا بما اتاکم و الله لا یحب کل مختال فخور فقال یزید لابنه خالد اردد علیه فلم یدر خالد ما یرد علیه فقال له یزید ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و یعفو عن کثیر فقال علی بن الحسین (ع) یا ابن‌معاویة و هند و صخر لم تزل النبوة والأمرة لآبائی و اجدادی من قبل ان تولد و لقد کان جدی علی بن ابی‌طالب فی یوم بدر واحد و الأحزاب فی یده رایة رسول الله صلی الله علیه و آله و ابوک و جدک فی ایدیهما رایات الکفار ثم قال علی بن الحسین (ع) ویلک یا یزید انک لو تدری ماذا صنعت و ما الذی ارتکبت من ابی و اهل بیتی و اخی و عمومتی اذا لهربت فی الجبال و افترشت الرماد و دعوت بالویل و الثبور ان یکون رأس ابی الحسین بن فاطمة و علی منصوبا علی باب مدینتکم و هو ودیعة رسول الله صلی الله علیه و آله فیکم فابشر بالخزی و الندامة اذا اجتمع الناس لیوم القیمة «و فی روایة» انه لما انشد یزید الابیات السابقة قال له علی بن الحسین علیهماالسلام بل ما قال الله اولی ما اصاب من مصیبة فی الأرض و لا فی انفسکم الا فی کتاب من قبل ان نبرأها فقال یزید ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و یعفو عن کثیر «و جعل» یزید یتمثل بابیات ابن الزبعری و زاد یزید فیها البیتین الاخیرین [۲۱۷] . [صفحه ۲۲۶] لیت اشیاخی ببدر شهدوا جزع الخزرج من وقع الأسلفأهلوا و استهلوا فرحا ثم قالوا یا یزید لا تشلقد قتلنا القرم من ساداتهم و عدلناه [۲۱۸] ببدر فاعتدل(فجزیناهم ببدر مثلها و اقمنا میل بدر فاعتدل خ ل)لعبت هاشم بالملک فلا خبر جاء و لا وحی نزللست من خندف [۲۱۹] ان لم انتقم من بنی‌احمد ما کان فعل«فقامت» زینب بنت علی علیه‌السلام فقالت [۲۲۰] .

خطبة زینب بالشام

الحمدلله رب العالمین و صلی الله علی رسوله و آله اجمعین [۲۲۱] صدق الله (سبحانه خ) کذلک حیث یقول ثم کان عاقبة الذین اساؤا السؤی ان کذبوا بآیات الله و کانوا بها یستهزنون اظننت یا یزید حیث (حین خ ل) اخذت علینا اقطار الأرض و آفاق [۲۲۲] السماء [صفحه ۲۲۷] فاصبحنا نساق کما یساق الأماء [۲۲۳] ان بنا هوانا علی الله و بک علیه کرامة [۲۲۴] و ان ذلک لعظم خطرک [۲۲۵] عنده فشمخت بانفک و نظرت فی عطفک [۲۲۶] جذلان مسرورا حیث رأیت الدنیا لک مستوسقة و الامور [۲۲۷] متسقة و حین صفا لک ملکنا و سلطاننا [۲۲۸] فمهلا- مهلا (لا تطش جهلا خ) انسیت قول الله تعالی و لا تحسبن الذین کفروا انما نملی لهم خیرا لانفسهم انما نملی لهم یزدادوا اثما و لهم عذاب مهین امن العدل یا ابن‌الطلقاء تخدیرک حرائرک و اماءک و سوقک بنات رسول الله (ص) سبایا قد هتکت ستورهن و ابدیت وجوههن تحدو بهن الاعداء من بلد الی بلد و یستشرفهن اهل المناهل و المناقل [۲۲۹] و یتصفح وجوههن القریب و البعید [۲۳۰] و الدنی و الشریف لیس معهن من حماتهن حمی و لا من رجالهن ولی [۲۳۱] و کیف ترتجی مراقبة ابن من لفظ [۲۳۲] فوه اکباد الازکیاء [۲۳۳] [صفحه ۲۲۸] و نبت لحمه بدماء الشهدآء [۲۳۴] و کیف یستبطی [۲۳۵] فی بغضنا اهل البیت من نظر الینا بالشنف و الشنآن و الاحن و الأضغان [۲۳۶] ثم تقول غیر متأثم [۲۳۷] و لا مستعظملأهلوا و استهلوا فرحا ثم قالوا یا یزید لا تشلمنحنیا علی ثنایا ابی‌عبدالله [۲۳۸] سید شباب اهل الجنة تنکتها بمخصرتک [۲۳۹] و کیف لا تقول ذلک و قد [۲۴۰] نکأت القرحة و استأصلت الشأفة باراقتک دماء ذریة محمد صلی الله علیه و آله و نجوم الأرض من آل عبدالمطلب [۲۴۱] و تهتف باشیاخک زعمت انک تنادیهم فلتردن و شیکا موردهم و لتودن انک شللت و بکمت [صفحه ۲۲۹] و لم تکن قلت ما قلت و فعلت [۲۴۲] اللهم خذلنا بحقنا و انتقم ممن ظلمنا و احلل غضبک بمن [۲۴۳] سفک دماءنا [۲۴۴] و قتل حماتنا [۲۴۵] فوالله

ما فريت [۲۴۶] الا جلدك و لا حزرت الا لحمك و لتردن [۲۴۷] على رسول الله صلى الله عليه و آله بما تحملت من سفك دماء ذريته [۲۴۸] و انتهكت من حرمته فى عترته و لحمته [۲۴۹] حيث يجمع الله شملهم ويلم شعثهم و يأخذ بحقهم [۲۵۰] و لا تحسبن الذين قتلوا فى سبيل الله امواتا بل احيآء عند ربهم يرزقون [۲۵۱] و حسبك بالله حاكما [۲۵۲] و بمحمد [۲۵۳] خصيما و بجبرئيل ظهيرا و سيعلم من سول لك [۲۵۴] و مكنك من رقاب المسلمين بئس [۲۵۵] للظالمين بدلا و ايكم شر مكانا و اضعف جندا [۲۵۶] [صفحه ۲۳۰] و لئن جرت على الدواهى مخاطبتك انى لا ستصغر قدرك و استعظم تقريعك و استكبر توبيخك لكن العيون عبرى و الصدور حرى [۲۵۷] الا فالعجب كل العجب لقتل حزب الله النجباء بحزب الشيطان الطلقاء فهذه الايدى تنطف من دمائنا و الافواه تتحلب من لحومنا و تلك الجثث الطواهر الزواكى تنتابها العواسل و تعفرها امهات الفراعل [۲۵۸] و لئن اتخذتنا مغنما لتجدننا و شيكا مغرما حين لا تجد الا ما قدمت يداك و ما ربك بظلام للعبيد فالى الله المشتكى و عليه المعول [۲۵۹] فكد كيدك واسع سعيك و ناصب جهدك فوالله لا تمحو ذكرنا و لا [صفحه ۲۳۱] تميت وحينا و لا تدرك امدنا [۲۶۰] و لا ترحض عنك عارها و هل رأيك الا فند و ايامك الا عدد و جمعك الا بدد يوم ينادى المنادى الا لعنة الله على الظالمين [۲۶۱] فالحمد لله الذى ختم لا ولنا بالسعادة و المغفرة و لآخرنا بالشهادة و الرحمة و نسئل الله ان يكمل لهم الثواب و يوجب لهم المزيد و يحسن علينا الخلافة انه رحيم ودود و حسبنا الله و نعم الوكيل [۲۶۲] فقال يزيد مجيبا لهايا صيحة تحمد من صوائح ما اهون النوح على النوائح«و استشار» يزيد اهل الشام فيما يصنع بهم فقال له بعضهم لا تتخذ من كلب سوء جروا فقال له النعمان بن بشير انظر ما كان رسول الله صلى الله عليه و آله يصنعه بهم فاصنعه بهم «و نظر» رجل من اهل الشام احمر الى فاطمة بنت الحسين عليهماالسلام فقال يا امير هب لى هذه الجارية قالت فاطمة فارتعدت و ظننت ان ذلك جائز عندهم [صفحه ۲۳۲] فاخذت بثياب عمتى زينب و قلت يا عمتاه اوتمت و استخدم و كانت عمتى تعلم ان ذلك لا يكون فقالت عمتى لا حبا و لا كرامة لهذا الفاسق و قالت للشامى كذبت والله و لؤمت و الله ما ذالك لك و لا له فغضب يزيد و قال كذبت ان ذلك لى و لو شئت ان افعل لفعلت قالت زينب كلا و الله ما جعل الله لك ذلك الا ان تخرج من ملتنا و تدين بغيرها فاستطار يزيد غضبا و قال اياى تستقبلين بهذا انما خرج من الدين ابوك و اخوك قالت زينب بدين الله و دين ابى و دين اخى اهتديت انت وجدك و ابوك ان كنت مسلما قال كذبت يا عدوة الله قالت له انت امير تشتم ظالما و تقهر بسلطانك فكأنه استحيا و سكت فعاد الشامى فقال هب لى هذه الجارية فقال له يزيد اعزب و هب الله لك حتفا قاضيا «و فى رواية» فقال الشامى من هذه الجارية فقال هذه فاطمة بنت الحسين عليه‌السلام و تلك زينب بنت على فقال الشامى الحسين بن فاطمة و على بن ابى‌طالب فقال نعم فقال الشامى لعنك الله يا يزيد تقتل عترة نبيك و تسبى ذريته و الله ما توهمت الا انهم سبى الروم فقال يزيد و الله لا لحقنك بهم ثم امر به فضربت عنقه «ثم» دخل نساء الحسين عليه‌السلام و بناته على نساء يزيد فقمن اليهن و صحن و بكين و اقمن المأتم على الحسين عليه‌السلام «ثم» امر لهم يزيد بدار تتصل بداره «و قيل» امر بهم الى منزل لا يكنهم من [صفحه ۲۳۳] حر و لا برد فاقاموا فيه حتى تقشرت وجوههم «و كانوا» مدة مقامهم بالشام ينوحون على الحسين عليه‌السلام «و امر» يزيد بمنبر و خطيب و امر الخطيب ان يصعد المنبر فيذم الحسين و اباه صلوات الله عليهما فصعد الخطيب المنبر فحمد الله و اثنى عليه ثم بالغ فى ذم اميرالمؤمنين و الحسين الشهيد و اطنب فى مدح معوية و يزيد فذكرهما بكل جميل و لقد اجاد ابن سنان الخفاجى حيث يقول:يا امة كفرت و فى افواهها ال قرآن فيه ضلالها و رشادهااعلى المنابر تعلنون بسبه و بسيفه نصبت لكم اعوادهاتلك الخلائق بينكم بدرية قتل الحسين و ما خبت احقادها«فصاح» به على بن الحسين عليهماالسلام ويلك ايها الخاطب اشتريت مرضاة المخلوق بسخط الخالق فتبوء مقعدك من النار «ثم قال» على بن الحسين عليهماالسلام يا يزيد اتأذن لى حتى اصعد هذه الاعواد فاتكلم بكلمات لله فيهن رضا و لهاؤلاء الجلساء فيهن اجر و ثواب فابى يزيد عليه ذلك فقال الناس يا اميرالمؤمنين ائذن له فليصعد المنبر فلعلنا نسمع منه شيئا فقال انه ان صعد لم ينزل الا بفضيحتى و بفضيحة آل ابى‌سفيان فقيل له و ما قدر ما يحسن هذا فقال انه من اهل بيت زقوا العلم زقا فلم يزالوا به حتى اذن له فصعد المنبر فحمدالله و اثنى عليه ثم خطب خطبة ابكى فيها العيون [صفحه ۲۳۴] و اوجل منها القلوب ثم قال:

من خطبة لزين العابدين بالشام

ايها الناس اعطينا ستا و فضلنا بسبع اعطينا العلم و الحلم و السماحة و الفصاحة و الشجاعة و المحبة فی قلوب المؤمنين و فضلنا بأن منا النبی المختار محمدا صلی الله عليه و آله و منا الصديق و منا الطيار و منا اسد الله و اسد رسوله و منا سبطا هذه الامة. من عرفنی فقد عرفنی و من لم يعرفنی انبأته بحسبی و نسبی ايها الناس انا ابن‌مكة و منی انا ابن زمزم و الصفا انا ابن من حمل الركن باطراف الردا انا ابن خير من ائتزر و ارتدی و انا ابن خير من انتعل و احتفی و انا ابن خير من طاف و سعی انا ابن خير من حج و لبی انا ابن من حمل علی البراق فی الهوا انا ابن من اسری به من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی انا ابن من بلغ به جبرئيل الی سدرة المنتهی انا ابن من دنی فتدلی فكان قاب قوسين او ادنی انا ابن من صلی بملائكة السما انا ابن من اوحی اليه الجليل ما اوحی انا ابن محمد المصطفی انا ابن علی المرتضی انا ابن من ضرب خراطيم الخلق حتی قالوا لآ اله الا الله انا ابن من ضرب بين يدی رسول الله صلی الله عليه و آله بسيفين و طعن برمحين و هاجر الهجرتين و بايع البيعتين و قاتل ببدر و حنين و لم يكفر بالله طرفة عين انا ابن‌صالح المؤمنين [صفحه ۲۳۵] و وارث النبيين و قامع الملحدين و يعسوب المسلمين و نور المجاهدين و زين العابدين و تاج البكائين و اصبر الصابرين و افضا القائمين من آل يس رسول رب العالمين انا ابن المؤيد بجبرئيل المنصور بميكائيل انا ابن المحامی عن حرم المسلمين و قاتل المارقين و الناكثين و القاسطين و المجاهد اعداءه الناصبين و افخر من مشی من قريش اجمعين و اول من اجاب و استجاب لله و لرسوله من المؤمنين و اول السابقين و قاصم المعتدين و مبيد المشركين و سهم من مرامی الله علی المنافقين و لسان حكمة العابدين و ناصر دين الله و ولی امر الله و لسان حكمة الله و عيبة علمه سمح سخی بهی بهلول زكی ابطحی رضی مقدام همام صابر صوام مهذب قوام قاطع الاصلاب و مفرق الأحزاب اربطهم عنانا و اثبتهم جنانا و امضاهم عزيمة و اشدهم شكيمة اسد باسل يطحنهم فی الحروب اذا ازدلفت الأسنة و قربت الاعنة طحن الرحی و يذروهم ذرو الريح الهشيم ليث الحجاز و كبش العراق مكی مدنی حنيفی عقبی بدری احدی شجری مهاجری من العرب سيدها و من الوغی ليثها وارث المشعرين و ابوالسبطين الحسن و الحسين ذاك جدی علی بن ابی‌طالب عليه‌السلام ثم قال انا ابن‌فاطمة الزهرآء انا ابن‌سيدة النساء «فلم» يزل يقول انا انا حتی ضج الناس بالبكاء و النحيب و خشی يزيد ان يكون فتنة فأمر المؤذن فقطع [صفحه ۲۳۶] عليه الكلام فلما قال المؤذن الله اكبر الله اكبر قال علی عليه‌السلام لا شیء اكبر من الله فلما قال اشهد أن لا اله الا الله قال علی بن الحسين شهد بها شعری و بشری و لحمی و دمی فلما قال المؤذن اشهد ان محمدا رسول الله التفت من فوق المنبر الی يزيد فقال محمد هذا جدی ام جدك يا يزيد فان زعمت انه جدك فقد كذبت و كفرت و ان زعمت انه جدی فلم قتلت عترته و لله در القائل:يصلی علی المبعوث من آل‌هاشم و يغزی بنوه ان ذا لعجيب«و عن» ابن لهيعة عن ابی‌الأسود محمد بن عبدالرحمن قال لقينی رأس الجالوت فقال و الله ان بينی و بين داود لسبعين ابا و ان اليهود تلقانی فتعظمنی و انتم ليس بين ابن نبيكم و بينه الا اب واحد قتلتم ولده «و عن» زين العابدين عليه‌السلام قال لما اتی برأس الحسين عليه‌السلام الی يزيد كان يتخذ مجالس الشرب و يأتی برأس الحسين عليه‌السلام و يضعه بين يديه و يشرب عليه فحضر ذات يوم فی مجلسه رسول ملك الروم و كان من اشراف الروم و عظمائهم فقال يا ملك العرب هذا رأس من فقال له يزيد مالك و لهذا الراس فقال انی اذا رجعت الی ملكنا يسألنی عن كل شیء رأيته فاحببت ان اخبره بقصة هذا الرأس و صاحبه حتی يشاركك فی الفرح و السرور فقال يزيد هذا رأس الحسين بن علی بن ابی‌طالب فقال الرومی و من [صفحه ۲۳۷] امه فقال فاطمة بنت رسول الله صلی الله عليه و آله فقال النصرانی اف لك ولدينك لی دين احسن من دينك ان ابی من حوافد داود و بينی و بينه آباء كثيرة و النصاری يعظمونني و يأخذون من تراب قدمی تبركا بی بان ابی من حوافد داود و انتم تقتلون ابن بنت رسول الله صلی الله عليه و آله و ما بينه و بين نبيكم الا ام واحده فأی دين دينكم ثم قال ليزيد هل سمعت حديث كنيسة الحافر فقال له قل حتی اسمع فقال ان بين عمان و الصين بحرا مسيرة ستة اشهر ليس فيها عمران الا بلدة واحدة فی وسط الماء طولها ثمانون فرسخا فی ثمانين فرسخا ما علی وجه الأرض بلدة اكبر منها و منها يحمل

الكافور و الياقوت اشجارهم العود و العنبر و هى فى ايدى النصارى لا- ملك لاحد من الملوك فيها سواهم و فيها كنائس كثيرة اعظمها كنيسة الحافر فى محرابها حقة ذهب معلقة فيها حافر يقولون ان هذا حافر حمار كان يركبه نبيهم عيسى عليه‌السلام و قد زينوا حول الحقة بالذهب و الديباج يقصدها فى كل عام عالم من النصارى يطوفون حولها و يقبلونها و يرفعون حوائجهم الى الله تعالى هذا شأنهم و دأبهم بحافر يزعمون انه حافر حمار كان يركبه عيسى نبيهم و انتم تقتلون ابن بنت نبيكم فلا بارك الله فيكم و لا فى دينكم فقال يزيد اقتلوا هذا النصرانى لئلا يفضحنى فى بلاده فلما احس النصرانى [صفحه ۲۳۸] بذلك قال له اتريد ان تقتلنى قال نعم قال اعلم انى رأيت البارحة نبيكم فى المنام يقول يا نصرانى انت من اهل الجنة فتعجبت من كلامه و انا اشهد ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله ثم وثب الى رأس الحسين عليه‌السلام فضمه الى صدره و جعل يقبله و يبكى حتى قتل «و خرج» زين العابدين عليه‌السلام يوما يمشى فى اسواق دمشق فاستقبله المنهال بن عمرو فقال له كيف امسيت يا ابن رسول الله قال امسينا كمثل بنى‌اسرائيل فى آل فرعون يذبحون ابنائهم و يستحيون نسائهم يا منهال امست العرب تفتخر على العجم بان محمدا عربى و امست قريش تفتخر على سائر العرب بان محمدا منها و امسينا معشر اهل بيته و نحن مغصوبون مقتولون مشردون انا لله و انا اليه راجعون مما امسينا فيه يا منهال و لله در مهيار حيث قال:يعظمون له اعواد منبره و تحت ارجلهم اولاده وضعوابأى حكم بنوه يتبعونكم و فخركم انكم صحب له تبع«و دعا» يزيد يوما بعلى بن الحسين عليهماالسلام و عمرو بن الحسن عليه‌السلام و كان عمرو غلاما صغيرا يقال ان عمره احدى عشرة سنة فقال له اتصارع هذا يعنى ابنه خالدا فقال له عمرو لا ولكن اعطنى سكينا و اعطه سكينا ثم اقاتله فقال يزيد (شنشنة اعرفها من اخزم هل تلد الحية الا حية) «و كان» يزيد وعد عليا بن الحسين [صفحه ۲۳۹] عليهماالسلام يوم دخولهم عليه ان يقضى له ثلاث حاجات فقال له اذكر حاجاتك الثلاث اللاتى وعدتك بقضائهن فقال له «الاولى» ان ترينى وجه سيدى و مولاى و ابى الحسين عليه‌السلام فاتزود منه و انظر اليه و اودعه «و الثانية» ان ترد علينا ما اخذ منا «و الثالثة» ان كنت عزمت على قتلى ان توجه مع هاؤلاء النساء من يردهن الى حرم جدهن صلى الله عليه و آله فقال اما وجه ابيك فلن تراه ابدا و اما قتلك فقد عفوت عنك و اما النساء فما يردهن غيرك الى المدينة و اما ما اخذ منكم فانا اعوضكم عنه اضعاف قيمته فقال عليه‌السلام اما مالك فلا نريده و هو موفر عليك و انما طلبت ما اخذ منا لأن فيه مغزل فاطمة بنت محمد صلى الله عليه و آله و مقنعتها و قلادتها و قميصها فامر برد ذلك و زاد فيه من عنده مأتى دينار فاخذها زين العابدين و فرقها فى الفقراء و المساكين «و فى رواية» ان يزيد قال لعلى بن الحسين عليهماالسلام ان شئت اقمت عندنا فبررناك و ان شئت رددناك الى المدينة فقال لا اريد الا المدينة ثم ان يزيد (لع) امر برد السبايا و الاسارى الى المدينة و ارسل معهم النعمان بن بشير الانصارى فى جماعة «فلما» بلغوا الى العراق قالوا للدليل مر بنا على طريق كربلا فلما وصلوا الى موضع المصرع وجدوا جابرا بن عبدالله الانصارى و جماعة من بنى‌هاشم و رجالا- من آل الرسول «ص» قد [صفحه ۲۴۰] و ردوا لزيارة قبر الحسين عليه‌السلام فتوافوا فى وقت واحد و تلاقوا بالبكاء و الحزن و اللطم و اقاموا المأتم و اجتمع عليهم اهل ذلك السواد و اقاموا على ذلك اياما «و عن» كتاب بشارة المصطفى و غيره بسنده عن الاعمش بن (عن خ ل) عطية العوفى قال خرجت مع جابر بن عبدالله الانصارى رضى الله عنه زائرا قبر الحسين عليه‌السلام فلما وردنا كربلا دنا جابر من شاطىء الفرات فاغتسل ثم أتزر بازار و ارتدى بآخر ثم فتح صرة فيها سعد فنثرها على بدنه ثم لم يخط خطوة الا ذكر الله تعالى حتى اذا دنا من القبر قال المسنيه فالمسته اياه فخر على القبر مغشيا عليه فرششت عليه شيئا من الماء فما افاق قال يا حسين ثلاثا ثم قال حبيب لا يجيب حبيبه ثم قال و انى لك بالجواب و قد شخبت اوداجك على اثباجك و فرق بين بدنك و رأسك اشهد انك ابن خير النبيين و ابن سيد المؤمنين و ابن حليف التقوى و سليل الهدى و خامس اصحاب الكسا و ابن سيد النقبا و ابن فاطمة سيدة النسا و مالك لا تكون هكذا و قد غذتك كف سيد المرسلين و ربيت فى حجر المتقين و رضعت من ثدى الايمان و فطمت بالاسلام فطبت حيا و طبت ميتا غير ان قلوب المؤمنين غير طيبة بفراقك و لا شاكة فى حياتك فعليك سلام الله و رضوانه و اشهد انك مضيت على ما مضى عليه اخوك يحيى بن زكريا ثم جال ببصره حول [صفحه ۲۴۱] القبر و قال السلام عليكم ايتها الأرواح التى حلت بفناء الحسين عليه‌السلام و اناخت برحله اشهد انكم اقمتم الصلوة و

اتيتم الزكوة و امرتم بالمعروف و نهيتم عن المنكر و جاهدتم الملحدين و عبدتم الله حتى اتاكم اليقين و الذى بعث محمدا بالحق لقد شاركناكم فيما دخلتم فيه قال عطية (ابن‌عطية خ ل) فقلت لجابر فكيف و لم نهبط واديا و لم نعل جبلا و لم نضرب بسيف و القوم قد فرق بين رؤوسهم و ابدانهم و اوتمت اولادهم و ارملت الأزواج فقال لى يا عطية (يا ابن‌عطية خ ل) سمعت حبيبى رسول الله صلى الله عليه و آله يقول من احب قوما حشر معهم و من احب عمل قوم اشرك فى عملهم و الذى بعث محمدا صلى الله عليه و آله بالحق ان نيتى و نية اصحابى على ما مضى عليه الحسين عليه‌السلام و اصحابه قال عطية (ابن‌عطية خ ل) فبينما نحن كذلك و اذا بسواد قد طلع من ناحية الشام فقال جابر لعبده انطلق الى هذا السواد و أتنا بخبره فان كانوا من اصحاب عمر بن سعد فارجع الينا لعلنا نلجأ الى ملجأ و ان كان زين العابدين فانت حر لوجه الله تعالى قال فمضى العبد فما كان باسرع من ان رجع و هو يقول يا جابر قم و استقبل حرم رسول الله هذا زين العابدين قد جاء بعماته و اخواته فقام جابر يمشى حافى الاقدام مكشوف الرأس الى ان دنا من زين العابدين عليه‌السلام فقال الامام انت جابر فقال نعم يا ابن‌رسول [صفحه ۲۴۲] الله فقال يا جابر ههنا والله قتلت رجالنا و ذبحت اطفالنا و سبيت نساؤنا و حرقت خيامنا «ثم» انفصلوا من كربلا طالبين المدينه «قال» بشير بن جذلم فلما قربنا منها نزل على بن الحسين عليهماالسلام فحط رحله و ضرب فسطاطه و انزل نساءه و قال يا بشير رحم الله اباك لقد كان شاعرا فهل تقدر على شىء منه قلت بلى يا ابن‌رسول الله انى لشاعر قال فادخل المدينة وانع اباعبدالله قال بشير فركبت فرسى و ركضت حتى دخلت المدينة فلما بلغت مسجد النبى صلى الله عليه و آله رفعت صوتى بالبكآء و انشأت اقول:يا اهل يثرب لا مقام لكم بها قتل الحسين فادمعى مدرارالجسم منه بكربلاء مضرج و الرأس منه على القناة يدارثم قلت يا اهل المدينة هذا على بن الحسين مع عماته و اخواته قد حلوا بساحتكم و نزلوا بفنائكم و انا رسوله اليكم اعرفكم مكانه قال فما بقيت بالمدينة مخدرة و لا محجبة الا برزن من خدورهن مكشوفة شعورهن مخمشة وجوههن ضاربات خدودهن و هن يدعون بالويل و الثبور و لم يبق بالمدينة احد الا خرج و هم يضجون بالبكاء فلم ار باكيا اكثر من ذلك اليوم و لا يوما امر على المسلمين منه بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه و آله و سمعت جارية تنوح على الحسين عليه‌السلام و تقول: [صفحه ۲۴۳] نعى سيدى ناع نعاه فاوجعا و امرضنى ناع نعاه فافجعافعينى جودا بالدموع و اسكبا و جودا بدمع بعد دمعكما معاعلى من دهى عرش الجليل فزعزعا فاصبح هذا المجد و الدين اجدعاعلى ابن نبى الله و ابن وصيه و ان كان عنا شاحط الدار اشسعاثم قالت ايها الناعى جددت حزننا بابى عبدالله (ع) و خدشت منا قروحا لما تندمل فمن انت رحمك الله فقلت انا بشير بن جذلم و جهنى مولاى على بن الحسين عليهماالسلام و هو نازل بموضع كذا و كذا مع عيال ابى‌عبدالله الحسين عليه‌السلام و نساته قال فتركونى مكانى و بادرونى فضربت فرسى حتى رجعت اليهم فوجدت الناس قد أخذوا الطرق و المواضع فنزلت عن فرسى و تخطأت رقاب الناس حتى قربت من باب الفسطاط و كان على بن الحسين عليهماالسلام داخلا فخرج و معه خرقة يمسح بها دموعه و خلفه خادم معه كرسى فوضعه له و جلس عليه و هو لا يتمالك من العبرة و ارتفعت اصوات الناس بالبكاء من كل ناحية يعزونه فضجت تلك البقعة ضجة شديدة فاومأ بيده ان اسكتوا فسكنت فورتهم فقال.

خطبة زين العابدين بالمدينة

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم مالك يوم الدين بارى [صفحه ۲۴۴] الخلائق اجمعين الذى بعد فارتفع فى السموات العلى و قرب فشهد النجوى نحمده على عظائم الأمور و فجائع الدهور و الم الفجائع و مضاضة اللواذع و جليل الرزء و عظيم المصائب الفاظعة الكاظه الفادحة الجائحه ايها القوم ان الله و له الحمد ابتلانا بمصائب جليلة و ثلمة فى الاسلام عظيمة قتل ابوعبدالله و عترته و سبى نساؤه و صبيته و داروا برأسه فى البلدان من فوق عامل السنان و هذه الرزية التى لا مثلها رزية ايها الناس فاى رجالات منكم يسرون بعد قتله ام اى فؤاد لا يحزن من اجله ام اى عين منكم تحبس دمعها و تضن عن انهمالها فلقد بكت السبع الشداد لقتله و بكت البحار بامواجها و السموات باركانها و الأرض بارجائها و الاشجار باغصانها و الحيتان فى لجج البحار و الملائكة المقربون و اهل السموات

اجمعون یا ایها الناس ای قلب لا ینصدع لقتله ام ای فؤاد لایحن الیه ام ای سمع یسمع هذه الثلمة التی ثلمت فی الاسلام و لا یصم ایها الناس اصبحنا مطرودین مشردین مذودین شاسعین عن الأمصار کأنا اولاد ترک و کابل من غیر جرم اجترمناه و لا مکروه ارتکبناه و لا ثلمة فی الاسلام ثلمناها ما سمعنا بهذا فی آبائنا الاولین ان هذا الا اختلاق و الله لو ان النبی صلی الله علیه و آله تقدم الیهم فی قتالنا کما تقدم الیهم فی الوصایة بنا لما زادوا علی ما فعلوا بنا فانا لله و انا الیه راجعون من [صفحه ۲۴۵] مصیبة ما اعظمها و اوجعها و افجعها و اکظها و افظعها و امرها و افدحها فعند الله نحتسب فیما اصابنا و ما بلغ بنا انه عزیز ذو انتقام «فقام» صوحان بن صعصعة بن صوحان و کان زمنا فاعتذر الیه بما عنده من زمانة رجلیه فاجابه بقبول معذرته و حسن الظن فیه و ترحم علی ابیه «ثم» دخل زین العابدین علیه‌السلام الی المدینة فرآها موحشة باکیة و وجد دیار اهله خالیة تنعی اهلها و تندب سکانها و لنعم ما قال الشاعر:مررت علی ابیات آل محمد فلم ارها امثالها یوم حلتفلا یبعد الله الدیار و اهلها و ان اصبحت منهم برغم تخلتو قال آخر:و لما وردنا مآء یثرب بعدما اسلنا علی السبط الشهید المدامعاو مدت لما نلقاه من الم الجوی رقاب المطایا و استلانت خواضعاو جرع کاس الموت بالطف انفس کرام و کانت للرسول و دائعاو بدل سعد الشم من آل هاشم بنحس فکانوا کالبدور طوالعاوقفنا علی الاطلال نندب اهلها اسی و نبکی الخالیات البلاقعا«و لم» یزل زین العابدین علیه‌السلام و هو ذو الحلم الذی لا یبلغ الوصف الیه حزینا باکیا علی تلک الرزیة العظیمة حتی قبضه الله تعالی الیه «و عن» الصادق علیه‌السلام انه قال ان زین العابدین علیه‌السلام بکی علی ابیه اربعین سنة صائما نهاره قائما لیله فاذا حضره الافطار جاء غلامه [صفحه ۲۴۶] بطعامه و شرابه فیضعه بین یدیه فیقول کل یا مولای فیقول قتل ابن‌رسول الله جائعا قتل ابن‌رسول الله عطشانا فلا یزال یکرر ذلک و یبکی حتی یبل طعامه من دموعه ثم یمزج شرابه بدموعه فلم یزل کذلک حتی لحق بالله عزوجل «و فی روایة» انه کان اذا حضر الطعام لأفطاره ذکر قتلاه و قال واکرباه یکرر ذلک و یقول قتل ابن‌رسول الله جائعا قتل ابن‌رسول الله عطشانا حتی یبل بالدموع ثیابه «و حدث» مولی له انه برز یوما الی الصحراء قال فتبعته فوجدته قد سجد علی حجارة خشنة فوقفت و انا اسمع شهیقه و بکاءه و احصیت علیه الف مرة و هو یقول (لا اله الا الله حقا حقا لا آله الا الله تعبد اورقا لا اله الا الله ایمانا و صدقا) ثم رفع رأسه من سجوده و اذا لحیته و وجهه قد غمرا بالماء من دموع عینیه فقلت یا سیدی اما آن لحزنک ان ینقضی و لبکائک ان یقل فقال لی ویحک ان یعقوب بن اسحق بن ابراهیم کان نبیا ابن نبی له اثنا عشر ابنا فغیب الله واحدا منهم فشاب رأسه من الحزن واحد و دب ظهره من الغم و ذهب بصره من البکاء و ابنه حی فی دار الدنیا و انا رأیت ابی و اخی و سبعة عشر من اهل بیتی صرعی مقتولین فکیف ینقضی حزنی و یقل بکائی. [صفحه ۲۴۷]

خاتمة فیها فصلان

فی مدفن رأس الحسین

اختلفت الروایات و الاقوال فی ذلک علی وجوه «الاول» انه عند ابیه امیرالمؤمنین علیه‌السلام بالنجف ذهب الیه بعض علماء الشیعة استناد الی اخبار وردت بذلک فی الکافی و التهذیب و غیرهما من طرق الشیعة عن الأئمة علیهم‌السلام «و فی» بعضها ان الصادق علیه‌السلام قال لولده اسماعیل انه لما حمل الی الشامه سرقه مولی لنا فدفنه بجنب امیرالمؤمنین علیه‌السلام و هذا القول مختص بالشیعة «الثانی» انه مدفون مع جسده الشریف «و فی» البحار انه المشهور بین علمائنا الامامیة رده علی بن الحسین علیهماالسلام «انتهی» «و فی» اللهوف انه اعید فدفن بکربلا مع جسده الشریف و کان عمل الطائفة علی هذا المعنی المشار الیه «انتهی» و اعتمده هو ایضا فی کتاب الأقبال «و قال» ابن‌نما الذی علیه المعول من الأقوال انه اعید الی الجسد بعد ان طیف به فی البلاد و دفن معه «انتهی» و عن المرتضی فی بعض مسائله انه رد الی بدنه بکربلا من الشام و قال الطوسی و منه زیارة الاربعین «و قال» سبط بن الجوزی فی [صفحه ۲۴۸] تذکرة الخواص اختلفوا فی الرأس علی اقوال اشهرها انه یعنی یزید رده الی المدینة مع السبایا ثم رد الی الجسد بکربلا فدفن معه قال

هشام و غيره انتهى فهذا القول مشترك بين الشيعة و اهل السنة «الثالث» انه مدفون بظهر الكوفة دون قبر اميرالمؤمنين عليه‌السلام رواه فى الكافى بسنده عن الصادق عليه‌السلام «الرابع» انه دفن بالمدينة المنورة عند قبر امه فاطمة عليهاالسلام و ان يزيد ارسله الى عمرو بن سعيد بن العاص بالمدينة فدفن عند امه الزهراء عليهاالسلام و ان مروان بن الحكم كان يومئذ بالمدينة فاخذه و تركه بين يديه و قال:يا حبذا بردك فى اليدين و لونك الاحمر فى الخدينو الله لكأنى انظر الى ايام عثمان. حكاه سبط بن الجوزى فى تذكرة الخواص عن ابن‌سعد فى الطبقات «الخامس» انه بدمشق قال سبط بن الجوزى حكى ابن ابى الدنيا قال وجد رأس الحسين عليه‌السلام فى خزانة يزيد بدمشق فكفنوه و دفنوه بباب الفراديس و كذا ذكر البلاذرى فى تاريخه قال هو بدمشق فى دار الأماره و كذا ذكر الواقدى ايضا انتهى «و يروى» ان سليمان بن عبدالملك قال وجدت رأس الحسين عليه‌السلام فى خزانة يزيد بن معاويه فكسوته خمسة اثواب من الديباج و صليت عليه فى جماعة من اصحابى و قبرته «و فى رواية» انه مكث فى خزائن بنى‌امية حتى ولى سليمان [صفحه ۲۴۹] ابن عبدالملك فطلب فجيء به و هو عظم ابيض فجعله فى سفط و طيبه و جعل عليه ثوبا و دفنه فى مقابر المسلمين بعد ما صلى عليه فلما ولى عمر بن عبدالعزيز سأل عن موضعه فنبشه و اخذه و الله اعلم ما صنع به «و قال» بعضهم الظاهر من دينه انه بعث به الى كربلا فدفنه مع الجسد الشريف «و روى» ابن‌نما عن منصور بن جمهور انه دخل خزانة يزيد لما فتحت فوجد بها جونة حمراء فقال لغلامه سليم احتفظ بهذه الجونه فانها كنز من كنوز بنى‌امية فلما فتحها اذ فيها رأس الحسين عليه‌السلام و هو مخضوب بالسواد فلفه فى ثوب و دفنه عند باب الفراديس عند البرج الثالث مما يلى المشرق انتهى «اقول» و كأنه هو الموضع المعروف الآن بمسجد او مقام او مشهد رأس الحسين عليه‌السلام بجانب المسجد الاموى بدمشق و هو مشهد مشيد معظم «السادس» انه بمسجد الرقة على الفرات بالمدينة المشهورة حكى سبط بن الجوزى عن عبدالله بن عمر الوراق ان يزيد لعنه الله قال لأبعثنه الى آل ابى‌معيط عن رأس عثمان و كانوا بالرقة فبعثه اليهم فدفنوه فى بعض دورهم ثم ادخلت تلك الدار فى المسجد الجامع قال و هو الى جنب سدرة هناك و عليه شبه النيل لا يذهب شتاء و لا صيفا «السابع» انه بمصر نقله الخلفاء الفاطميون من باب الفراديس الى عسقلان ثم نقلوه الى القاهره و له فيها مشهد عظيم يزار نقله سبط بن الجوزى «اقول» [صفحه ۲۵۰] حكى غير واحد من المؤرخين ان الخليفه العلوى بمصر ارسل الى عسقلان و هى مدينة كانت بين مصر و الشام و الآن هى خراب فاستخرج رأسا زعم انه رأس الحسين عليه‌السلام و جيء به الى مصر فدفن فيها فى المشهد المعروف الآن و هو مشهد معظم يزار والى جانبه مسجد عظيم رأيته فى سنة احدى و عشرين بعد الثلثمائة و الف والمصريون يتوافدون الى زيارته افواجا رجالا و نساء و يدعون و يتضرعون عنده. و اخذ العلويين لذلك الرأس من عسقلان و دفنه بمصر كأنه لا ريب فيه لكن الشأن فى كونه رأس الحسين عليه‌السلام «و هذه» الوجوه الاربعة الأخيرة كلها من روايات اهل السنة و اقوالهم خاصة و الله اعلم.

قد يسئل عن وجه خروج الحسين باهله و عياله الى الكوفه

قد يسئل عن وجه خروج الحسين عليه‌السلام باهله و عياله الى الكوفه و هى فى يد اعدائه و قد علم صنع اهلها بأبيه و اخيه مع ان جميع نصائحه كانوا يشيرون عليه بعدم الخروج و منهم ابن‌عباس و كثير ممن لاقاه فى الطريق و كيف لم يرجع حين علم بقتل مسلم بن عقيل «و كيف» استجاز ان يحارب بنفر قليل جموعا عظيمة لها مدد «و لم» القى بيده الى التهلكة و ما الجمع بين فعله و فعل اخيه [صفحه ۲۵۱] الحسن عليهماالسلام الذى سلم الأمر الى معوية بدون هذا الخوف «و هذا» السؤال يتوجه على مذهب القائلين بعصمة الائمة عليهم‌السلام فيسئل عن وجه ذلك حتى لا ينافى العصمة و يتوجه على مذهب القائلين بعدم العصمة فيقال ان مثل ذلك ما كان ليخفى على مثل الحسين عليه‌السلام و فضله مسلم عند الكل و لو فرض عدم القول بالعصمة و قد اورد هذا السؤال السيد المرتضى رضى الله عنه فى كتاب تنزيه الانبياء عليهم‌السلام «و اجاب» عنه بما حاصله ان الحسين عليه‌السلام غلب على ظنه بمقتضى ماجرى من الأمور انه يصل الى حقه بالمسير فوجب عليه و ذلك بمكاتبة وجوه الكوفة و اشرافها و قرائها مع تقدم ذلك منهم فى ايام الحسن

علیه‌السلام و بعد وفاته و اعطائهم العهود و المواثیق طائعین مبتدئین مکررین للطلب مع تسلطهم علی والیهم فی ذلک الوقت و قوتهم علیه و ضعفه عنهم و قد جری الأمر فی اوله علی ما ظنه علیه‌السلام و لاحت اسباب الظفر فبایع مسلما اکثر اهل الکوفة و کتب الی الحسین علیه‌السلام بذلک و تمکن مسلم من قتل ابن‌زیاد غیلة فی دار هانی لکنه لم یفعل معتذرا بأن الأسلام قید الفتک و لما حبس ابن‌زیاد هانیا حصره مسلم فی قصره و کاد یستولی علیه لکن الاتفاق السیء عکس الأمر «اما» الجمع بین فعله و فعل اخیه الحسن علیهماالسلام فالحسن علیه‌السلام لما احس بالغدر من [صفحه ۲۵۲] اصحابه سلم کفا للفتنة و ابقاء علی نفسه و اهله و شیعته و الحسین علیه‌السلام طلب بحقه حین قوی فی ظنه النصرة ممن کاتبه و عاهده و رأی قوة انصار الحق و ضعف انصار الباطل فلما انعکس الأمر رام الرجوع فمنع منه و طلب الموادعة و التسلیم کما فعل اخوه الحسن علیهماالسلام فلم یجب و طلبت نفسه فمنع منها بجهده حتی مضی کریما الی جوار جده صلی الله علیه و آله انتهی ملخص جواب السید رحمة الله علیه بتصرف «و الامر» کما ذکره رحمه الله تعالی من انهم لم یجیبوه الی الموادعة بل طلب ابن‌زیاد ان ینزل هو و اصحابه علی حکمه و لو فعل ذلک لکان المظنون قویا ان یقتله ابن‌زیاد مع اصحابه صبرا فاختار علیه‌السلام الموت عزیزا فی مجال الطراد علی میتة الذل بید ابن‌زیاد «بل» المتیقن من حال ابن‌زیاد فی خبثه و عداوته لأهل البیت الطاهر و نسبه المعلوم انه لا بد ان یفعل ما قلنا لو نزل الحسین علیه‌السلام علی حکمه «و فی» بعض المخاطبات طلب ابن‌زیاد ان یبایع هو و اصحابه لیزید فاذا فعل ذلک رأی ابن‌زیاد رأیه «هذا» ولکن الذی یظهر من تصفح مجموع ما جری للحسین علیه‌السلام هو خلاف ما اجاب به السید قدس سره اذ یظهر منه ان الحسین علیه‌السلام کان عازما علی عدم مبایعة یزید علی کل حال و لو ادی ذلک الی قتله و کان مقدما علی ذلک فی حالة ظن السلامة ان وجدت و فی [صفحه ۲۵۳] حال ظن العطب بل تیقنه لأنه کان مأمورا بذلک من قبل جده صلی الله علیه و آله و ابیه علیه‌السلام بامر آلهی کما تدل علیه الاخبار الکثیرة کما ان اخاه الحسن علیه‌السلام کان مأمورا بالصلح و التسلیم عند خوف القتل و لا یلزم ان یکون تکلیفهما فی ذلک واحدا لجواز اختلاف الأحکام بحسب الاوقات لاختلاف الحکم و المصالح کما انه لا یجب اتفاقنا معهم فی الاحکام التی من هذا القبیل و لا مانع عقلا و لا شرعا من اختلافنا معهم فی ذلک و هذه الأنبیاء علیهم‌السلام کانت تبعث فرادی الی الالوف من الکفرة تدعوهم الی دینها و تسب آلهتهم و تصبر علی انواع الأذی و الوان العذاب و القتل و الحرق و المثلة «مع» امکان دعوی ظهور الحکمة فی فعل الحسن و فعل اخیه الحسین علیهماالسلام باختلاف حالة معویة و ولده یزید الظاهریة فی الجملة فلو بایع الحسین علیه‌السلام یزیدا و سلم الیه الأمر و لم ینازعه لخفی حاله علی اکثر الناس و اعتقدوه امام حق فکان یتمکن من تبدیل الدین و قلب الشریعة ظهرا لبطن و طمس اعلام النبوة و محو اثرها و یأتی من بعده فیبنون علی ما اسس و یضیفون الی ما فعل فالحسین علیه‌السلام قد فدی دین جده بنفسه و اهله و ولده «و ما» تزلزلت ارکان دولة بنی‌امیة الا بقتل الحسین علیه‌السلام و لا ظهر للناس حالهم الا بعد شهادته «و مما» یدل علی ان الحسین علیه [صفحه ۲۵۴] السلام کان موطنا نفسه علی القتل و ظانا او عالما فی بعض الحالات بأنه یقتل فی سفره ذلک «خطبته» التی خطبها حین عزم علی الخروج الی العراق التی یقول فیها خط الموت علی ولد آدم الخ فان اکثر فقراتها یدل علی ذلک «و نهی» عمر بن عبدالرحمن بن الحارث بن هشام له بمکة عن الخروج و اقامته البرهان علی أن ذلک لیس من الرأی بقوله انک تأتی بلدا فیه عماله و امراؤه و معهم بیوت الاموال و انما الناس عبید الدینار و الدرهم فلا آمن علیک ان یقاتلک من وعدک نصره و من انت احب الیه ممن یقاتلک معه و عدم اخذ الحسین علیه‌السلام بقوله مع اعتذاره الیه و اعترافه بنصحه «و نهی» ابن‌عباس له ایضا محتجا بنحو ذلک من ان الذین دعوه لم یقتلوا امیرهم و ینفوا عدوهم و یضبطوا بلادهم بل دعوه و امیرهم علیهم قاهر لهم و عماله تجبی بلادهم فکأنهم دعوه الی الحرب و لا یؤمن ان یخذلوه و یکونوا اشد الناس علیه «و معاودته» للنهی ذاکرا له نحوا من ذلک و مشیرا علیه بالیمن فلم یقبل «و جوابه» لمحمد بن الحنفیه حین اشار علیه بعدم الخروج الی العراق فوعده النظر ثم ارتحل فی السحر فسأله ابن‌الحنفیة فقال له الحسین علیه‌السلام اتانی رسول الله صلی الله علیه و آله بعدما فارقتک فقال یا حسین اخرج فأن الله قد شاء ان یراک قتیلا قال ما معنی حملک هذه النسوة معک قال ان الله قد شاء ان یراهن سبایا «و قول» ابن [صفحه ۲۵۵] عمر له حین نهاه عن

الخروج فأبی انک مقتول فی وجهک هـذا فأنه دال علی ان ظاهر الحال کان کـذلک و ما ظهر لابن عمر ما کان لیخفی علی الحسـین علیه‌السـلام «و قول» الفرزدق له قلوب الناس معک و اسیافهم علیک «و قول» بشر بن غالب له انی خلفت القلوب معک و السیوف مع بنی‌امیهٔ و تصدیق الحسـین علیه‌السـلام له «و نهی» عبدالله بن جعفر له و قوله انی مشـفق علیک من هذا الوجه ان یکون فیه هلاکک و استئصال اهل بیتک و قول الحسـین علیه‌السـلام له انی رأیت رسول الله صلی الله علیه و آله فی المنام و امرنی بما انا ماض له و امتناعه من أن یحـدث بتلک الرؤیا «و نهی» عبدالله بن مطیع له و قوله و الله لئن طلبت ما فی ایدی بنی‌امیهٔ لیقتلنک و اباء الحسـین علیه‌السـلام الا ان یمضـی «و قول» الاعراب له انا لا نسـتطیع ان نلج و لا نخرج القاضـی باستیلاء بنی‌امیهٔ استیلاء تاما و خطورهٔ الأمر «و اخبار» اخته زینب علیهاالسـلام بما سـمعته حین نزل الخزیمیـهٔ «و ما» رآه فی منامه بالثعلبیـهٔ «و قوله» لأبی‌هره و ایم الله لتقتلنی الفئهٔ الباغیهٔ «و نظره» الی بنی‌عقیل حین اخبره الأسـدیان بقتل مسـلم و هانی و اشارا علیه بالرجوع و اخبراه انه لیس له بالکوفهٔ ناصـر بل هم علیه و قوله لهم ما ترون فقـد قتل مسـلم و امتناعهم عن الرجوع حتی یموتوا او یـدرکوا ثارهم و قوله للأسدیین لا خیر فی العیش بعد هاؤلاء [صـفحه ۲۵۶] فان الذی یظهر انه علیه‌السلام کان یرید ان یجیبوا بالأمتناع عن الرجوع لیعتذر بذلک الی الأسدیین و انه عازم علی عدم الرجوع علی کـل حـال «و قوله» لأصـحابه حین جـاءه خبر مسـلم و هـانی و عبـدالله بن یقطر انه قـد خـذلنا شـیعتنا فمن احب منکم الأنصـراف فلینصـرف «و عدم» رجوعه بعد تفرقهم عنه و بقائه فی اصـحابه الذین صـحبوه من المدینهٔ و یسیر من غیرهم «و اشارهٔ» عمرو بن یوذان علیه بالرجوع و قوله له و الله ما تقدم الا علی الأسـنهٔ وحد السـیوف و نهیه ایاه عن المسیر لأن الذین کتبوا الیه لم یکفوه مؤنهٔ القتال و قـول الحسـین علیه‌السـلام لـه لیس یخفی علی الرأی ولکـن الله تعـالی لاـ یغلـب علی امره و قـوله علیه‌السـلام و الله لاـ یـدعونی حـتی یسـتخرجوا هـذه العلقـهٔ من جوفی «و قوله» علیه‌السـلام و ایم الله لو کنت فی جحر هامهٔ من هذه الهوام لاسـتخرجونی حتی یقتلونی «و کتابه» الـذی کتبه الی بنی‌هاشم حین توجه الی العراق اما بعـد فأنه من لحق بی استشـهد و من تخلف عنی لم یبلغ الفتح الی غیر ذلک مما یقف علیه المتتبع المتأمل و هذه کلها ما بین صـریح او ظاهر فی المطلوب کما لا یخفی «و الی» هذا الذی ذکرناه ذهب ابن‌طاوس علیه الرحمـهٔ ایضـا فی اللهوف حیث قال الـذی تحققناه ان الحسـین علیه‌السـلام کان عالما بما انتهت حاله الیه و کان تکلیفه ما اعتمد علیه ثم اورد بعض الأخبار الدالهٔ علی ذلک ثم قال لعل [صفحه ۲۵۷] بعض من لا یعرف حقائق شرف السعادهٔ بالشهادهٔ یعتقد ان الله لا یتعبد بمثل هذه الحیلهٔ و رده بأن الله تعالی تعبد قوما بقتل انفسهم فقال فتوبوا الی بارئکم فاقتلوا انفسکم ذلکم خیر لکم عند بارئکم انتهی ملخصا «مع» انه اذا کان فی ذلک من الفوائد مثل احیاء الدین و کشف قبائح المنافقین و ردع الناس عن الأقتداء بهم کان التعبد به اولی من التعبـد بقتل النفس عنـد التوبـهٔ و لا یقصـر عن التعبـد به فی الجهاد و القصاص «اما» توهم ان ذلک القاء بالیـد الی التهلکهٔ ففاسد لأن بذل النفس فی سبیل الله تعالی للحصول علی الحیاهٔ الدائمهٔ و النعیم الخالد القاء بالید الی اعظم السعادات «و اما» ما جاء فی بعض الروایات من ان الحسـین علیه‌السـلام طلب منهم احـد امور اما ان یرجع الی المکان الـذی منه اتی او أن یسیر الی ثغر من الثغور فیکون رجلا من المسلمین او ان یأتی یزید فیضع یده فی یده فلم یثبت و قد جاء فی بعض الأخبار ما یکذبه و یدل علی ذلک الأعتبار ایضا و ملاحظهٔ سائر الاحوال قال ابن‌الاثیر فی الکامل و قد روی عن عقبهٔ بن سـمعان انه قال صـحبت الحسـین من المدینهٔ الی مکهٔ و من مکـهٔ الی العراق و لم افـارقه حتی قتل و سـمعت جمیع مخاطباته الناس الی یوم مقتله فوالله ما اعطاهم ما یتـذاکر به الناس انه یضع یـده فی یـد یزیـد و لا ان یسیروه الی ثغر من ثغور المسـلمین ولکنه قال دعونی ارجع [صـفحه ۲۵۸] الی المکـان الـذی اقبلت منه او دعونی اذهب فی هـذه الارض العریضهٔ حتی ننظر الی ما یصیر الیه الناس فلم یفعلوا انتهی «و اما» دعاؤه الناس الی نصـرته مثل عبدالله بن الحر الجعفی و غیره و کتـابه الی اهـل البصـره فکل ذلک من باب اقامـهٔ الحجـهٔ و قطع المعـذرهٔ.و الحمـدلله الـذی وفق لجمع هـذا الکتـاب المتمیز بین القشـر و اللبـاب و الحـاوی من شوارد الأخبـار مـا لم یجتمع مثله فی کتـاب مع مراعـاهٔ الحـد الوسـط بین الأیجاز و الأطناب و القارىء المنصف یعلم امتیازه عن غیره مما صـنف فی هذا الباب فاسأله تعالی ان یکون وسـیلهٔ لشفاعهٔ الحسین وجده و ابیه و اهـل بیته علیهم‌السـلام فی یوم الحسـاب و امنا من العقاب و زیادهٔ فی الثواب.و قـد فرغ من تسویـده جامعه العبـد الجانی علی نفسـه

محسن بن المرحوم السید عبدالکریم الحسینی العاملی نزیل دمشق الشام عفی الله عن جرائمه عصر یوم الجمعة المبارک الحادی عشر من شهر ذی القعدة الحرام الذی هو من شهور سنة تسع و عشرین بعد الالف و ثلثمائة من هجرة سید المرسلین صلی الله علیه و آله و سلم ببلدة دمشق الشام صانها الله عن طوارق الحدثان و الحمد لله وحده(و صل الله علی سیدنا محمد و آله و صحبه و سلم) [صفحه ۲]

اصدق الاخبار فی قصة الاخذ بالثار

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیمالحمدلله رب العالمین، ولی المؤمنین، و قاصم الجبارین، و المنتقم من الظالمین، و لو بعد حین، الذی یهلک ملوکا و یستخلف آخرین، و صلی الله علی سیدنا محمد خاتم النبیین، و آله الطاهرین المظلومین.(و بعد) فانی مورد فی هذا الکتاب المسمی (باصدق الاخبار فی قصة الأخذ بالثار) خلاصة ما ذکره المؤرخون و المحدثون من اخبار الذین طلبوا بدم مولانا الحسین بن علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام و تتبعوا قاتلیه حتی قتلوهم و شفوا النفوس منهم و ظهر بذلک تصدیق قول الحسین (ع) فی الدعاء علی اهل الکوفة الذین حاربوه (و سلط علیهم غلام ثقیف یسقیهم کأسا مصبره و لا یدع فیهم احدا الا قتله قتلة بقتلة و ضربة بضربة ینتقم لی و لأولیآئی و اهل بیتی و اشیاعی منهم) و غلام ثقیف هو المختار بن ابی‌عبیدة الثقفی الذی اخذ بثار الحسین علیه‌السلام و قتل قاتلیه، و قوله (ع) لعمر بن سعد انک لا تفرح بعدی بدنیا و لا آخرة و لکأنی برأسک علی قصبة قد نصب بالکوفة یتراماه الصبیان و یتخذونه غرضا بینهم و قوله (ع) له ایضا قطع الله رحمک و سلط علیک من یذبحک علی فراشک، و قوله «ع» اللهم احصهم عدد [صفحه ۳] و اقتلهم بددا و لا تغادر منهم احدا، معتمدا فی ذلک علی الکتب الموثوق بهارا جیا بذلک شفاعة الحسین و جده و ابیه و اهل بیته علیهم‌السلام فی الدار الآخرة و علی الله اتوکل و به اعتصم و هو حسبی و نعم الوکیل

ذکر التوابین و طلبهم بثار الحسین

لما قتل الحسین «ع» ندم من بالکوفة من الشیعة علی ترکهم نصرته و تلاوموا فیما بینهم و رأوا ان قد اخطأ و اخطأ کبیرا و انه لا یکفر عنهم الذنب و یغسل العار غیر الطلب بثاره:(و کان) من جملة من تداخله الندم علی ذلک عبدالله بن الحر الجعفی و کان حین مجیء الحسین «ع» الی العراق خارج الکوفة فی موضع یقال له قصر بنی مقاتل فندبه الحسین (ع) الی الخروج معه فلم یفعل ثم ندم بعد قتل الحسین «ع» و جعل یقول:فیا لک حسرة مادمت حیا تردد بین حلقی و التراقیحسین حین یطلب بذل نصری علی اهل الضلالة و النفاقغداة یقول لی بالقصر قولا اتترکنا و تزمع بالفراقو لو أنی اواسیه بنفسی لنلت کرامة یوم التلاقمع ابن المصطفی نفسی فداه تولی ثم ودع بانطلاقفلو فلق التلهف قلب حی لهم الیوم قلبی بانفلاقفقد فاز الاولی نصر وا حسینا و خاب الآخرون الی النفاق [صفحه ۴] فاجتمعت الشیعة الی خمسة نفر من رؤسائهم و هم (سلیمان) بن صرد الخزاعی و کانت له صحبة مع النبی صلی الله علیه و آله و سلم و هو من المهاجرین و کان اسمه یسارا فسماه رسول الله (ص) سلیمان و کان له سن عالیة و شرف فی قومه فلما قبض رسول الله (ص) تحول فنزل الکوفة و شهد مع امیرالمؤمنین (ع) الجمل و صفین و کان من جملة الذین کتبوا للحسین (ع) غیر انه لم یقاتل معه خوفا من ابن‌زیاد (و المسیب) بن نخبة الفزاری و کان من اصحاب علی «ع» (و عبدالله) بن سعد بن نفیل الأزدی (و رفاعة) بن شداد البجلی (و عبدالله) بن وال التیمی [۲۶۳] و کان هاؤلاء الخمسة من خیار اصحاب علی «ع» فاجتمعوا فی منزل سلیمان بن صرد الخزاعی فخطبهم المسیب فقال بعد حمد الله و الثناء علیه (اما بعد) فانا قد ابتلینا بطول العمر و التعرض لانواع الفتن فنرغب الی ربنا ان لا یجعلنا ممن یقول له غدا أولم نعمرکم ما یتذکر فیه من تذکر فان امیرالمؤمنین علیا علیه‌السلام قال العمر الذی اعذر الله فیه الی ابن آدم

ستون سنة و ليس فينا رجل الا و قد بلغه و قد كنا مغرمين بتزكية انفسنا فوجدنا الله كاذبين فى نصر ابن بنت نبيه (ص) و قد بلغنا قبل ذلك كتبه و رسله و اعذر الينا فسألنا نصره فبخلنا عنه بانفسنا حتى قتل الى جانبنا لا نحن نصرناه بايدينا [صفحه ۵] و لا جادلنا عنه بالسنتنا و لا قويناه باموالنا و لا طلبنا له النصرة الى عشائرنا فما عذرنا عند ربنا و عند لقاء نبينا و قد قتل فينا ولد حبيبه و ذريته و نسله لا و الله لا ـ عذر دون ان تقتلوا قاتله او تقتلوا فى طلب ذلك فعسى ربنا ان يرضى عنا عند ذلك ايها القوم ولوا عليكم رجلا منكم فأنه لابد لكم من امير تفزعون اليه و راية تحفون بها. و قام رفاعة بن شداد فقال (اما بعد) فان الله قد هداك لأصوب القول و بدأت بارشد الأمور بدعائك الى جهاد الفاسقين و الى التوبة من الذنب العظيم فمسموع منك مستجاب الى قولك و قلت ولوا امركم رجلا فان تكن انت ذلك الرجل تكن عندنا مرضيا و ان رايتم و لينا هذا الأمر شيخ الشيعة و صاحب رسول الله صلى الله عليه و آله و ذا السابقة و القدم سليمان بن صرد الخزاعى المحمود فى باسه و دينه الموثوق بحزمه فقال المسيب قد اصبتم فولوا امركم سليمان بن صرد (فخطب) سليمان و قال فى جملة كلامه انا كنا نمد اعناقنا الى قدوم آل بيت نبينا (ص) نمنيهم النصرة و نحثهم على القدوم فلما قدموا و نينا و عجزنا و اذهلنا حتى قتل فينا ولد نبينا و سلالته و بضعة من لحمه و دمه اذ جعل يستصرخ و يسأل النصف فلا يعطى اتخذه الفاسقون غرضا للنبل و دريئة للرماح الا انهضوا فقد سخط عليكم ربكم و لا ترجعوا الى الحلائل و الأبناء حتى يرضى الله و الله ما اظنه راضيا دون ان تناجزوا من قتله الا [صفحه ۶] لاد تهابوا الموت فماهابه احد قط الا ذل و كونوا كبنى اسرائيل اذ قال لهم نبيهم انكم ظلمتم انفسكم باتخاذكم العجل فتوبوا الى بارئكم فاقتلوا انفسكم ففعلوا (ثم قال) أحدوا السيوف و ركبوا الأسنة و اعدوا لهم ما استطعتم من القوة و من رباط الخيل حتى تدعوا الناس و تستفزوهم (فقال) خالد بن نفيل اما انا فوالله لو اعلم انه ينجينى من ذنبى و يرضى ربى عنى قتل نفسى لقتلتها و انا اشهد كل من حضر أن كل ما املكه سوى سلاحى صدقة على المسلمين اقويهم به على قتال الفاسقين و قال غيره مثل ذلك (فقال) لهم سليمان بن صرد كل من اراد المعونة بشيء من ماله فليأت به الى عبدالله بن وال فاذا اجتمع ذلك عنده جهزنا به الفقراء من اصحابنا، و كتب سليمان بن صرد الى سعد بن حذيفة بن اليمان و من معه من الشيعة بالمدائن كتابا مع عبدالله بن مالك الطائى يعلمه بما عزموا عليه و يدعوهم الى مساعدته «فقرأ» سعد كتابه على الشيعة الذين بالمدائن فاجابوا الى ذلك فكتب سعد الى سليمان يعلمه بعزمهم فقرأ سليمان كتاب حذيفة على اصحابه فسروا بذلك «و كتب» سليمان ايضا الى المثنى بن مخزمة العبدى بالبصرة بمثل ذلك و بعث الكتاب مع ظبيان بن عمارة التميمى من بنى‌سعد «فكتب» اليه المثنى الجواب يقول اما بعد فقد قرأت كتابك و اقرأته اخوانك فحمدوا رأيك و استجابوا لك و نحن موافوك ان شاء الله تعالى [صفحه ۷] للأجل الذى ضربت و السلام و كتب فى اسفل الكتاب.تبصر كأنى قد اتيتك معلما على اتلع الهادى [۲۶۴] اجش هزيمطويل القر انهدا حق [۲۶۵] مقلص ملح على فاس [۲۶۶] اللجام رؤمبكل فتى لا ـ يملأ الروع قلبه [۲۶۷] محش لنار الحرب غير سؤماخى ثقة ينوى الأله بسعيه ضروب بنصل السيف غير اثيم«و كان» ابتداء تحرك الشيعة للاخذ بثار الحسين عليه‌السلام فى السنة التى قتل فيها الحسين عليه‌السلام و هى سنة احدى و ستين من الهجرة فما زالوا يستعدون للحرب و يجمعون السلاح و يدعون الناس فى السرالى الطلب بدم الحسين عليه السلام الى ان هلك يزيدبن معاوية فى سنة اربع و ستين و كان بين قتل الحسين عليه‌السلام و موت يزيد ثلاث سنين و شهران و اربعة أيام «فلما» مات يزيد جاء اصحاب سليمان بن صرد اليه و قالوا له قد هلك هذا الطاغية و امر بنى‌امية ضعيف فدعنا نظهر الطلب بدم الحسين عليه‌السلام و نقتل قاتليه و ندعوا الناس الى اهل هذا البيت المستأثر عليهم المدفوعين عن حقهم فقال لهم سليمان لا تعجلوا انى نظرت فيما ذكرتم فوجدت قتلة الحسين عليه‌السلام هم اشراف الكوفة و فرسان العرب و متى [صفحه ۸] علموا مرادكم كانوا أشد الناس عليكم و نظرت فيمن تبعنى منكم فوجدتهم قليلين فلو خرجوا لم يدركوا ثارهم و لم يشفوا نفوسهم و قتلوا ولكن الرأى ان تبثوا دعاتكم فى الناس و تنتظروا حتى يكثر جمعكم ففعلوا ما اشار به اتبعهم ناس كثير بعد هلاك يزيد اضعاف من كان اتبعهم قبل ذلك و قال عبدالله بن الاحمر يحرض على الخروج و القتال شعرا:صحوت و ودعت الصبا و الغوانيا و قلت لأصحابى اجيبوا المناديا‌و قولوا له اذ قام يدعوا الى الهدى و قبل الدعا لبيك لبيك داعيالا و انع خير الناس جدا و والدا حسينا لأهل الدين ان كنت

ناعیالیبک حسینا مرمل ذو خصاصة عدیم و امام (کذا) تشکی المواليافاضحی حسین للرماح دریئة و غودر مسلوبا لدی الطف ثاویافیا لیتنی اذ ذاک کنت شهدته فضاربت عنه الشانئین الأعادیاسقی الله قبرا ضمن المجد و التقی بغربیة الطف الغمام الغوادیافیا امة تاهت و ضلت سفاهة انیبوا فارضوا الواحد المتعالیا«و اما» عبیدالله بن زیاد فانه کان عند موت یزید والیا علی البصرة و کان عمرو بن حریث والیا علی الکوفة بالنیابة عن ابن‌زیاد «فجاء» الخبر الی ابن‌زیاد بالبصرة بموت یزید و اختلاف الناس بالشام فجمع الناس و اخبرهم بموت یزید و جعل یذمه و طلب منهم ان یبایعوا [صفحه ۹] رجلا یقوم بامرهم فبایعوه ثم انصرفوا و مسحوا ایدیهم یا لحیطان و قالوا ایظن ابن‌مرجانة اننا ننقاد له فی جمیع الاوقات «و ارسل» ابن‌زیاد رسولین الی اهل الکوفة یدعوهم الی البیعة فقام یزید بن رویم فقال الحمد لله الذی اراحنا من ابن‌سمیة انحن نبایعه لا و لا کرامة لا حاجة لنا فی بنی‌امیة و لا فی امارة ابن‌مرجانة ام عبیدالله و سمیة امزیاد و حصب الرسولین ای رماهما بالحصا فحصبهما الناس فرجع الرسولان الی ابن‌زیاد و اخبراه بذلک فقال اهل البصرة ایخلعه اهل الکوفة و نولیه نحن فضعف سلطانه عندهم و خاف علی نفسه فاستجار ببعض رؤساء البصرة ثم هرب الی الشام «ثم» ان اهل الکوفة طردوا عمرو بن حریث عامل ابن زیاد عنهم و ارادوا ان ینصبوا لهم امیرا الی ان ینظروا فی امرهم فاشار بعضهم بعمر بن سعد قاتل الحسین علیه‌السلام فاقبلت نساء من همدان و غیرهم حتی دخلن المسجد الجامع صارخات باکیات معولات یندبن الحسین علیه‌السلام و یقلن اما یرضی عمر بن سعد بقتل الحسین علیه‌السلام حتی اراد ان یکون امیرا علینا علی الکوفة فبکی الناس و اعرضوا عن عمر و کان الفضل فی ذلک لنساء همدان و همدان هم الذین یقول فیهم امیرالمؤمنین علی علیه‌السلامفلو کنت بوابا علی باب جنة لقلت لهمدان ادخلوا بسلام [صفحه ۱۰] «ثم» ان اهل الکوفة بایعوا لابن الزبیر و ارسل الیهم ابن الزبیر والیا من قبله علی الکوفة یسمی عبدالله بن یزید الانصاری و ارسل معه ابراهیم بن محمد بن طلحة الصحابی امیرا علی الخراج فوصلا الی الکوفة لثمان بقین من شهر رمضان سنة اربع و ستین و سلیمان و اصحابه یدعون الناس للأخذ بثار الحسین علیه‌السلام «و کان» عبدالله بن الزبیر دعا الناس الی نفسه فی حیاة یزید و اظهر الطلب بثار الحسین علیه‌السلام و کذلک اهل المدینة کانوا قد خلعوا طاعة یزید فارسل الیهم یزید جیشا فحاربهم و غلهم و استباح المدینة ثلاثة ایام و هی وقعة الحرة المشهورة و کان امیر الجیش مسلم بن عقبة المری ثم توجه الجیش الی مکة لحرب ابن‌الزبیر فمات مسلم بن عقبة فی الطریق و استخلف علی الجیش الحصین بن نمیر فلما هلک یزید کان الحصین فی عسکر الشام یحاصرون ابن‌الزبیر بمکة فلما علموا بموت یزید رجعوا الی المدینة و اجترأ علیهم اهل المدینة و اهانوهم ثم توجهوا الی الشام و خرج معهم بنوامیة الذین کانوا بالمدینة و فیهم مروان بن الحکم «و بویع» بالخلافة فی الحجاز و العراق و غیرها لعبدالله بن الزبیر «و لما» مات یزید اعرض عبدالله بن الزبیر عن اظهار الطب بدم الحسین علیه‌السلام «و کان» اهل الشام بعد موت یزید بایعوا معاویة بن یزید بالخلافة فمات بعد [صفحه ۱۱] ثلاثة اشهر و قیل بعد اربعین یوما بعد ان خلع نفسه من الخلافة و قیل أن بنی‌امیة قتلوه بالسم «و کان» مروان بن الحکم قد عزم علی ان یسیر الی ابن‌الزبیر فیبایعه بالخلافة فلما قدم عبیدالله بن زیاد الی الشام قلبه عن رأیه و قوی عزمه علی طلب الخلافة ثم بایعه الناس بالخلافة «ثم» ان مروان بن الحکم بعث عبیدالله بن زیاد فی جیش الی قتال اهل الجزیرة و امره اذا فرغ منها ان یسیر الی العراق «و اما» سلیمان بن صرد و اصحابه فما زالوا یتجهزون و یشترون السلاح الی سنة خمس و ستین و بعث سلیمان الی رؤساء اصحابه فأتوه و خرج فی اول لیلة من شهر ربیع الآخر فعسکر بالنخیلة قریب الکوفة و جعل یدور فی عسکره فوجده قلیلا فأرسل رجلین من اصحابه فی خیل الی الکوفة و امرهم ان ینادوا فی الکوفة یا لثارات الحسین و ان ینادوا بذلک فی المسجد الاعظم و کانوا اول من نادی بذلک فسمع النداء عبدالله بن حازم الأزدی و عنده ابنته و امرأته سهلة ابنة سبرة و کانت من اجمل النساء و احبهم الیه و لم یکن دخل مع القوم فوثب الی ثیابه فلبسها و الی سلاحه و فرسه فقالت له زوجته ویحک اجننت قال لا ولکنی سمعت داعی الله عزوجل فانا مجیبه و طالب بدم هذا الرجل حتی اموت فقالت الی من تودع بنیک هذا قال الی الله اللهم انی استودعک ولدی و اهلی اللهم احفظنی فیهم وتب علی مما فرطت [صفحه ۱۲] فی نصر ابن بنت نبیک «و طافت» الخیل تلک اللیلة بالکوفة ینادون یا لثارات الحسین و نادوا فی المسجد الجامع و الناس یصلون العشاء الآخرة یا لثارات الحسین «و کان» فی المسجد

كرب بن نمران يصلى فقال يا لثارات الحسين و خرج حتى اتى اهله فلبس سلاحه و دعا بفرسه ليركبه فقالت له ابنته يا ابت مالى اراك تقلدت سيفك و لبست سلاحك فقال يا بنيهٔ ان اباك يفر من ذنبه الى ربه ثم خرج فلحق بالقوم «فلما» كان من الغد جاء الى سليمان من الكوفهٔ بقدر من كان معه حتى صار معه اربعهٔ آلاف فنظر فى ديوانه و هو الدفتر الذى يكتب فيه اسماء العسكر فوجد أن الذين بايعوه ستهٔ عشر الفا و قيل ثمانيهٔ عشر الفا فقال سبحان الله ما و افانا من ستهٔ عشر الفا الا اربعهٔ آلاف «و اقام» بالنخيلهٔ ثلاثهٔ ايام يبعث الى من تخلف عنه فخرج اليه نحو من الف رجل فصار معه خمسهٔ آلاف «فقال» له المسيب بن نجبهٔ انه لا ينفعك الكاره للخروج و لا يقاتل معك الا من خرج على بصيرهٔ محبا للخروج فلا تنتظر احدا فقال له سليمان نعم ما رأيت (ثم خطب) سليمان اصحابه و هو متوكأ على قوس له عربيهٔ (فقال) ايها الناس من كان خرج يريد بخروجه وجه الله والآخرهٔ فذلك منا و نحن منه فرحمهٔ الله عليه حيا و ميتا و من كان انما يريد الدنيا فوالله ما يأتى فيء نأخذه و لا غنيمهٔ نغنمها ما خلا رضوان الله و ما معنا من [صفحه ۱۳] ذهب و لا فضهٔ و لا متاع الا سيوفنا على عواتقنا و رماحنا فى اكفنا و زاد قدر البلغهٔ فمن كان ينوى هذا فلا يصحبنا فتنادى اصحابه من كل جانب انا لا نطلب الدنيا و ليس لها خرجنا انما خرجنا نطلب التوبهٔ و الطلب بدم ابن بنت رسول الله نبينا صلى الله عليه و آله و سلم (فلما) عزم سليمان على المسير قال له عبدالله بن سعد بن نفيل انا خرجنا نطلب بدم الحسين عليه‌السلام و الذين قتلوه كلهم بالكوفهٔ منهم عمر بن سعد و اشراف القبائل و ليس فى الشام سوى عبيدالله فقال سليمان ان الذى قتله و عبى الجنود اليه هذا الفاسق ابن الفاسق ابن‌مرجانهٔ عبيدالله بن زياد فسيروا اليه على بركهٔ الله فان ينصركم الله رجونا ان يكون من بعده اهون علينا منه و رجونا ان يطيعكم اهل مصركم يعنى الكوفهٔ بغير قتال فتنظرون الى كل من شرك فى دم الحسين عليه‌السلام فتقتلونه و ان تستشهدوا فما عند الله خير للابرار فاستخيروا الله و سيروا (و ارسل) عبدالله بن يزيد امير الكوفهٔ و ابراهيم بن محمد بن طلحهٔ امير خراجها رسولا الى سليمان انهما يريدان ان يأتيا اليه فقال سليمان لرفاعهٔ بن شداد قم فاحسن تعبيهٔ الناس و دعا رؤساء اصحابه فجلسوا حوله و جاء عبدالله و ابراهيم و معهما اشراف اهل الكوفهٔ سوى من شرك فى قتل الحسين «ع» فان عبدالله قال لكل من شرك فى قتل الحسين عليه‌السلام من [صفحه ۱۴] المعروفين ان لا يخرجوا معهم خوفا من سليمان و اصحابه «و كان» عمر بن سعد فى تلك الايام يبيت فى قصر الامارهٔ خوفا منهم فاشار عبدالله و ابراهيم على سليمان و اصحابه ان يقيموا و لا يستعجلوا فاذا علموا ان عبيدالله بن زياد سار اليهم تهيأوا و ساروا اليه جميعهم و جعلا لسليمان و اصحابه خراج جوخى ان اقاموا فلم يقبلوا و قالوا انا ليس للدنيا خرجنا فقال لهم عبدالله اقيموا حتى نرسل معكم جيشا كثيفا فلم يقم سليمان و اصحابه (و نظروا) فاذا شيعتهم من اهل البصرهٔ و المدائن لم يوافوهم لميعادهم فجعل بعضهم يلومونهم فقال سليمان لا تلوموهم فانهم سيلحقونكم قريبا متى بلغهم خبر مسيركم و ما اراهم تأخروا الا لقلهٔ النفقهٔ ثم خطبهم سليما فقال فى خطبته ان للدنيا تجارا و للآخرهٔ تجارا فاما تاجر الآخرهٔ فساع اليها لا يشترى بها ثمنا لا يرى الا قائما و قاعدا و راكعا و ساجدا لا يطلب ذهبا و لا فضهٔ و لا دنيا و لا لذهٔ و اما تاجر الدنيا فمكب عليها راتع فيها لا يبتغى بها بدلا فعليكم بطول الصلوهٔ فى جوف الليل و بذكر الله كثيرا على كل حال و تقربوا الى الله بكل خير قدرتم عليه حتى تلقوا هذا العدو المحل القاسط فتجاهدو فانكم لن تتوسلوا الى ربكم بشيء هو اعظم عنده ثوابا من الجهاد و الصلوهٔ (و ساروا) عشيهٔ الجمعهٔ لخمس مضين من ربيع الاخر سنهٔ خمس و ستين يقدمهم رؤساؤهم المذكورون [صفحه ۱۵] فباتوا بمكان يقال له دير الاعور و قد تخلف عنهم ناس كثير فقال سليمان بن صرد ما احب ان لا يتخلفوا و لو خرجوا فيكم ما زادوكم الا خبالا ان الله كره انبعاثهم فثبطهم و خصكم بالفضل دونهم ثم سار فنزل على اقساس بنى مالك على شاطئ الفرات ثم اصبحوا عند قبر الحسين عليه‌السلام فلما و صلوا صاحوا صيحهٔ واحدهٔ و ضجوا بالبكاء و العويل فلم ير يوم اكثر باكيا من ذلك اليوم و ترحموا على الحسين «ع» و تابوا عند قبره و اقاموا عنده يوما و ليلهٔ يبكون و يتضرعون و يستغفرون و يترحمون على الحسين «ع» و اصحابه.(و كان) من قولهم عند ضريحه اللهم ارحم حسينا الشهيد ابن الشهيد المهدى ابن المهدى الصديق ابن الصديق اللهم انا نشهدك انا على دينهم و سبيلهم و اعداء قاتليهم و اولياء محبيهم اللهم انا خذلنا ابن بنت نبينا صلى الله عليه و آله فاغفرلنا ما مضى منا و تب علينا و ارحم حسينا و اصحابه الشهداء الصديقين و انا نشهدك انا على دينهم و على ما قتلوا

عليه و ان لم تغفرلنا و ترحمنا لنكونن من الخاسرين و زادهم النظر الى القبر الشريف حنقا ثم ودعوا القبر الشريف و ازدحموا عليه عند الوداع اكثر من الازدحام على الحجر الاسود و كان الرجل يعود الى ضريحه كالمودع له حتى بقى سليمان فى نحو ثلاثين من اصحابه آخر الناس فاحاطوا بالقبر و قال سليمان الحمدلله الذى لو شاء [صفحه ۱۶] اكرمنا بالشهادة مع الحسين عليه‌السلام اللهم اذ حرمتناها معه فلا تحرمناها فيه بعده و تكلم الرؤساء من اصحاب سليمان فاحسنوا و قام فى تلك الحال وهب بن زمعة الجعفى باكيا على القبر الشريف و انشد ابيات عبيدالله بن الحر الجعفى‌تبيت النشاوى من امية نوما و بالطف قتلى ما ينام حميمهاو ما ضيع الاسلام الا قبيلة تأمر نوكاها و دام نعيمهاو اضحت قناة الدين فى كف ظالم اذا اعوج منها جانب لا يقيمهافاقسمت لا تنفك نفسى حزينة و عينى تبكى لا تجف سجومهاحياتى او تلقى امية خزية يذل لها حتى الممات قرومهاو كان مع الناس عبدالله بن عوف الاحمر على فرس كميت يتأكل تأكلا- و هو يقول:خرجن يلمعن بنا ارسالا- عوابسا يحملننا ابطالانريد ان نلقى بها الا قيالا القاسطين [۲۶۸] الغدر الضلالاو قد رفضنا الاهل [۲۶۹] و الاموالا- و الخفرات البيض و الحجالا-نرجو به التحفة و النوالا- لنرضى المهيمن المفضالا [۲۷۰] ثم ساروا على الانبار و كتب اليهم عبدالله يزيد و الى الكوفة كتابا يطلب فيه منهم الرجوع فقال سليمان و اصحابه قد اتانا هذا و نحن فى [صفحه ۱۷] مصرنا فحين وطنا انفسنا على الجهاد و دنونا من ارض عدونا نرجع ما هذا برأى و كتب اليه سليمان يشكره و يقول ان القوم قد استبشروا ببيعهم انفسهم من ربهم و توجهوا الى الله و توكلوا عليه و رضوا بما قضى الله عليهم فقال عبدالله قد استمات القوم و الله ليقتلن كراما مسلمين (ثم) ساروا حتى اتواهيت ثم خرجوا حتى انتهوا الى قرقيسيا و بها زفر بن الحارث الكلابى (و كان) زفر هذا بعد هلاك يزيد بقنسرين من بلاد الشام يبايع لابن الزبير فلما بويع مروان ابن الحكم و تغلب على بلاد الشام هرب زفر من قنسرين و اتى الى فرقيسيا و عليها عياض الحرشى كان يزيد ولاه اياها فطلب منه ان يدخل الحمام و حلف له بالطلاق و العتاق على انه لما يخرج من الحمام لا يقيم بها فاذن له فدخلها و غلب عليها و تحصن بها و لم يدخل حمامها «فتحصن» زفر من سليمان و اصحابه «فارسل» سليمان المصيب بن بخبة الى زفر يطلب اليه ان يخرج لهم سوقا فجاء المسيب الى باب المدينة و طلب الاذن على زفر فجاء هذيل بن زفر الى ابيه و قال بباب المدينة رجل حسن الهيئة اسمه المسيب بن نجبة يستأذن عليك فقال له ابوه اما تدرى يا بنى من هذا هذا فارس مضر الحمراء كلها اذا عد من اشرافها عشرة كان هو احدهم و هو متعبد ناسك له دين انذن له فلما دخل عليه المسيب اجلسه الى جانبه و اخبره المسيب بما عزموا عليه فقال [صفحه ۱۸] له زفر انا لم نغلق ابواب المدينة الا لنعلم أيانا تريدون ام غيرنا و ما نحب قتالكم و قد بلغنا عنكم صلاح و سيرة جميلة و امر ابنه ان يخرج لهم سوقا و امر للمسيب بألف درهم و فرس فرد المال و اخذ الفرس و قال لعلى احتاج اليه اذا عرج فرسى و بعث زفر الى المسيب و سليمان كل واحد عشرين جزورا و الى عبدالله بن سعد و عبدالله بن وال و رفاعة كل واحد بعشر جزر و بعث الى العسكر بخبز كثير و علف و دقيق و جمال و قال انحروا منها ما شئتم حتى استغنى الناس عن السوق الا ان كان الرجل يشترى سوطا او ثوبا «ثم» ارتحلوا من الغد و خرج اليهم زفر يشيعهم و قال لسليمان انه خرج خمسة امراء من الرقة منهم عبيدالله بن زياد فى عدد كثير مثل الشوك و الشجر و عرض عليهم ان يدخلوا المدينة و تكون يدهم واحدة فاذا جاء العدو قاتلوهم جميعا فقال سليمان قد طلب منا اهل مصرنا ذلك فابينا قال زفر فاسبقوهم الى عين الوردة و تسمى رأس عين ايضا فاجعلوا المدينة فى ظهوركم فيكون البلد و الماء و المؤن فى ايديكم و ما بيننا و بينكم فانتم آمنون منه فوالله ما رأيت جماعة قط اكرم منكم فاطووا المنازل فانى ارجو ان تسبقوهم و لا تقاتلوهم فى فضاء فانهم اكثر منكم و لا آمن ان يحيطوا بكم فيصرعوكم و لا تصفوا لهم فانى لا أرى معكم رجالة و معهم الرجالة و الفرسان يحمى بعضهم بعضا [صفحه ۱۹] ولكن القوهم فى الكتائب ثم بثوها فيما بين ميمنتهم و ميسرتهم و اجعلوا مع كل كتيبة كتيبة اخرى الى جانبها فان حملوا على احدى الكتيبتين تقدمت الأخرى و عاونتها و فرجت عنها و متى شاءت احدى الكتائب ارتفعت و متى شاءت انحطت و لو كنتم صفا واحدا فزحفت اليكم الرجالة فدفعتكم عن الصف انتقض فكانت الهزيمة ثم ودعهم و دعا لهم و دعوا له و اثنوا عليه «ثم» ساروا مجدين فجعلوا يقطعون كل مرحلتين فى مرحلة حتى وردوا عين الوردة فنزلوا غربيها و استراحوا خمسة ايام و اراحوا دوابهم و اقبل عبيدالله بن زياد فى عساكر الشام حتى كانوا من عين

الوردة على مسيرة يوم و ليلة «فقام» سليمان بن صرد خطيبا فى اصحابه فوعظهم و ذكرهم الدار الآخرة و رغبهم فيها ثم قال «اما بعد» فقد اتاكم عدوكم الذى دأبتم اليه فى السير اناء الليل و النهار قاذا ليقتموهم فاصدقوهم القتال و اصبروا أن الله مع الصابرين و لا يولينهم امروء دبره الا متحرفا لقتال او متحيزا الى فئة و لا تقتلوا مدبرا و لا تجهزوا على جريح و لا تقتلوا اسيرا من اهل دعوتكم اى من المسلمين الا ان يقاتلكم بعد ان تأسروه فأن هذه كانت سيرة على عليه‌السلام فى أهل هذه الدعوة «ثم» قال ان انا قتلت فاميركم المسيب بن نجبة فان قتل فالامير عبدالله بن سعد بن نفيل فان قتل فالامير عبدالله بن وال فان قتل فالامير رفاعة بن شداد [صفحه ۲۰] رحم الله امرءا صدق ما عاهد الله عليه «ثم» بعث المسيب فى اربعمائة فارس و قال سر حتى تلقى أول عساكرهم فشن الغارة عليهم فأن رأيت ما تحبه من النصر و الا رجعت و اياك ان تنزل او تترك واحدا من اصحابك ان ينزل و اخر ذلك حتى لا تجد منه بدا «قال» حميد بن مسلم كنت معهم يومئذ فسرنا يومنا كله وليلتنا حتى اذا كان وقت السحر نزلنا و نمنا قليلا ثم صلينا الصبح و ركبنا ففرق المسيب العسكر و بقى معه مائة فارس و ارسل اصحابه فى الجهات ليأتوه بمن يلقونه فرأوا اعرابيا يطرد حمرا و هو يقول:يا مال لا تعجل الى صحبى و اسرح فأنك آمن السربفقال عبدالله بن عوف بشرى و رب الكعبة و قال للأعرابى ممن انت قال من بنى تغلب قال غلبناهم و رب الكعبة ان شاء الله ثم اتوا بالاعرابى الى المسيب و اخبروه بما قال فسر بذلك و قال كان رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم يعجبه الفال ثم قال للأعرابى كم بيننا و بين ادنى القوم فقال ميل (و الميل نحو من مسير نصف ساعة) هذا شراحيل بن ذى الكلاع منك على رأس ميل و معه اربعة آلاف و من ورائهم الحصين بن نمير فى اربعة آلاف و من ورائهم الصلت بن ناجيه الغلابى فى اربعة آلاف و جمهور العسكر مع عبيدالله بن زياد بالرقة «و كان» ابن‌زياد توجه من الشام فى عسكر عظيم كما تقدم فلما وصل [صفحه ۲۱] الى الرقة ارسل هؤلاء امامه مقدمة له «فسار» المسيب و من معه مسرعين حتى اشرفوا على عسكر اهل الشام و هم آمنون غير مستعدين فقال المسيب لأصحابه كروا عليهم فحملوا فى جانب عسكرهم فانهزم عسكر اهل الشام و قتل المسيب و اصحابه منهم و جرحوا كثيرا و اخذوا الدواب و خلى الشاميون معسكرهم و انهزموا فغنم منه اصحاب المسيب ما ارادوا ثم صاح فى اصحابه الرجعة انكم قد نصرتم و غنمتم و سلمتم فانصرفوا الى سليمان موفورين غانمين «و وصل» الخبر الى عبدالله بن زياد «فارسل» اليهم الحصين بن نمير مسرعا فى اثنى عشر الفا و قيل فى عشرين الفا و عسكر العراق يومئذ ثلاثة آلاف و مائة لا غير فتهيأت العساكر للقتال و ذلك يوم الاربعاء لأربع و قيل لثمان بقين من جمادى الاولى سنة خمس و ستين «فجعل» اهل العراق على ميمنتهم المسيب بن نجبة و على ميسرتهم عبدالله بن سعد و قيل بالعكس و على الجناح رفاعة بن شداد و الامير سليمان بن صرد فى القلب «و جعل» اهل الشام على ميمنتهم عبدالله بن الضحاك بن قيس الفهرى و قيل جبلة بن عبدالله و على ميسرتهم ربيعة بن المخارق الغنوى و على الجناح شراحيل بن ذى الكلاع و فى القلب الحصين بن نمير «و دنا» بعضهم من بعض فدعاهم اهل الشام الى الدخول فى طاعة عبدالملك بن مروان و كان مروان قد مات فى شهر رمضان من [صفحه ۲۲] هذه السنة و بويع بالخلافة ولده عبدالملك «و قيل» بل كان مروان حيا و دعاهم اصحاب سليمان الى تسليم عبيدالله بن زياد اليهم و الخروج من طاعة عبدالملك و آل الزبير ورد الامر الى اهل بيت النبى صلى الله عليه و آله فابى الفريقان و حمل بعضهم على بعض و جعل سليمان بن صرد يحرضهم على القتال و يبشرهم بكرامة الله ثم كسر جفن سيفه و تقدم نحو اهل الشام و جعل يرتجز و يقول:اليك ربى تبت من ذنوبى و قد علانى فى الورى مشيبيفارحم عبيدا غير ما تكذيب و اغفر ذنوبى سيدى و حوبيفحملت ميمنة سليمان على ميسرة الحصين و ميسرته على ميمنته و حمل سليمان فى القلب على جماعتهم فانهزم اهل الشام الى معسكرهم و ظفر بهم اصحاب سليمان و ما زال الظفر لأصحاب سليمان الى ان حجز بينهم الليل فلما كان الغد وصل الى الحصين جيش مع ابن ذى الكلاع عدده ثمانية آلاف كان امدهم به عبيدالله بن زياد فصاروا عشرين الفا و خرج اصحاب سليمان عند الصباح فقاتلوهم قتالا لم يكن اشد منه لم ير الشيب و المرد مثله جميع النهار و لم يحجز بينهم الا الصلوة فلما امسوا تحاجزوا و قد كثرت الجراح فى الفريقين «و كان» فى اصحاب سليمان ثلاثة من القصاص و هم الذين يحفظون القصص و الأخبار منهم رفاعة بن شداد و ابوجويرية العبدى [صفحه ۲۳] فجعلوا يطوفون على اصحاب سليمان يحرضونهم «و كان» جويرية يدور فيهم و

یقول ابشروا عباد الله بکرامة الله و رضوانه فحق و الله لمن لیس بینه و بین لقاء الأحبة و دخول الجنة الا فراق هذه النفس الامارة بالسوء ان یکون بفراقها سخیا و بلقاء ربه مسرورا «فلما» اصبح اهل الشام أتاهم ادهم بن محرز الباهلی فی نحو من عشرة آلاف امدهم بهم ابن‌زیاد فصاروا ثلاثین الفا فاقتتلوا الیوم الثالث و هو یوم الجمعة قتالا شدیدا الی وقت الضحی «ثم» ان اهل الشام تکاثروا علیهم و احاطوا بهم من کل جانب فلما رأی سلیمان رحمه الله ذلک نزل و نادی یا عباد الله من اراد البکور الی ربه و التوبة من ذنبه فالی ثم کسر جفن سیفه و نزل معه ناس کثیر و کسروا جفون سیوفهم و مشوا معه فقاتلوا حتی قتلوا من اهل الشام مقتلة عظیمة و جرحوا فیهم فاکثروا الجراح فلما رأی الحصین صبرهم و باسهم بعث الرجالة ترمیهم بالنبل فأتت السهام کالشرار المتطایر و اکتنفتهم الخیل و الرجال فقتل سلیمان رحمه الله تعالی رماه یزید بن الحصین بن نمیر بسهم فوقع ثم وثب ثم وقع «و کان» عمره یوم قتل ثلاثا و تسعین سنة فلما قتل سلیمان اخذ الرایة المسیب بن بحبة «و کان» من وجوه اصحاب علی علیه‌السلام و ترحم علی سلیمان ثم تقدم الی القتال و کر علی القوم و جعل یرتجز و یقول: [صفحه ۲۴] قد علمت میالة الذوائب واضحة الخدین [۲۷۱] و الترائبانی غداة الروع و التغالب [۲۷۲] اشجع من ذی لبدة مواثبقصاع اقران مخوف الجانب فقاتل بها ساعة ثم رجع ثم حمل فلم یزل یحمل و یقاتل ثم یرجع حتی فعل ذلک مرارا و قتل جمعا کثیرا ثم تکاثروا علیه فقتل رضی الله عنه «فلما» قتل اخذ الرایة عبدالله بن سعید بن نفیل و ترحم علی سلیمان و المسیب ثم قرأ فمنهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر و ما بدلوا تبدیلا ثم حمل علی القوم و جعل یرتجز و یقول:ارحم آلهی عبدک التوابا و لا تؤاخذه فقد اناباو فارق الأهلین و الأحبابا یرجو بذاک الفوز و الثواباوحف به من کان معه من الازد (فبینما) هم فی القتال اتاهم فرسان ثلاثة و هم عبدالله بن الخضل الطائی و کثیر بن عمرو المزنی و سعد بن ابی‌سعر الحنفی و قد ارسلهم سعد بن حذیفة فاخبروا بمسیره من المدائن فی سبعین و مائة من اهل المدائن و اخبروا بمسیر اهل البصرة مع المثنی بن مخزمة العبدی فی ثلاثمائة فسر الناس بذلک فقال عبدالله بن سعد ذلک لو جاءونا و نحن احیاء فلما نظر الرسل الی مصارع اخوانهم ساءهم ذلک و استرجعوا و قاتلوا معهم فکان اول من استشهد [صفحه ۲۵] فی ذلک الوقت من الثلاثة کثیر بن عمرو المزنی و طعن الحنفی فوقع بین القتلی ثم برء بعد ذلک و کان الطائی فارسا شاکرا فجعل یقول:قد علمت ذات القوام الرود ان لست بالوانی و لا الرعدیدیوما و لا بالفرق الحیود و قاتل قتالا شدیدا و طعن فقطع انفه «و قاتل» عبدالله بن سعد بن نفیل فاختلف هو و ربیعة بن المخارق ضربتین فلم یصنع سیفاهما شیئا و اعتنق کل واحد منهما صاحبه فوقعا الی الارض ثم قاما فاضطربا و حمل ابن اخ لربیعة علی عبدالله بن سعد فطعنه فی ثغرة نحره فقتله فحمل عبدالله بن عوف بن الأحمر علی ربیعة فطعنه فصرعه ثم قام ربیعة فکر علیه عبدالله بن عوف فی المرة الثانیة فطعنه اصحاب ربیعة فصرعوه ثم ان اصحابه استنقذوه «و قال» خالد بن سعد بن نفیل اروانی قاتل اخی فاروه ایاه فحمل علیه فقنعه بالسیف فاعتنقه الآخر فخر الی الارض فحمل اهل الشام فخلصوه بکثرتهم و قتلوا خالدا «و بقیت» الرایه لیس عندها احد فنادوا عبدالله بن وال فاذا هو یحارب فی جانب آخر فی عصابة معه فحمل رفاعة بن شداد فکشف اهل الشام عنه فاتی و اخذ الرایة و قاتل ملیا حتی قطعت یده الیسری ثم استند الی اصحابه و یده تشخب ثم کر علیهم و هو یقول:نفسی فداکم اذکروا المیثاقا و صابروهم و احذروا النفاقا [صفحه ۲۶] لا کوفة نبغی و لا عراقا لا بل نرید الموت و العناقاو فی روایة ثم قال لأصحابه من اراد الحیاة التی لیس بعدها موت و الراحة التی لیس بعدها نصب و السرور الذی لیس بعده حزن فلیتقرب الی الله بقتال هاؤلاء الرواح الی الجنة و ذلک عند العصر فحمل هو و اصحابه فقتلوا رجالا و کشفوهم ثم ان اهل الشام تعطفوا علیهم من کل جانب حتی ردوهم الی المکان الذی کانوا فیه و کان مکانهم لا یؤتی الا من وجه واحد فلما کان المساء تولی قتالهم ادهم بن محرز الباهلی فحمل علیهم فی خیله و رجله فوصل الی ابن وال و هو یتلو و لا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون فغاظ ذلک ادهم فحمل علی ابن وال فضرب یده فابانها ثم تنحی و قال انی اظنک تتمنی ان تکون عند اهلک قال ابن وال بئسما ظننت والله ما احب ان یدک کانت قد قطعت مکان یدی الا ان یکون لی من الاجر مثل ما فی قطع یدی لیعظم و زرک و یعظم اجری فغاظه ذلک ایضا فحمل علیه و طعنه فقتله و هو مقبل ما یزول «و کان» ابن وال من الفقهاء العباد «فلما» قتل عبدالله بن وال اتوا الی رفاعة بن سداد و طلبوا منه ان یاخذ

الرایـة فاشـار علیهم بـالرجوع لمـا رأی انه لاـ طاقـة لهم باهل الشام و قال لعل الله یجمعنا لیوم هو شـر لهم فقال له عبـدالله بن عوف بن الاحمر لیس هذا برأی لئن انصرفنا [صفحه ۲۷] لیتبعوننا فلا نسیر فرسخا حتی نقتل عن آخرنا و ان نجا منا احد اخذته العرب یتقربون به الیهم فیقتل صبرا ولکن هذه الشمس قد قاربت الغروب فنقاتلهم علی خیلنا فاذا غسق اللیل رکبنا خیولنا اول اللیل و سرنا حتی نصبح و نسیر علی مهل و یحمل الرجل صاحبه و جریحه و نعرف الجهـة التی نتوجه الیها فقال رفاعة نعم ما رأیت و اخذ الرایة و قاتلهم قتالا شدیدا و جعل یرتجز و یقول:یا رب انی تائب الیکا قد اتکلت سـیدی علیکاقدما ارجی الخیر من یدیکا فاجعل ثوابی املی لدیکاو رام اهل الشام استئصالهم قبل اللیل فلم یقـدروا لشـدة قتالهم و قوة بأسـهم (و تقـدم) عبـدالله بن عزیز الکنانی فقاتل اهل الشام و معه ولده محمد و هو صـغیر فنادی بنی کنانة من اهل الشام و سـلم ولده الیهم لیوصلوه الی الکوفة فعرضوا علیه الامان فأبی و اخذ ابنه یبکی فی اثر ابیه و بکی الشـامیون رقـة له و لأبنه فقال یا بنی لو کان شـیء آثر عنـدی من طاعـة ربی لکنت انت ثم اعتزل ذلک الجانب و قاتل حتی قتل «و لما» علم کریب بن زیـد الحمیری ما عزم علیه رفاعـة من الرجوع جمع الیه رجالا من حمیر و همدان و قال عباد الله روحوا الی ربکم و الله ما فی شـیء من الدنیا خلف من رضا الله و قد بلغنی ان طائفة منکم یریدون الرجوع فاما انا فوالله لا اولی هذا [صـفحه ۲۸] العـدو ظهری حتی ارد مورد اخوانی فاجابوه و قالوا رأینا مثل رأیک فتقـدم عنـد المساء فی مائـة من اصـحابه فقاتلهم اشـد القتال فعرض ابن ذی الکلاع الحمیری علیه و ززعلی اصـحابه الامان فقال قـد کنا آمنین فی الـدنیا و انما خرجنا نطلب امان الآخرة فقاتلوهم حتی قتلوا (و تقدم) صـخر (صـحیر خ ل) ابن‌حذیفة بن هلال المزنی فی ثلاثین من مزینة فقال لهم لا تهابوا الموت فی الله فانه لاقیکم و لا ترجعوا الی الـدنیا التی خرجتم منها الی الله فانها لا تبقی لکم و لا تزهـدوا فیما رغبتم فیه من ثواب الله فان ما عنـدالله خیر لکم ثم مضوا فقـاتلوا حتی قتلوا (فلمـا) امسوا رجع اهل الشام الی معسـکرهم (و نظر) رفاعـة الی کل رجل قـد عقربه فرسه او جرح فـدفعه الی قومه ثم سـار بالنـاس لیلته کلها و جعل لا یمر بجسـر الا قطعه خوفا ان یلحقهم الطلب و جعل وراءهم ابا الجویریـة العبـدی فی سـبعین فارسا فاذا مروا برجل قد سـقط حمله اعانوه او وجدوا متاعا قد سقط قبضوه حتی یوصلوه الی صاحبه (و اصبح) الحصین و اصحابه فلم یجـدوهم فترکهم الحصـین و لم یبعث احـدا فی اثرهم فلما ساروا و اصـبحوا اذا عبـدالله بن غزیـة فی نحو من عشـرین رجلا قد ارادوا الرجوع الی العـدو مسـتقتلین فجاء رفاعة و اصـحابه و ناشدوهم الله ان یفعلوا فلم یزالوا یناشدوهم حتیردوهم الا رجل من مزینة یسـمی عبیدة بن سـفیان فانه انسل من بین الناس و رجع [صـفحه ۲۹] بـدون ان یعلم به احد حتی لقی اهل الشام فشد علیهم بسـیفه یضاربهم حتی عقر فرسه فجعـل یقاتـل راجلاـ و هو یقول:انی من الله الی الله افر رضوانک اللهم ابـدی و اسـرفقیل له من انت قال من بنی‌آدم لا احب ان اعرفکم و لا ان تعرفنی یا مخربی البیت الحرام فبرز الیه سـلیمان بن عمرو الازدی و کان من اشـجع الناس و حمل کل منهما علی صاحبه و کلاهما اثخن صاحبه و اصابه و شـد الناس علیه من کل جانب فقتلوه (قال الراوی) فوالله ما رأیت احسا قط هو اشـد منه «و سـاروا» حتی اتوا قرقیسـیا فعرض علیهم زفر الاقامـة فاقـاموا ثلاثـة ایام فاضافهم و ارسل الیهم الاطباء ثم زودهم و ساروا الی الکوفة «ثم» اقبـل سـعد بن حذیفـة بن الیمـان فی اهـل المـدائن حتی بلغ هیت فاتـاه الخبر فیها فرجع فلقی المثنی بن مخزمـة العبـدی فی اهل البصرة بصندوداء [۲۷۳] فاخبره الخبر فاقاموا حتی اتاهم رفاعـة فاسـتقبلوه و بکی بعضـهم الی بعض و اقاموا یوما و لیلة ثم تفرقوا فسار کل طائفة منهم الیبلدهم «و قطع» اصـحاب ابن‌زیاد رأس المسـیب بن نجبة و سلیمان بن صرد فبعث بهما ابن‌زیاد الی مروان بن الحکم او الی ولـده عبـدالملک فی الشام. و قال اعشـی همـدان یذکر الوقعة و یرثی من قتل من التوابین من [صـفحه ۳۰] قصیدة انتخبنا منها هذه الابیات:الم خیال منک یا ام غالب فحییت عنا من حبیب مجانبفما انسی لا انس انتقالک فی الضحی الینا مع البیض الحسان [۲۷۴] الخراعبتراءت لنـا هیفـاء مهضومـة الحشـا لطیفـة طی الکشـح ریـا الحقائبفتلک الهوی و هی الجوی لی و المنی فاحبب بها من خلـة لم تصاقبو لا یعبـد الله الشـباب و ذکره و حب تصافی المعصـرات الکواعبفأنی و ان لم انسـهن لـذاکر رزیئـة مخبات کریم المناصبتوسـل بالتقوی الی الله صادقا و تقوی الآله خیر تکساب کاسبو خلی عن الدنیا فلم یلتبس بها و تاب الی الله الرفیع المراتبتخلی عن الدنیا و قال اطرحتهـا فلست الیهـا مـا حییت بآیبو ما انا فیما یکره [۲۷۵] النـاس فقـده و یسـعی له الساعون فیها براغبتوجه من دون الثویـة سائرا الی

ابن‌زیاد فی الجموع الکتائب [۲۷۶] بقوم هم اهل النقیبة و النهی مصالیت انجاد سراة مناجبمضوا تارکی رأی ابن‌طلحة حسبة و لم یستجیبوا للأمیر المخاطبفساروا و هم ما [۲۷۷] بین ملتمس التقی و آخر مما جر بالأمس تائبفلاقوا بعین الوردة الجیش فاصلا الیهم [۲۷۸] فحیوهم [۲۷۹] ببیض قواضب [صفحه ۳۱] یمانیة تذری الأکف و تارة بخیل عتاق مقربات سلاهبفجاءهم جمع من الشام بعده جموع کموج البحر من کل جانبفما برحوا حتی ابیدت سراتهم [۲۸۰] . فلم ینج منهم ثم غیر عصائبو غودر اهل الصبر صرعی فاصبحوا تعاورهم ریح الصبا و الجنائبواضحی الخزاعی الرئیس [۲۸۱] مجدلا کأن لم یقاتل مرة و یحاربو رأس بنی شمخ [۲۸۲] و فارس قومه شنوأة [۲۸۳] والتیمی [۲۸۴] هادیالکتائب(و عمرو بن بشر و الولید [۲۸۵] .و خالد [۲۸۶] و زید بن بکر و الحلیس بن غالب خ ل)و ضارب من همدان کل مشیع اذا شد لم ینکل کریم المکاسبو من کل قوم قد اصیب زعیمهم و ذو حسب فی ذروة المجد ثاقبابوا غیر ضرب یفلق الهام وقعه و طعن باطراف الأسنة صائبفیاخیر جیش للعراق و اهله سقیتم روایا کل اسحم ساکبفلا تبعدن فرساننا و حماتنا اذا البیض ابدت عن خدام الکواعبفان تقتلوا فالقتل اکرم میتة و کل فتی یوما لاحدی النوائب [۲۸۷] . [صفحه ۳۲]

ذکر المختار بن ابی عبیدة الثقفی و طلبه بثار الحسین

لما بعث الحسین (ع) مسلم بن عقیل الی الکوفة نزل دار المختار فبایعه المختار فی جملة من بایعه من اهل الکوفة و ناصحه و دعا الناس الیه فلما خرج مسلم کان المختار فی قریة له خارج الکوفة لأن خروج مسلم کان قبل میعاده بسبب ضرب ابن‌زیاد لهانی و حبسه لجاء الخبر الی المختار عند الظهر بخروج مسلم فاقبل المختار فی موالیه حتی دخل الکوفة و اتی الی باب الفیل و هو من ابواب المسجد بعد المغرب و کان ابن‌زیاد قد عقد لعمرو بن حریث رایة و امره علی الناس و اقعده فی المسجد فمر بالمختار رجل من اصحاب ابن‌زیاد یسمی هانیء بن ابی‌حیة الوداعی فقال للمختار ما وقوفک ههنا لا انت مع الناس و لا انت فی بیتک فقال له المختار اصبح رأیی مرتجا لعظم خطیئتکم فدخل هانی علی عمرو بن حریث و اخبره بذلک فارسل عمرو الی المختار رجلا یأمره ان لا یجعل علی نفسه سبیلا فقال زائدة بن قدامة بن مسعود لعمرو یأتیک المختار علی انه آمن قال عمرو امامنی فهو آمن و ان بلغ الامیر عبیدالله عنه شیء شهدت عنده ببرائته و شفعت له احسن الشفاعة فجاء المختار الی ابن‌حریث و جلس تحت رایته حتی اصبح و جاء عمارة بن عقبة بن الولید بن عقبة بن ابی‌معیط فاخبر ابن‌زیاد بامر المختار فلما اذن ابن‌زیاد للناس دخل علیه المختار فی جملة من [صفحه ۳۳] دخل فقال له ابن‌زیاد انت المقبل فی الجموع لتنصر ابن‌عقیل فقال لم افعل و لکنی اقبلت و قعدت تحت رایة عمرو بن حریث الی الصباح و شهد له عمرو بن حریث بذلک فضربه ابن‌زیاد بالقضیب علی وجهه حتی اصاب عینه فشترها [۲۸۸] و قال و الله لولا شهادة عمرو لک لضربت عنقک و أمر به الی السجن و حبس معه میثم التمار صاحب امیرالمؤمنین علیه‌السلام فقال میثم للمختار انک تفلت و تخرج ثائرا بدم الحسین (ع) فتقتل هذا الذی یقتلنا و تطأ بقدمیک علی و جنته و کان میثم اخذ ذلک من امیرالمؤمنین علیه‌السلام (فلم) یزل المختار محبوسا حتی قتل الحسین «ع» فارسل المختار رسولا الی عبدالله بن عمر یطلب منه ان یکتب الی یزید لیکتب الی ابن‌زیاد باطلاق المختار فلما جاء الرسول الی عبدالله بن عمر و علمت زوجته صفیة بحبس اخیها بکت و جزعت فرق لها عبدالله و کتب الی یزید یطلب منه ان یکتب الی ابن‌زیاد باطلاقه فکتب یزید الی ابن‌زیاد (اما بعد) فخل سبیل المختار ابن ابی‌عبید حین تنظر فی کتابی فدعا ابن‌زیاد بالمختار فاخرجه ثم قال له قد اجلتک ثلاثا فان ادرکنک بالکوفة بعدها فقد برئت منک الذمة فلما کان الیوم الثالث خرج المختار الی الحجاز فلقیه ابن العرق مولی [صفحه ۳۴] ثقیف ورآء وا قصة فسلم علیه و سأله عن عینه فقال خبطها ابن‌الزانیة بالقضیب فصارت کما تری ثم قال قتلنی الله ان لم اقطع انامله و اعضاءه أربا أربا ثم قال له اذا سمعت بمکان قد ظهرت به فی عصابة من المسلمین اطلب بدم الشهید المظلوم المقتول بالطف سید المسلمین و ابن سیدها و ابن بنت سید المرسلین الحسین بن علی فوریک لأقتلن بقتله عدة القتلی التی قتلت علی دم یحیی بن زکریا علیهماالسلام فجعل ابن العرق یتعجب من قوله ثم سار

المختار حتی وصل الی مکة و ابن‌الزبیر یدعوا الی نفسه سرا فکتم امره عن المختار ففارقه المختار و غاب عنه سنة فسأل عنه ابن‌الزبیر فقیل له انه بالطائف ثم حضر المختار و بایع ابن‌الزبیر علی شروط شرطها و اقام عنده و حارب معه اهل الشام و قاتل قتالا شدیدا و کان اشد الناس علی اهل الشام «فلما» هلک یزید و اطاع اهل العراق ابن‌الزبیر اقام المختار عنده خمسة اشهر و ایاما فقدم هانی بن ابی‌حیة الوداعی الی مکة یرید العمرة فی رمضان فسأله المختار عن اهل الکوفة فاخبره انهم علی طاعة ابن‌الزبیر الا أن طائفة من الناس هم عدد اهلها لو کان لهم من یجمعهم علی رأیهم اکل بهم الارض فقال المختار انا ابواسحق انا و الله لهم ان اجمعهم علی الحق و القی بهم رکبان الباطل و اهلک بهم کل جبار عنید ثم رکب راحلته و اقبل نحو الکوفة حتی وصل الی نهر الحیرة یوم [صفحه ۳۵] الجمعة فاغتسل و ادهن و لبس ثیابه و اعتم و تقلد سیفه و رکب راحلته و دخل الکوفة و جعل لا یمر علی مجلس الأسلم علی اهله و قال ابشروا بالنصرة و الفلج اتاکم ما تحبون و لقیه عبیدة بن عمرو البدائی الکندی و کان من اشجع الناس و اشعرهم و اشدهم تشیعا و حبا لعلی علیه‌السلام فقال له ابشر بالنصر و الفلج « و کان» سلیمان بن صرد و اصحابه فی ذلک الوقت یستعدون للطلب بثار الحسین علیه‌السلام فلما خرج سلیمان و اصحابه نحو الشام علی ما قدمنا ذلک قال عمر بن سعد و شبث ابن‌ربعی و یزید بن الحارث بن رویم و هم من قتلة الحسین علیه‌السلام لعبد الله بن یزید الخطمی و هو والی الکوفة من قبل ابن‌الزبیر و ابراهیم بن محمد بن طلحة و هو امیر الخراج ان المختار اشد علیکم من سلیمان بن صرد ان سلیمان انما خرج یقاتل عدوکم و ان المختار یرید ان یثب علیکم فی مصرکم فاوثقوه و اسجنوه فاتوا و اخذوه بغتة و اراد ابراهیم ان یقیده و یمشیه حافیا فلم یقبل عبدالله و اتی ببغلة دهماء فحمل علیها و قیل بل قیدوه «و کان» یقول و هو فی السجن اما و رب البحار و النخیل و الاشجار و المهامه و القفار و الملائکة الأبرار و المصطفین الاخیار لأقتلن کل جبار بکل لدن خطار و مهند بتار بجموع الانصار لیسوا بمیل أغمار و لا بعزل اشرار حتی اذا اقمت عمود الدین و رابت شعب صدع المسلمین و شفیت [صفحه ۳۶] غلیل صدور المؤمنین و ادرکت ثار النبیین لم یکبر علی زوال الدنیا و لم احفل بالموت اذا اتی «و لما» قدم اصحاب سلیمان بن صرد الی الکوفة کتب الیهم المختار من الحبس «اما بعد» فان الله اعظم لکم الأجر و حط عنکم الوزر بمفارقة القاسطین و جهاد المحلین انکم لم تنفقوا نفقة و لم تقطعوا عقبة و لم تخطوا خطوة الا رفع الله لکم بها درجة و کتب لکم حسنة فابشروا فانی لو خرجت الیکم جردت فیما بین المشرق و المغرب من عدوکم السیف باذن الله فجعلتهم رکاما و قتلتهم فذا و توأما فرحب الله لمن قارب و اهتدی و لا یبعد الله الا من عصی و ابی و السلام یا اهل الهدی و ارسل الیهم الکتاب مع رجل یقال له سیحان قد ادخله فی قلنسوته بین الظهارة و البطانة فلما جاء الکتاب و وقف علیه جماعة من رؤساء القبائل اعادوا الیه الجواب مع عبدالله بن کامل و قالوا قل له قد قرأنا کتابک و نحن حیث یسرک فأن شئت ان نأتیک حتی نخرجک من الحبس فعلنا فاتاه فاخبره فسر لذلک و ارسل الیهم لا تفعلوا هذا فانی اخرج فی ایامی هذه و کان المختار قد بعث غلاما له الی عبدالله بن عمر زوج اخته و کتب الیه «اما بعد» فانی قد حبست مظلوما و ظن بی الولاة ظنونا کاذبة فاکتب فی یرحمک الله الی هذین الظالمین یعنی والی الکوفة و امیر خراجها کتابا لطیفا عسی الله ان یخلصنی من ایدیهما بلطفک و برکتک و یمنک و السلام [صفحه ۳۷] فکتب الیهما عبدالله بن عمر «اما بعد» فقد علمتما الذی بینی و بین المختار من الصهر و الذی بینی و بینکما من الود فاقسمت علیکما بحق ما بینی و بینکما لما خلیتما سبیله حین تنظران فی کتابی هذا و السلام علیکما و رحمة الله و برکاته «فلما» اتاهما کتاب ابن‌عمر طلبا من المختار کفلاء فاتی اناس کثیر من اشراف الکوفة لیکفلوه فاختار عبدالله بن یزید منهم عشرة من الاشراف فضمنوه فدعا به عبدالله بن یزید و ابراهیم بن محمد بن طلحة و حلفاه ان لا یخرج علیهما فان خرج فعلیه الف بدنة ینحرها لدی رتاج الکعبة و ممالیکه کلهم احرار فحلف لهما بذلک و خرج الی داره «و کان» یقول بعد ذلک قاتلهم الله ما احمقهم حین یرون انی افی لهم بایمانهم هذه اما حلفی بالله فانی أذا حلفت علی یمین فرأیت خیرا منها اکفر عن یمینی و خروجی علیهم خیر من کفی عنهم و اما هدی الف بدنة فهو اهون علی من بصقة و اما عتق ممالیکی فوالله لوددت انه تم لی امری ثم لم املک مملوکا ابدا «و لما» استقر المختار فی داره اخذت الشیعة تختلف الیه و اتفقوا علی الرضا به و کان اکثر من استجاب له همدان و قوم کثیر من ابناء العجم الذین کانوا بالکوفة و کانوا یسمون

الحمراء لحمرة وجوههم و كان منهم بالكوفة زهاء عشرين الف رجل «و كان» قد بويع للمختار و هو فی السجن و لم يزل اصحابه يكثرون و امره يقوى حتى عزل ابن‌الزبير عبدالله [صفحه ۳۸] ابن‌يزيد و ابراهيم بن محمد بن طلحة و بعث عبدالله بن مطيع واليا على الكوفة «فلما» قدمها جاءه اياس بن مضارب و قال له لست آمن المختار ان يخرج عليك و قد بلغنی ان امره قد تم فابعث اليه فاحبسه فبعث اليه ابن‌مطيع زائدة بن قدامة و حسين بن عبدالله من همدان فقالا له اجب الامير فدعا بثيابه و امر باسراج دابته و هم بالذهاب معهما فلما رأى ذلك زائدة قرأ قوله تعالى و اذ يمكر بك الذين كفروا ليثبتوك او يقتلوك او يخرجوك و يمكرون و يمكر الله و الله خير الماكرين ففهمها المختار فجلس ثم نزع ثيابه و قال القوا على القطيفة ما ارانی الا قد و عكت أنی لأجد قفقفة شديدة و تمثل بقول الشاعر:اذا ما معشر تركوا نداهم و لم يأتوا الكريهة لم يهابوا و قال للرسولين ارجعا الى ابن‌مطيع فاخبراه بحالتی فرجعا فاذا اصحابه على بابه و فی داره منهم جماعة كثيرة، و قال حسين لزائدة انی قد فهمت قولك حين قرأت الآية فانكر زائدة ان يكون اراد شيئا فقال له حسين لا تحلف فما كنت لأبلغ عنك و لا عنه شيئا تكرهانه فاقبلا الى ابن‌مطيع فاخبراه بعلته فصدقهما و تركه و قيل ان ابن‌مطيع بعث الى المختار ما هذه الجماعات التی تغدو و تروح اليك فقال المختار مريض يعاد. «و بعث» المختار الى اصحابه فاخذ يجمعهم فی الدور حوله و اراد ان يثب بالكوفة فی المحرم «فجاء» رجل [صفحه ۳۹] من شبام حی من همدان اسمه عبدالرحمن بن شريح و كان شريفا فاجتمع مع اربعة من الشيعة و قال لهم ان المختار يريد ان يخرج بنا و لا ندری ارسله ابن‌الحنفية ام لا فاتفق رأيهم على ان يأتوا ابن‌الحنفية فان امرهم باتباع المختار اتبعوه و ان نهاهم عنه اجتنبوه فأتوا المدينة و اخبروا ابن الحنفية بذلك فقال لهم و الله لوددت ان الله انتصر لنا من عدونا بمن شاء من خلقه فخرجوا من عنده و هم يقولون قد اذن لنا و لو كره لقال لا تفعلوا «قال» ابن‌نما رحمه الله تعالى و قد رويت عن والدی ان ابن‌الحنفيه قال لهم قوموا بنا الى امامی و امامكم على بن الحسين عليهماالسلام فلما دخلوا عليه و اخبره الخبر قال يا عم لو ان عبدا زنجيا تعصب لنا اهل البيت لوجب على الناس موازرته و قد وليتك هذا الأمر فاصنع ما شئت فخرجوا و هم يقولون اذن لنازين العابدين و محمد بن الحنفية اه «و روى» المسعودی فی مروج الذهب ان المختار كتب الى على بن الحسين السجاد عليه‌السلام يربده على ان يبايع له و يقول بامامته و يظهر دعوته و انفذ اليه مالا كثيرا فأبى على «ع» ان يقبل ذلك منه او يجيبه عن كتابه و سبه على رؤس الاشهاد فلما يئس المختار من على بن الحسين كتب الى محمد بن الحنفية بمثل ذلك فاشار عليه على بن الحسين ان لا يجيبه الى شیء من ذلك و ان يتبرأ منه كما فعل هو فاستشار ابن‌عباس [صفحه ۴۰] فقال لا تفعل لأنك لا تدری ما انت عليه من ابن‌الزبير فسكت عن المختار اه (و يمكن) الجمع بان يكون سب زين العابدين (ع) له جهارا للتبری مما نسبه اليه من ادعاء الامامة خوفا من بنی‌امية لما علمه عن آبائه عن النبی (ص) من انهم لابد ان يستولوا على الملك و ان كان راضيا بطلبه بدم الحسين (ع) و بقتله لمن شرك فی دمه و دماء اصحابه «و كان» المختار علم بخروج من خرج الى المدينة فشق ذلك عليه خوفا من ان لا يجيبهم ابن‌الحنفية بما يحب فيتفرق عنه الناس فكان يريد النهوض باصحابه قبل قدومهم من المدينة فلم يتيسر له ذلك فلم يكن الا شهر او زيادة حتى قدموا الكوفة فدخلوا على المختار قبل دخولهم الى بيوتهم فقال لهم ما وراءكم فد فتنتم و ارتبتم فقالوا له انا قد امرنا بنصرك فقال الله اكبر انا ابواسحق اجمعوا لی الشيعة فجمع منهم من كان قريبا اليه فقال لهم ان نفرا قد احبوا ان يعلموا مصداق ما جئت به فرحلوا الى امام الهدى و النجيب المرتضى ابن خير من مشى حاشا النبی المجتبى فاعلمهم انی وزيره و ظهيره و رسوله و امركم باتباعی و طاعتی فيما دعوتكم اليه من قتال المحلين و الطلب بدماء اهل بيت نبيكم المصطفين فقام عبدالرحمن بن شريح و اخبرهم ان ابن‌الحنفية امرهم بمظاهرته و موازرته و قال فليبلغ الشاهد الغائب و استعدوا و تأهبوا و قام اصحابه فتكلموا بنحو من كلامه و كان [صفحه ۴۱] اول من اجاب المختار الى ذلك عامر الشعبی و ابوه شراحيل «و قال» جماعة للمختار ان اشراف اهل الكوفة مجتمعون على قتالك مع ابن‌مطيع فان اجابنا الى امرنا ابراهيم بن مالك الأشتر رجونا القوة على عدونا فانه فتى رئيس و ابن‌رجل شريف له عشيرة ذات عز و عدد فقال لهم المختار فالقوه فادعوه و اعلموه الذی امرنا به من الطلب بدم الحسين (ع) و اهل بيته فخرجوا اليه و معهم الشعبی فاتوه و اعلموه عزمهم على الطلب بدماء اهل البيت (ع) و سألوه مساعدتهم على ذلك و ذكروا له ما

كان ابوه عليه من ولاء على (ع) و اهل بيته فقال لهم انى قد اجبتكم الى الطلب بدم الحسين (ع) و اهل بيته على ان تولونى الأمر فقالوا له انت اهل لـذلك ولكن ليس الى ذلك سبيل هـذا المختار قـد جاءنا من قبل امام الهـدى و من نائبه محمـد بن الحنفيهٔ و هو المأمور بالقتال و قـد امرنا بطاعته فسـكت ابراهيم و لم يجبهم فانصـرفوا عنه و اخبروا المختار فمكث المختار ثلاثا ثم دعا جماعـهٔ من اصـحابه فدخلوا عليه و بيده صـحيفهٔ مختومهٔ بالرصاص فدفعها الى الشـعبى و قال لأصحابه انطلقوا بنا الى ابراهيم بن الاشتر فسار فى بضعهٔ عشر رجلا من وجوه اصـحابه و فيهم الشـعبى و ابوه فـدخلوا على ابراهيم فالقى لهم الوسائـد فجلسوا عليها و جلس المختار معه على فراشـه فقـال له المختار ان الله اكرمك و اكرم اباك من قبلك بموالاهٔ بنى‌هاشم [صـفحه ۴۲] و نصـرتهم و معرفهٔ فضلهم و ما اوجب الله من حقهم و هذا كتاب محمد بن على اميرالمؤمنين و هو خير اهل الأرض اليوم و ابن خير اهل الأرض كلها قبل اليوم بعد انبياء الله و رسله يـأمرك ان تنصـرنا و توازرنا فان فعلت اغتبطت و ان امتنعت فهـذا الكتاب حجـهٔ عليك و سـيغنى الله محمـدا و اهل بيته عنك ثم قال للشعبى ادفع الكتاب اليه فدفعه اليه الشعبى فدعا بالمصباح و فض خاتمه و قرأه فاذا فيه بسم الله الرحمن الرحيم من محمد المهدى الى ابراهيم بن مالك الأشتر سلام عليك فانى احمد اليك الله الذى لا اله الا هو اما بعد فانى قد بعثت اليكم وزيرى و امينى الذى ارتضيته لنفسـى و قـد امرته بقتال عـدوى و الطلب بـدماء اهل بيتى فانهض معه بنفسك و عشـيرتك و من اطاعك فانك ان نصـرتنى و اجبت دعوتى كانت لك بـذلك عنـدى فضـيلهٔ و لك اعنـهٔ الخيل و كل جيش غاز و كل مصـر و منبر و ثغر ظهرت عليه فيما بين الكوفـهٔ و اقصـى بلاد الشام فلما فرغ ابراهيم من قراءهٔ الكتاب قال قد كتب الى ابن‌الحنفيهٔ قبل اليوم و كتبت اليه فلم يكتب الى الا باسـمه و اسم ابيه قال المختار ذلك زمان و هـذا زمان قال ابراهيم فمن يعلم ان هذا كتابه فشـهد جماعهٔ ممن معه بذلك منهم يزيد بن انس و احمر بن شـميط و عبدالله بن كامل و سكت الشعبى و ابوه فتأخر ابراهيم عند ذلك عن صدر الفراش و اجلس المختار عليه و بايعه ابراهيم [صفحه ۴۳] فقال المختار اتاتينا او ناتيك فى امرنا فقال ابراهيم بل انا آتيك كل يوم و دعا بفاكهٔ و شراب من عسل فاكلوا و شربوا و خرجوا فخرج معهم ابن الأـشتر و ركب مع المختار ثم رجع ابراهيم و معه الشـعبى الى دار ابراهيم فقال له يا شـعبى انى قـد رأيتك لم تشـهد انت و لاـ ابوك افترى هاوءلاء شـهدوا على حق قال له الشـعبى قـد شـهدوا على ما رأيت و هم سادهٔ القراء و مشـيخهٔ المصـر و فرسان العرب و لا ارى مثل هاوءلاء يقولون الا حقا قال الشـعبى قلت له هذه المقالهٔ و انا و الله لهم على شهادتهم متهم غير انه يعجبنى الخروج و انـا ارى رأى القوم و احب تمـام ذلـك الأمر فلم اطلعه على ما فى نفسـى ثم كتب ابراهيم اسـماءهم و تركها عنـده «و كان» ابراهيم رحمه الله تعالى ظاهر الشـجاعهٔ و ارى زناد الشـهامهٔ نافذ حد الصـرامهٔ مشـمرا فى محبهٔ اهل البيت عن ساقيه متلقيا غايهٔ النصـح لهم بكلتا يديه فجمع عشيرته و اخوانه و من اطاعه و اقبل يختلف الى المختار كل عشيهٔ عند المساء فى نفر من مواليه و خدمه يدبرون امورهم فيبقون عامهٔ الليل «و كان» حميد بن مسـلم الأسدى صديقا لأبراهيم بن الاشتر فكان يذهب به معه الى المختار و اجتمع رأيهم على ان يخرجوا ليلهٔ الخميس لاربع عشرهٔ بقيت من ربيع الاول و قيل الآخر سنهٔ ست و ستين فلما كانت ليلهٔ الثلاثاء و قيل الاربعاء عند المغرب قـام ابراهيم فاذن و صـلى المغرب [صـفحه ۴۴] باصـحابه ثم خرج يريـد المختار و عليه و على اصـحابه السـلاح و كان أياس ابن‌مضارب صاحب شـرطهٔ عبـدالله بن مطيع امير الكوفـهٔ فاتاه فقال له ان المختار خارج عليك فى احـدى هاتين الليلتين فخذ حذرك منه ثم خرج اياس فبعث ابنه راشـدا الى الكناسهٔ و اقبل يسير حول السوق فى الشـرط ثم دخل على ابن‌مطيع فقال له انى قد بعثت ابنى الى الكناسـهٔ فلو بعثت فى كل جبانـهٔ عظيمهٔ بالكوفهٔ رجلا من اصـحابك فى جماعهٔ من اهل الطاعهٔ لهاب المختار و اصـحابه الخروج عليـك فبعث ابن‌مطيع الى الجبانات من شـحنها بالرجال و اوصـى كلا منهم ان يحفظ الجهـهٔ التى هو فيها. و بعث شـبث بن ربعى الى السـبخهٔ و قال اذا سـمعت صوت القوم فوجه نحوهم و كان ذلك يوم الاثنين. و خرج ابراهيم ابن الاشتر يريد المختار ليلهٔ الثلاثا. و قد بلغه ان الجبانات قـد ملئت رجالا و ان اياس بن مضارب فى الشـرط قـد احاطوا بالسوق و القصـر فاخـذ معه من اصـحابه نحوا من مائهٔ رجل عليهم الـدروع و قـد لبسوا عليها الاقبيه و تقلـدوا بالسـيوف و قال له اصـحابه تجنب الطريق فقال و الله لأمرن وسط السوق بجنب القصـر و لأـرعبن به عـدونا و لأـرينهم هو انهم علينـا فسـار على بـاب الفيـل ثم على دار عمرو بن حريث فلقيهم اياس بن مضارب فى

الشرط مظهرین السلاح فقال لهم من انتم فقال له ابراهیم انا ابراهیم بن الاشتر فقال ایاس ما هذا الجمع الذی معک [صفحه ۴۵] و ما ترید والله ان امرک لمریب و قد بلغنی انک تمر کل عشیة من هاهنا و ما انا بتارکک حتی آتی بک الامیر فیری فیک رأیه فقال ابراهیم خل سبیلنا فقال لا افعل «و کان» مع أیاس ابن‌مضارب رجل من همدان یقال له ابوقطن و کان یصحب امراء الشرطة فهم یکرمونه و کان صدیقا لابن الاشتر و من عشیرته فقال له ابن الاشتر ادن منی یا اباقطن فظن انه یرید ان یطلب منه ان یشفع له عند ایاس فدنا منه و کان مع ابی‌قطن رمح طویل فتناوله منه ابن‌الاشتر و هو یقول ان رمحک هذا لطویل و حمل به علی ایاس فطعنه فی ثغرة نحره فصرعه و امره رجلا من قومه فاحتز راسه و انهزم اصحاب ایاس و رجعوا الی ابن‌مطیع فاخبروه فبعث راشدا بن ایاس مکان ابیه علی الشرط و بعث مکان راشد سویدا المنقری الی الکناسة «و اقبل» ابن‌الاشتر الی المختار و قال له انا اتعدنا الخروج فی اللیلة القابلة و قد عرض امر لابد معه من الخروج اللیلة قال ما هو قال عرض لی ایاس فی الطریق فقتلته و هذا رأسه مع اصحابی علی الباب فاستبشر المختار بذلک و تفأل بالنصر و الظفر و قال هذا اول الفتح ان شاء الله تعالی ثم قال قم یا سعید بن منفذ و اشعل النار فی القصب ثم ارفعها للمسلمین و امر مناذیه ان ینادی یا لثارات الحسین ثم دعا بدرعه و سلاحه فلبسه و هو یقول: [صفحه ۴۶] قد علمت بیضاء حسناء الطلل واضحة الخدین عجزاء الکفلانی غداة الروع مقدام بطل لا عاجز فیها و لا وغد فشل ثم قال له ابراهیم ان هاؤلاء الذین فی الجبابین یمنعون اصحابنا من اتیاننا فلو سرت الی قومی بمن معی فیأتینی کل من بایعنی من قومی و سرت بهم فی نواحی الکوفة و دعوت بشعارنا لخرج الینا من اراد الخروج فمن اتاک ابقیته عندک فان جاءک عدو کان معک من تمتنع به فاذا فرغت انا عجلت الرجوع الیک فقال له المختار افعل و عجل و ایاک ان تسیر الی امیرهم تقاتله و لا تقاتل احدا اذا امکنک ان لا تقاتله الا ان یبدأک احد بقتال. فخرج ابراهیم فی الکتیبة التی جاء بها حتی اتی قومه و اجتمع الیه جل من کان اجابه فسار بهم فی سکک الکوفة طویلا من اللیل و هو یتجنب المواضع التی فیها الامراء الذین بعثهم ابن‌مطیع‌فلما وصل الی مسجد السکون اتاه جماعة من خیل زجر بن قیس لیس علیهم امیر فحمل علیهم ابراهیم فکشفهم حتی ادخلهم جبانة کندة فقال ابراهیم من صاحب الخیل فی جبانة کندة فقیل له زجر بن قیس فشد ابراهیم و اصحابه علیهم و هو یقول. اللهم انک تعلم انا غضبنا لأهل بیت نبیک و ثرنا لهم فانصرنا علی هاوءلاء و تمم لنا دعوتنا حتی انتهی الیهم هو و اصحابه فکشفوهم و رکب بعضهم بعضا کلما لقیهم زقاق دخل منهم طائفة فقال [صفحه ۴۷] ابراهیم لأصحابه انصرفوا بنا عنهم و سار ابراهیم حتی اتی جبانة اثیر فوقف فیها و تنادی اصحابه بشعارهم فاتاه سوید بن عبدالرحمن المنقری و رجا ان یصیبهم فیحظی بذلک عند ابن‌مطیع فلم یشعر ابراهیم الا و هم معه فقال ابراهیم لاصحابه یا شرطة الله انزلوا فانکم اولی بالنصر من هاوءلاء الفساق الذین خاضوا فی دماء اهل بیت نبیکم فنزلوا ثم حمل علیهم ابراهیم حتی اخرجهم الی الصحراء و ولوا منهزمین یرکب بعضهم بعضا و هم یتلاومون فقال قائل منهم ان هذا لامر یراد ما یلقون لنا جماعة الا هزموهم. فلم یزل ابراهیم یهزمهم حتی ادخلهم الکناسة فقال له اصحابه اتبعهم فاغتنم ما دخلهم من الرعب فقال ولکن ناتی صاحبنا ای المختار یؤمن الله بنا وحشته و یعلم ما کان من نصرنا له فیزداد هو و اصحابه قوة و لا آمن ان یکون جاءه اعداوءه فسار ابراهیم حتی اتی باب المختار فسمع الأصوات عالیة و القوم یقتتلون و کان قد جاء شبث بن ربعی من قبل السبخة فعبی له المختار یزید بن انس و جاء حجار بن ابجر فجعل المختار فی وجهه احمر بن شمیط فبینما الناس یقتتلون اذ جاء ابراهیم من قبل القصر فبلغ حجارا و اصحابه ان ابراهیم قد جاءهم من ورائهم فتفرقوا فی الازقة قبل ان یاتیهم ابراهیم و جاء رجل من اصحاب المختار اسمه قیس بن طهفة النهدی فی قریب من مائة رجل من بنی [صفحه ۴۸] نهد فحمل علی شبث و هو یقاتل یزید بن انس فخلی لهم شبث الطریق حتی اجتمعوا جمیعا و جاء عبدالله بن الحر الجعفی فی قومه لنصرة المختار. ثم ان شبثا ترک لهم السکة و اقبل الی ابن‌مطیع فقال له اجمع الأمراء الذین فی الجبابین و جمیع الناس ثم اخرج الی هاوءلاء القوم فقاتلهم فان امرهم قد قوی و قد خرج المختار و ظهر و قوی امره فلما بلغ المختار قوله خرج فی جماعة من اصحابه حتی نزل فی ظهر دیر هند فی السبخه و خرج ابوعثمان النهدی من اصحاب المختار فنادی فی بنی‌شاکر و هم مجتمعون فی دورهم یخافون ان یظهروا لقرب کعب الخثعمی منهم و هو من اصحاب ایاس و کان قد اخذ علیهم افواه السکک فلما

اتاهم ابوعثمان فی جماعة من اصحابه نادی یا لثارات الحسین یا منصور امت یا ایها الحی المهتدون ان امین آل محمد و وزیرهم قد خرج فنزل دیر هند و بعثنی الیکم داعیا و مبشرا فاخرجوا رحمکم الله فخرجوا ینادون یا لثارات الحسین و قاتلوا کعبا حتی خلوا لهم الطریق فاقبلوا الی المختار فنزلوا معه و خرج عبدالله بن قتادة (قراد خ ل) الخثعمی فی نحو من مأتین فنزلوا مع المختار و کان قد تعرض لهم کعب فلما عرف انهم من قومه خلی عنهم و خرجت شبام و هم حی من همدان من آخر لیلتهم فبلغ خبرهم عبدالرحمن بن سعید الهمدانی فارسل الیهم ان کنتم تریدون المختار [صفحه ۴۹] فلا تمروا من ناحیتنا فلحقوا بالمختار حتی اجتمع عنده ثلاثة آلاف و ثمانمائة قبل الفجر و کان قد بایعه اثنا عشر الفا و کان ممن خرج معه حمید بن مسلم. فاصبح المختار و قد فرغ من تعبئة جیشه فصلی باصحابه فی الغلس (ای الظلمة) و ارسل ابن‌مطیع الی من بالجبابین ان یأتوا المسجد و امر راشدا بن ایاس صاحب شرطته فنادی فی الناس برئت الذمة من رجل لم یأت المسجد اللیلة فاجتمعوا فبعث ابن‌مطیع شبث بن ربعی فی نحو ثلاثة آلاف الی المختار و بعث راشدا ایضا فی اربعة آلاف من الشرط. هکذا ذکرا الطبری و غیره و زاد ابن‌نما رحمه الله انه بعث حجار بن ابجر فی ثلاثة آلاف و ثلاثة آخرین فی ثلاثة آلاف و تتابعت العساکر الی نحو من عشرین الفا فلما صلی المختار الغداة سمعوا اصواتا مرتفعة فقال المختار من یأتینا بخبر هاوءلاء فقال له رجل انا اصلحک الله قال المختار فالق سلاحک و اذهب حتی تدخل فیهم کأنک منفرج وائتنا بخبرهم قال الرجل فلما دنوت منهم اذا مؤذنهم یقیم و اذا شبث بن ربعی و معه خیل عظیمة فصلی بهم فقرأ اذا زلزلت الأرض زلزالها فقلت فی نفسی اما و الله انی لارجو ان یزلزل الله بکم ثم قرأ و العادیات ضبحا فقال له اناس من اصحابه لو کنت قرأت اطول من هاتین السورتین شیئا فقال ترون الدیلم فد نزلت بساحتکم و انتم تقولون لو قرأت [صفحه ۵۰] سورة البقرة و آل عمران مما دل علی وقوع الرعب فی قلبه فأقبل الرجل الی المختار و اخبره بخبر شبث و اصحابه و اتاه ایضا سعر الحنفی یرکض و کان ممن بایع المختار فلم یقدر علی الخروج معه لیلة خرج خوفا من الحرس فلما اصبح اقبل علی فرسه فاعترضه راشد بن ایاس و اصحابه فرکض علی فرسه و افلت منهم حتی اتی المختار فاخبره بخبرهم. فبعث المختار ابراهیم بن الأشتر الی راشد بن ایاس فی تسعمائة (سبعمائة خ ل) و قیل فی ستمائة فارس و ستمائة راجل. و بعث نعیم بن هبیرة اخا مصقلة بن هبیرة الی شبث بن ربعی فی ثلاثمائة فارس و ستمائة راجل و امر هما بتعجیل القتال و ان لا یقفا مقابلة عدوهما لأنه اکثر منهما و قال لا ترجعا حتی تظهرا او تقتلا. فتوجه ابراهیم الی راشد و توجه نعیم بن هبیرة الی شبث و قدم المختار امامه یزید بن انس فی تسعمائة. فاما نعیم فجعل سعر الحنفی علی الخیل و مشی هو فی الرجالة و قاتل شبثا قتالا شدیدا حتی اشرقت الشمس و انبسطت و ضربهم اصحاب نعیم حتی ادخلوهم البیوت منهزمین فناداهم شبث و حرضهم فرجع الیه منهم جماعة فحملوا علی اصحاب نعیم و قد تفرقوا فانهزم اصحاب نعیم و صبر هو فقتل و اسر سعر و معه رجلان احدهما مولی فقتله شبث و اطلق الآخرین لانهما عربیان فاتیا المختار فاغتم اصحاب المختار لذلک غما شدیدا و اخبره احد [صفحه ۵۱] الرجلین بما کان من امره فقال له اسکت فلیس هذا بمکان الحدیث. و جاء شبث حتی احاط بالمختار و یزید بن انس و عبث ابن مطیع یزید ابن الحارث بن رویم فی الفین فوقفوا فی افواه السکک و ولی المختار یزید بن انس علی الخیل و خرج هو فی الرجالة فحملت علیهم خیل شبث حملتین فلم یبرحوا من مکانهم فقال لهم یزید بن انس یا معشر الشیعة قد کنتم تقتلون و تقطع ایدیکم و ارجلکم و تسمل اعینکم و ترفعون علی جذوع النخل فی حب اهل بیت نبیکم و انتم مقیمون فی بیوتکم مطیعون لعدوکم فما ظنکم بهاؤلاء القوم ان ظهروا علیکم الیوم اذا و الله لا یدعون منکم عینا تطرف و لیقتلنکم صبرا و لترون منهم فی اولادکم و ازواجکم و اموالکم ما الموت خیر منه و الله لا ینجیکم منهم الا الصدق و الصبر و الطعن الصائب فی اعینهم و الضرب الدارک علی هامهم فتیسروا للشدة و تهیأوا للحملة فاذا حرکت رایتی مرتین فاحملوا فتهیأوا و جثوا علی الرکب و انتظروا امره (و اما ابراهیم) بن الاشتر فانه اقبل نحو راشد بن ایاس فاذا معه اربعة آلاف فقال ابراهیم لاصحابه لا یهولنکم کثرة هاؤلاء فوالله لرب رجل خیر من عشرة و لرب فئة قلیلة قد غلبت فئة کثیرة باذن الله و الله مع الصابرین. ثم قال لخزیمة بن نصر سر الیهم فی الخیل و اخذ هو یمشی فی الرجالة و یقول لصاحب رایته [صفحه ۵۲] تقدم برایتک امض بها قدما قدما و اقتتل الناس قتالا شدیدا و حمل خزیمة بن نصر العبسی علی راشد

فطعنه فقتله ثم نادی قتلت راشدا و رب الکعبة و انهزم اصحاب راشد و اقبل ابراهیم بن الاشتر و خزیمة ابن نصر و من معهما بعد قتل راشد نحو المختار و ارسل البشیر الی المختار بقتل راشد فکبر هو و اصحابه و قویت نفوسهم و دخل اصحاب ابن مطیع الفشل. و ارسل ابن‌مطیع حسانا العبسی فی نحو من الفین لیعترض ابراهیم بن الاشتر فتقدم الیهم ابراهیم فانهزموا من غیر قتال و اقبل ابراهیم نحو المختار و شبث بن ربعی محیط به فلما رآه یزید بن الحارث الذی کان علی افواه السکک مقبلا نحو شبث اقبل نحوه لیرده عن شبث و اصحابه فبعث ابراهیم الیه طائفة من اصحابه مع خزیمة بن نصر و سار هو نحو شبث فیمن بقی معه فلما اقبل ابراهیم نحو شبث جعل شبث و اصحابه ینکصون الی الورآء قلیلا- قلیلا- فلما دنا منهم ابراهیم حمل علیهم و امر یزید بن انس ان یحمل علیهم ففعل فانهزموا حتی وصلوا الی بیوت الکوفة و حمل خزیمة بن نصر علی یزید بن الحارث فهزمه و اصحابه و ازدحموا علی افواه السکک و کان یزید ابن الحارث قد وضع الرماة علی افواه السکک فوق البیوت، و اقبل المختار فلما انتهی الی افواه السکک رمته الرماة بالنبل فصدوه عن دخول الکوفة من ذلک الوجه. و رجع الناس منهزمین الی ابن‌مطیع [صفحه ۵۳] و جاءه قتل راشد بن ایاس فسقط فی یده ای بهت و تحیر فقال له عمرو ابن الحجاج ایها الرجل لا تلق بیدک و اخرج الی الناس و اندبهم ای عدوک فان الناس کثیر و کلهم معک الا هذه الطائفة التی خرجت و الله یخزیها و انا اول منتدب فانتدب معی طائفة و مع غیری طائفة. فخرج ابن‌مطیع فقام فی الناس و وبخهم علی هزیمتهم و امرهم بالخروج الی المختار و اصحابه (و اما المختار) فانه لما منعه الرماة من دخول الکوفة عدل الی بیوت مزینة و احمس و بارق و بیوتهم منفردة فاستقبلوه بالماء فشرب اصحابه و لم یشرب هو لأنه کان صائما فقال احمر بن شمیط لابن کامل اتری الامیر صائما قال نعم قال لو افطر کان اقوی له قال هو اعلم بما یصنع قال صدقت استغفر الله. فقال المختار نعم المکان للقتال هذا فقال له ابراهیم قد هزمهم الله و فلهم و ادخل الرعب فی قلوبهم و تنزل ههنا سربنا فوالله ما دون القصر مانع فترک المختار هناک کل شیخ ضعیف و کل ذی علة و ثقلهم و استخلف علیهم اباعثمان النهدی و قدم ابراهیم امامه و بعث ابن‌مطیع عمرو بن الحجاج فی الفین فخرج علیهم فبعث المختار الی ابراهیم ان اطوه و لا تقم علیه فطواه ابراهیم و امر المختار یزید ابن انس ان یصمد لعمرو بن الحجاج فمضی نحوه و سار المختار خلف ابراهیم ثم وقف المختار فی موضع مصلی خالد بن عبدالله و امر [صفحه ۵۴] ابراهیم ان یمضی علی وجهه حتی یدخل الکوفة من جهة الکناسة فمضی فخرج الیه شمر بن ذی الجوشن فی الفین فسرح الیه المختار سعید بن منقذ الهمدانی فواقعه و ارسل الی ابراهیم ان اطوه و امض علی وجهک فمضی حتی انتهی الی سکة شبث فاذا نوفل بن مساحق فی الفین و قیل خمسة آلاف قال الطبری و هو الصحیح و کان ابن‌مطیع امر مناديا فنادی فی الناس ان الحقوا بابن مساحق و خرج ابن‌مطیع فوقف بالکناسة و استخلف شبث بن ربعی علی القصر فدنا ابن الأشتر من ابن‌مطیع فامر اصحابه بالنزول فنزلوا فقال قربوا خیولکم بعضها من بعض ثم امشوا الیهم مصلتین بالسیوف و لا یهولنکم ان یقال جاء آل فلان و آل فلان و سمی بیوتات اهل الکوفة. ثم قال ان هاوءلاء لو وجدوا حر السیوف لا نهزموا عن ابن‌مطیع انهزام المعزی من الذئب ففعلوا ذلک و اخذ ابن الاشتر اسفل قبائه فادخله فی منطقته و کان قد لبس القباء فوق الدرع ثم قال لأصحابه شدوا علیهم فدی لکم عمی و خالی فلم یلبثوا ان انهزموا یرکب بعضهم بعضا علی افواه السکک و ازدحموا و انتهی ابن‌الأشتر الی ابن‌مساحق فاخذ بلجام دابته و رفع السیف لیقتله فسأله ان یعفو عنه فخلی سبیله و قال اذکرها لی فکان یذکرها له و دخلوا الکناسة فی آثارهم حتی دخلوا السوق و المسجد و حصروا ابن‌مطیع و معه الاشراف غیر [صفحه ۵۵] عمرو بن حریث فانه خرج الی البر و جاء المختار حتی نزل جانب السوق و ولی ابراهیم بن الاشتر حصار القصر و معه یزید بن انس و احمر بن شمیط فحصروا القصر من ثلاث جهات ثلاثة ایام. و اشرف رجل من اصحاب ابن‌مطیع عشیة علی اصحاب المختار فجعل یشتمهم فرماه رجل منهم بسهم فاصاب حلقه فقطع الجلد فوقع ثم برأ بعد ذلک. و جعل ابن‌مطیع یفرق علی اصحابه الدقیق و هو محصور و اشتد علیهم الحصار و اقبلت همدان حتی تسلقوا القصر بالحبال فلما رأی ابن‌مطیع و اصحابه ذلک اشار علیه شبث ان یاخذ لنفسه امانا فکره ذلک فاشار علیه ان یخرج خفیة الی دار من دور الکوفة ثم یلحق بابن‌الزبیر فقبل و خرج لیلا فدخل دار ابی‌موسی و خلی القصر ففتح اصحابه الباب. و جاء ابن‌الأشتر فطلب من بالقصر منه الأمان فامنهم فخرجوا فبایعوا

المختار و جاء المختار حتی دخل القصر فبات فیه و اصبح الأشراف فی المسجد و علی باب القصر و خرج المختار فصعد المنبر و خطب الناس و قال انا المسلط علی المحلین الطالب بدم ابن نبی رب العالمین الی ان قال ادخلوا فبایعوا بیعة هدی فوالله ما بایعتم بعد بیعة علی بن ابی‌طالب (ع) و آل علی علیهم‌السلام اهدی منها ثم نزل فدخل علیه اشراف الکوفة فبایعوه علی کتاب الله و سنة رسوله (ص) و الطلب بدماء اهل البیت و جهاد المحلین و الدفع عن [صفحه ۵۶] الضعفاء و قتال من قاتلنا و سلم من سالمنا. و احسن المختار السیرة جهده و فی ذلک یقول الشاعر:و لما دعا المختار جئنا لنصره علی الخیل تردی من کمیت و اشقرادعا یا لثارات الحسین فاقبلت تعادی بفرسان الصیاح لتثأراو بلغه ان ابن‌مطیع فی دار ابی‌موسی فأرسل الیه مائة الف درهم و قال تجهز بها و کان بینهما صداقة فاخذها و مضی الی البصرة. و وجد المختار فی بیت المال تسعة آلاف درهم و فرق العمال علی ارمینیة و آذربیجان و الموصل و المدائن و حلوان و الری و همدان و اصبهان و غیرها و دانت له البلاد کلها الا الحجاز و الجزیرة و الشام و مصر و البصرة و استعمل علی شرطته عبدالله بن کامل الشاکری و علی حرسه کیسان اباعمرة مولی عرینة (بجیلة خ ل) و صار یجلس للقضاء بین الناس ثم اقام شریحا للقضاء و کانوا یقولون انه عثمانی و انه ممن شهد علی حجر بن عدی و انه لم یبلغ عن هانی ابن عروة ما ارسله به و ان علیا علیه‌السلام عزله عن القضاء فاراد المختار عزله فتمارض فعزله و جعل مکانه غیره. و قال عبدالله بن همام یذکر المختار و اصحابه و یمدحهمو فی لیلة المختار ما یذهل الفتی و یلهیه عن روءد الشباب شموعدعا یا لثارات الحسین فاقبلت کتائب من همدان بعد هزیع [صفحه ۵۷] و من مذحج جاء الرئیس ابن‌مالک یقود جموعا اردفت بجموعو من اسد وافی یزید لنصره بکل فتی حامی انذمار منیعو جاء نعیم خیر شیبان کلها بامر لدی الهیجا احد جمیعو ما ابن‌شمیط اذ یحرض قومه هناک بمخذول و لا بمضیعو سار ابوالنعمان لله سعیه الی ابن‌ایاس مصحرا لوقوعبخیل علیها یوم هیجا دروعها و اخری حسورا غیر ذات دروعفکر الخیول کرة ثقفتهم و شد باولاها علی ابن‌مطیعفولی بضرب یشدخ الهام وقعه و طعن غداة السکتین وجیعفحوصر فی دار الامارة بائیا بذل و ارغام له و خضوعفمن وزیر ابن‌الوصی علیهم و کان لهم فی الناس خیر شفیعو آب الهدی حقا الی مستقره بخیر ایاب آبه و رجوعالی الهاشمی المهتدی المهتدی به فنحن له من سامع و مطیع

ذکر قتل المختار قتلة الحسین و المشایعین علی قتله

کان مروان بن الحکم بعد ان بویع له بالشام ارسل عبیدالله ابن زیاد فی جیش الی الجزیرة فاذا فرغ منها سار الی العراق کما تقدم و جعل له کل ما غلب علیه و امره ان ینهب الکوفة ان ظفر باهلها ثلاثا ثم کان من امره مع التوابین ما تقدم ذکره و کان زفر بن الحارث الکلابی و معه قبیلة تسمی قیس عیلان بالجزیرة علی طاعة ابن‌الزبیر [صفحه ۵۸] فلم یزل ابن‌زیاد مشتغلا بهم عن العراق نحو سنة فهلک مروان و ولی بعده ابنه عبدالملک فاقر ابن‌زیاد علی ما کان ابوه ولاه فلما عجز ابن‌زیاد عن زفر و من معه بالجزیرة اقبل الی الموصل و هی للمختار فتنحی عامل المختار الی تکریت و کتب الی المختار یخبره بذلک فکتب الیه المختار یصوب رأیه و یامره ان لا یفارق مکانه حتی یاتیه امره و ارسل المختار یزید بن انس الأسدی و انتخب معه ثلاثة آلاف فارس و وعده المدد متی احتاج و شیعه و قال اذا لقیت عدوک فلا تناظرهم واذا امکنتک الفرصة فلا تؤخرها ولیکن خبرک کل یوم عندی و کتب الی عامل الموصل ان یخلی بینه و بین البلاد فسار حتی اتی ارض الموصل فبلغ خبره ابن‌زیاد فقال لأبعثن الی کل الف الفین فارسل الیه ستة آلاف ثلاثة مع ربیعة الغنوی و ثلاثة مع عبدالله ابن جملة الخثعمی فسار ربیعة قبل عبدالله بیوم حتی لقی یزید بن انس فخرج یزید بن انس و هو مریض شدید المرض راکب علی حمار یمسکه الرجال فوقف علی اصحابه و عباهم و حثهم علی القتال ثم وضع بین الرجال علی سریر و قال قاتلوا عن امیرکم ان شئتم او فروا عنه و جعل یأمر الناس بما یفعلونه ثم یغمی علیه ثم یفیق و اقتتل الناس عند فلق الصبح یوم عرفة فاشتد القتال الی ارتفاع الضحی فانهزم اهل الشام و اخذ عسکرهم و وصل اهل العراق الی امیرهم [صفحه ۵۹] ربیعة و قد انهزم عنه اصحابه و هو ینادیهم و یحرضهم علی القتال و یقول انما تقاتلون من خرج من الأسلام فاجتمع الیه جماعة فقاتلوا معه و

اشتد القتال و خرج رجل من اهل العراق يعترض الناس بسيفه و هو يقول:برئت من دين المحكمينا و ذاك فينا شر دين ديناثم انهزم اهل الشام و قتل اميرهم ربيعة فسار المنهزمون ساعة فلقيهم عبدالله الخثعمى الامير الثانى لأهل الشام فى ثلاثة آلاف فرد معه المنهزمين و جاء الى الموضع الذى فيه اصحاب المختار فباتوا ليلتهم يتحارسون فلما اصبحوا يوم عيد الأضحى خرجوا الى القتال و اقتتلوا قتالا شديدا ثم نزلوا فصلوا الظهر ثم عادوا الى القتال فانهزم اهل الشام هزيمة قبيحة و قتلوا قتلا ذريعا و حوى اهل العراق عسكرهم حتى انتهوا الى اميرهم عبدالله فقتلوه و اسروا منهم ثلاثمائة اسير فأمر يزيد بن انس بقتلهم و هو فى آخر رمق فقتلوا ثم مات آخر النهار فدفنه اصحابه و كسر قلوبهم موته و كان قد استخلف عليهم ورقاء بن عازب الأسدى فقال لأصحابه ماذا ترون انه بلغنى أن ابن‌زياد قد اقبل اليكم فى ثمانين الفا و انى لا ارى لنا باهل الشام طاقة فلو انصرفنا من تلقاء انفسنا لقالوا انما رجعنا عنهم لموت اميرنا و لم يزالوا لنا هائبين فقالوا نعم ما رأيت فانصرفوا فبلغ ذلك المختار [صفحه ۶۰] و اهل الكوفة فارجف الناس بالمختار و قالوا ان يزيد قتل و لم يصدقوا انه مات فارسل المختار الى عامله بالمدائن يسأله عن ذلك فاخبره بموته و ان العسكر انصرف من غير هزيمة و لا كسرة فطاب قلب المختار فدعا ابراهيم بن الأشتر و ارسله و قال اذا لقيت جيش يزيد ابن انس فانت الامير عليهم فارددهم معك حتى تلقى ابن‌زياد و اصحابه فتقاتلهم ثم ودعه و انصرف. فخرج ابراهيم فلما سار اجتمع اشراف الكوفة عند شبث بن ربعى و قالوا ان المختار تأمر علينا بغير رضا منا و لقد ادنى موالينا اى عبيدنا فحملهم على الدواب و اعطاهم فيئنا فقال لهم شبث دعونى حتى القاه فذهب اليه فلم يدع شيئا انكروه الا ذكره له و المختار يقول انا ارضيهم و افعل كلما احبوا و لم يكن اصعب عليهم من مشاركة الموالى اى العبيد المعتقين لهم فى الفيء فقال المختار ان انا تركت مواليكم و جعلت فيئكم لكم تقاتلون معى بنى‌امية و ابن‌الزبير و تعطونى العهد على ذلك فقال شبث حتى ارجع الى اصحابى فاخبرهم فخرج و لم يرجع الى المختار فأجمع رأيهم على قتاله و كان بقى مع المختار اربعة آلاف. فقال عبدالرحمن الأسدى لاهل الكوفة لا تخرجوا على المختار فانى اخاف ان تختلفوا و تتفرقوا و مع الرجل شجعانكم و مواليكم و كلمتهم واحدة فانتظروا قليلا يكفيكم ذلك اهل الشام و اهل البصرة فلم يقبلوا و خرجوا على المختار بعد [صفحه ۶۱] مسير ابراهيم بالجبانات كل رئيس بجبانة و جاهروا بالعصيان و لم يبق احد ممن شرك فى قتل الحسين (ع) و كان مختفيا الا ظهر فلما بلغ ذلك المختار ارسل رسولا مجدا الى ابراهيم فلحقه و هو بساباط المدائن قريب بغداد و كتب اليه المختار ان لا تضع كتابى من يدك حتى تقبل الى بجميع من معك و بعث اليهم المختار اخبرونى ما تريدون فانى اصنع كلما احببتم قالوا نريد ان تعتزلنا فانك زعمت ان محمد بن الحنفية بعثك و لم يبعثك قال فارسلوا اليه وفدا من قبلكم و ارسل اليه انا وفدا و هو يريد ان يطاولهم حتى يقدم عليه ابراهيم و امر اصحابه ان يكفوا ايديهم و قد اخذ عليهم اهل الكوفة بافواه السكك فليس يصل اليهم من الماء الا القليل. و لما سار رسول المختار وصل الى ابن‌الأشتر فى عشية ذلك اليوم فرجع ابن‌الأشتر بقية عشيته تلك ثم نزل عند المساء فتعشى اصحابه و اراحوا دوابهم قليلا ثم سار ليلته كلها و اليوم الثانى حتى وصل الى الكوفة عند العصر و بات فى المسجد و معه من اصحابه اهل القوة و الجلد. ثم ان المختار عبا اصحابه و ارسل ابن‌الأشتر الى مضر و خشى ان يرسله الى اهل اليمن فلا يبالغ فى قتالهم لأنهم قومه و سار المختار الى اهل اليمن و قدم بين يديه احمر بن شميط و عبدالله بن كامل و امر كلا بلزوم طريق مخصوص و اسر اليهما ان شباما قد ارسلوا اليه يخبرونه انهم ياتون القوم من ورائهم [صفحه ۶۲] فمضيا الى اهل اليمن و اقتتلوا اشد قتال رآه الناس ثم انهزم اصحاب احمر و اصحاب ابن‌كامل و وصلوا الى المختار فردهم و اقبل بهم نحو القوم ثم ارسل عبدالله بن قراد الخثعمى فى اربعمائة الى ابن‌كامل و قال له ان كان قد هلك فانت مكانه فقاتل القوم و ان كان حيا فاترك عنده ثلاثمائة و امض فى مائة حتى تاتى جبانة السبيع فمضى فوجد ابن‌كامل يقاتلهم فى جماعة قد صبروا معه فترك عنده ثلاثمائة و سار فى مائة و بعث المختار مالك بن عمرو النهدى و كان شجاعا و عبدالله بن شريك النهدى فى اربعمائة الى احمر بن شميط فوصلوا اليه و قد غلبه القوم فاشتد قتالهم عند ذلك (و اما ابن‌الاشتر) فأنه مضى الى مضر فلقى شبث بن ربعى و من معه فقال لهم ويحكم انصرفوا فما احب ان يصاب من مضر على يدى احد فلا تهلكوا انفسكم فأبوا فقاتلهم ابراهيم فهزمهم و ارسل الى المختار يبشره بذلك فارسل المختار الى احمر بن شميط

و ابن کامل یبشر هما فاشتد امرهما. و اجتمعت شبام لیأتوا الیمن من ورائهم کما ارسلوا الی المختار و رأسوا علیهم ابا القلوص فقال بعضهم لو جعلتم جدکم علی مضر او ربیعة لکان اصوب فقال ابوالقلوص قال الله تعالی قاتلوا الذین یلونکم من الکفار فسار نحو اهل الیمن فلقیهم الاعسر الشاکری فقتلوه و نادوا یا لثارات الحسین (ع) فاجابهم اصحاب ابن‌شمیط یا لثارات الحسین (ع) فنادی [صفحه ۶۳] یزید بن عمیر یا لثارات عثمان فقال لهم رفاعة بن شداد البجلی و کان معهم علی المختار لا اقاتل مع قوم یبغون دم عثمان ثم رجع عنهم فقاتل مع المختار و هو یقول:انا ابن‌شداد علی دین علی لست لعثمان بن اروی بولیلا صلین الیوم فیمن یصطلی بحر نار الحرب غیر مؤتلیفقاتل حتی قتلو انهزم اهل الیمن هزیمة قبیحة و استخرج من دور الوداعیین خمسمائة اسیر فأتی بهم الی المختار مکتفین فقال اعرضوهم علی و انظروا کل من شهد قتل الحسین (ع) فاعلمونی به فقتل کل من شهد قتل الحسین (ع) و قتل منهم مأتین و ثمانیة و اربعین رجلا فی مجلس واحد و اطلق الباقی (و نادی) منادی المختار من اغلق بابه فهو آمن الا رجلا شرک فی دم آل محمد.

هدم دور من شرک فی قتل الحسین

(و امر) المختار صاحب شرطته اباعمرة ان یجمع الف رجل من الفعلة بالمعاول و یتتبع دور من خرج الی قتال الحسین (ع) فیهدمها و کان ابوعمرة بذلک عارفا فجعل یدور بالکوفة علی دورهم فیهدم الدار فی لحظة فمن خرج الیه منها قتلة حتی هدم دورا کثیرة و قتل اناسا کثیرا من قتلة الحسین (ع) و جعل یطلب و یستقصی فمن ظفر [صفحه ۶۴] به منهم قتله و جعل ماله و عطاءه لرجل من ابناء العجم الذین کانوا معه (و تجرد) المختار لقتلة الحسین (ع) و قال ما من دیننا ان نترک قتلة الحسین (ع) احیاء بئس ناصر آل محمد (ص) انا انا اذا الکذاب کما سمونی و انی استعین بالله علیهم فسموهم لی ثم اتبعوهم حتی تقتلوهم فانه لا یسوغ لی الطعام و الشراب حتی اطهر الارض منهم.

قتل الذین رضوا جسد الحسین

فأول من بدء به المختار الذین رضوا جسد الحسین علیه‌السلام بخیولهم فاخذهم و طرحهم علی ظهورهم و ضرب سککک الحدید فی ایدیهم و ارجلهم و اجری الخیل علیهم حتی قطعتهم ثم احرقهم بالنار

قتل عمرو بن الحجاج الذی کان موکلا بالمشرعة

و کان عمرو بن الحجاج الزبیدی ممن شهد قتل الحسین (ع) فرکب راحلته و اخذ طریق وا قصة فلم یعلم له خبر حتی الساعة (و قیل) ادرکه اصحاب المختار و قد سقط من شدة العطش فذبحوه و اخذوا رأسه (و قیل) انه هرب یرید البصرة و کان من روءساء قتلة الحسین (ع) فخاف الشماتة فعدل الی شراف فقال له اهل الماء ارحل عنا فأنا لا نأمن المختار فارتحل عنهم فتلاوموا و قالوا قد اسأنا فرکب جماعة منهم لیردوه فلما رآهم ظن انهم من اصحاب المختار فسلک الرمل بمکان یدعی البیضة و ذلک فی اشد ما یکون من حرارة القیظ فیما بین [صفحه ۶۵] بلاد کلب و بلاد طیء فقال فیها فاهلکه و من معه العطش. و عمرو ابن الحجاج هذا هو الذی کان علی المشرعة یمنع الحسین (ع) من الماء فاهلکه الله تعالی عطشا فی الدنیا و لعذاب الآخرة اشد و ابقی.

قتل خولی بن یزید الذی جاء برأس الحسین

و بعث المختار اباعمرة فاحاط بدار خولی بن یزید الاصبحی الذی حمل رأس الحسین «ع» الی ابن‌زیاد فاختبی فی بیت الخلاء و وضع علی رأسه قوصرة و هی ما یصنع من ورق النخل لیوضع فیه التمر فدخلوا الدار لیفتشوا علیه فخرجت امراته الیهم و هی العیوف بنت

مالک و قیل اسمها النوار و کانت محبة لأهل البیت علیهم‌السلام و کانت قد نصبت له العداوة من یوم جاء برأس الحسین (ع) فقالت ما تریدون فقالوا لها این زوجک فقالت لا ادری این هو و اشارت بیدها الی بیت الخلاء فدخلوا فوجدوه و قد وضع علی رأسه القوصرة فاخرجوه و کان المختار یسیر فی الکوفة فجاء فی اثرهم فأرسلوا الیه یخبرونه فرده حتی قتله الی جانب اهله ثم احرقه بالنار و لم یبرح من مکانه حتی عاد رمادا.

قتل حکیم بن الطفیل

و بعث المختار عبدالله بن کامل الی حکیم بن الطفیل و هو الذی سلب العباس (ع) ثیابه و رمی الحسین علیه‌السلام بسهم فکان یقول [صفحه ۶۶] تعلق سهمی بسر باله و لم یضره فاتاه ابن‌کامل فاخذه فذهب اهله الی عدی بن حاتم لیشفع فیه فلحقهم فی الطریق فقالوا لیس امره الینا انما امره الی المختار فمضی الی المختار و کان المختار قد شفعه فی جماعة من قومه اسروا یوم قتال المختار مع اهل الکوفة لم یکونوا انطقوا بشیء من امر الحسین «ع» و اهل بیته علیهم‌السلام فقال اصحاب ابن‌کامل له انا نخاف ان یشفعه الأمیر فی هذا الخبیث و له من الذنب ما قد علمت فدعنا نقتله قال نعم فأتوا به و هو مکتوف و قالوا له سلبت ابن‌علی ثیابه و الله لنسلبنک ثیابک و انت حی تنظر فنزعوا ثیابه و قالوا له رمیت حسینا و اتخذته غرضا لنبلک و قلت تعلق سهمی بسرباله و لم یضره و الله لنرمینک کما رمیته بنبال ما تعلق بک منها اجزاک فجعلوه غرضا للنبل و رموه رشقا واحدا حتی صار کالقنفذ فخر میتا. و دخل عدی علی المختار فشفع فیه فقال له المختار اتستحل ان تشفع فی قتلة الحسین «ع» فقال انه مکذوب علیه قال اذا ندعه لک فدخل ابن‌کامل فاخبر المختار بقتله فاظهر لومهم علی ذلک ولکنه سر بقتله فقال ابن‌کامل غلبتنی علیه الشیعة فقال عدی کذبت ولکنک ظننت ان من هو خیر منک سیشفعنی فیه فقتلته فسبه ابن‌کامل فنهاه المختار. [صفحه ۶۷]

قتل مالک بن النسر و رجلین معه

و دل المختار علی عبدالله بن اسید الجهنی و مالک بن النسر البدائی و حمل بن مالک المحاربی فبعث الیهم المختار مالک بن عمرو النهدی و کان من رؤساء اصحابه فاتاهم و هم بالقادسیة فاخذهم و اقبل بهم حتی ادخلهم علی المختار عشاء فقال لهم المختار یا اعداء الله و اعداء کتابه و اعداء رسوله و اهل رسوله این الحسین بن علی ادوا الی الحسین قتلتم من امرتم بالصلوة علیه فی الصلوة فقالوا بعثنا و نحن کارهون فامنن علینا و استبقنا فقال فهلا مننتم علی الحسین ابن بنت نبیکم و استبقیتموه و سقیتموه. ثم قال لمالک بن النسر انت صاحب برنس الحسین فقال له ابن‌کامل نعم هو هو فأمر بقطع یدیه و رجلیه و ترکه یضطرب فلم یزل ینزف الدم حتی هلک و امر بالرجلین الآخرین فقتلا و عجل الله بارواحهم الی النار.

قتل شمر

و کان شمر لعنه الله قد هرب من الکوفة و معه جماعة ممن شرک فی قتل الحسین (ع) علی خیول لهم مضمرة فارسل الیه المختار عبدا له اسود یقال له زربی و کان شجاعا و قیل انه مولی بجیلة و معه مائة فارس علی الخیل العتاق فجعل یجد السیر حتی انقطع عن اصحابه الاعشرة فوارس فقال شمر لاصحابه تباعدوا عنی لعل العبد [صفحه ۶۸] یطمع فی فتباعدوا عنه و لحقه العبد حتی اذا انقطع عن اصحابه حمل شمر فقتله و انهزم اصحابه العشرة حتی لحق بهم الباقون ثم مضی شمر و اصحابه حتی نزلوا قریة یقال لها الکلتانیة قریبا من البصرة علی شاطیء نهر الی جانب تل ثم اخذ شمر علجا من القریة و دفع الیه کتابا و قال عجل به الی مصعب بن الزبیر بالبصرة و کتب عنوانه للأمیر مصعب من شمر بن ذی الجوشن فمضی العلج حتی دخل قریة فیها ابوعمرة صاحب المختار و کان قد ارسله المختار الی تلک القریة فی خمسمائة فارس لیکون مسلحة بینه و بین اهل البصرة فلقی ذلک العلج علجا آخر من تلک القریة

فجعل یشکو الیه مالقی من شمر فبینا هو یکلمه اذ مر به رجل من اصحاب ابی‌عمرة فرأی الکتاب مع العلج و عنوانه الی مصعب من شمر فسألوا العلج عن مکان شمر فاخبرهم فاذا لیس بینه و بینهم الا ثلاثة فراسخ فاقبلوا یسیرون الیه و کان اصحاب شمر قالوا له تلک اللیلة لو ارتحلت بنا من هذه القریة فانا نتخوف منها فقال کل هذا فزعا من الکذاب یعنی المختار و الله لا اتحول منها ثلاثة ایام ملأ الله قلوبکم رعبا فبینما شمر و اصحابه نیام اذ سمع رجل من اصحابه کان بین النائم و الیقظان وقع حوافر الخیل فقال فی نفسه هذا صوت الدبی و هو الجراد الصغیر و کان بذلک المکان دبی کثیر ثم سمعه اشد من ذلک فانتبه و مسح [صفحه ۶۹] عینیه و قال و الله ما هذا بالدبی و ذهب لیقوم فاذا بالخیل قد اشرفت علیهم من التل فکبروا و احاطوا بالبیوت فهرب اصحاب شمر و ترکوا خیلهم و قام شمر و هو عریان مئتزر بأزار و کان ابرص و برصه یبدو من تحت الأزار و اعجلوه عن لبس ثیابه و سلاحه فجعل یقاتلهم بالرمح ثم القاه و اخذ السیف و جعل یقاتلهم به فلما بعد عنه اصحابه سمعوا التکبیر و قائلا یقول قتل الله الخبیث و قتله عبدالرحمن بن ابی‌الکنود و هو الذی وجد الکتاب مع العلج ذبحه ذبحا کما ذبح الحسین علیه‌السلام و اوطأوا الخیل صدر شمر و ظهره ثم القیت جثته للکلاب وباء فی الدنیا قبل الآخرة بالذل و سوء العذاب و قطعوا رأسه و ارسلوه الی المختار فارسله المختار الی محمد بن الحنفیة بالمدینة (و قیل) جاءه من اصحاب المختار خمسون فارسا و امامهم نبطی یدلهم علی الطریق و ذلک فی لیلة مقمرة فلما احس بهم شمر دعا بفرسه فرکبه و رکب من کان معه لیهربوا فادرکهم القوم فقاتلوهم فقتل شمر و جمیع من کان معه و احتزوا رؤسهم و اتوا بها امیرهم فارسلها الی المختار فنصبها المختار فی رحبة الحذائین حذاء الجامع.(و فی البحار عن أمالی الشیخ قدس سره) ان المختار لما طلب شمرا هرب الی البادیة فخرج الیه ابوعمرة فی نفر من اصحابه فقاتلهم قتالا شدیدا و اثخنته الجراحة فاخذه ابوعمرة اسیرا و بعث [صفحه ۷۰] به الی المختار فضرب عنقه و اغلی له دهنا فی قدر فقذفه فیها فتفسخ و وطیء مولی لآل حارثة بن المضرب وجهه و رأسه.

قتل حرملة بن کاهل

و عن المنهال بن عمرو قال دخلت علی زین العابدین علیه‌السلام اودعه و انا ارید الانصراف من مکة فقال یا منهال ما فعل حرملة بن کاهل و کان معی بشر بن غالب الأسدی فاخبره انه حی بالکوفة فرفع یدیه و قال اللهم اذقه حر الحدید اللم اذقه حر النار. قال المنهال و قدمت الکوفة و قد ظهر المختار و کان لی صدیقا فرکبت الیه فلقیته خارجا من داره فقال یا منهال لم تشرکنا فی ولایتنا هذه فعرفته انی کنت بمکة فمشی حتی اتی الکناس و وقف کأنه ینتظر شیئا فلم یلبث ان جاء قوم فقالوا الشر ایها الامیر فقد اخذ حرملة فجیء به فقال لعنک الله الحمدلله الذی امکننی منک ثم قال الجزار الجزار فأتی بجزار فأمره بقطع یدیه و رجلیه قفطعهما ثم قال النار النار فاتی بنار و قصب فاحرقه فقلت سبحان الله سبحان الله فقال ان التسبیح لحسن لم سبحت فاخبرته بقول زین العابدین علیه‌السلام فقال لی اسمعت علی بن الحسین علیهماالسلام یقول هذا فقلت و الله لقد سمعته فنزل عن دابته و صلی رکعتین و اطال السجود و رکب و قد احترق حرملة و سار فحاذی داری فطلبت منه ان ینزل و یاکل من طعامی [صفحه ۷۱] فقال تعلمنی ان علی بن الحسین (ع) دعا باربع دعوات فاجابه الله علی یدی ثم تدعونی الی الطعام هذا یوم صوم شکرا لله تعالی فقلت احسن الله توفیقک.

قتل الذین نهبوا الورس من رحل الحسین

و بعث المختار اصحابه فاتوه بجماعة من الذین کانوا نهبوا من الورس الذی کان مع الحسین علیه‌السلام و هم زیاد بن مالک الضبعی و عمر بن خالد العنزی و عبدالرحمن بن ابی‌خشکارة البجلی و عبدالله بن قیس الخولانی فجاءوه بهم حتی ادخلوهم علیه فقال لهم یا قتلة الصالحین و قتلة سید شباب اهل الجنة الا ترون الله قد اقاد منکم الیوم لقد جائکم الورس بیوم نحس ثم أمر بهم فاخرجوا الی السوق و ضربت اعناقهم.

قتل جماعة آخرین ممن شرک فی قتل الحسین

و ارسل المختار خیلا فاتوه بعبد الله و عبدالرحمن ابنی صلخت و حمید بن مسلم و عبدالله بن وهب ابن‌عم اعشی همدان فقبضوا علیهم الا حمید بن مسلم فانه هرب وجیء بهم الی المختار فامر بهم فقتلوا فی السوق. [صفحه ۷۲]

قتل من اشترک فی قتل عبدالرحمن بن عقیل

و بعث المختار عبدالله بن کامل فی خیل الی عثمان بن خالد الدهمانی و بشر بن سوط و کانا ممن شهد اقتل الحسین علیه‌السلام و اشترکا فی دم عبدالرحمن بن عقیل بن أبی‌طالب و سلبه فاحاط عبدالله بن کامل عند العصر بمسجد بنی‌دهمان و اقسم ان یضرب اعناقهم عن آخرهم ان لم یاتوه بعثمان بن خالد فقالوا امهلنا حتی نطلبه فخرجوا مع الخیل فی طلبه فوجدوه هو و بشر بن سوط جالسین فی الجبانة و کانا یریدان أن یهربا الی الجزیرة فاتی بهما عبدالله بن کامل فقال الحمدلله الذی کفی المؤمنین القتال لو لم یجدوا هذا مع هذا لا تعبنا بالذهاب الی منزله فی طلبه فالحمدلله الذی امکن منک فخرج بهما و ضرب اعناقهما فی الطریق و رجع فاخبر المختار فامره ان یرجع الیهما و یحرقهما بالنار و قال لا یدفنان حتی یحرقا فاحرقهما.

قتل عمر بن سعد

و کان عمر قد اختفی حین ظهور امر المختار و کان عبدالله بن جعدة بن هبیرة ابن اخت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام اکرم الناس علی المختار لقرابته من امیرالمؤمنین علی (ع) فطلب عمر بن سعد من عبدالله بن جعدة ان یاخذ له امانا من المختار ففعل و کتب له المختار امانا و شرط فیه ان لا یحدث حدثا (قال الطبری) و غیره [صفحه ۷۳] فکان ابوجعفر محمد بن علی الباقر یقول انما اراد المختار بقوله الا ان یحدث حدثا هو ان یدخل بیت الخلاء و یحدث فلما کتب المختار الأمان لابن سعد ظهر ابن‌سعد فکان المختار یدنیه و یکرمه و یجلسه معه علی سریره. و اتی یزید بن شراحیل الأنصاری محمد بن الحنفیة رضی الله عنه فجری ذکر المختار فقال محمد یزعم انه لنا شیعة و قتلة الحسین (ع) عنده علی الکراسی یحدثونه فلما قدم یزید الکوفة اخبر المختار بذلک فعزم علی قتل عمر بن سعد (و کان) امیرالمؤمنین علیه‌السلام فی جملة اخباره بالمغیبات قد اخبر ان عمر بن سعد سیقتل الحسین علیه‌السلام (قال) ابن‌الاثیر فی تاریخه قال عبدالله بن شریک ادرکت اصحاب الاردیة المعلمة و اصحاب البرانس السود من اصحاب السواری اذ مر بهم عمر بن سعد قالوا هذا قاتل الحسین (ع) و ذلک قبل ان یقتله و قال ابن‌سیرین قال علی (ع) لعمر بن سعد کیف انت اذا قمت مقاما تخیر فیه بین الجنة و النار فتختار النار اه (ثم) ان المختار قال یوما لاصحابه لأقتلن غدا رجلا عظیم القدمین غائر العینین مشرف الحاجبین یهمز الارض برجله یسر قتله المؤمنین و الملائکة المقربین و کان عنده الهیثم النخعی فوقع فی نفسه انه یرید عمر بن سعد فبعث ولده العریان الی ابن‌سعد یعرفه ذلک فقال ابن‌سعد جزی الله اباک خیرا کیف یقتلنی [صفحه ۷۴] بعد العهود و المواثیق ثم ان عمر بن سعد خرج لیلا فاتی حمامه و اخبر مولی له بما کان من امانه و بما بلغه عن المختار فقال له مولاه و ای حدث اعظم مما صنعت ترکت اهلک و رحلک و اتیت الی هنا ارجع و لا تجعل للرجل علیک سبیلا فرجع الی منزله. و جاء الخبر الی المختار بخروجه فقال کلا ان فی عنقه سلسلة سترده (و قال) المرزبانی ان ابن‌سعد لما بلغه قول المختار عزم علی الخروج من الکوفة فاحضر رجلا من بنی‌تیم اللات اسمه مالک و کان شجاعا فاعطاه اربعمائة دینارا و قال هذه معک لحوائجنا و خرجا فلما کانا عند حمام عمر او نهر عبدالرحمن وقف عمر و قال اتدری لم خرجت قال لا قال خفت المختار قال هو اذل من ان یقتلک و ان هربت هدم دارک و انتهب عیالک و مالک و خرب ضیاعک و انت اعز العرب فاغتر بکلامه و دخل الکوفة مع الغداة (و قیل) ان عمر نام علی الناقة فرجعت به و هو لا یدری حتی ردته الی الکوفة فارسل عمر عند الصبح ابنه حفصا الی المختار لیجدد له الامان فقال له المختار این ابوک فقال فی المنزل و لم یکن

عمر بن سعد و ابنه حفص یجتمعان عند المختار فاذا حضر احدهما غاب الآخر خوفا ان یجتمعا فیقتلهما فقال حفص ابی‌یقول اتفی لنا بالأمان قال اجلس و طلب المختار اباعمرة کیسان فاقبل رجل قصیر یتخشخش فی السلاح فاسر الیه المختار [صفحه ۷۵] ان یقتل عمر بن سعد و بعث معه رجلین آخرین و قال له اذا دخلت و رأیته یقول یا غلام علی بطیلسانی فانه یرید السیف فبادره و اقتله فذهب ابوعمرة الی ابن‌سعد و قال له اجب الأمیر فقام عمر فعثر فی جبة له فضربه ابوعمرة بسیفه فقتله و قطع رأسه و حمله فی طرف قبائه حتی وضعه بین یدی المختار و ظهر بذلک تصدیق قول الحسین (ع) لابن‌سعد و سلط الله علیک من یذبحک بعدی علی فراشک فقال المختار لأبنه حفص اتعرف هذا الرأس فاسترجع و قال نعم و لا خیر فی العیش بعده فقال له المختار صدقت و انک لا تعیش بعده فامر به فقتل و اذا رأسه مع رأس ابیه. و قال المختار هذا بالحسین و هذا بعلی ابن الحسین و لا سواء و الله لو قتلت به ثلاثة ارباع قریش ماوفوا أنملة من انامله. ثم بعث المختار برأسی عمر بن سعد و ابنه الی محمد بن الحنفیة و کتب الیه یعلمه انه قد قتل من قدر علیه و انه فی طلب الباقین ممن حضر قتل الحسین (ع) فبینما محمد بن الحنفیة جالس مع اصحابه و هو یتعتب علی المختار فماتم کلامه الا و الرأسان عنده فخر ساجدا شکرا لله تعالی ثم رفع رأسه و بسط کفیه و قال اللهم لا تنس هذا الیوم للمختار و اجزه عن اهل بیت نبیک محمد خیر الجزاء فوالله ما علی المختار بعد هذا من عتب. [صفحه ۷۶]

ما جری لمرة بن منقذ قاتل علی بن الحسین

و بعث المختار عبدالله بن کامل الی مرة بن منقذ قاتل علی بن الحسین علیهماالسلام و کان شجاعا فاتاه بن کامل بخیله فاحاط بداره فخرج الیهم و بیده الرمح و هو علی فرس جواد فطعن رجلا من اصحاب المختار فصرعه و لم یضره و ضربه ابن‌کامل بالسیف فاتقاها بیده الیسری فاسرع السیف فیها وعدا به الفرس فافلت و هرب الی البصرة الی مصعب بن الزبیر و شلت یده بعد ذلک.

قتل زید بن رقاد قاتل عبدالله بن مسلم

و بعث المختار عبدالله بن کامل الی زید بن رقاد قاتل عبدالله ابن‌مسلم بن عقیل الذی رماه بسهم و هو واضع کفه علی جبهته فسمرها فلم یستطع تحریکها ثم رماه بسهم فقتله و جاءه و هو میت فنزع السهم من جوفه و جعل ینضنض السهم الذی فی جبهته حتی نزعه و بقی النصل فی جبهته لم یقدر علی نزعه فاحاط ابن‌کامل بداره و اقتحم الرجال علیه الدار فخرج الیهم بالسیف و کان شجاعا فقال ابن‌کامل لا تضربوه بسیف و لا تطعنوه برمح ولکن ارموه بالنبل و ارجموه بالحجارة ففعلوا ذلک به فسقط فاحرقوه حیا. [صفحه ۷۷]

قتل بجدل بن سلیم الکلبی الذی أخذ خاتم الحسین و قطع اصبعه مع الخاتم

و اتی المختار ببجدل بن سلیم الکلبی و عرفوه انه اخذ خاتم الحسین (ع) و قطع اصبعه فامر بقطع یدیه و رجلیه فلم یزل ینزف الدم حتی مات.

قتل الذین اکلوا من لحوم ابل الحسین

و کان شمر بن ذی الجوشن لعنه الله نهب من الأبل التی کانت مع الحسین (ع) فلما قدم الکوفة نحرها و قسم لحومها علی قوم من اهل الکوفة فامر المختار فاحصوا کل دار دخلها ذلک اللحم فقتل اهلها و هدمها.و لم یزل المختار یتتبع قتلة الحسین (ع) حتی قتل منهم خلقا کثیرا و قتلت العبید مواليها الذین شرکوا فی قتل الحسین (ع) و جاءوا الی المختار فاعتقهم و کان العبد یسعی بمولاه انه ممن شرک فی قتل الحسین (ع) فیقتله المختار حتی ان العبد کان یقول لسیده احملنی علی عنقک فیحمله و یدلی رجلیه علی صدره اهانة له لخوفه من سعایته به الی المختار بانه من قتلة الحسین (ع).

قتل عمرو بن صبیح

و طلب المختار عمرو بن صبیح و کان یقول لقد طعنت فیهم یعنی [صفحه ۷۸] فی اصحاب الحسین (ع) و جرحت و ما قتلت منهم احدا فاتوه لیلا و هو علی سطحه بعد ما هدأت العیون و سیفه تحت رأسه فاخذوه و اخذوا سیفه فجیء به الی المختار فحبسه فلما اصبح اذن للناس فدخلوا وجیء به و هو مقید فقال المختار علی بالرماح فأتی بها فقال اطعنوه حتی یموت فطعن بالرماح حتی مات.

قتل قیس بن الأشعث بن قیس الذی اخذ قطیفة الحسین

قال ابوحنیفة الدینوری فی کتاب الأخبار الطوال ان قیس ابن الاشعث الذی اخذ قطیفة الحسین (ع) حین قتل فکان یسمی قیس القطیفة انف من ان یأتی البصرة فیشمت به اهلها فاتی الکوفة و استجار بعبدالله بن کامل و هو من اخص اصحاب المختار فاقبل ابن کامل الی المختار و اخبره بانه استجار به و اجاره فسکت المختار و شغله بالحدیث ثم قال ارنی خاتمک فناوله ایاه فجعله فی اصبعه ثم دعا اباعمرة فدفع الیه الخاتم و قال له سرا ان ینطلق الی امرأة عبدالله بن کامل فیقول لها هذا خاتم بعلک علامة لتدخلینی الی قیس بن الاشعث فانی ارید مناظرته فیما فیه خلاصه من المختار فادخلته الیه فانتضی سیفه فضرب عنقه و اخذ رأسه فأتی به المختار فالقاه بین یدیه فقال المختار هذا بقطیفة الحسین (ع) فاسترجع ابن کامل و قال للمختار قتلت جاری فقال له المختار لله ابوک اسکت اتستحل ان [صفحه ۷۹] تجیر قتلة ابن بنت نبیک.

قتل سنان بن انس النخعی

و طلب المختار سنان ابن انس النخعی فوجده قد هرب الی البصرة فهدم داره ثم خرج من البصرة نحو القادسیة و کان علیه عیون فاخبروا المختار فارسل الیه فاخذه بین العذیب و القادسیة فقطع انامله ثم قطع یدیه و رجلیه و اغلی له زیتا فی قدر و رماه فیها.ذکر الذین هربوا من المختار فهدم دورهم من قتلة الحسین «ع»و کان محمد بن الاشعث بن قیس فی قریة له الی جنب القادسیة فبعث المختار الیه حوشبا فی مائة فخرج حتی اتی قصره فاحاط به و هرب محمد من القصر و هم لا یعلمون به فلحق بمصعب ثم دخلوا القصر فوجدوه قد هرب فرجعوا الی المختار فاخبروه فأمر بهدم داره و قصره و اخذ ما فیها و بنی بلبن داره و طینها دار حجر بن عدی الکندی و کان زیاد بن سمیة قد هدمها (و طلب) المختار ایضا عبدالله بن عروة الخثعمی الذی کان یقول رمیت فیهم یعنی فی اصحاب الحسین «ع» باثنی عشر سهما فهرب و لحق بمصعب بن الزبیر فهدم المختار داره (و طلب) المختار عبدالله بن عقبة الغنوی قاتل ابی‌بکر ابن الحسن بن علی بن ابی‌طالب علیهم‌السلام فوجده قد هرب الی الجزیرة فهدم داره (و بلغ) المختار ان شبث بن ربعی فی اناس من [صفحه ۸۰] اشراف الکوفة قد اخذوا طریق البصرة فارسل خیلا فی طلبهم فقاتلوها ثم انهزموا (و کان) اسماء بن خارجة الفزاری ممن سعی فی قتل مسلم بن عقیل فقال المختار یوما أما و رب السماء و رب الضیاء لتنزلن نار من السماء دهماء حراء سحماء تحرق دار اسماء فبلغ ذلک اسماء فقال سجع بی ابواسحق لیس ههنا مقام بعد هذا و کان المختار یستعمل السجع فی کلامه یذهب فی ذلک مذهب الکهان و خرج اسماء من داره هاربا الی البادیة فهدم داره و دور بنی‌عمه (و هرب) اشراف اهل الکوفة و الوجوه فلحقوا بمصعب بن الزبیر بالبصرة.

قتل عبیدالله بن زیاد

و لما فرغ المختار من قتال الذین خالفوه من اهل الکوفة بعد رجوع ابراهیم بن الاشتر بقی ابراهیم بن الاشتر بعد ذلک یومین ثم وجهه المختار لقتال عبیدالله بن زیاد و اهل الشام فسار ابراهیم لثمان بقین من ذی الحجة سنة ست و ستین و بعث معه المختار وجوه اصحابه

و فرسانهم و ذوی البصائر منهم ممن قد شهد الحروب و جربها. قال الشیخ رحمه الله فی الأمالی انه خرج فی تسعة آلاف و قیل فی اثنی عشر الفا اه و قال ابن‌نما انه کان فی اقل من عشرین الفا و خرج المختار مع ابراهیم یشیعه و انشأ المختار یقول:أما و رب المرسلات عرفا لنقتلن بعد صف صفا [صفحه ۸۱] و بعد الف قاسطین الفا و قال ابن‌نما رحمه الله تعالی ان ابراهیم جعل یرتجز و یقول:انا و حق المرسلات عرفا حقا و حق العاصفات عصفالنعسفن من بغانا عسفا حتی نسوم القوم منا خسفازحفا الیهم لا نمل الزحفا حتی نلاقی بعد صف صفاو بعد الف قاسطین الفا نکشفهم لدی الهیاج کشفاثم ان المختار ودع ابراهیم و قال له خذعنی ثلاثا خف الله عزوجل فی سر امرک و علانیتک و عجل السیر و اذا لقیت عدوک فعجل القتال ساعة تلقاهم لیلا کان او نهارا. ثم رجع المختار و سار ابراهیم یجد السیر لیلقی ابن‌زیاد قبل ان یدخل ارض العراق و کان ابن‌زیاد قد سار فی عسکر عظیم من الشام حتی وصل الی الموصل و ملکها فسار ابراهیم حتی وصل الی ارض الموصل و جعل لا یسیر الا علی تعبیة حتی وصل الی نهر الخازر فنزل قریة یقال لها باربیثا بینها و بین الموصل خمسة فراسخ و جاء ابن‌زیاد حتی نزل قریبا منهم علی شاطیء نهر الخازر فی ثلاثین الفا علی روایة سبط ابن‌الجوزی و علی روایة ابن‌نما انهم کانوا ثلاثة و ثمانین الفا. و ارسل رجل من روءساء اصحاب ابن‌زیاد یسمی عمیر السلمی الی ابن الاشتر انی ارید ملاقاتک اللیلة و کانت عشیرة عمیر هذا حاقدة علی بنی‌مروان من اجل بعض [صفحه ۸۲] الوقائع فأتی عمیر الی ابن‌الاشتر و معه رجل یسمی فرات بن سالم و کانا یمران بمسالح اهل الشام فیقولون لهما ما انتما فیقولان طلیعة للأمیر الحصین بن نمیر فأتیا ابراهیم و قد اوقد النیران و هو قائم یعبی اصحابه و علیه قمیص اصفر هروی و ملاءة موردة متوشحابها متقلدا سیفه فدنا منه عمیر فصار خلفه و احتضنه من ورائه فلم یعبأ به ابراهیم و لا تحلحل عن موضعه غیر انه امال رأسه و قال من هذا قال اناعمیر فقال اجلس حتی افرغ فجلس فقال عمیر لصاحبه هل رأیت رجلا اربط جاشا و اشد قلبا منه تراه تحلحل من مکانه او اکترث بی و انا محتضنه من خلفه فقال صاحبه ما رأیت مثله ثم بایعه عمیر و اخبره انه علی میسرة ابن‌زیاد و وعده ان ینهزم بالناس عند الحرب بعدان اختبره ابراهیم و عرف نصحه ثم انصرف عمیر. و بث ابن الاشتر الحرس تلک اللیلة و لم یدخل عینه النوم فلما کان وقت السحر الأول عبی اصحابه و کتب کتائبه و امر أمراءه فلما انفجر الفجر صلی باصحابه صلاة الصبح وقت الغلس ثم خرج بهم فصفهم و الحق کل امیر بمکانه و نزل هو یمشی و قال للناس ازحفوا فزحفوا و جعل یحرضهم و یمنیهم الظفر و سار بهم رویدا حتی اشرف علی تل عظیم مشرف علی اهل الشام و اذاهم لم یتحرک منهم احدا بعد فأرسل ابراهیم فارسا من اصحابه یأتیه بخبرهم فلم یلبث الا یسیرا حتی عاد [صفحه ۸۳] الیه و قال له قد خرج القوم علی دهش و فشل لقینی رجل منهم و لیس له کلام الا یا شیعة ابی‌تراب یا شیعة المختار الکذاب فقلت ما بیننا و بینکم اجل من الشتم و دعا ابن الاشتر بفرس له فرکبه ثم مر بأصحاب الرایات کلها فکلما مر علی رایة وقف علیها ثم قال یا انصار الدین و شیعة الحق هذا عبیدالله بن مرجانة قاتل الحسین بن علی ابن‌فاطمة بنت رسول الله صلی الله علیه و آله حال بینه و بین بناته و نسائه و شیعته و بین ماء الفرات ان یشربوا منه و هم ینظرون الیه و منعه الذهاب فی الارض العریضة حتی قتله و قتل اهل بیته فوالله ما عمل فرعون بنجباء بنی‌اسرائیل ما عمل ابن‌مرجانة باهل بیت رسول الله (ص) الذین اذهب الله عنهم الرجس و طهرهم تطهیرا فوالله انی لأرجو ان یشفی الله صدورکم بسفک دمه علی ایدیکم فقد علم الله انکم خرجتم غضبا لاهل بیت نبیکم فسار فیما بین المیمنة و المیسرة و سار فی الناس کلهم یرغبهم فی الجهاد و یحرضهم علی القتال ثم رجع الی موضعه. و تقابل الجمعان فخرج من عسکر ابن‌زیاد رجل یقال له ابن‌ضبعان الکلبی و نادی یا شیعة المختار الکذاب یا شیعة ابن‌الاستر المرتاب و جعل یرتجز و یقول:انا ابن‌ضبعان الکریم المفضل من عصبة یبرون من دین علیکذاک کانوا فی الزمان الأول [صفحه ۸۴] فخرج الیه الأحوص بن شداد الهمدانی و هو یقول [۲۸۹] .انا ابن‌شداد علی دین علی لست لعثمان بن اروی بولیلا صلین الیوم فیمن یصطلی بحر نار الحرب حتی تنجلیفقال للشامی ما اسمک فقال منازل الأبطال قال له الاحوص و انا مقرب الآجال ثم حمل الاحوص علیه و ضربه فسقط قتیلا ثم نادی هل من مبارز فخرج الیه داود الدمشقی و هو یقول:انا ابن من قاتل فی صفینا قتال قرن لم یکن غبینابل کان فیها بطلا حرونا مجربا لدی الوغی مکینافاجابه الأحوص یقول:یا ابن الذی قاتل فی صفینا و لم یکن فی دینه غبیناکذبت قد کنت بها

مغبونا مذبذبا فی امره مفتونالا یعرف الحق و لا الیقینا بؤسا له لقد قضی ملعوناثم التقیا فضربه الأحوص فقتله ثم عاد الی صفه. و زحف ابن‌زیاد الی ابن‌الأشتر فلما تدانی الصفان حمل الحصین بن نمیر فی میمنة اهل الشام علی میسرة ابراهیم و علیها علی بن مالک الجشمی فثبت له هو بنفسه فقتل فاخذ رایته ولده قرة بن علی فقتل فی رجال من [صفحه ۸۵] اهل البأس و انهزمت میسرة ابراهیم فاخذ الرایة عبدالله بن ورقاء فاستقبل اهل المیسرة حین انهزموا فقال الی یا شرطة الله فاقبل الیه اکثرهم فقال هذا امیرکم یقاتل ابن‌زیاد ارجعوا بنا الیه فرجعوا فاذا ابراهیم کاشف عن رأسه ینادی الی یا شرطة الله انا ابن‌الاشتر ان خیر فراکم کرار کم لیس مسیئا من اعتب فرجع الیه اصحابه و حملت میمنة ابراهیم علی میسرة ابن‌زیاد و هم یرجون ان ینهزم عمیر صاحب میسرة ابن‌زیاد کما وعدهم فقاتلهم عمیر قتالا شدیدا و انف من الفرار فلما رأی ذلک ابراهیم قال لأصحابه اقصدوا هذا السواد الأعظم فوالله لئن هزمناه لا نجفل من ترونه یمنة و یسرة انجفال الطیر اذا ذعرته فمشی اصحابه الیهم فتطاعنوا بالرماح ثم تضاربوا بالسیوف و العمد و کان یسمع ضرب الحدید علی الحدید کاصوات القصار و جعل ابراهیم یحمل علی عسکر ابن‌زیاد و یضرب فیهم بسیفه و هو یقول:قد علمت مذحج علما لا خطل انی اذا القرن لقینی لا و کلو لا جزوع عندها و لا نکل اروع مقداما اذا النکس فشلاضرب فی القوم اذا جاء الأجل و اعتلی رأس الطرماح البطلبالذکر البتار حتی ینجدل و کان ابراهیم یقول لصاحب رایته انفس برایتک فیهم فیقول لا اقدر علی التقدم فیقول له ابراهیم بلی فیتقدم فاذا تقدم شد ابراهیم [صفحه ۸۶] علیهم بسیفه فلا یضرب رجلا الا صرعه و جعل ابراهیم یطرد الرجال بین یدیه کالمعزی و حمل اصحابه حملة رجل واحد و اشتد القتال حتی صلوا صلاة الظهر بالتکبیر و الأیماء و قتل من الفریقین قتلی کثیرة و اهزم اصحاب ابن‌زیاد. و کان اول من انهزم عمیر الذی وعد ابراهیم ان ینهزم کما تقدم و انما قاتل اولا حتی یکون معذورا و حمل ابراهیم علی عبیدالله بن زیاد و هو لا یعرفه فضربه ابراهیم ضربة قده بها نصفین و ذهبت رجلاه فی المشرق و یداه فی المغرب و عجل الله بروحه الی النار. فلما انهزم اصحاب ابن‌زیاد قال ابراهیم انی قتلت رجلا تحت رایة منفرده علی شاطیء نهر الخازر فالتمسوه فانی شممت منه رائحة المسک شرقت یداه و غربت رجلاه فطلبوه فاذا هو ابن‌زیاد قتیلا بضربة ابراهیم فقد قدته نصفین فذهبت رجلاه فی المشرق و یداه فی المغرب کما قال ابراهیم فاحتزوا رأسه و اخذوه و احرقوا جثته. و کانوا قد احتفظوا بجسده طول اللیل فلما اصبحوا عرفه مهران مولی زیاد فلما رآه ابراهیم قال الحمدلله الذی اجری قتله علی یدی (و فی روایة) ان ابراهیم رحمه الله صلبه منکوسا. و حمل شریک التغلبی علی الحصین بن نمیر و هو یظنه عبیدالله بن زیاد فاعتنق کل واحد منهما صاحبه فنادی التغلبی اقتلونی و ابن‌الزانیة فقتلوا الحصین و کان من قتلة الحسین علیه‌السلام. و قیل ان [صفحه ۸۷] الحصین خرج و هو یقول:یا قادة الکوفة اهل المنکر و شیعة المختار و ابن‌الاشترهل فیکم قرم کریم العنصر مهذب فی قومه بمفخریبرز نحوی قاصدا لا یمتری فخرج الیه شریک التغلبی و هو یقولیا قاتل الشیخ الکریم الازهر بکربلا یوم التقاء العسکراعنی حسینا ذا الثنا و المفخر و ابن النبی الطاهر المطهرو ابن‌علی البطل المظفر هذا فخذها من هزبر قسورضربة قرم ربعی مضری فالتقیا بضربتین و جدله التغلبی صریعا. و قتل شرحبیل بن ذی الکلاع الحمیری من روءساء اهل الشام و لما انهزم اصحاب ابن‌زیاد تبعهم اصحاب ابراهیم فکان من غرق منهم اکثر ممن قتل و انتهبوا عسکرهم و کان فیه من کل شیء و ارسل ابراهیم البشارة الی المختار و هو بالمدائن فکاد المختار یطیر فرحا. و کانت الوقعة یوم عاشورا سنة سبع و ستین فی الیوم الذی قتل فیه الحسین علیه‌السلام و لم یقتل من اهل الشام بعد صفین مثلما قتل فی هذه الوقعة (قال ابن‌نما رحمه الله تعالی) و جعلوا یعدون القتلی بالقضب یضعون عند کل قتیل قصبة فکانوا سبعین الفا. و فرق ابراهیم عماله [صفحه ۸۸] علی بلاد الموصل و اقام هو بالموصل و قال سراقة بن مرداس البارقی یمدح ابراهیم بن الاشتر و اصحابه فی قتلهم لعبیدالله بن زیاداتاکم غلام من عرانین مذحج جری علی الأعداء غیر نکولفیا ابن‌زیاد بوء باعظم هالک [۲۹۰] . و ذق حد ماضی الشفرتین صقیلضربناک بالعضب الحسام بحدة اذا ما ابأنا قاتلا بقتیلجزی الله خیرا شرطة الله انهم شفوا من عبیدالله امس غلیلیوقال ابوالسفاح الزبیدی فی ذلک ایضا [۲۹۱] . أتاکم غلام من عرانین مذحج جری علی الاعداء غیر نکولاتاه عبیدالله فی شر عصبة من الشام لما ان رضوا بقلیلفلما التقی الجمعان فی حومة الوغی و للموت فیهم ثم جر ذیولفاصبحت قد ودعت هند او اصبحت مولهة ما وجدها بقلیلو

اخلق بهند ان تساق سبیة لها من ابی‌اسحق شر حلیلتولی عبیدالله خوفا من الردی و خشیة ماضی الشفرتین صقیلجزی الله خیرا شرطة الله انهم فوا بعبیدالله کل غلیلیعنی بقوله هند بنت اسماء بن خارجة زوجة عبیدالله بن زیاد و کانت معه فلما قتل حملها عتبة اخوها الی الکوفة و ابواسحق هو المختار [صفحه ۸۹] و قال عبیدالله بن الزبیر الاسدی بفتح الزای و قیل عبدالله ابن‌عمرو الساعدی یمدح ابراهیم ایضا و یذکر هذه الرقعةالله اعطاک المهابة و التقی و احل بیتک فی العدید الاکثرو اقر عینک یوم وقعة خازر و الخیل تعثر بالقنا المتکسرمن ظالمین کفتهم آثامهم ترکوا لعافیة و طیر حسر [۲۹۲] ما کان اجرأهم جزاهم ربهم شر الجزاء علی ارتکاب المنکرو قال یزید بن المفرغ فی قتل ابن‌زیاد ان المنایا اذا ما زرن طاغیة هتکن استار حجاب و ابواب [۲۹۳] اقول بعدا و سحقا عند مصرعه لابن الخبیثة و ابن‌الکودن [۲۹۴] الکابیلا تقبل الارض موتاهم اذا قبروا و کیف تقبل رجسا بین اثوابان الذی عاش غدارا بذمته و مات هزلا قتیل الله بالزابماشق جیب و لا ناحتک نائحة و لا بکتک جیاد عند اسلابو قال عمیر السلمی الذی کان علی میسرة ابن‌زیاد یذم جیش ابن‌زیادو ما کان جیش یجمع الخمر و الزنا محلا اذا لاقی العدو لینصراو انفذ ابراهیم برأس عبیدالله بن‌زیاد و روءس قواده و فیها رأس الحصین بن نمیر الی المختار و فی آذانهم رقاع فیها اسماوءهم فقدموا [صفحه ۹۰] علیه و هو یتغدی فحمد الله علی الظفر فلما فرغ من الغداء قام فوطیء وجه ابن‌زیاد بنعله ثم رمی بها الی غلامه و قال اغسلها فانی وضعتها علی وجه نجس کافر. و القیت الرؤوس فی القصر بین یدیه فالقاها فی المکان الذی وضع فیه راس الحسین (ع) و روءس اصحابه و نصب المختار رأس ابن‌زیاد فی المکان الذی نصب فیه رأس الحسین (ع) ثم القاه فی الیوم الثانی فی الرحبة مع الروءس. و لما وضع رأس ابن‌زیاد امام المختار جاءت حیة دقیقة فتخللت الرؤوس حتی دخلت فی فم عبیدالله بن زیاد ثم خرجت من منخره و دخلت فی منخره و خرجت من فیه فعلت هذا مرارا فقال المختار دعوها دعوها. قال ابن‌الاثیر اخرج هذا الترمذی فی جامعه. و عن ابی‌الطفیل عامر بن واثلة قال وضعت الرؤوس عند السدة بالکوفة علیها ثوب ابیض فکشفنا عنها الثوب وحیة تتغلغل فی رأس عبیدالله و نصبت الرؤوس فی الرحبة قال عامر و رأیت الحیة تدخل فی منافذ رأسه و هو مصلوب مرارا. قال سبط بن الجوزی و فی روایة فعلت ذلک ثلاثة ایام. ثم ان المختار بعث برأس عبیدالله بن زیاد و راس الحصین بن نمیر و رأس شراحیل بن ذی الکلاع الی مکة الی محمد بن الحنفیة و معها ثلاثون الف دینار و کتب الیه. انی بعثت انصارکم و شیعتکم الی عدوکم فخرجوا محتسبین آسفین فقتلوهم [صفحه ۹۱] فالحمدلله الذی ادرک لکم الثار و اهلکهم فی کل فج عمیق و شفی الله صدور قوم مؤمنین فلما قدمت علیه خر ساجدا الله دعا للمختار و قال جزاه الله خیر الجزاء فقد ادرک لنا ثارنا و وجب حقه علی کل من ولده عبدالمطلب بن هاشم و دعا لابن الاشتر ایضا. و بعث برأس عبیدالله بن زیاد و رأس آخر معه الی علی بن الحسین علیه‌السلام و کان یومئذ بمکة فادخل علیه و هو یتغدی فسجد شکرا لله و قال الحمدلله الذی ادرک لی ثاری من عدوی و جزی الله المختار خیرا ادخلت علی عبیدالله بن زیاد و هو یتغدی و رأس ابی بین یدیه فقلت اللهم لا تمتنی حتی ترینی رأس ابن‌زیاد. و عن الصادق علیه‌السلام انه قال ما اکتحلت هاشمیة و لا اختضبت و لا روءی فی دار هاشمی دخان خمس سنین حتی قتل عبیدالله بن زیاد. و عن فاطمة بنت علی امیرالمؤمنین علیه‌السلام انها قالت ما تحنأت امرأة منا و لا اجالت فی عینها مرودا و لا امتشطت حتی بعث المختار برأس عبیدالله بن زیاد.و وردت اخبار فی ذم المختار و الله اعلم بحقیقة امره و علی کل حال فقد شفی النفوس و ادرک الثار و انتقم الله به من الطغاة الفجار (و روی) انه قتل فی ایام ولایته و هی ثمانیة عشر شهرا ثمانیة عشرا الفا ممن شرک فی قتل الحسین علیه‌السلام. [صفحه ۹۲]

خاتمة الکتاب

و قد تم و الحمدلله ما اردنا جمعه من قصة الاخذ بالثار. و کان الفراغ من تسویده عصر یوم الجمعة التاسع و العشرین من شهر رجب المرجب سنة احدی و ثلاثین بعد الالف و ثلاثمائة من الهجرة النبویة علی مهاجرها و آله افضل الصلاة و السلام و التحیة و الحمدلله وحده و صلی الله علی نبیه و آله و خیار اصحابه و سلم تسلیما.و قد تم طبعه فی الیوم العاشر من شهرشوال من السنة المذکورة [

صفحه ۱]

المراثی بلسان اهل هذا العصر علی الطریقة المعروفة بالنعی للشیخ محمد نصار العراقی

الکون اظلم ابعج الخیل و اغبر اوشع ابلمعة الانصار و ازهراحتوف هایجة او ما تعرف الذل اشلون الی یعرینه او هاج مشبلتلوی دون عزها لویة الصل ابز اغوره او نفج علموت الاحمرکل لماع مدرع یشع للناس وجهه و الدرع و السیف و الطاسمتبسم امشرعب ناشر الراس کفو بالموت دون احسین مستراشجم حران من رمحه ایتطایر تقول الموت من سیفه ایتکاطرما والله کرب لیه او تجاسر عکوبسها او ضل بالکون یذکراحلولک من لفت ذیج المشاهیر احلول الموت و حلول المغاویراظلم الکون بس لمع الغدادیر تشع و وجوهها بالکون تزهرلو صاح الحریب او رجوا الزان ما و الله ضل بالکون حرانتغدی اکرو مهاشی شفت غزلان ابمرتعها اسباع الزور تفترکضو حق العلیهم دون الخیام اولاـ خلو اخوات احسین تنضاملما طاحوا تفایض منهم الهام تهاووا مثل مهوی النجم من حرعلی الانصار یا کلبی تفطر تهاووا مثل مهوی النجم من خر [صفحه ۲] هذا الرمح بفاوده تثنه او هذا بیه للنشاب رنهاو هذا الخیل صدره رضرضنه او هذا او ذاک بالهندی اموذرهووا ما بین من کطعوا وریده وقع رأسه او بین اطارت ایدهاو بین امشبح ابرمیه شدیده او بین اصار للنشاب مکوراو یلی الروس شالوها علی الزان او لعبت خیلهم علجثث میدانجوم اتموج من دمها ابغدران نوب تطفح او نوب تغوررکب غوجه او تعن احسین لیها لکاها بس جثث و مسلبیهاصب الدمع و تلهف علیها او کال احتسب عندالله و اصبروی احسین ما ضل بلمخیم غیر اولاده اخوه و ولاد مسلمو ولاده و خوته او لدة العم و غیر اولاد عبدالله بن جعفراو یلی من الانصار الخیم تصفر بس اولاد هاشم نجم تزهرالکل شبان ما منها لبخده اختط الشعر لا والله اوجدهاو بین ادرک ابلوغ او بین بعده او بین البلمهد یلعوا و یفغریویلی منتلا کوا عنده الوداع دروا ما بعد ملکی غیر هساعغدا مای الدمع ینچال بالصاع او ثکلی اکلوبها من العطش و الحرهذا یشبک ابهذا او یحبه او هذا ابکلب هذا یحط کلبه [صفحه ۳] او هذا دمعه الهذا یصبه او هذا یشم خد هذا او یصفراو یلی غدت للشبان حنه غدا هذا الهذا یجرونهاو کل واحد لعد موته تمنه و لا یبقی الهذا الیوم الا کشرسبق للحرب عبدالله بن مسلم امنتب من ابوه النفل و الامشباب بن اهدعش مزراق من سم تلوه او نفج یقطر موت احمرابن‌مسلم لعند الحرب شمر شباب او لاـ یخاف الموت مشهراسم الله اعلیه فرع بالذوایب کمر لاچن ابلیل الشعر غاییحاط الخیل و دعاها جنایب او خلاها امروج تموج بالبریشع بسام و المیدان مسود او رجف زانته و الموت یرعدتنخه او کال و لکم چی الهلحد لراویکم الیوم الموت الاحمرابن‌هاشم او شبل اللیث معلوم جربت و الزمط ینعرف هلیومطفحها او ذبها علی الصمصوم او رد النبع بالهندی امکسرحر یخطف الزانات و تذیه او من ینصب الچفة الموت یلویهیجر سیفه و المکدر یشع بیه او خاف الموت من عنده او کشراجاه السهم بس تسمع رعیده امنیشن قصته ابرمیه شدیدهشکف عن الوجه ویلاه بیده سمرها القصته او خلاه یفغر [صفحه ۴] یا کلبی لبن مسلم تفطر شباب او مثل روح الطیر منخرعجز ویلاه عن تحریک چفه ایس من حیاته او کرب حتفهنفض ویلی عدوه اعلیه شلفه تکور مثل روح الطیر من خرعزیز الروح بالتربان ممدود او دم السهم یجری فوق الخدودکمر لاـچن ابدم اشرق او بچیود یوسفه علیه بالرمله امعفرشابچ تحت عج الخیل عینه ما ینشاف بس تسمع و نینهیرید احد یغمضله اعیونه ایس و اغرفت روحه امن الحراشبیب و الهنادی و زعنه و ابدم الشهادة غسلنهابعج الخیل ویلی چفننه او دفننه ابشعاع الشمس و الحرنزلوا بعد ابن‌مسلم الشبان تنخوا و اسفروا لمطالق الزانحاسوا خیلها و شلوا المیدان لما خروا تقول انجوم و تخرعلی الشبان یا کلبی تفطر تهاووا مثل مهوی النجم من خربعدهم لع طفل امن الصواوین امطوق و التراچی اعلی الخدینیدیر العین یسره او نوب ایمین طفل مدهوش یتلفت امذعرابچبده من لهیب العطش بورح تراچیه علی خده تطوطح [صفحه ۵] علیه السهم یا ویلی تلولح ابوریده وقع لا جدم او وخرظلت شهربانه بس تولول علی التربان یا ویلی المدللطوکه بفیض اوریده امبلل فوق الرمل تحت الشمس و الحرغدوا و سفه بنی‌هاشم مطاعین جمیع او موحشه منها الصواوینو لاـ ناصر بکی منهم وی احسین بس عباس و الجاسم و الاکبرابوفاضل تلولح فوق الاشکر لیت هاج من شیبه امعیرنزل عباس یتمرضع بلحسین یحب ایده او جدم رجلیه و العینتسایل بالمدامع

علی الخدین لما حن او بچکی احسین او تحسرصاح احسین یا خویه یعباس ینور العین یا تاجی علی الراسبخوی انت الدرع و السیف و الطاس اشلون اتروح و انا ابکی امحیریخوی احسین یا زهرهٔ ایامی یخوی نحلت سکنه اعظامیخلینی ارید الحق عمامی ارید الثار قلبی دم یفوریکله او داعهٔ الله یا عیونی نیتکم او حیدی تخلونیرکب و ارزم و کلهم تعرفونی طلیعهٔ حیدر اللیث المشکرتشعشع بالحرب عنده الحرب عید سم ابصاجعه او طاحت امن رعیدیحسب السیف مبسم و النبل غید تتماوع او عج الخیل عنبر [صفحه ۶] عروس الحرب و العباس عریس ایبتختر بین زفافه ملابیسنکس و ارعب اکلوب المدالیس او طفحها کفوا نعمین و اکثرشمر فوکها او خلا المداریع ما تعرف رسنها امن المصاریعتهاوت و اخلست بین المشالیع تخف ارواحها من الموت الاحمرکلب یمنی الحرب من فوق یسراه او یسری الحرب ذبها فوق یمناهلوی الجنحین فوق الکلب و لواه علیهن و العزیز الروح من فرحرب عباس من صحه او یعرفه بیده السیف و البیرغ ابچفهاو بیده الصرع و الکربه ابچتفه مترهی تلولح علی العسکریحاچی النفس یا نفسی تهونین کل الناس تغدی فدوهٔ احسینالف و سفه یا خوی مالک امعین تضل بعدی یبوسکنه امحیرابوفاضل ولی الشاطی او حدر او چبده من لهیب العطش فطرخاض المای بس هیس ابرده ترس چفه یروی عطش چبدهتذکر لن اخوه احسین بعده ذب المای من چفه او تحسرهذا المای یجری بطون حیات وضو که کبل حدا حسین هیهاتاظن طفله یویلی امن العطش مات و ظن موتی کرب و العمر کصراشلون اشرب و خوی الحسین عطشان و سکنه و الحرم و اطفال رضعان [صفحه ۷] و ظن کلب العلیل التهب نیران یریت المای بعده لا حلا اومرهمته بس یوصل المای لحسین لا کامن اولا کدن الچفینهمه اطفال موتی بالصواوین عطاشا اکلوبهم تلهب من الحرطاح ایمین ابوفاضل و الایسر خطف جوده ابحلکه او للخیم فراجاه السهم للکربه او فراها و کف یبچی او سکنه ما نساهامواعد علی امیه لحشاها او منها یستحی للخیم یسدرسمع حسین حسه رکب و ارزم غار علی الخیم طلعها من الخیمردیمه او شافه سابح ابدم تخوصر فوق راسه و الدمع خرحط راسه ابحضنه بکلب مرتاع شاله او تربه عباس بالکاعرد احسین راسه ابکلب مرتاع شاله اردود للتربان و الحریخوی العلم کلی وین اودیه ینور العین دربی بیش اجدیهحنا فوکه او شمه او شبچ ایدیه او صاح احسین اخوی الله و اکبریخوی انکسر ظهری اولا اکدرا کوم صرت مرکز یخوی الکل الهمومیخوی استوحدونی عکبک الکوم اولا واحد علیه بعد ینغریخوی امنین اجتنی هالرمیه یخوی اساوکع بیتی علیهیخوی اساعدوی شمت بیه و شوفنک یبو فاضل امطبر [صفحه ۸] راد احسین شیله للصواوین انتبه عباس لحسین او زرق عینیکله اشرادتک یا خوی یحسین یکله ارید اشیلنک و سدریخوی احسین خلینی ابمچانی یکله لیش یا زهرهٔ زمانییکله واعدت سکنهٔ ترانی ابمای و استحی منها امن اسدریخوی اشلون اشوفنها ابیا عین لو جتنی او کالتلی الوعدویندخلینی اموت اهنا یحسین یخوی المستحا من شیمهٔ الحرکام احسین یبچی للصواوین ینشف دمعته عن النساوینخاف لنهن یفکدن علی احسین او یکلن له علیمن هالدمع خراو یلی تلقته تبچی اسکینه تلکه عمی العباس وینهشرب مای او نسانا بما نسنه العطش و اقلوبنا تلهب امن الحرخرت دمعهٔ احسین او تنحب او قاللها او نار القلب تلهابشاطی العلکمی عمچ امترب کضی فرت تصیح الله و اکبرشل اطرادها ابن احسین الاکبر او خلی الخیل بالهامات تعثرامصیت هلهلت له الخیل لولاح علیها او صفکت له اطراف الارماحاو رکصت له السیوف ابروس الاقراح او فوق الطوس دکت ضرب الاکشرمن هاشم امنتب موش ملفوف ابوه احسین بالمیدان موصوف [صفحه ۹] او جده حیدر الکرار معروف او عمه الحسن و العباس الازهراهتز ابغیرهٔ الله و افرع الراس تبارک بالوجه و الدرع و الطاساو سیفه الشعشعانی المرهب الناس او بالخیل الطلایع ضیق البراشچم حران من غدارته نس فهو ابناحسین ضرب السیف اله او بسابرمحه چم عجید اصیاح لبس او خلاها ابجماجمها تعثرتموج الخیل من یفتر علیها چن الخیل عزراییل بیهاذب هذا ورا او هذا لدیها مساسیها و رمحه یلحق الفرشباب و لا یهاب الموت طفاح بسرج عالی طویل الظهر نفاحارضی السیف واطا شرط الارماح اورد ایلوج بلسانه او یفغرمض العطش بابن احسین الاکبر او رد ایلوج بلسانه او یفغریصیح ابصوت فت کلبی او شعبنییبوی کوم لیه العطش ضرنییبوی درعی او طاسی بهضنی یبوی او نشفت اریا کی من الحریبوی شربهٔ امیه لچبدی ایتکوی ورد للمیدان وحدییبوی فطر کلبی و حق جدی العطش و الشمس و المیدان و الحریکله امنین اجیب المای یا ابنی مهو حچیک بهض حیلی او شعبنیاوفت روحی او حمس چبدی او لسلبنی

یبوی استخلف الله العمر و اصبر [صفحه ۱۰] یکله و الدمع بجری امن العین یبعدی او بعد کل الناس یحسینتقلی اصبر او قلبی صار نصین اشلون اصبر یبوی و الصبر مرحن احسین و یلی او سال دمعه حنا ظهره علی ابنه او کسر ضلعهدار ایده علی اطواکه یودعه یشمه و العیون تسیل محمرتسایل یا دمع لوداع الاکبر یکلبی ذوب لوداعه او تفطریویلی من تلاکوا عند الوداع امشابک طول لمن هووا للقاعلاع ابن لبیه و الابولاع علی ابنیه یویلی اوداع الاکشریشم احسین خذ ابنه او یحبه او دمعه مثل دمع ابنه یصبهو النار البکلب ابنه ابکلبه یخفیها علی ابنه او نوب تظهریکله و الدمع بالعین دفاق ابعبره امکسره و بقلب خفاقیبویه او داعهٔ الله هذا الفراق یبویه اشبیدنه هذا المقدریبویه للسیوف اسدر او للزان او لوح ابغاربه و شلش المیدانیبویه الیوم مراوحک للجنان او بالکوثر یبوی الیوم تفطرتحسر ویل کلبی الجذب ونه اومن الماى آه انکطع ظنهعرف لن المنیهٔ دنت منه خر دمعه او للمیدان سدرشبل احسین للمیدان سدر [صفحه ۱۱] اوخلی الخیل بالهامات تعثرسدرو الکون شابچ زان و اسیوف نشاب او نبل و اسهام و احتوفما والله رجف کلبه امن الخوف و لا وجهه من اشراکه تغیررد اسیوفها و النبل و الزان حطیبه و الکروم اوجوه نسوانشبل طاوی او نفچ من شیب غیلان او شاف الغنم بالمران تشترهز غدارته اوذب العمامه نشر راسه اسم الله علی النشامهخز اکلوبها او شرق الهامه او لف راياتها و السرب نشرروط زانته و الموت بیها او صاح ارکابها او حوم علیهایا مبعد اهالیها علیها وین اتفراوطیر الموت یبحرعکب ما شرق الهامات و الطاس اجته ضربهٔ العبدی علی الراسذبل و تواردوا بسیوفها الناس شبک علمهر ویلی و المهر فرعلی ابن احسین یا کلبی تفطر شبک علمهر ویلی و المهر فرشبک علمهر لباله یودیه لبوه احسین عن القوم یحمیهاویلی المهر للعدوان فربیه و وچب آه بموسط العسکرداروا بالسیوف علیه و الزان مثل چتال سبع المات فرحانعسی ابعید البلا ولیته العدوان ارذال او بالمعایب دوم تفخر [صفحه ۱۲] هذا یکطع ابسیفه و ریده او هذا بالخناجر فصل ایدهاو هذا یغط من رمحه الحدیده ابخاصرته و هو یعالج او یفغرثکل بیه الطبر و تلوج روحه او محد عرف غیر الله اجروحهدمایاته علی احصانه سفوحه لما خر ایهناديها اموذرنده یحسین هذا الساع جدی سکانی الماى و اروی عطش چبدییکول اسرع تراک الیوم عندی اجاه ایصیح یا بنی الله و اکبرویلی احسین صاح الله و اکبر یبوی لیش هلنومه ابها الحرکعد عنده او شافه امغمض العین ابدمه سابح امترب الخدینمتواصل طبر و الراس نصین حنا ظهره علی ابنیه او تحسریبویه کول منهو الشرق راسک ینور العین من خمد انفاسکیعکلی من نهب درعک او طاسک یروحی اشلون اشوفنک امطبریبوی من عدل راسک او رجلیک او من غمص اعیونک و اسبل ایدیکینور العین کل سیف وصل لیک کطع کلی او لعند احشای سدریبویه من سمع یمک ونیک او من شبحت عند الموت عینکللعشرین ما وصلن سنینک او حاتفنی علیک الدهر الا کشرارید امسح اجروحک و شم خدک و حط صدری علی صدرک و وسدک [صفحه ۱۳] یبوی شوف لاجن حرم جدک وحت زینب تصیح الله و اکبراجت زینب تصیح الله و اکبر یعمه لیش ها النومه ابها الحرهوت فوکه تشم خده او تحبه او تطبق طبرهٔ الراس او تعصبهاو تسفر زیج ثوبه تجس کلبه لکت دمه من افواده یفوریویلی ولولت و احنت ظهرها تخمش اخدودها او تحلج شعرهااو تدق ابراسها و تلطم صدرها او تنعی ابصوت طرکلب الصخرطریشمس الکیض یلیلهب و هجها یبدر التم یلمطفی سرجهایسم الخیل یلمچثر مرجها اشلون امن السرج تنشلع و تخرینجم اسهیل یلحامی الشرایع یا جرناس یمعذب البراجعیشبل الموت یمسدر الکلابع اشلون امسیت للنشاب مکورردها احسین للصیوان بالهم او شاف الخیل دارت علمخیماولن ابن الحسن جسام مرزم یصبح ابصوت عالی الله و اکبرطلع جسام یصیح الله و اکبر درخصنی یعمی ما اکدر اصبربس شافه شبق فوکه او تباچوا اختنکوا بالبواچی او ما تحاچوالمن غابت الروح او تتاچوا علی التربان ویلی و الوکت حر [صفحه ۱۴] لما ابدت الروح ابعمه اوبیه طلب جسام رخصه او ما یخلیهوقع ویلی یحب ایده و رجلیه در خصنی یعمی ما اکدر اصبریکله ابکی لبن عمک تباریه علیل او ما بقی غیر النفس بیهیعمی اخلافنا بلچن تسلیه و ظن هیهات یتسلی و یسترتقلی اسدر یعمی للصواوین امنقلک راد لیها چذب یحسینارد عنک دعلمنی ابیا عین اشوفنک علی الرمضا امطبریقله یا قمر بیتی یشعاع یعمی او داعهٔ الله هذا الوداعرکب و ارزم و ذبها موش مرتاع شهاب او یحرج الطاغی من یخرعرض للحر جسام و اشهر شهاب او یحرج الطاغی من یخرجر السیف و الزانه نکثها او طفح علی الملزومه او فرثهاجثث بالروس و الروس ابجثثها اسم الله علیه خلاها تعثرتبردق فوق مهره و

قال یومی او قال لزانته علی الخیل حومیرفها و کال للرایات کومی عن دربی و صیری اتیاه بالبریخزعین الطلیع و کال ثجل ابظلمه و المذهب واج مشعلمن یلمح شعاع السیف یثول حمام او من یشوف الطیر یصجرمن یدنی او عزرایین بیده غیث و بصواعجها رعیده [صفحه ۱۵] کانوص او تلولح علی الصیده ابظهر اشکر شمر قوشه امسفسرانکص اشراک نعله او قام یلویه و لزدی بوک اجا و السیف مخبیهضرب راسه او جاسم ما دری بیه خر اوصاح یا عمی المشکرعلی ابن‌الحسن یا قلبی تفطر خر اوصاح یا عمی المشکربس ما سمع حسه شرعبت بیه چتل چتال جسام او سدر لیهلقاه ایعالج او یبحث ابرجلیه یلوج ابروحه او دمه یفوربچا اوناداه یا جاسم اشبیدی یریت السیف کبلک حز وریدیهان الکم تخلونی وحیدی علی اخیمی یعمی الخیل تفتریعمی اشقالت من الطبر روحک یجاسم ما تراوینی اجروحکلوان ابقی یعمی چنت انوحک ابقلب مثل الغضا و ابدمع محمرحط احسین صدره ابصدر جسام شبک فوکه او شاله یم الخیامصدره ابصدر عمه او خط بالجدام بالتربان وا حسین ایتعثرجابه او مدده ما بین اخوته بچا عدهم یویلی و هم موتهبس ما سمعن النسوان صوته اجت سکنه تصیح الله و اکبراجت سکنه تصیح الله و اکبر یجاسم لیش هالنومه ابها الحر [صفحه ۱۶] عسی ابعید البلاـ خدک علی القاع یجاسم موش و کت الموت هساعجاسم یا ابن‌عمی لو ان تنباع ایمای العین چنت اشریک یا حرعساهی ابرقبتک کل الخطیه تخلینی غریبه و اجنبیهیا جسام عرس اقشر علیه عریس او یزفونک امطبرامبارک بین سبعین الف جابوک ابدال الشمع بالنشاب زفوکعن الحنه ابدم الراس حنوک علی راسک ملبس نبل ینثریجاسم ریت هالطبرات بیه یجاسم قوم ریت الموت لیهصدق رایح یجاسم های هیه تخلینی اون اللیل و اسهراجت زینب او دمع العین غدران او صدت للخیم نادت النسوانقومن جای نلطم علی الشبان تهاووا مثل مهوی النجم من خرعلی الشبان یا قلبی تفطر تهاووا مثل مهوی النجم من خرفرن واحده تندب ولدها او وحده تندب اخوتها او سعدهااو وحده للولی اتهمش انجدها او وحده اتصیح یا عمی المشکریا شبان ینجوم المخیم یبدور اشرقت ویلی ابیحردمبالله یا هوی الغربی تنسم بلچی اتفوخ عنهم جمرة الحرتذعذع یا عذیبی علی الشبان بالرسریس لا تنقل التربان [صفحه ۱۷] تراهی اتبب من النشاب و الزان لا تعصف نهز الزان و تضرغدیتوا طبق یا شبان و احسین ظل اوحید بس ایدیر بالعینلمن شاف روحه ماله امعین او شاف الخیل علی الصیوان تفترلکف صلب العرج ملس الحدیده روطها او غداها اعجود بیدهخاض الموت چن الموت عیده عبوس او من یشوف الحرب یسترلیش الموت الاحمر راغ و اصفر اثاری احسین بالمیدان یفترحلیف السیف و البیرغ و لیفه حلولک فوق راسه بس رفیفهاشچم حر ان مدرع بس رجیفه تسمعه و الحرب بالسیف محترمن یکحم علی اللیث ابعرینه یجر یسراه و السیف ابیمینهمن یرکا علی امتونه او یهینه یعیش او بین اذان الموت یصفردق بالکاع رجله او غدت ظلمه تموج او یجف بیها فوق عزمهامروس ینضح الکترین سمه تجف الناس کلها منه الشراو یلی من وقف دون الخواتین ینادی من یجاهد دون الحسینطلع زین العباد امن الصواوین یکون ابشیمته او بالمرض یعثراویلی علی العلیل اطلع مصفر علیل او مثل صلا الرمل مصفر [صفحه ۱۸] یصبح ابصوت تجری بیه کل عین یعمه اسلاح اجاهد دون الحسینیعمه بعد ابوی وجوهنا وین و امچلثوم من بعده تعثراهنا یا ابنی تکله دسدر اردود تری کلبی یعمه خزن اچبوداشوفک یا ابن‌اخویه اولوعتی تزود او نار احسین بین احشای تسعرصاح احسین یا امچلثوم ودیه یخوی ابنی‌شعب کلبی دردیهمهو روحی ابهذا السیف لا فدیه او نور العین و لفرکاه ما اکدریبوی انت الولی للناس بعدی یبوی انت البیدک حکم جدییبوی انشوفتک فتت چبدی سدر و دموعه ابعینه تغرغرده احسین للخیمه او عینه تسح ادموعها او یندہ اسکینهیبوی ابن ابوچ الطفل وینه اودعه او عبرته ابصدره تکسرطفل احسین ظامی و الوکت حر اویلی امن العطش چبده تفطرتکله الطفل راح اللون عنه یبویه ما بکت بالطفل ونهجف دمعه اوجف اللبن عنه او ظل یلوج بلسانه او یفغریبویه ما ابعینی دمع واسجیه لو یرضی الموت بیه الساع لفدیهیبوی شوف چی ساوی العطش بیه یبویه امن العطش چبدی تفطرکامت شالته اوجت الولیها فک اعوینته یبحر علیها [صفحه ۱۹] تخیل جایبه میه بدیها شاله احسین و دموعه تنثرکامت تستدیر اعیون طفله شبح عین لبوه او عین لهلهآیس شاف میه ما حصله رد غمض اعویناته او سکرشمه او حبه ابصدره او خده او چبد احسین یابس مثل چبدهیبویه ما بعد للعیش رده اهو ایحاچیه اولن سهم المقدرطاح الطفل للکاع او تعفر او دمه مثل مای العین فجرتلکی احسین دم الطفل بیده اشحال الیچتل ابحضنه

ولیدهسال او ترس چفه من وریده او ذبه للسما او للقاع ما خراویلی من لفت سکنه تنادی یبویه العطش ها الفتت افواديصدت لن اخوها الطفل غادی یلولح رکبته او دمه یفوریبویه ذاب چبدی او چبدهٔ امه دخلینی اودعنه و شمهیبویه لیش ما تسجیه دمه بلچن چبدته تبرد امن الحریخویه عون من حبک او شمک یخویه عون من راواک لمکلغسلنک یخویه ابفیض دمک او کبرک بالکلب یا خوی لحفرکام احسین یمشی یم الانصار وقف یمهم او چبده امن العطش نارنده عباس خویه و الدمع فار یخویه کوم لینه الساع و احضر [صفحه ۲۰] ابوفاضل دکوم اساع و احضر او شوف الخیل عالصیوان تفتریخویه لیش هالنومه الطویله یخویه الطفل عکبک طال لیلهیخوی ما چنت تسمع عویله یلوج امن العطش لمن کضی اوخریخویه آیست سکنه امن المای تجی یمی ذلیله او توکف احذاییخویه من العطش رادت تجی ویای او تکلک وین وعدک یا مشکریخویه مادرت لنک رمیه و هی ابر جواک تسجیها امیهیخویه امنین اجت لیک المنیه او تکضی بالعطش و السیف و الحریخویه لیش هالساعه عفتنی غبت عنی یخویه او ضیعتنیمهو افرا ککک شعب کلبی او فتنی او نارک بالقلب یا خوی تسعرد و اعیاله امن العطش یومن او صاح ابصوت للتودیع کومنمثل سرب الکطا کامن یحومن تطیح اعلیه وحدتهن او تعثرعلی اوداع الحسین الکلب محتر یکلبی ذوب لوداعه او تفطراجت زینب او باجی الحرم یمه او صارت للوداع اعلیه حنهیشم سکنه و هی کامت تشمه یحبها و الدمع لیلو ایتنثریبوی ایطول من بعدی و نینچ او مثل النیب چن اسمع حنینچ [صفحه ۲۱] یبوی لاـ تشوفینی ابعینچ اخافن ینخطف لونچ او یصفرصد الباجی اعیاله ابعینه بچن عنده او نادن یاولینهعسن للغاضریهٔ لا لفینه اولا بینا یوالینه تحیراجت زینب یوصیها بلعیال یوصیها ابعلیله او کل الاطفالشاف الدمع فوق خدودها سال تکله علی افراکک ما اکدر اصبرکام ایهون افراکه علیها او بین بعد عین الله ولیهاعکب ما جاب کل الصبر لیها رکب غوجه او للمیدان سدرلیش الموت الاحمر راغ و اصفر اثاری احسین للمیدان سدرسدر و اعلن ابحد السیف ناره او لعنان السما ثور شرارهخلی اللیث ما یندل فراره یفر ویجیه موت امنین ما فرتفر اکرومها او یحطم علیها یحوم ابها او یحوم الموت بیهاچم حران ذبه عند ادیها او خلی الخیل بالهامات تعثرفل اجموعها اولف الروایا ابسیف رضع من ثدی المناياشق الزلم و الخیل السبایا چدسها اوذب الازرق فوق الاحمرصک الخیل و ادعی الخیل طشار ابسیف للدرع و الطوس فزاررو العود سوی الصار ما صار او چبده امن العطش ویلی تفطر [صفحه ۲۲] دار العسکر علی احسین یا حیف ناس بالرماح او ناس بالسیفیشبه دورها علی اللیث المخیف بیاض العین بصبیها ایتدوردار العسکر علی احسین و افتر او صار اشبیح للنشاب مکورتلکی انبالها احسین بوریده نوب بالضلوع او نوب بیدهتلایم غیمها و اثجل رعیده او بالزانات فوق احسین یمطرثکل ما یندری ابنشابها امنین یجیه اوزانها یخطف علی احسینسهم بیده او سهم بحاجب العین یویلی و اغرفت روحه امن الحرصار اشبیح بیه امن المنیه الف نبله یویلی او تسع میهو کف تبهٔ نبل بالغاضریه او زور ارماح شابچ عیب ینطراو چب یستریح احسین ساعه ضعف حیله او ثکل بالسیف باعهرن الحجر من وجهه ابشعاعه او دمه مثل مای العین فجرشال احسین ثوبه یمسح الدم اولن سهم المحدد ناجع ابسمابقلبه وقع لا وخر او جدم هوی و اظلم هواها و السما احمرلیش اظلم هواها و السما احمر اثاری احسین من فوق المهر خریا ارضنا الیوم میدی او یا سمامور او بعد احسین یا مای البحر غور [صفحه ۲۳] یا کلبی دذوب او یا دمع فور او یا چبدی علی افراکه تفطرهوی و المهر قام ایحوم دونه یحامی عن ولیه من یجونهخاف الکوم لنهم یا خذونه او یرکبه غیر خیاله المشکرعکب ما آیس الطماع منه رد روعه اوراح الخوف عنهصهل و اعول او حن او جذب ونه سحب صرعه او لعند احسین سدراجنح فوق راعیه او شمه او صار اظلال دون الشمس یمهمرغ وجهه او ناصیته ابدمه او نادی بالظلیمه او للخیم فربچت سکنه او نادت بالمذله یعمه المهر حط بالکلب علهطلعت صارخه زینب تکله یمهر احسین وین احسینا خریمهر احسین وین احسینا خر مالک روعت کلبی یمکدریمهر احسین وین احسین کلی اشوفک جیتنی تصهل ابذلیخلاف احسین کلی وین اولی او مالک روعت کلبی یمکدریمهر احسین کلی عن ولیی بعد فیه یخایب بیش افییچم اصواب کلی ابکلب اخیی او من یا جرح دمه ایفور اکثراهنا کلی یصیر اعلاج لحسین افت کلبی و ذر جرح الکلب زینو نکط فوق جرحه ابدمعهٔ العین بلچی اصواب اخویه احسین یخدر [صفحه ۲۴] کام ایهمش اصفاحه ابسنه یدق بالکاع رجله او یجرونهو باب الخیم رجلیه ثنه دق راسه او سالت دمعته اوخرفرن یمه ایجلبن اجروحه

ابکلب خافج او عبره سفوحهلکنه ایلوج و یعالج ابروحه یون و صواب کلبه دم یفوراجت زینب تصیح الله و اکبر یخوی لیش هالنومه ابها الحربچت زینب او نادت یا ولیی ینور العین یا عکلی او خیییخوی الصبر من بعدک امعیی علی او نار فکدک دوم تسعریخوی من ضرب راسک ابسیفه طعن کلبک ابرمحه و خذ حیفهاو ما خلا ابروحک بس طریفه خفیه او شافها الموت المکدریخوی من سمعت المهر یصهل تخیلتک ابجود الماى مجبلاصد لن المهر محرب او معول جالب عدته و السرج یصفرعلی امصابک لحرم لذة العیش بعد فکدک یخوی احسین ما عیشیخوی اصواب کلمن مات بالریش او جرحک بالقلب یحسین یسعرعلی امصابک لجیمن دوم نوحی یعینی بالدموع الیوم طیحیامصابک یا عیونی شعب روحی لونه بالصخر ذاب او تفسرتصیح ابصوتها یحسین وینک یخوی جاوب او صدلی ابعینک [صفحه ۲۵] یخویه ذاب کلبی من ونینک یخویه موش کلبی صخر مرمرفک عینه اوزرکها او شبح لیها اوحن او خرت ادموعه علیهالما صدت لعد دمعة ولیها لیلو فوق جرحه یجلب احمرفک احسین عینه و الدمع خر لیلو فوق جرحه یجلب احمرناداها ابضعیف الصوت یختی مهو حچیچ شعب کلبی دسکتیینور العین خلینی ابمهجتی اعالجها تری کلبی تمرمربچت عنده او صاحت له یعکلی یروحی او نور وجهی او باجی اهلییخوی احسین شتهیس دکلی یخویه یا صواب الیوجع اکثریکلها اصواب البوجهی یضدنی و لبراسی حمس چبدی او فتنیو لبضلعی بهض حیلی او ضهدنی و لبکلبی یخویه یوجع اکثریخویه یابس امن العطش چبدی یخویه و الترابه احرکت زندییخویه و الشمس احرکت خدی دفییلی ابردن ثوبچ امن الحرویه ما احب سکنه تجینی تشوف اجروحی او تسمع ونینیمالی کلب اشوفنها ابعینی ذلیله مالها والی الینغریخویه لا تلیعی الکلب بالله و ببنیی علی هلة هاللهیخویه من بعد عینی الکم الله و ذکرینی او کل امصاب یزغر [صفحه ۲۶] یحاچیها او تصب عینه ادموعه لن قلبه انخفی و احنت اضلوعهغمض عینه او صارت بیه موعه هوت اودمعها اعلیه ینثرتشم احسین و تجلب ابجرحه اولن الشمر یدفعها ابرمحهکومی یو اذبحچ فوق ذبحه و خلیها ابعمر الدهر تذکربالله یا شمر عنه دوخر اذبحنی و خل اخوی احسین و اسدرتکله یا شمر بالله دخلیه او ماشافه امن الطبرات ییزیهتشوف ایلوج ما غیر النفس بیه او عینه نوب یسبحها او تغمردکلی یا کثر خالی امن الجروح تحط سیفک یخایب و الدم ایفوحطبره فوق طبره تشعب الروح یشوغ الکلب من عدها او یفغریخایب خلی اخویه احسین ساعه اغمضله و مد للموت باعهمهو شمامة الحلوه اطباعه دخلی ابراح روح احسین تظهریخویه بیش اضمک وین اودیک یخویه اشلون اصدعنک و خلیکترانی اتحیرت یا مهجتی بیک یخویه بیش اظللک من الحرهوت یمه تشم کسر البضلعه اخوی الما طبع یشبه الطبعهغابت روحه او فزت تودعه اولن راسه بلملوث ینورراس احسین فوق الرمح مسفر [صفحه ۲۷] مثل البدر بالظلمه ینورلمن شافته صفکت بدیها او شکت ثوبها ویلی علیهاما نلام من شافت ولیها فوق الرمح راسه ایلوح بالبرسالت عینها بدموعها اعلیه او شالت راسها و تلفتت لیهخفق ویلی کلبها و اومت اعلیه او صاحت باچیه ابصوت امذعریسور المرمر الماله مصاعید یصل الرمل یمنفر العرابیدیطیر السعد یمعذب الصیاید حاطت بیه فوق الرمح و کرعسی ابعید البلا راسک امعلق یخوی اوجثتک بکفره سملقاو کلب اختک یخوی اساع خفق اوطار اوحام عد راسک او فرفراویلی اتلا کفو اراسک بلرماح او شیبک آه تلعب بیه الاریاحو مصوت عدونا بالغنا صاح ابذلنه امکیف او بالنصر مستریا شیال راس احسین ریض جیم ابراس اخیی لا- تعرضشوف الدمع من عینی یفیض او نار الکلب لفراقه تسعریا شیال راس احسین کصر تری کلبی علی افراقه تفطریشایل راس حامینه اولینه ریض خلی اتودعه اسکینهلیش احسین ساچت عن ونینه قلی تعب یوجرحه تخدر [صفحه ۲۸] یا شیال راسه لا تلوحه او هبط عن بقایا الروس رمحهاخاف ایفوت ریح الهوی ابجرحه و اصوابه علیه ایکوم یسعریا شیال راس احسین سدره رده الجثة او و سده ابکبرهیخایب شفت هاذی کبل تجره ایقفره جثته او راسه امسیریا شیال نعشه لا توجعه اخافن تلچم جرح البضلعهدریض لی اریید اسا اودعه او هذا افرا کنا ما بعد مسدریا شیال نعش المات مظلوم علی الشاطی او عن الماى محرومتحوم اکلوبنا فوق النعش حوم اخوی الطاح مثل النجم من خریا شیال نعش احسین بهدای او بالله دحط تابوته علی المایاریید او کف و غسلنه ابیمنای و شوف اصواب کلبه ما تغیررفع بعنادها راسه او شاله او خیب زینب او یتم اطفالهبسما شاله او شافوا عیاله اجت سکنه تصیح الله و اکبراجت سکنه تصیح الله و اکبر یبویه لیش هلنومه ابها الحرتصیح ابصوت یفجع من یسمعه یفت کلبه و یرض صدره او

ضلعهیفیض کل عدو علیه دمعه یبوی لیش هلنومه ابها الحریبوی لیش ما تنغر علیه ... العزیز الهای هیه [صفحه ۲۹] یبوی اسا عدوی مت بیه ذلیله ایشوفنی ما بین عسکریبوی انروح کل احنا فداياك اخذنی للقبر یحسین ویاکاهی غیبهٔ یبوی وا کعد اتناك و کولن سافر او یومین یسدریبویه اللی وکع من بین ادیه چتل عطشان ما تشرب میهیبویه ریت هلنومه هنیه او من بعدك یریت الناس تسهرعلی امصابك یبوی لصب دمعی و خلی اعلیك نوح اللیل طبعیلحرم ما یجیس الکاع ضلعی و لاـ کلبی بعد فرکاك یستریبویه کول لا تخفی علیه هذی روحتك یوبعد جیهیبوی انچان رایح های هیه اخذنی او یاك عنك مقدر اصبریبویه من شفت مهرك لقانی ذاب الکلب و انخطفت الوانییبوی ایعود لی بیکم زمانی و شوف الدهر بیکم یردیزهریبویه بادحیلی و حق جدك عسن للکاع خدی دون خدکیبویه شال راس الدین بعدك و الدنیا اظلمت و الکون مغربچت زینب او صدت للمدینه یهلنا احسینکم کطعوت و تینهاشو نوماتکم صارت سنینه دکوموا یال هاشم و الهضم مردکوموا یال هاشم و الهضم مر شوفوا حسین عشاطی امطبر [صفحه ۳۰] تنادیهم او حادی الظعن طوح تکلهم یاهلی و الدمع یسفحدخلی خیلکم بالصرع تطفح او شوفوا حسین عشاطی امطبریهلنا احسینکم رضوا اضلوعه او شاف الموت روعه بعد روعهیصد لعیاله او تسچب ادموعه یخافنها بعد عینه تیسریهلنا احسینکم ذبحو انصاره ابوفاضل تکور بالمعارهوج ابقلب اخوه احسین ناره دمع عینه علی خده تحدریهلنا احسینکم نشفت ارياقه اوراح ابنه اوهد حیله افراقهاوعن ورده امعوج الموت عاقه او عالجها او دون العلقمی خریجدی قوم هذا احسین مذبوح علی الشاطی او علی التربان مطروحیجدی ما بقت له من الطعن روح یجدی قلب اخوی احسین فطریجدی قلب اخوی احسین فطر عالجها اودون العلقمی خریجدی الرمح بفاده تثنه یجدی او بالوجه للسیف رنهیجدی او شیبه بدمه تحنه یجدی او بالرمل خده تعفریجدی مات محد وقف دونه او لا نغار غمضله اعیونهوحید ایعالج او منخطف لونه و لا واحد ابحلقه مای یقطریجدی مات محد ممدد ایدیه و لا واحد یجدی عدل رجلیه [صفحه ۳۱] یعالج بالشمس محد قرب لیه یحطله اظلال یا جدی امن الحرتنادیهم یهلنا اولا لفوها و لا جدها یجاوبها و لابوهاحنت و انقطع ظنها من اخوها او شافت علخیم صول العسکراویلی علخیم صول العسکر وجها ابنار و الدخان کبرصال اونفج النسوان عنه نفر کل طفل مذعور منهصار اصیاحها و النوح فنه و لاـ واحد یذب عنها او ینغرنهب ما چان بالصیوان موجود او ثجل الحسین ویلی صار فرهودو لاـ خلاـ بخیمتهم و لاـ عود حرقها او لعند الخیم سدرسلب ما چان علی النسوان موجود بقت وحده علی اخوها بروحها تجوددعاها بین مطروده و مطرود تفر هذی او هذی ابذیچ تعثرابسوطه یضرب اسکینه او یردها تشقف بیدها یکسر زندهاتجی زینب تخلصها او یردها لما سوطه ابمتن زینب تکسرچم مخدره ضیع دربها او چم مذهولهٔ روع قلبهااو چم مذعورهٔ ابسوطه ضربها او نفجها الکتر الکتر بالبریحیدر قوم لینا اساع و احضر او شوف الخیل بین الخیم تفتر [صفحه ۳۲] لعتب المرتضی و اچثر اعتابه و هیلن للتراب علی اعتابهاندبه و انتحب و اوقف ببابه و قله الیوم یومك یا غضنفرلون اللیث ابونا الیوم یدری اخوی احسین راسه اشلون مبریلفانی او دمعتی اعلی الوجن تذری فکنا من السبی اولا تعذریصندید الحرب یمخیف الاسباع یشیال الحمل لوطاح بالقاعاخبرك بالحرم هل راحن اضیاع سبایا او بالردن ویلی تستریسلبها العدو او یشتم ولیها او جایر بالضرب ویلی علیهاتهبط راسها و تشقف بدیها دمعها یسیل علی الوجنات محمرللسید عبدالمنعم رحمه الله تعالیو نهض یکشاف الکروب یا بود الحسن یاداحی البوبیسر القضا یا محنهٔ ایوب یمن دوم بالشدات مندوبتری ابنك ابحد السیف مضروب او شیبه بدم النحر مخضوباو راسه براس الرمح منصوب او سجادکم بالقید مشحوباو نسوانکم بین الشعوب سبایا او منها القلب مرعوبچیف الحرایر و الرکوب دنهض اورد العتب و النوبیبحر العلوم اوعفهٔ الذیل یصوام یا کوام باللیلاو یقرآن تحریما و تحلیل او یلاهوت تصعید او تنزیل [صفحه ۳۳] او یضرغام لو اکبل علی الخیل یخلی السیوف الهاصلیلیریتك عدل یوم الرحیل تنظر بناتك و العلیلسبایا علی النوق المهازیل او یلاه لو ینفع الویلعلی اهل النجابه و البهالیل مامش ولی بس العلیلامن الکیددم ساکه یسیل مهوا بن النجابه و البهالیلیجمال ریض لا تسبح حیل و الظهر کیل لا تشیلتصلی الشمس و احنا مد الیل او لوصار ممشاکم ابلیلباروا المحامل لا تمیل او حفظوها من طیحهٔ اللیللو هلهلت و دموعها تسیل و تبرهجت من شافت الخیلو الکلب طار من الصهیل و جعدوا صدرها یا بهالیلاو یشیالهٔ الحمل الثجیل او ینقالت الرمح الطویلکوموا لزینب و المدالیل و ابروالهم

من عثرة اللیلانوی ضعنهم علمشیل او دنوالهم نوق المهازیلغرایب اوما عدهم ریاجیل خلصوا چتل بس العلیلامکیدا و بس فنه العویل ینفطر الفآد او ینحل الحیللو تشوفنا من غارت الخیل او فرت امن خیمها المدالیللکت کومها کلهم مچاتیل ردت اوفنها النوح و الویل [صفحه ۳۴] و اشحالها من هود اللیل اوباتت حریم ابلار یا جیللو نادوا یحادی اضعونهم شیل خذوهم علی النوق المهازیلاو چفیل الحرم و جعان و علیل امکید ابکید ثجیلحیدر یبویه ما تجینه و تشوفنا اشلون انسبینهسبایا او نتستر بدینه و الناس تتفرج علینهاو زین العباد امقیدینه یبچی او یتلفت ابعینهو یکول ابوی احسین وینه انت انصبت و احنا انسبینهدقعد یعزنا یا مچنه یراس الفراسه و المحنهمحد تری یبری الضعنه او کلبی النوایب قطعنهاوراسی المصایب شبینه لحقن علی عکلی خذنهابفیض النحر شیبک تحنه یا طارشی احتزم عجلان لاهل المعالی او رفعة الشاناو وصل علی خیال الحصان او حشم بنی‌هاشم و عدناناو کلهم احسین اندبح عطشان او تلعب علیه الخیل میداناو راسه یلوح ابراس السنان حرمکم سبایا بین عدواناخوی احتزم و الغوج شدها او علیها اعتلا الیرهب مهدهاتچنه او علی الظلمة لکدها او ضیع تحت صدره کلدها [صفحه ۳۵] او کل غارة التجبل یردها و الخیل خلاها ابعددهااوضیع تحت صدره کلدها و امروج محمرة بردهاتخسون ما زینب وحدها وخوها النفل و اجف بحدهایا سور زینب یا ضمدها یحسین یا عز المخیم او یضرغام یاذر الحرماو یسراجنا باللیل الاظلم او یسو رشمخ مالاش سلماو یحر علی الصیده معلم تراهی انسبت زینب او چلثمو النار وجوها بالخیم ترضی یبعد الخال و العمیسوقونا سوق الغنم الخیل اجتنا مثل الغیوم و تعزلت صمصوم صمصوماو تسکط کطعها امساقط انجوم کوموالها یسباع یقروماوخلوا جثثها طعمة الحوم مرکاضکم بالکون معلومفکوا یسر زینب او چلثوم سلبوا معاصبنا و الهدومبسکم علی التربان هلنوم تسرجون من لفح السمومللشیح حسین الدجیلی رحمه اللهالخیل اجتنا للبیوت او تبرج عددها من الرخوترکعدیبن بالضیج منعوت اویحد الصفیحة التکطر الموتیاچوسج بحر یا درکت الحوت یریح الشمال المجلل اغتوت [صفحه ۳۶] امسعر الحرب یا نار برهوت ترضی علی جثتک نفوتلا مای ویانا و لا قوت و ابنک علی بالحبل مسبوتیحسین یا سور منیع یجلمود یمثلم الکطاطیعیا ردام یمچسکر المصاریع یرواغ یمعذب المداریعخواتک مشن عکبک مفازیع سبایا او علی النوق المضالیعو الحرم بعد ارجالها تضیع خلصوا چتل حتی المراضیعمطاعین علرمضا مصاریع للسید عبد المنعمالخیل اجت و تعدت الحد و اخیامنا مابیهن احددشدله علی حلو المشد او حورب لغاتک یلعبدلابو الفضل هساع یکعد کله الحسین اخوک مفردایدیر عینه او ماله احد بسک علی الرمضا امددکعد یبعد الخال و الجد یا کصوره او بالضیج عیال او یاحید یا شیال الاثقالاو یطود ثبت لوصار زلزال او یبحر علی الودیان سیالاو یا میمر حاطت به انذال کطعوا یمینه و الشمالفداک السلف و اختک و لعیال یعین الطلیعه یا مجدم یا خواض بحر الموت لوزم [صفحه ۳۷] من شاف عج الخیل درهم و بغارب البارع تلملماو علی تبة النشاب درعم نصا المشرعه و الریج علکمترسها اولاح الغوج و ارزم اودارت علیه الله یعلمو بغیر حفظ المای ما هم شراها ابیمینه اوما تندمو اثنی بیساره اولا انهضم فروا جربته ویلی ابسهمو کف و کفة المغبون و اکظم او سکنه تربه اباب الخیممتدری بعمها سبح بالدم او یلی علی ابوفاضل تخذملبعضهممصدیت روس اهلی علی ارماح او حس المحورب بالظعن صاحلخیال ویانا و لا سلاح بس راس اخوی علی الرمح لاحیا سایجه للظعن رده امسا المسا و احسین وحدهلحد اولا ما حود عنده و خوته طبق نومه ابحدهمچاتیل کلهم فرد مده وین الصدیج البذل جهدهو اسریع یوصل لعد جده یکله تری زینب بشدهوین الصدیج الیحن کلبه علینا او یسج ابلیل دربهلارض الغری و یهیل تربه یکله العلی زینب ابکربهو اعیونها لمجیک تربه غریبه و صفت بدیار غربه [صفحه ۳۸] زمزم ضعنا بلیل ویده او ولینا بکی عاری عضیدهظامی الخشا او دامی وریده دکعد یحر الروس صیدهاخبرک بکت زینب وحیده بس العلیل اضل شریدهیصفج وسف یحسین بیده للشیخ محمد النقاشیراچب الکور المضمر او ساری کبل طرة فجرلا یمنعک بر او بحر عرج لبوی اللیث حیدرکله یجرد للمشهر سلمان وینه او وین ابوذرحمزه او عقیل اوین جعفر وین الدحاها لباب خیبرتری احسین عن سرجه اتقنطر و الشمر حزمنه النحرانچان ما تلفی یحیدر یسیرون ببناتک یسرلودی عتب لاهلی الجفونی او بدیار غربه ضیعونیساکوا ضعنهم ما تنونی مانی العزیزة و ارخصونیدسحی علیهم یا عیونی لو کف علی درب الظعون و اسایل الیرحون و یجونحرمه او غریبه لا تکطعون او لدیارکم یمته تعودونتری احنا ابمذله او هظم

و الهون و اطفالکم یمی یلوعون [صفحه ۳۹] یشعبون کلبی من یومون عطاشا اومنی مای یردونبناتک یعینی مرمرنی عطاشا او یردن مای منیاو صار البچا و النوح فنی منی اتمرمرت من صغر سنیاو راحوا هلی بالطبق عنی فی حق العباس (ع)نجادی الظعن عباس مربیه مالی کلب امشی و خلیهاخوی الشفیه و اعتب علیه او کله الظعن منه الیباریهبس العلیل الکید ماذیه هذا الخفت منه طحت بیهللسید عبد المنعملو هلهلت و ادموعها نار و الشمس غابت تحت الغبارندهوا بنی‌هاشم و الانصار و ندهوا علی حیدر الکرارخذونا سبایا اصغار و کبار او من بعدکم ضکنا المرارلغیرهیا طارشی دنهض او کوم او وصل علی جلای الهمومو خبره ابعزیزه احسین مهظوم کضی بکربلاـ من المای محروماوراسه علی المیال مزموم و خبره تری زینب و چلثومو کله علیهم دارت الکوم [صفحه ۴۰] نرید الزتت منک یضرغام ساق الظعن و نووا علی الشامیسیر الظعن و الروس جدام حریم البلیا رجال تنضامو اهل الحمیه کلهم نیام بعدکم عسن العمر لاداماویلاه من غدرات الایام وین الذی ینکل سلامی لعدو الدی او باجی عمامیاو یحچیلهم زود اهتضامی راح الذی عنا یحامینوحی علی المذبوح ضامی وین الصدیج الیحن کلبه علینا او یسج ابلیل دربهلرض الغری و یهیل تربه یکله العلی زینب ابکربهو اعیونها لمجیک تربه غریبه او صفت بدیار غربهزمزم ضعنا ابلیل مسراه او لحد یهلنا الظعن باراهاو ولینا بکی و العین ترعاه جسمه خضیب او لحد احذاهاولا من شفیج جاه و اراه بس الوحش باللیل ینعاهاویلاه یا روحی اویلاه هیهات مثل احسین نلکاهللسید عبد المنعملو هلهلت و الریح دایب و معلمه الکثر المصایبعلیها جرت کل النوایب تهتف بخوها و الکرایبتکله الحرم ظلن غرایب او تسری بهن خوص الرکایب [صفحه ۴۱] خاب الرجا الماچان خایب شنهو الرجا واحسین غایبطوح الحادی و الظعن شال و اتصارخت نسوان و اطفالچی بصرتک خوی بلعیال او منهو الیعدل الحمل لو مالغریبه او معرف رچب الجمال راسک براس الرمح ینشالامصابک یهدم روس الجبال ساق الظعن و النوق عجف او عینی تصدو الکلب یرجفاولونی یبو سکنه انخطف و انا مخدره یحسین معرفو الدرب یا ابن امی چلف و ابنک علی الناکه مچتفاو من ذوب کلبه العین تذرف او راسک ابراس اسنان مشرفمثل البدر و اللیل مسدف و کلوبنا فوکه ترفرفیحسین یا تالی السلف یردونا عنک انشیل واحنا حریم ابلا ریاجیلچی بصرتک لوهود اللیل او چفیل الحرم و جعان وا علیلامکید اوبس فنه العویل یفطر الفاد او ینحل الحیلتمنیت ابوالحسنین بدری و یشوف دم احسین یجریاو حادی ضعنا کام یسری منی اتمرمرت و انهتک ستریلا تعتذر و تکول مدری بالسوط بویه انفصم ظهری [صفحه ۴۲] انا اشلون یا مظلوم صبری اشوفک کطیع الراس مبریابیا حال ما تدرون صرنه سبایا ابستر الروس حرنهشمسنا اکسفت و اظلم بدرنه او من های ما یجبر کسرنهردنا نودعه اولا کدرنه طردنا الشمر عنه او نهرنهمنهو الیزتتنا البلدنه محنا حرم و اطفال عدنهمهی امناسبه نمشی وحدنا سمعت المنادی و الصدر حن یسکنه لعند احسین دمشناو شدن احزام او زین الطمن نغسله او نفصل له چفناو نحفر کبر لحسین ندفن یا هو المثل کلبی تمحنسمعت المنادی او کمت لیه لکیت الشمر یفتر علیهحرمه او غریبه او لکدر علیه و جروح جسمه موجره بیهیحق لی العمر بالنوح اکضیه او لو ضاق خلکی من یسلیهسمعت الفرس تصهل او جیته علیه الشمر یفتر لکیتهلولی عزم بیدی حمیته منی جیت عد راسه او نخیتهاو شمیت نحره او ودعیته ابحال الیتامی اخبریتهاحسین من یستر ثنیته برضاک یورغم علیک یجرنی الشمر من بین ایدیک [صفحه ۴۳] انا اصرخ و دیر العین لیک انا ادری ابحمیتک ما تخلیکاشو شیمتک ما ثورت بیک خانن یخویه بیک رجلیکمعذوریل حزواور یدیک اناجیت للعرکه او ندهته اوراعی المروه تعذر اختهلکیت الشمر ثانی رکبته علی صدر اخیی او حزر کبتهعینی العما اولاچان شفته امخضب ابدمه اولا عرفتهبنفسی یخوی احسین اداویک وجیب الدوا یحسین و اسجیکبلچن تطیب العلهٔ البیک و جعدک یبوسکنه و حاچیکوعد مصایبنا وبچیک لون تفتدی بالروح لفدیکارید انشدچ یا دار عنهم اهلی حموله اشظل منهمکالت هلچ عنی تعدوا اولالی خبرای ارض مدوایا دراهم و الله لواطیچ و احلف یمین الما اطب لیچلمن یجی یا دار راعیچ یا دارهم چنت زهیه او چانت قنادیلچ مضیهاشو موحشه امسیتی علیه لحکت علی الغاضریهاولا خلت امن اهلی تچیه اشحال الذی فاجد ولیهما حیلهٔ المهدوم فیه [صفحه ۴۴] ابچی او سحی الدمع یا عین علی اهل الشیم سبعین و اثنینو خوتی و عمامی غیر الحسین او شبان ممن غیر الجنینامسوا علی الرمضا مطاعین هذی جثثهم روسهم وینکلهم تفانوا بس نساوین امنین اجتنا کربلا امنینیات الکلب یحسین محموس علی البلخلا باتوا بلا

روسکومی او هلی کلهم اضروس او عمامی الیبذلون النفوسو خوی المشکر چسب ناموس لکف جربته او عنا علی الشوساو غدی ایدوس بذیال الدرع دوس دکعد یبعد اهلی یمحروسیبوی الطفل للمای اخذته بسهم العدا مذبوح جبتهشنهو الذنب خویه العملته و المای حاضر ما شربتهلسانک علی صدرک دلعته یبوی الطفل عنی دغطیه اولالی کلب یحسین اصدلیهاشوفه ذیبح اوماد رجلیه لدری یبویه چنت اخلیهخفت العطش یلحق علیه او کلتلک لعند المای ودیهاشوف الخفت منه طحت بیه للسید میرزایوم النزلنه الغاضریات قلبی اعلی اخوتی بالوجل بات [صفحه ۴۵] جتنا بنی کوفان دفعات رایات تتری باثر راياتنزلوا یخویه اعلی المسنات لزموا علینه مای الفراتعباس مدعی اخیولها اشتات چدسها او تتعثر ابها ماتلمن خلص علمای طبرات الخیل اجت لینه مغاویر کلها مداریع او مشاهیربالخیم بس نسوه مذاعیر شافو لمع ذیچ الغدادیرفرن لخوهن ظنن ایجیر شافنه نایم مستحیرمن علته ما هو جدیر و العسکر الجاهن چثیراعلی الخیم کلها مستدیر لوبن سعد آمر بالمسیرشال ابوکت حر الهجیر سج ابدرب کله عواثیرو الجری اعلینا ابدما یصیر فی وصیة الحسین (ع) لزینب (ع)اوصیچ یا زینب بالعیال لوطوح الحادی بالجمالعینچ وحطیها امن الاطفال تدریهم اربات الدلالاوعن الشمس یرد الهم اظلال و نظری علی السجاد لومالادری علیل او صار بیحال یحسین توصینی بالایتام حرمه اوطحت ما بین ظلاماولالی عشیره اولاعمام و النوق جابوها اللئام [صفحه ۴۶] ملهن وطا اولا بیهن ازمام شباری الوکع یلی غفی اوناماو درینه لیالی ایصیر و ایام و الدرب تدری ایرید له ازلامتباری الظعنه ورا اوجدام ترضه یبو الشیمه یضرغامخواتک سبایه مشن للشام تمنیت ابوی الیوم یظهر للغاضریه ویاه الاشتراو حمزه اویجی الطیار جعفر او سلمان و المقداد یحظراو عمار یتلاهم و بوذر او عمامی تجی وین المشکرو بکربلا کلها تکور و الحرب ذیچ اساع یعمریشوفون وحده احسین یفتر او صوبین بی حایط العسکرو خوته چتل واللی امطبر او عباس علعلقمی اموذریلکدها ذیچ اساع حیدر و الاشتر یتبعه اعلی الأثریخلون کوفان تطشر او ذیچ الروایه تذیه بالبرو شلون واحد بعد یقدر لحسین یوصل و یتجسرلاچن اشبیدی علی المقدر امکون علینه بعالم الذراخونا انچتل و احنا انتیسر یا یوم اخوتی یوم اقشرتمنیت ابوی الیوم بالکون او حمزه او جعفر بی یحضروناو عمار و الاشتر یجون او باجی بنی‌هاشم یرکبون [صفحه ۴۷] و من المدینه ایلیل یسرون او کبل الفجر بالطف یصبحونلحسین تالی السلف یحمون او عباس بین الکوم مرهونو حوته طبق نومه یونون خلوا عمامی و کل هلی اشلونخطاب للعباس (ع) عن لسان زینب (ع)بالخیام لمن حاطت الخیل کثر ویدها او هضل الریاجیلو ندهشت اطفال او مداليل و الحرم صار الهن عویلزینب نخت و دموعها اتسیل وین اخوتی او قومی البهالیلیعباس یا عز الذلیل یابن والدی العسکر ثجیلاو للخیم چی ترضه یمیل و انت المشکر بالتهاویلبالسیف یمسدر الیعیل او لو شافک اینس الجبیلیکلها یبت حامی الدخیل لردها نکس بلشاشها اتشیلشوفی اشکثر منهم مچاثیل عیناچ لا تبچی المدالیلالجوابانا ادریک یوم الکون فتاک اولا تکدر الفرسان تدناکانا امن المدینه جیت ویاک و مظلل اعلیه ابذراکترضه اصیر ابولیت اعداک و احنه المثل هل یوم ردناکتسلم او کل احنه فداياک واللی اهی ابذرک او بحماکمن تنسبی اشتتعذر اهناک امن اللوم معذور او تعداک [صفحه ۴۸] فی عتاب الحسین (ع)یحسین یا جلعة حمانه او یاسور عزنه او یاذرانهانخاک لا عنی اتوانه یابن والدی العسکر بیانهقام و تحرک من مچانه قرب للخیم چنه او تدانهاوبن سعد باولهم لفانه و احنه حرم محد اویانهانچان ما تنهض ترانه منهم تصح النه مهانهاو یشیلون کل عزنه عدانه خیف العدو بعدک ولانهو الخیم فرهدها او سبانه بعدک هضم کثره علانهییات القلب یحسین مهموم و العین لجلک ما خذت نومیا آیة الواحد القیوم بابن الصمیده او کنز العلومیا کصوره الیفرث الصمصوم یا موت فوق ارواحها یحومحسافه یخو زینب او چلثوم تمسی علی حککک چتل مظلومو تموت عن المای محروم وین الصدیج الیعتنی الیومایحشم بنی‌هاشم او مخزوم و هل المدینة او مکة اتکومللغاضریه تطوی الحزوم تری احسین علغبره شبع نومالعنده عشیره ایریدها الیوم یا طارشی خذلی وصیه او نواخی او عتب لهل الحمیه [صفحه ۴۹] واحچی الجری بالغاضریه او هضم الذی صایر علیهعکب الخدر امشی سبیه لیزید ودونی هدیهشنهو السبب ما اعتنوا لیه بیهم مضلت ناغریهلنخوه او لشیمه هاشمیه ینامون عن هذی الرزیهو احسین دمه عند امیه اشبیدی هلی باچوا بدیهیا طارشی دسرع بالکتاب بالک تعن او حث الرچابللنجف و اقصد داحی الباب او قله الک مرسول بعتابمن زینب او سکنه او رباب او خبره احرگو کوفان الاطنابو الاطفال ماخلو

لها اثیاب او بناتک یبویه عکب الحجابراحن سبایه ابدیرت اجناب لو ناشدونه اشننطی اجوابملچن عشیره انکول غیاب حسافه یروس العرب ینجابعلی الذل لویتوا الیوم الرکاب یا طارشی الحیدر تعناه للغری الکبره و جف وانخاهو خبره بجمیع الجری او شفناه او شفنا هضایم عکب عیناهاو لحسین کله اشلون تنساه بالغاضریه او لحد اویاهاو حیدا و صفق یسراه ابیمناه و خوته چتل و مسطره احذاهاو نار العطش تلتهب بحشاه و اعلی الشرایع نازله اعداهو الماى یمه او لحد اسکاه لمن کضی ظامی او یلاه [صفحه ۵۰] یا طارشی دنهض ابمکتوب او معاصب لبونه داحی البوببالضیج ابوالحملات مندوب سیف النبی او جیدوم الحروبعن وجه دایم یحلی الکروب من تصل کله اکعد یمنتوبتری احسین ظامی الچبد معطوب عاری اولا خلوا علیه ثوبترضه بعزیزک یضل مسلوب او زین العباد ابحبل مسحوبمن کربلا الکوفان مجلوب عادت زلم طالب او مطلوبلاچن بناتک شلهن اذنوب راحن سبایه او کطعن ادروبو الاطفال تشچی العطش و تلوب عن های چان اتنام معتوباو مثلک هظیمه ایصیر مغلوب یا طارشی دو صل ابهمه و خذ معصبی ویاک زمهاو توصل لبوجاسم او سلمه او رج الرمح و انتحب یمهاو کله اعلی اخوک الخیل لمه او عج الطراد اعلیه ظلمهظامی انچتل و الماى یمه او حال الطفل عنده تذمهکطع رکبته حرمله بسهمه او کله تری زینب تحشمهظلت ابین الکفر حرمه محمد یخویه های هضمهعتاب محمد بن الحنفیهٔمحمد یخویه الله او لحد المثلک ثنیته اشلون تنسداو بعد الحسن و الحسین تنعد سردال خیل او کلها تشهد [صفحه ۵۱] بیک الک چم مشهد ابمشهد یودیک چان اوبیک یضمداو سریتک اهی البیها السعد ولویاک بیک اتنومس اورداشعاکک یخویه یا محمد اوعن کربلا المثلک کعداو لا جدم احصانه او علیه شد او دغرق ابلیل الکربلا اومداو فزع لخوته او سیفه امجرد ما خبروک احسین مفرداو جیش اللفه العین الشمس سد او دون الخیم صار الهددوا حسین ینخه او ماله احد لو نک تشوفه من لکداو عباس اخوه و ایاه من شد وخوتی ابذلوا کل الجهدابصولتهم الجیش انمرد او مچاتیلهم ما تنحصی ابعداو ما سلم غیر اللی شرد ما کصروا سووا لها حدلاچن اشبیدی اعلی الوعد امن احسین ماخوذ العهدینچتل بالطف واعده الجد او علی الصار لا تنشد بعدالجواب عن لسان محمد بن الحنفیهٔیکلها یزینب حق تعتبین علی او سنیح اوساد تدریناانا اشلون اجف عن نصرهٔ احسین سهو عزا لی او عینی الیمیناو شیخ العشیره اوبیه مزهرین او سید جمیع الهاشمییناو عمید اعلی کل الطالبیین و خوتی علی ما هم رخصینحزام الظهر کلهم عزیزین یا ذلتی صاروا بعیدین [صفحه ۵۲] یحکلی یخوتی لسکن البید و اصبغ اهدومی اولاـ البس اجدیدو نوحن علی خوتی المحامید بالکون یلکلهم صنادیدواللی یکصدوهم مناجید یا هو امن اخوتی موعمیدعباس یلزلزله امن ارعید و الکوم بس شافته من ابعیدراياتهم راحت تمارید ترضی ابخواتک یسر لیزیداو یمشن ابهل حر الشدید و الحرار تملکها العبیدمعذور یلمالک بکت ایدا او طرهامتک عامود الحدیدفی حق علی الاـکبرحس ضغیره و صیاح کبر یقولون طلب للکون الکبرحطبها او دعاها اذیاه بالبر نصی المعرکه او قوم العسکراو منها اشکثر فرسان کنطر حر اوعلی الصیده انحدرتفر او علیها ایحوم و نشر یا زلزله اتطر الصخر طراویلاه غوجک من عثر و رداک بموسط العسکراوچلوا علیک اولا حضر اوبک او لحق شافک امطبراو ظهره انحنی اعلیک او تهشر او للخیم شالک یا غضنفراو لیلی اطلعت بالخدر تعثر او صاحت ابصوت الله و اکبریحسین وین ابنی تکنطر اوحید او حاتفنی الدهرفی لیلهٔ (الله او لحد راح الکبر) الحادی عشر [صفحه ۵۳] هل لیله قشره اشلون لیله کل اخوتی مست چتیلهاولا ظل ولی اللی نشتچیله ابن‌سعد آمر وجت خیلهمغاویر و اسربها ثجیله ما تنعرف من کل جبیلهاو نطع العلیه نایم علیله جره النغل منه ابحیلهتمنیت حیدر حی و جیله اعلی کوفان چی ذبحوا سلیلهیعباس منته اللی جبتنی بیدک یخویه رکبتنیطول الدرب ما فارکتنی بس ما رحت عنی او عفتنیعکبک بنی‌امیه ولتنی خذونی یسیره اولا شفتنیدکعد یخویه او شوف متنی تری اسیاط زجر و رمتنیاویلاه یوم السیبتنی یحسین اخبرک جابوا البل او رکبنه یخویه رجبهٔ الذلو الاطفال طول الدرب تعول تکلی یعمه انرید منزلنکعد اسویعه ابکاسر الظل تری ارواحنا للحر متحملکلی لحادینه یکیل لمن شمسها اتطیح و تذلکلت او علی غضبوا الکل شتمنی الشمر و یکول منزلو نرید للکوفه نصل اکظمت غیضی او دمعتی اتهلیحسین جاب الحادی الجمال ناوی یرچب اعلیها العیال [صفحه ۵۴] و تلوع کامت کل الاطفال من شدوا ایدیهم بالحبالو ابنک علی جابوه بیحال و المرض منه نال ما نالکالوا علیل اشلون ینشال یوینچتل یوکید بحبالچتفوه للناکه او دما سال و الظهر سج بینا الجمالو احنه

حرم من غیر رجال یحادی الظعن لا- تحدی یمکدر لاوین ناوی و الوکت حرو خافن علی السجاد یفغر و اطفالنه تبچی او تضغوربلوعون و امچلثوم تشغر صدت اولن احسین بالحراو شیبه ابدما نحره تعفر او صدره ابحوافرها تکسرصدت لعند الساچن البر تکله شریدتنه تیسربالجامعه و الکید ینجر او خوله لعند النوق ثورهزل و خافنها تعثر و الشام دربه درب اکشراو علی رجبة المهزول مقدر او دمعی علی الخدین حدریحسین تدری الحادی من سج بای ساعه راد السیر و احوجشال ابوکت حر الشمس وج و اطفالک اعلی الماى تلهجالمچتوف منهم و الذی هج او خواتک سترهن صایر العجسبایه اعلی عجف انیاق تعرج ترضی العدو اعلیها ایتفرجو هل البلد کلها تورج ویلاه الهضمی اجبال ترتج [صفحه ۵۵] یحسین تدری من خذونه علی اجمال هزل رکبونهاو بحبال خشنه چتفونه نشچی التعب ما یرحمونهللکوفه حین الوصلونه ابنازیاد آمر و اصعدونهالقصر الاماره و کفونه بالمجلس اکباله اعرضونهاعلی چتله او لواحد وقف دونه من حین قاموا یسحبونهصاحن خواته اشتطلبونه دخلوا الشریده قطعتونهاشصار اباهالینه او نسونه ینامون عن ثارات اخونهرچبتی یخویه اشلون رچبه علی ناقة عجفه او صعبهاو طول الدرب عینی امر به او بس دمعتی اعلی الخد مسچبهاو للشام طبتی اشلون طبه شفت کل اهالیها مطربهاو بقلوبهم ملنا امحبه او راسک یزید آمر بنصبهاو بالعود کل ساعه یضربه و یقول اخذنا ابثار عتبهیحسین للشام امناجینه کلها اطلعت تبحر علینهاو بالرمح راسک شایلینه و ابنک علی ماشره عینهیون او شعب قلبی او نینه اولا طارش یصل المدینهیخبر هلی بالمر علینه یقلهم لهلنا احنه انسبینهاو ثور یزید ایرید دینه استافه او چتل منکم العینهنمتم حسافه احسین وینه [صفحه ۵۶] کلی بعد یحسین شلها بس دمعتی ظلیت اهلهایزید النوی اعلیها فعلها مثل عملته محد عملهادنهض یحیدر واکعد لها هیل الترب هذا محلهامظنیت لسا یصبر لها فی رثاء العباس علیهالسلاملو هلهلت عد زاید الباس اخوها الشفیه اللیث عباستنخه اوعدها فرع الراس و افرغ علیه الدرع و الطاسعلی الکوم صول شبه جرناس ولاها و خمد منها الانفاسو بظهر غوجه اعلی الجثث داس اویلی علیه انضرب علراسو احسین ظل مهبط الراس و یکول منی راح عباسیحسین تدری لیک من جیت امن الشام و لکبرک تعنیتو اقعدت عد راسک بچیت او ندهتک یبو الشیمه او تنخیتما جاوبتنی و علی نبیت یمهر احسین وین احسینا طاح بعد بیه روح یوبسیوفها راحیمهر احسین دلینی علی احسین عزیز الروح صارت وکعته وینهل عسکر علیمن فزع صوبین و اسمع هضل بالمیدان و صیاحعلامک یا مهر تسحب بالصروع یمکدروین عفت احسین مشلوع [صفحه ۵۷] تتفازع علیمن ذیچ الفزوع و اسمع بالسما جبریلها صاحبچا اودون الخیم کثر صهیله او قامت تعول اعیاله العویلهفرن صارخات الیم علیله ینوحن و العلیل النوحهن ناحیقللها یعمه احچیلی اشصار خواتی امن المخیم غدت طشارتقله انذبح عزنه واجو النار ابخیمنه او حرم کلنا مالنا اجناحیحیدر بالخیم شبو النیران مثل سرب الکطا فرت النسوانیحیدر بالمخیم شبو النار او راحت کل بناتک شتت طشارتصیح الغوث وین احسینا صار لکنه یعالج ابحومة المیدانلکنه یلوج و یعالج ابروحه یون واللی مچیداته اجروحهدون الشمس و کفن لا تلوحه یفین و التهفی ابطرف الردانبچن عنده او علیه نصبن مناحه او زینب تصفج اعلی الوجه راحهبطل حیلی متت من غیر راحه فوق القاع ظامی الچبد عطشانیبعد اهلی اشتهیس قول یحسین او دلینی اصواب الچایدک وینیخویه امنین جتنی کربلا امنین عسی ابعید البلا ولیة العدوانعسی ابعید البلا بالقاع ممدود تعالج بالشمس و بروحک اتجودحسافه اتموت ظامی الچبد ممرود او مرکز صرت للنشاب و الزانیخویه اکعد خواتک دایره اعلیک او من خوف العساکر فاره لیک [صفحه ۵۸] یخویه بکترک اسکینه تحاچیک تکلک ترضه یسبونی العدوانیخویه اشلون ترضه امشی یسیره تکلفنی یخویه ابهل جریرهعکب هل نایبه الجتنی چبیره اباری اعیالک اوها کثر رضعانلبعضهمما یفید نوحی و لا ابچای عکب الشهید الما شرب مایانا ابچی و سکنه تزید لبچای و انعی تساعدنی علی انعایدنهض یبو الشیمه و تعال و انظر بناتک بین الانذالو ابنک غدا بین الرمال و یمناه مکطوعه و الشمالخذونا یساری فوق الاجمال کلبی احترق و الهضم چتالو دمعی علی الوجنات سال معذور یالنایم بالطفوف مکطوع راسک و الچفوفدکعد من منامک و شوف منی مسلبه و الکلب ملهوفو دمعی علی الوجنات مذروف و اعلیلنا بالحبل مچتوفلودی لعد حیدر مکاتیب و ابچی او کثر بالمعاتیبمن یوم فارکنی الحبیب دمعی علی الوجنه سکیبو چبدی کثر بیه اللهیب دنوحی یسکنه اعلی الغریب [صفحه ۵۹] و چلثوم کثری بالنحیب علی بدم نحره خضیبو جسمه علی الرمضا

تریب و عکبه مشیت بیسر تغریبو ممشی الحرم و یا الغرب عیب یا شبان بالله لاـ تونون و بونینکم کلبی تکطعونتهدون حیلی من تلوجون یا ثمرة فوادی متحچونما ادری یا هل کلبی اشتردون حسرات عا الدنیا تجرونو عیونکم لیها تدیرون تشعبون کلی من تونونیا مغسل الشبان بهدای بهدا دصب علیهم المایتری و نینهم کطع احشای و خابت ظنونی و خاب رجوایللسید حسین بن السید طاهریحادی الظعن کلی وین تردون علی جثة ولینه ما تمرونیحادی الظعن ما تشفج علینه و تمر بینا علی عزنا او ولینهیمه تکعد اسویعه سکینه تشمه و تلثم جروحه و تشیلونمر بینه نودع حسین ساعه یسر کلبی و یرد روحی و داعهمهو حسین الشعب کلبی و راعه و خلی الکلب طول الدهر محزونیخویه البیک حاتفنی زمانی و مشاعنی و بالذله رمانیو لا واحد عکب عینک حمانی بس اطفالکم یمی یلوعون [صفحه ۶۰] ما تدری یخویه اشلون حالی و علی راس الرمح راسک کبالیکلمن شاف ذل حالی بچالی عدوانک علیه غد وایبچونیخویه بلخیم شبث النیران یخویه من الهضم فرت النسوانیخویه ریت یومک چان لاـ چان بیه الشمس غابت و اظلم الکونحرایرکم غدت یا ابن‌البهالیل سبایا ترکب النوق المهازیلمن یبری الظعن لو ساق باللیل و من یرچب اطفالک من یطیحوناشلون امشی و خلی حسین وحده طریح او یابس من العطش چبدهعسن خدی معفر دون خده و کلبی دون کلبه چان مطعونبنفسی حسین خویه اصل یمک و اصبغ شعر راسی بفیض دمکچیف اصبر و شوفن فوق جسمک تجول الخیل و براسک یطوفونو حق راسک یعکلی و نور عینی و طول الدهر ما یفتر ونینیچیف اتلومنی من اعمی اعیونی علی اهلی المشوعنی او ضیعونیو لا واحد عکبهم و کف دونی و من جونی العداو کاموا یشیلونتمت

پاورقی

[۱] التنین کسکیت حیة عظیمة. «قاموس».

[۲] فی البحار لعل العصا کنایة عن الامارة و الحکم ای لو کان فی سیرنا هذه الغداة ولایة و حکم او قوة «و فیه» ان ذکر السیر و الغداة حینئذ لا یبقی له مناسبة و یحتمل ان یراد بالسیر واحد السیور التی تقد من الادم فانه اذا کان فیه عصا ای کان مشدودا بطرف عصا صار سوطا قابلا للضرب به فیصح ان تکون کنایة عن الحکم و القوة «منه».

[۳] رب الامر و اربه اصلحه «منه».

[۴] یقال غار الرجل اهله غیرا و مارهم میرا کلاهما من باب سار اذا اتاهم بالمیره بکسر للیم و هی الطعام فالغیر و المیر متحدان و زنا و معنی (منه).

[۵] کان الوالی فی ذلک الوقت علی المدینة الولید بن عتبة بن ابی‌سفیان. و علی مکه عمرو بن سعید بن العاص المعروف بالأشدق و هو من بنی‌امیة و علی الکوفة النعمان بن بشیر الأنصاری. و علی البصرة عبیدالله بن زیاد «منه».

[۶] کان معویه حذر یزید من اربعة الحسین بن علی علیهماالسلام و عبدالله بن الزبیر و عبدالله بن عمر و عبدالرحمن بن ابی‌بکر و لا سیما من الحسین «ع» و ابن‌الزبیر اما ابن‌الزبیر فهرب الی مکة علی طریق الفرع هو و اخوه جعفر لیس معهما ثالث و ارسل الولید خلفه احد و ثمانین راکبا فلم یدرکوه و خرج بعده الحسین «ع» و کان عبدالله بن عمر بمکة و لما بلغ یزید ما صنع الولید عزله عن المدینة و ولاها عمرو بن سعید الاشدق فقدمها فی رمضان «منه».

[۷] هی جدة مروان و کانت مشهورة بالفجور «منه».

[۸] شفق خ ل فلق خ ل.

[۹] من المهانة خ ل.]

[۱۰] قال ابن‌نما ان توجهه الی مکه کان لثلاث مضین من شعبان و ستعرف ان و صوله علیه‌السلام الی مکة کان بذلک التاریخ و لعله وقع اشتباه بینهما کما ان ابن‌نما قال ان وصول کتاب یزید الی الولید کان فی أول شعبان و مقتضی ما تقدم ان یکون و صوله فی

اواخر رجب لثلاث او اربع بقین منه. «منه».

[۱۱] الشعف کغرف و الشعاف جمع شعفه کغرفه رأس الجبل «منه».

[۱۲] بالنون و الجیم و الباء الموحدة المفتوحات (کامل ابن‌الاثیر).

[۱۳] احد بنی الصیدا قبیلة من بنی اسد و ایاهم عنی الشاعر بقوله یا بنی الصیداء ردوا فرسی انما یفعل هذا بالذلیل «منه».

[۱۴] نسبة الی السبیع بوزن امیر ابوبطن من همدان «منه».

[۱۵] بمعنی اسرع «منه».

[۱۶] بفتح الشین المعجمه و الباء للوحده و آخره ثاء مثلثه «منه».

[۱۷] حجار بوزن کتان و ابجر بوزن احمر «منه».

[۱۸] کل هؤلاء خرج لقتال الحسین علیه‌السلام و هم من اعیان اهل الکوفة و وجوهها «منه».

[۱۹] ای قریبا «منه».

[۲۰] و قتله اهل حمص فی فتنة ابن‌الزبیر و کان والیا علیها «منه».

[۲۱] النسکع التمادی فی الباطل «منه».

[۲۲] قال ابن‌الاثیر کان کریما علی ابن‌زیاد و علی غیره من الأمراء و کان شدید التشیع قد شهد صفین اه و له حکایة مع معویة مشهورة حین قال له انت شریک و لیس لله شریک و ابوه الحارث الأعور الهمدانی من خواص اصحاب امیرالمؤمنین علیه‌السلام و هو الذی یقول له یا حار همدان من یمت یرنی من مؤمن او منافق قبل «منه».

[۲۳] جمع عریف کامیر و هو الرئیس و الظاهر انه کان یجعل لکل قوم رئیس من قبل السلطان یطالب بامورهم یسمی العریف کما هو متعارف الی الیوم و کان یجعل للعرفاء ایضا رؤساء یقال لهم المناکب «منه».

[۲۴] ای الشیعة الذین بایعوا مسلما للحسین علیه‌السلام «منه».

[۲۵] قوم من الخوارج کانوا فی اول امرهم اجتمعوا بموضع یقال له حروراء فنسبوا الیه «منه».

[۲۶] ای بهت و تحیر و لا یکون الا مبنیا للمفعول «منه».

[۲۷] الحروری الخارجی نسبة الی الحروریه و تقدم تفسیرهم «منه».

[۲۸] الظلال بالکسر جمع ظله و الظله بالضم کهیئة الصفة و الصفة بناء فی الدار معروف «منه».

[۲۹] السدة بالضم سقیفة امام باب الدار و ما یبقی من الطاق المسدود و سدة المسجد الاعظم ما حوله من الرواق قالوا و السدة باب الدار و البیت یقال رأیته قاعدا بسدة بابه و بسدة داره مع ان قولهم سدة بابه یدل علی أن السدة غیر الباب «منه».

[۳۰] العتمة وقت صلاة العشاء الآخره «منه».

[۳۱] الشرط کصرد طائفة من اعوان الولاة معروفة واحده شرطة بالضم فالسکون و هو شرطی کترکی و شرطی کجهنی سموا بذلک لأنهم اعلموا انفسهم بعلامات یعرفون بها «منه».

[۳۲] جمع عریف کالمراء و امیر و هو الرئیس کما تقدم «منه».

[۳۳] المناکب رؤوس العرفاء کما مر «منه».

[۳۴] فی جمیع المواضع التی ذکر فیها فی هذا المقام عبیدالله بن العباس السلمی ذکر بدله فی کامل ابن‌الاثیر عمرو بن عبیدالله بن العباس السلمی «منه».

[۳۵] هو والد قتیبه بن مسلم امیر خراسان المشهور «منه».

[۳۶] ای جره «منه».

[۳۷] قیل انه یشیر الی انه کابیه دعیان و لیسا من قریش «منه».

[۳۸] بفتح الزای و لیس للعرب زبیر بفتح الزای غیره «منه».

[۳۹] الطمار بفتح الطاء و کسرها المکان المرتفع «منه».

[۴۰] هو ابن‌زیاد لأن امه مرجانه وجدته سمیه کانتا کذلک و فی نسخة امر اللعین «منه».

[۴۱] هو اسماء بن خارجة احد الثلاثة الذین ذهبوا بهانی الی ابن‌زیاد «منه».

[۴۲] جمع هملاج و هو نوع من البراذین «منه».

[۴۳] مضارع طاف و فی نسخة تطیف مضارع أطاف «منه».

[۴۴] ای حوالی هانی و هو اشارة الی اجتماعهم حول القصر لتخلیص هانی و فی نسخة حفافیه جمع حفاف و هو الجانب «منه».

[۴۵] الرقبة بالفتح الارتقاب و الانتظار و بالکسر التحفظ ای کلهم مرتقب منتظر لتخلیصه او متحفظ مستعد للقتال و بعضهم یسأل بعضا عن حاله و شأنه «منه».

[۴۶] ای تطلبوا بثاره و الخطاب لمذحج «منه».

[۴۷] ای زوانی و فی نسخة ایامی «منه».

[۴۸] نقل انفاذ عمرو بن سعید و دس الثلاثین رجلا صاحب البحار و قال انه رآه فی بعض الکتب المعتبرة و نقل انفاذ عمرو و وصوله یوم التروية ابن‌طاوس فی اللهوف عن معمر بن المثنی فی مقتل الحسین علیه‌السلام و عمرو هذا کان امیر اعلی مکة ثم ولاه یزید المدینة کما مر ثم انفذه من المدینة الی مکة و امره علی الحاج «منه».

[۴۹] الفرام خرقة الحیض «منه».

[۵۰] ذکر ذلک فی اللهوف عن ابی‌جعفر محمد بن جریر الطبری الأمامی فی دلائل الأمامة عن ابی‌محمد سفیان بن وکیع عن ابیه وکیع عنهما «منه».

[۵۱] و ذلک لانه کان بمکة عند سفر الحسین علیه‌السلام الی العراق کما مر فی الحواشی السابقة «منه».

[۵۲] بفتح الباء الموحدة و کسر الحاء المهمله «منه».

[۵۳] الصفاح بوزن کتاب قال یاقوت فی معجم البلدان انه موضع بین حنین و انصاب الحرم علی یسرة الداخل الی مکه من مشاش و هناک لقی الفرزدق الحسین بن علی علیهماالسلام اهو قال سبط ابن‌الجوزی فی تذکرة الخواص انه لقیه ببستان بنی‌عامر «منه».

[۵۴] بتخفیف الیم «منه عفی عنه».

[۵۵] و رغائب «خ ل».

[۵۶] فی القاموس بلنجر کغضنفر بلدة بالخزر خلف باب الابواب اهو فی بعض النسخ غزونا البحر و هو تصحیف من النساخ «منه».

[۵۷] بالثآء المثلثه و العین المهمله (منه).

[۵۸] ظاهر کلام السید ان لقآء الفرزدق للحسین علیه‌السلام کان بعد خروجه من زبالة و قد تقدم انه لقیه فی الحرم و هی روایة المفید و یمکن ان یکون لقاء الفرزدق له ثانیا بعد رجوعه من الحج (منه).

[۵۹] جمع هادی و هو العنق (منه).

[۶۰] جمع یعسوب و هو المیر النحل و ذکرها و ضرب من الحجلان و طائر صغیر «منه».

[۶۱] ای قدر «منه».

[۶۲] الروایه فی لسان اهل الحجاز اسم للجمل الذی یستقی علیه و فی لسان اهل العراق اسم للسقآء الذی فیه المآء فلذلک لم یفهم مراد الحسین علیه‌السلام حتی قال له انخ الجمل «منه».

[۶۳] هو مولی الرباب ابنة امرىء القیس الکلبیه زوجة الحسین «ع» و لما قتل الحسین «ع» اخذه عمر بن سعد فقال ما انت فقال انا عبد مملوک فخلی سبیله و لم ینج من اصحاب الحیسن علیه‌السلام غیره و غیر رجل آخر و لذلک کان کثیر من روایات الطف منقولا عنه «منه».

[۶۴] هکذا روی الطیری فی تاریخه و ابن‌الأثیر فی الکامل. و فی المناقب ان الحسین علیه‌السلام کتب من کربلا اول نزوله بها الی اشراف الکوفة ممن کان یظن انه علی رأیه بسم الله الرحمن الرحیم من الحسین بن علی الی سلیمان بن صرد و المسیب بن نجبه و رفاعة بن شداد و عبدالله بن وال و جماعة المؤمنین اما بعد فقد علمتم ان رسول الله«ص» قد قال فی حیاته من رأی سلطانا جائرا الخ و انه ارسل الکتاب مع قیس بن مسهر الصیداوی ثم ذکر قصة قیس المتقدمة. و ذکر لفظة و السلام فی آخر الکلام علی روایة الطبری و ابن الأثیر یوء یدأنه کتاب لا خطبة لأن ذلک متعارف فی الکتب لا فی الخطب ولکن کثیرا من الروایات دل علی ان ارسال قیس کان من الطریق لا من کربلا مع ان التمکن من ارساله من کربلا بعید و الله اعلم ای ذلک کان «منه».

[۶۵] العذیب موضع کان النعمان بن المنذر یضع فیه هجانه لنزعی فسمی عذیب الهجانات «منه».

[۶۶] و هی المعروفة الآن بجبل شمر و حیث انها علی طریق الذاهب الی العراق فلا یمنعهم الحر من التوجه نحوها بعدان رضی باخذهم طریقا لا یدخلهم الکوفة و لا یرجعهم الی المدینة «منه».

[۶۷] فی معجم البلدان قصر مقاتل بین عین الترم و الشام و قال السکونی هو قرب القطقطانة و هو منسوب الی مقاتل بن حسان انتهی العجم و لم یذکر قصر بنی‌مقاتل فاما ان لفظة بنی من زیادة النساخ او انه صار اخیرا ینسب الی بنی‌مقاتل و عین التمر هی المعروفة الان بشفاثا «منه».

[۶۸] بقافین مضمومین بینهما طآء ساکنة فطاء فالف فنون فهاء قال یاقوت و رواه الازهری بالفتح موضع قرب الکوفة من جهة البریة بالطف کان به سجن النعمان بن المنذر و قال ابوعبیدالله السکونی القطقطانة بالطف بینهما و بین الرهیمة مغربا نیف و عشرون میلا اذا خرجت من القادسیة ترید الشام و منه الی قصر مقاتل «منه».

[۶۹] لعل صوابه مالک بن النسر فیکون هو الذی ضرب الحسین علیه‌السلام علی رأسه و سلبه البرنس فالظاهر انه صحف احدهما بالآخر «منه».

[۷۰] فی الصحاح الجعجعة الحبس و کتب عبیدالله بن زیاد علیه ما یستحق الی عمر بن سعد علیه اللعنة ان جعجع بحسین قال الاصمعی یعنی احبسه و قال ابن الأعرابی یعنی ضیق علیه انتهی «منه».

[۷۱] فی الصحاح العراء الفضاء لاستربه «منه».

[۷۲] لعله من قولهم رحم حذاء و جذاء بالحاء و الجیم ای لم توصل «منه».

[۷۳] الصبابة بالضم بقیة من الماء فی الاناء «منه».

[۷۴] الوخیم (منه).

[۷۵] البرم بالتحریک ما یوجب السآمة و الضجر (منه).

[۷۶] بریر بضم الباء الموحدة و فتح الراء المهملة و سکون الیاء المثناه من تحت و آخره راء مهملة و خضیر بالخاء و الضاد المعجمتین (منه).

[۷۷] فی الصحاح الوثیر الفراش الوطیء (منه).

[۷۸] الحین بالفتح الهلاک «منه».

[۷۹] أفکر فی امری علی خطرین خ ل.

[۸۰] الان حین تعلقته حبالنا خ ل.

[۸۱] الخلاص خ ل.

[۸۲] بغر البعیر کفرح و منع شرب و لم یرو فاخذه داء من الشرب و البغر بالتحریک کثرة شرب الماء او داء و عطش کذا فی القاموس (منه).

[۸۳] کذا وجد و یحتمل ان یکون الصواب بریر بن خضیر و قد وقع فی عدة مواضع بریر بن خضیر فی بعض الکتب و یزید بن حصین فی بعض آخر فالظاهر انه صحف احدهما بالاخر و التعدد ممکن (منه).

[۸۴] و ذلک ان امهم ام البنین کانت من بنی کلاب و الشمر من بنی کلاب «منه».

[۸۵] طردتموهم و منعتموهم «منه».

[۸۶] و سیأتی تمام کلامه علیه‌السلام فی الروایة الآتیة بعد هذا «منه عفی عنه».

[۸۷] البراء موجود فی مقتل ابن‌نما خاصة «منه».

[۸۸] روایة ابن‌طاووس فی اللهوف فاستنصتهم فانصتوا و یمکن حملها علی انهم انصتوا بعد ان قال لهم ما ذکر و یؤیده ان ابن‌طاوس «ره» کثیر الأختصار «منه».

[۸۹] التب الهلاک «منه».

[۹۰] الترح محرکة الهم «منه».

[۹۱] الوله بالتحریک الحزن «منه».

[۹۲] و جیف الفرس و البعیر عدوه و اوجفته اعدیته «منه».

[۹۳] یقال آدی للسفر بالمد ای تهیأ فهو مؤد و اداه علی کذا اعانه و فلان مؤدای شاک فی السلاح «منه».

[۹۴] او قدتم «منه».

[۹۵] مجتمعین «منه».

[۹۶] ای ضعف و أخطأ «منه».

[۹۷] الضمیر للحرب او الفتنة و التجهز التهیوء ای هلا اظهرتم ارادة الحرب من اول الامر حیث کانت الحال قابلة للتدارک و کان القیاس تجهزتم لها لان تجهز لا یتعدی بنفسه و لو صحت روایتها عنه علیه‌السلام لکفی بها شاهدا علی الجواز لکن احتمال الخطأ من النساخ موجود «منه».

[۹۸] مغمد «منه».

[۹۹] الجأش بالهمز و الجاش بدونه رواغ القلب اذا اضطرب عند الفزع و نفس الانسان «منه».]

[۱۰۰] مطمئن «منه».

[۱۰۱] استحصف الرأی استحکم «منه».

[۱۰۲] الدبا بالفتح الجراد قبل ان یطیر «منه».

[۱۰۳] شذاذ الناس الذین یکونون فی القوم و لیسوا من قبائلهم «منه».

[۱۰۴] عاهرها عهارا اتاها للفجور «منه».

[۱۰۵] السلة بالفتح و الکسر استلال السیوف «منه».

[۱۰۶] و ان نهزم فغیر مهزمینا خ ل.

[۱۰۷] بالکسر عادتنا «منه».

[۱۰۸] جمع کلکل و هو الصدر «منه».

[۱۰۹] کمقدار «منه».

[۱۱۰] المحور کمنبر العود الذی تدور علیه البکرة و ربما کان من حدید «منه».

[۱۱۱] هو المختار بن ابی‌عبیدة الثقفی «منه».

[۱۱۲] اختبرنا «منه».

[۱۱۳] فی الصحاح قولهم اسکت الله نامته ای ما ینم علیه من حرکته «منه».

[۱۱۴] یقال ابرمه ای امله و اضجره «منه».

[۱۱۵] الهبل الثکل «منه».

[۱۱۶] (مهاصر خ ل).

[۱۱۷] المرة بالکسر قوة الخلق و شدته و الاحکام و القوة «منه».

[۱۱۸] العضب الطعن و الضرب «منه».

[۱۱۹] الخوارالضعیف «منه».

[۱۲۰] النکب المصیبة «منه».

[۱۲۱] کفیل «منه».

[۱۲۲] (مقدما خ ل).

[۱۲۳] الظاهر انه وقع خلط من المؤرخین بین قصة وهب بن حباب الکلبی الآتی ذکره و قصة عبیدالله هذا کما یظهر من التتبع فالطبری و ابن‌الاثیر نسبا قتل غلام شمر للمرأة الی زوجة عبیدالله کما ذکرناه هنا و بعض نسبه الی زوجة و هب و نسبا ایضا اخذ العمود الی آخر القصة الاتیه عند ذکر وهب بن حباب الی زوجة عبید. و ابن‌طاوس و غیره نسبوا اخذ العمود الی زوجة وهب و الطبری و ابن‌الاثیر قالا ان زوجة عبیدالله اسمها اموهب فیحتمل الاشتباه باموهب ابن‌حباب و ان یکونا اخذا ذلک من بعض الأراجیز المنسوبة لعبیدالله و فیها انی زعیم لک اموهب. کما نقلناه هنا. و المفید لم یذکر فی رجز عبیدالله انی زعیم البیت و حسبی بیتی الخ و اقتصر علی الباقی و لعله اقرب الی الصواب. و الطبری نسب الی عبیدالله الرجز کما نسبناه هنا و عنه نقلناه و کذا ابن‌نما عدا الشطر الاخیر. و بعضهم نسب الی وهب انه ارتجز و قال: انی زعیم لک اموهب بالطعن فیهم تارة و الضرب ضرب غلام مؤمن بالرب حتی یذیق القوم مر الحرب انی امروء ذو مرة و عضب و لست بالخوار قبل النکب حسبی الهی من علیم حسبی مع ان اکثر ذلک هو فی الرجز المنسوب الی عبیدالله و الله اعلم «منه».

[۱۲۴] (بابن حرب خ ل).

[۱۲۵] قد عرفت ان الظاهر وقوع خلط من المؤرخین بین قصة الکلبی هذا و عبیدالله الکلبی المتقدم قاتل یسار و سالم فراجع (منه).

[۱۲۶] لا یخفی ان مقتضی بعض الروایات انه قتل جماعة قبل الحر و هو المستفاد من تاریخ ابن‌الاثیر فلذلک حمل علی ان المراد اول قتیل من المبارزین و یمکن کون الحر اول المقتولین و عدم صحة مادل علی خلاف ذلک کما لعله یفهم من تاریخ المفید فأنه لم یذکر ان احدا تقدم الحر فی القتل سوی ان ابن‌عوسجة صرع قبله «منه».

[۱۲۷] اللبان الصدر «منه».

[۱۲۸] اعراضکم خ ل.

[۱۲۹] (مقصلا خ ل).

[۱۳۰] مهللا خ ل.

[۱۳۱] الفوق بالضم موضع الوتر من السهم و الجمع افواق «منه».

[۱۳۲] لیس بالفرار خ ل.

[۱۳۳] قال ابن‌نما علیه الرحمة قوله و داری اشار الی عمر بن سعد لما التمس منه الحسین علیه‌السلام المهادنة فقال تهدم داری اه و هو استنباط حسن «منه».

[۱۳۴] نسبة الی شبام بالشین المعجمة المکسورة و الباء الموحدة بطن من همدان «منه».

[۱۳۵] اردکم خ ل.

[۱۳۶] سیأتی نسبة ابیات تشبه هذه الأبیات مع بعض التغییر الی الحجاج بن مسروق «منه».

[۱۳۷] جمع کتد و هو ما بین الکاهل الی الظهر «منه».

[۱۳۸] الآد الصلب کأنه اراد ان اصلاب آبائهم التی خرجت منها نطفهم خبیثه «منه».

[۱۳۹] سیأتی ابیات لبعض الغفاریین فیها بعض من هذه (منه).

[۱۴۰] کاهلنا خ ل.

[۱۴۱] کاهلها و ذودان خ ل.

[۱۴۲] یا قوم کونوا کأسود خفان و استقبلوا القوم بطعن آن خ ل.

[۱۴۳] ای حان (منه).

[۱۴۴] و آل حرب خ ل.

[۱۴۵] بعد ان قتل علی روایة ابن‌شهر آشوب نیفا و عشرین رجلا (منه).

[۱۴۶] قد تقدم نسبة بعض هذه الابیات الی زهیر بن القین (منه).

[۱۴۷] بعدان قتل علی روایة ابن‌شهر آشوب خمسا و عشرین رجلا (منه).

[۱۴۸] بعد ان قتل علی روایة ابن شهر آشوب ستة عشر رجلا «منه».

[۱۴۹] صارم خ ل.

[۱۵۰] الاحرار خ ل.

[۱۵۱] نسبة الی بنی‌جابر من بطن همدان «منه».

[۱۵۲] فی روایة ان هذا الکلام کان منه علیه‌السلام مع الغفاریین (منه).

[۱۵۳] فی روایة ابن‌شهر آشوب انه قتل سبعین رجلا «منه».

[۱۵۴] تقدمت ابیات منسوبة الی سوید بن عمرو و فیها الشطر الثانی و قریب من الشطر الاول کما انا بعدان وجدناها منسوبة الی سوید المذکور وجدنا ابن‌شهر آشوب نسبها الی سعید بن عبدالله الحنفی «منه».

[۱۵۵] فقتل علی روایة ابن‌شهر آشوب اربعة و ثمانین رجلا «منه».

[۱۵۶] فی حدیث الرضا علیه‌السلام مع ابن‌شبیب و قتل معه من اهل بیته ثمانیة عشر رجلا فیمکن ان یکون عد معهم مسلما بن عقیل فانه و ان لم یقتل مع الحسین علیه‌السلام فکأنه قتل معه «منه».

[۱۵۷] تسعة خ ل.

[۱۵۸] و ستة خ ل و خمسة خ ل.

[۱۵۹] الصواب تقدیم البیت الخامس علی الرابع.

[۱۶۰] و هی سمیة امزیاد او مرجانة ام عبیدالله و کانتا من البغایا و قصتهما مشهورة (منه).

[۱۶۱] و رب البیت خ ل.

[۱۶۲] قال ابن شهر آشوب انه قتل ثمانیة و تسعین رجلا فی ثلاث حملات و لم یذکر ذلک غیره فیما علمناه «منه».

[۱۶۳] علی هذا یکون المقتول بالطف من ولد عقیل ستة و بعضهم اقتصر علی ذکر اربعة «منه».

[۱۶۴] فی تاریخ الطبری ان قاتله عامر بن نهشل و قاتل اخیه عبدالله بن قطبة عکس ما ذکرنا «منه».

[۱۶۵] ذکره ابوالفرج و لم یذکره غیره من الرواة و المورخین بل اقتصروا علی ذکر عون و محمد «منه».

[۱۶۶] نجل خ ل.

[۱۶۷] قال الطبری فی تاریخه و ابن‌الاثیر فی الکامل و قد شک فی قتله «منه».

[۱۶۸] فهو اخو ابی‌بکر بن علی لأمه و ابیه و هو غیر عبدالله بن علی اخی العباس لامه و ابیه و قد صرح بذلک المفید فی ارشاده «منه».

[۱۶۹] بضم الثاء المثله و بفتح الباء للوحده و سکون الیاء المثناة من تحتها و آخره تاء مثناة من فوقها «کامل ابن‌الاثیر».

[۱۷۰] ترک هنا بیت برمته و هو: قضیت حق الأخا و الدین مبتذلا للنفس فی سقی اطفال له و نسا

[۱۷۱] و انما قدمنا ذکره هنا حتی یرتبط بمقتل اخوته لامه «منه».

[۱۷۲] البوانی اضلاع الزور کذا فی القاموس «منه».

[۱۷۳] لا یخفی ان هـذه الروایة لا تنا فی ما سـبق و ما یأتی من الاقوال و الروایات لأنه لم یعین فیها قدر الرمیات بل هی من المؤیدات (منه).

[۱۷۴] جمع جرس و هو الصوت او خفیه (منه).

[۱۷۵] الصلف بفتحتین ادعاء الانسان فوق ما فیه تکبرا و هو صلف ککتف (منه).

[۱۷۶] النطف بالتحریک التلطخ بالعیب و هو نطف ای متلطخ بالعیب «منه».

[۱۷۷] الشنف بالتحریک البغض و التنکر و صدر شنف ای مبغض متنکر «منه».

[۱۷۸] الملق ان تعطی باللسان ما لیس فی القلب «منه».

[۱۷۹] الغمز الطعن «منه».

[۱۸۰] الدمنة بالکسر الموضع القریب من الدار (منه).

[۱۸۱] ای میتة موضوعة فی اللحد «منه».

[۱۸۲] الشنار العیب «منه».

[۱۸۳] تغسلوها «منه».

[۱۸۴] المدرة بالکسر زعیم القوم و المتکلم عنهم و الذی یرجعون الی رأیه «منه».

[۱۸۵] الفری القطع و الفرث التفتیت «منه».

[۱۸۶] الصلعاء الداهیة القبیحة المکشوفة «منه».

[۱۸۷] العنقاء الداهیة «منه».

[۱۸۸] قبیحة «منه».

[۱۸۹] عظیمة «منه».

[۱۹۰] النأنأة العجز و الضعف «منه».

[۱۹۱] الخرق ضد الرفق «منه».

[۱۹۲] قبیحة «منه».

[۱۹۳] ای ملئها «منه».

[۱۹۴] لا یعجله «منه».

[۱۹۵] ای لا یغلب و لا یقهر «منه».

[۱۹۶] متعلق بالمقتول (منه).

[۱۹۷] النفس «منه».

[۱۹۸] الطبیعة«منه».

[۱۹۹] سحته استأصله «منه».

[۲۰۰] الکثکث و الاثلب بالضم و الکسر فیهما فتات الحجارة و التراب (منه).

[۲۰۱] اسکت علی غیضک (منه).

[۲۰۲] الاقعاء جلوس الکلب علی استه (منه).

[۲۰۳] ساکن (منه).

[۲۰۴] جمع دعموص و هی دویبة تغوص فی الماء و البیت للاعشی (منه).

[۲۰۵] اللهاة اللحمة فی اقصی الفم (منه).

[۲۰۶] الفراش کل عظم رقیق یقال فراش و فراشة کسحاب و سحابة (منه).

[۲۰۷] فی نسخة شجاعة بالشین المعجمة و کذا ما بعدها (منه).

[۲۰۸] ای هو شدید المرض (منه).

[۲۰۹] العبارة من متن الکتاب: قال فما زالوا به حتی اخذوه ثم حمل فأدخل علی ابن‌زیاد فلما رآه قال الحمدلله الذی اخزاک فقال له عبدالله یا عدو الله و بماذا اخزانی والله لو فرج لی عن بصری ضاق علیکم موردی و مصدری.

[۲۱۰] الارنب وقعة کانت لبنی زبید علی بنی‌زیاد من بنی الحارث بن کعب «منه».

[۲۱۱] بضم المیم و فتح الحاء المهمله و تشدید الفاء المکسورة و آخره رآء کذا فی الکامل لأبن‌الاثیر «منه».

[۲۱۲] نح اولا تنح «منه».

[۲۱۳] یفلقن خ ل.

[۲۱۴] احبة الینا خ ل.

[۲۱۵] بادنی خ ل.

[۲۱۶] الرذل.

[۲۱۷] کذا رواه سبط بن الجوزی عن الشعبی و ینبغی ان یکون زاد فهیا البیت الثانی ایضا ولکنه غیر مذکور فی روایة ابن‌الجوزی «منه».

[۲۱۸] و عدلنا میل بدر خ ل.

[۲۱۹] عتبة خ ل.

[۲۲۰] هذه روایة السید ابن‌طاوس و رواها الطبرسی فی الاحتجاج بتفاوت کثیر اشرنا الیه فی الهامش «منه».

[۲۲۱] علی جدی رسول الله سید المرسلین خ ل.

[۲۲۲] و ضیقت علینا آفاق خ ل.

[۲۲۳] فاصبحنا لک فی اسمار نساق الیک سوقا فی قطار و انت علینا ذو اقتدار خ ل.

[۲۲۴] ان بنا من الله هو انا و علیک منه کرامة و امتنانا خ ل.

[۲۲۵] و جلالة قدرک خ.

[۲۲۶] تضرب اصدریک فرحا و تنفض مذرویک مرحا حین رأیت خ.

[۲۲۷] لدیک خ.

[۲۲۸] و خلص لک سلطاننا خ ل.

[۲۲۹] و یستشرفهن اهل المناقل و یبرزن لأهل المناهل خ ل.

[۲۳۰] و الغائب و الشهید و الشریف و الوضیع و الدنی و الرفیع خ.

[۲۳۱] و لیس معهن من رجالهن ولی و لا- من حماتهن حمیم عتوا منک علی الله و جحودا لرسول الله صلی الله علیه و آله و دفعا لما جاء به من عندالله و لا غرو منک و لا عجب من فعلک خ ل.

[۲۳۲] و انی یرتجی من لفظ خ ل.

[۲۳۳] الشهداء خ ل.

[۲۳۴] السعداء خ ل و نصب الحرب لسید الانبیاء و جمع الاحزاب و شهر الحراب و هز السیوف فی وجه رسول الله صلی الله علیه و آله اشد العرب لله جحودا و انکرهم له رسولا و اظهرهم له عدوانا و اعتاهم علی الرب کفرا و طغیانا الا انها نتیجة خلال الکفر و ضب یجر جر فی الصدر لقتلی یوم بدر (خ) الضب الحقد الکامن فی الصدر «منه».

[۲۳۵] فلا یستبطیء خ ل.

[۲۳۶] من کان نظره الینا شنفا و شنآنا و احنا و اضغانا یظهر کفره برسوله و یفصح ذلک بلسانه و هو یقول فرحا بقتل ولده و سبی ذریته خ.

[۲۳۷] متحوب خ ل.

[۲۳۸] و مکان مقبل رسول الله صلی الله علیه و آله خ.

[۲۳۹] ینکتها بمخصرته قد التمع السرور بوجهه خ ل.

[۲۴۰] لعمری لقد خ ل.

[۲۴۱] باراقتک دم سید شباب اهل الجنة و ابن یعسوب العرب و شمس آل عبدالمطلب خ ل.

[۲۴۲] و هتفت باشیاخک و تقربت بدمه الی الکفرة من اسلافک ثم صرحت بذلک و لعمری لقد ناديتهم لو شهدوک و وشیکا تشهدهم و لن یشهدوک و لتودن یمینک کما زعمت شلت بک عن مرفقها و جذت و احببت امک لم تحملک و اباک لم یلدک حین تصیر الی سخط الله و یخاصمک رسول الله (ص) خ ل.

[۲۴۳] علی من خ ل.

[۲۴۴] و نقض ذمامنا خ

[۲۴۵] و هتک عنا سدولنا خ.

[۲۴۶] و فعلت فعلتک التی فعلت و ما فریت خ ل.

[۲۴۷] و سترد خ ل.

[۲۴۸] من ذریته خ ل.

[۲۴۹] و سفکت من دماء عترته و لحمته خ ل.

[۲۵۰] حیث یجمع به شملهم ویلم به شعثهم و ینتقم من ظالمهم ویأخذ لهم بحقهم من اعدائهم فلا یستفزنک الفرح بقتله خ ل.

[۲۵۱] فرحین بما اتاهم الله من فضله خ.

[۲۵۲] ولیا و حاکما خ ل.

[۲۵۳] و برسول الله خ ل.

[۲۵۴] بوأک خ ل.

[۲۵۵] ان بئس خ ل.

[۲۵۶] و اضل سبیلا خ ل.

[۲۵۷] و ما استصغاری قدرک و لا استعظامی تقریعک توهما لانتجاع الخطاب فیک بعد ان ترکت عیون المسلمین به عبری و صدورهم عند ذکره حری فتلک قلوب قاسیة و نفوس طاغیة و اجسام محشوة بسخط الله و لعنة الرسول صلی الله علیه و آله قد عشش فیها الشیطان و فرخ و من هناک مثلک ما درج و نهض خ ل.

[۲۵۸] فالعجب کل العجب لقتل الاتقیاء و اسباط الانبیاء و سلیل الاوصیاء بایدی الطلقاء الخبیثة و نسل العهرة الفجرة تنطف اکفهم من دمائنا و تتحلب افواههم من لحومنا و للجثث الزاکیة علی الجنوب الضاحیة تنتابها العواسل و تعفرها الفراعل خ ل العواسل جمع عاسل و هو الذئب من عسل الذئب اذا اضطرب فی عدوه و الفراعل جمع فرعل بالضم و هو ولد الضبع و امفرعل اسم للضبع و الجمع امهات فراعل «منه».

[۲۵۹] و الیه الملجأ و الموئل خ.

[۲۶۰] ثم کد کیدک و اجهد جهدک فوالذی شرفنا بالوحی و الکتاب و النبوة و الانتجاب لا تدرک امدنا و لا تبلغ غایتنا و لا تمحو ذکرنا خ ل.

[۲۶۱] الا لعن الله الظالم خ ل.

[۲۶۲] فالحمد لله الذی حکم لأولیائه بالسعادة و ختم لأصفیائه ببلوغ الارادة و نقلهم الی الرحمة و الرأفة و الرضوان و المغفرة و لم یشق بهم غیرک و لا ابتلی بهم سواک و نسئله ان یکمل لهم الاجر و یجزل لهم الثواب و الذخر و نسئله حسن الخلافة و جمیل الانابة انه رحیم ودود خ ل.

[۲۶۳] من بنی‌تیم اللات بن ثعلبة «منه».

[۲۶۴] الهادی العنق «منه».

[۲۶۵] أشق خ ل نهد الشواء خ ل.

[۲۶۶] قاری خ ل.

[۲۶۷] الدرخ نحره خ ل.

[۲۶۸] الفاسقین خ ل.

[۲۶۹] الولد خ ل.

[۲۷۰] نرضی به ذا النعم المفضالا خ ل.

[۲۷۱] اللبات خ ل.

[۲۷۲] والمقانب خ ل.

[۲۷۳] قال فی القاموس صندوداء موضع بالشام.

[۲۷۴] الوسام خ ل.

[۲۷۵] یکبر خ ل.

[۲۷۶] الکباکب خ ل.

[۲۷۷] من خ ل.

[۲۷۸] عليهم خ ل.

[۲۷۹] فحسوهم خ ل.

[۲۸۰] جموعهم خ ل.

[۲۸۱] هو سليمان بن صرد رحمه الله تعالى «منه».

[۲۸۲] هو المسيب بن نجبة بالنون و الجيم و الباء الوحدة المفتوحات الفزارى «منه».

[۲۸۳] هو عبدالله بن سعد بن نفيل الازدى ازد شنوأة «منه».

[۲۸۴] هو عبدالله بن وال بن تيم اللات بن ثعلبة «منه».

[۲۸۵] هو الوليد بن عصير الكنانى «منه».

[۲۸۶] هو خالد بن سعد بن نفيل اخو عبدالله «منه».

[۲۸۷] الشواعب خ ل.

[۲۸۸] الشتر انقلاب جفن العين (منه).

[۲۸۹] قد تقدم ان رفاعة بن شداد ارتجز بهذه الابيات بعينها سوى قوله فى البيت الأخير حتى تنجلى فذكر بدلها غير مؤتلى و الله اعلم لأيهما هى «منه».

[۲۹۰] (مالك خ ل).

[۲۹۱] هكذا ذكره ابن‌نما رحمه الله تعالى و لا يخفى ان فيها بعض ابيات سراقة و لعله توهم من الرواة (منه).

[۲۹۲] لحاجلة و طير اعثر خ ل.

[۲۹۳] هتكن عنه ستورا بعد ابواب خ ل.

[۲۹۴] الكودن الفرس الهجين أى غير العتيق «منه».